

ئاستانە

منتدى إقرأ الثقافي

www.igra.ahlamontada.com

بەر لەووەی شوو راکە لە بدریّت

◀ نووسین: پرۆفیسۆر ئیاد قونەیی

◀ وەرگیران: ئەحمەد نووری

پروفیسور نیاد عبنولحفاظ

ناوی تہاوی «نیاد عبنولحفاظ حماد قوونہیی»یہ،
ثم بانگخوازہ ئەکادیمیہ لہ سالی (۱۹۷۵) لہ دایک و
باوکیکی فہلەستینی لہ شاری « السالمیة» لہ ولاتی کوہیت
لەدایکبووہ. ھەر لہ مندالییہوہ و لەژێر کاریگەری باوکیدا
فتری زانستە ئیسلامیہکان بووہ و قورنانی پیروزی
لەبەکردووہ.

لہ سالی (۱۹۹۲)دا، پلہی یەکەمی بەدەستھێناوہ لہ
پیشبکشیہکی ئەدەبی بۆ نووسین و خوێندنوہی شیعەر
لەسەر ئاستی عومان.

پروانامہی بەکالۆریۆسی لہ دەرمانسازی لہ کۆلیژی
زانست و تەکنۆلۆژیای ئوردن سالی (۱۹۹۸) بە ئاستی زۆر
باش لەگەڵ پلہی شەرەف بەدەستھێناوہ.

لہ سالی (۲۰۰۳)دا لہ زانکۆی «ھیوستن»ی ئەمریکی
لہ ویلايەتی تەکساس، بە پلہی زۆر باش پروانامہی دکتۆرای
بە پلہی یەکەم لہ دەرمانسازی بەدەستھێناوہ، ھەرۆھە لہ
سالی (۲۰۲۱) گەیشٹ بە پلہی پروفیسۆر لہ ھەمان بوارد.
لہ ئیستادا پروفیسۆر ئەباد بەھۆی رۆشنفیکری و لیھاتووی
و پەروانپێزی لہ قسەکردن و ئەدای وتاردان و زانیاری گرنگ
لہ وتارەکانیدا، یەکیکە لہ کەسایەتیە دیارەکانی دونیایی
بانگەواز و ھەزاران کەس لہ ولاتە جیا جیاکانوہ گوێگری
وتار و وانە و نووسینەکانین. خواھنی چەندین بەرھەمی
نووسراوہ لەوانەش (حسن الظن بالله، سیکولوجیا الاحراف،
نصرة للشریعة، تحرير المرأة الغربیة القصة الكاملة).
ھەرۆھە یەکیکە لەوانە ی بەشداربووہ لہ پێداچوونوہ و
دەستنیشانکردنی ھەلە لہ پەرتووکی (Lippincott Illustrated Reviews: Pharmacology (Lippincott Illustrated Reviews Series) کە وەکوو پروگرامی خوێندن لہ
زۆربە ی زانکۆکانی جیھان بەشە پزشکیہکان
دەخوێندەرت.

دیارتەرین وانەکانی لہ کەنالی یوتیوب و تۆرە
کۆمەلایەتیہکان کە بە چری باسن لہ دید ٭ تېروانینە
ئیسلامیہکان بریتین لہ: (فن حسن الظن بالله، سیکولوجیا
الانحراف، نصرۃ للشریعة، بالقرآن نھیا، رحلة اليقين، ...)
جگە لہ مانەش خواھنی چەندین وانە ی پەرۆھردەیی پوھی
و بەرپرەکانی لہ دژی دژەئیسلام و بیابوہان و شیکردنەوہ
و تەفسیری سورەتەکانی قورئانە.

بهر لــــه وهی
شووړاکه لای بدړیت

ناوی نووسەر : د. ئیاد قونەیی
ناوی وەرگیـڤـر : ئەحمەد نووری
دیزاینی ناوهوه و بەرگ : ریکخراوی ئاستانه
نۆبەتی چاپ : یەكـهـم
تیـراژ : ١٠٠٠ دانـهـ

له بهرپوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان - ههریمی کوردستان
ژماره سپاردنی (١٧٦٥) ی سالی ٢٠٢٣ پێدراوه

بەر لىق وەھى شۈورا كە لىق بىرلىك

نووسىنى

د. ئىساد قونەيى

وەرگىرانى

ئەخمەد نوورى

ئەمەیه دووروویک، سا وریای بن!

ئەم پەرتووکه:

❁ ھۆشیاردانێک لە یەك مەترسیدارترین دیاردەکان لە ژایانی ھاوچەرخى
موسلماناندا.

❁ راستکردنەوێهەك بۆ چەمكەكانى خەلك لەبارەى دیاردەى
دووڕوووییەو.

❁ ھەولێك بۆ تیگەیشتن لەو پرۆسە دەروونییانەى كە سەر بۆ كەوتنە
ناو نیفاقەو دەكێشن.

❁ ھۆشیارکردنەوێ موسلمانان كە زۆرێکیان دەشت بکەونە ناو
سیفەتگەلێكى نیفاقەو و ھەستیشى پێ نەكەن.

❁ یارمەتیدانێك بۆ چارەسەرکردنى نەفس لە سیفەتەكانى دووڕووان.

ھۆ مرۆی خوێنەر!

دەسنیشانى حالەتى نەفست بکە و چارەسەرى بۆ بدۆزەو بەر لەوەى
شووراکە لی بدرت!

﴿فَضْرَبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ﴾ [الحديد: ۱۳]، «ئەوجا شوورایەکیان لەنیوان
لیدرا کە دەرگەیه کی ھەبوو.» شوورایەك كە پۆزى دواىى لەنیوان باوەرپداران
و دووڕوواندا لی دەدرت، مونافیقان ئیدى نە پروناكى دەبینن، نە لەگەڵ
نیماندارانیشتا دەچنە بەهەشتەو!

پیشه‌کە

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

پەرۆردگارا صەلات و سەلامەت بپرژێنە بەسەر خۆشەویستی دڵی باوەرداران و سوکناویی چاویان، پیشەوای راستالان و نارامگران، کە نەفامی و گومراویی پێی سەپییە و دونیات پێی ڕووناک کردووە و بە چرای ڕۆشنات گێرا، پیغەمبەرە کەت موخەممەدی کۆری عەبدوللا صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم.

پەرۆردگارا ڕەزامەندیت بکە بەشی ئەو هاوێلانەی وەکوو شیر لە دەوری بوون، سەریانخست و پشتیان گرت و مەزنیان ڕاگرت و شوێن ئەو نوورە کەوتن کە داتبەزاندبوو سەری، ئەوانەی بە گیان و مال قوربانیان بۆی دا، سا خوای بالادەست لیان ڕازی بە و ناو و دەنگیان لە جیھاندا بەرز بکەوێ و ئێمەش لە پۆلی ئەواندا حەشر بکە.

لە پاشان:

وا نازانم لەم ڕۆژگارەماندا باسکردن لە دووڕووان مافی خۆی پێی بدریت لە گوتار و نامۆژگاری و نووسراوەکان، وێڕای مەترسیدارییەتی گەورە و بیناگاییی قوولی خەلک لێی و پڕبوونی قورئان و سوننەت لە گۆژمەیه‌کی گەورە دەق و باس لەسەر ئەم بابەتە. بۆیە پشت بە پەرۆردگار تاوم دا بۆ پێکنانی پەرپتووک، مەترسیدارترین سیفەتەکانی دووڕووانی تیدا کۆ کراپیتەو، بە نومییدی ئەوێ خەلکانی پێداگر و بەخەم بۆ سەلامەتمانەوێ باوەرەکیان،

بیخوێننهوه و له ناو خۆیاندای بکەنەوه، بەشکوو بە پشتیوانیی خوا هاوکار
بیت له هۆشیاریدان سەبارەت بە مەترسیی دوورپوویی و دوورپووان.

*****

پەرپتوو کە کەشم دابەش کردووه بۆ پیشەکییه ک گرنگییهتی بابەتە کە
بخاتە روو، پاشان کۆمەڵە چەمکی گرنگ لەبارەی دوورپووییەوه، بەشونیدا
سیفەتەکانی دوورپووان، لەژێر هەر سیفەتێکییدا ئەم پێکھاتانە هەن:

ئەو ئایەت و فەرموودانەی ئاماژە بەو سیفەتە دەکەن.

نمونه گەلیکی بەرجەستە کەری سیفەتە کە هەر له واقعیی خۆمان.

کۆمەڵە ئایەت و فەرموودەیه ک، سیفەتە بەرانبەرە کە روون دەکەنەوه له
باوەرداردا کە پەسەندی لای خوا و پیغمبەرە کە یەتی (ﷺ)، له بەرانبەر
سیفەتە باسکراوە کە ی دوورپووییدا. سەرچەم ئەوەش، بە پشتیوانیی خوا، بەبێ
کورتکردنەوهیه کی بە کەموکۆپی، یان درێژدادپێنکی وەرەزەر.

پێشهکیی خستنهرووی گرنگییهتی باههتهکه

مانای دوورویی

نیفاق له زمانی عهرهیدا لهو نهفهق/تونێلهوه هاتوه که ئاژهل دهیکه نیت و دوو سهری کراوهی ههیه، جا نه گهر له سهریکهوهی بۆی چوویت له سهره کهی دهیکه وه هه ل دیت. مروقی دووروش به هه مان شیوه هه ل وسته کانی له نیوان نیمان و کوفردا، به پپی ترسان یان ئاسایش ده گوړیت، وتراویشه: لهو نهفهق/چاله وه هاتوه که ئاژهل دهیکه نیت بو خۆحه شاردان و پارێزران، مونا فیکیش ناوا باوهر ده رده خات و بیباوه پیه کهی، یان گومان و نه خۆشییه کهی دلی، ده شارته وه.

زۆری دووروان

ئین قهیم سهارهت به دووروان ده فهرمویت: "هیندهی نه مابوو قورنان هه مووی باسی نه وان بیت، له بهر زۆریان له سهر پشتی زهوی و له سکی گوړه کانیشدا، خوا نه کات زهوی به تال بیت لیان، نه وه کا باوهرداران هه ست به ته نیایی بکه نه له کوچه و کوڵانه کاند و ژیان و گوزه رانی خه لکیش په کی بکه ویت و دپهنده و که لبه داری چۆله وانییه کان بین به سه ریاندا".

نه وه تا ئین قهیم دوعای نه وه ده کات دووروان پاکتاو نه بن، چونکه نه وه به واتای له ناوچوونی زۆرنک له خه لک دیت و ژیانیش به وه په کی ده که ویت! به هه سه نهی به صری - که له پێشه وایانی تابیعینه - گو ترا: "نه ری باوکی سه عید، نه مرۆ و دوورویی؟" یانی ئایا نه مرۆ نیفاق ههیه؟ فهرمووی: "نه گهر لهو کوڵانانهی به صره دا نه میتن، بیران ده کهیت!"

زۆری ئەو ئایەتانهی پهیوهستن به دوورووانهوه

له بهر زۆری دوورووان و زیاد مه تر سیدار بوونیان له هه موو پوژگارێکدا، په روهردگار له سووپه تگه لێکی زۆری مه ده نیدا پروونکردنه وهی درێژی به سیفه ته کانیا ن داوه.

نابینی چۆن خوای بالاده ست باسی له نه خویشی دلایان و فیلکردنیا ن له موسلمانان کردوه له سووپه تی به قه ردا، له پاشان هه ره سکردن و بو له بو ل و ساردکردنه و یان بو خه لک له ئالی عیمران دا، پاشان پشتکردنیا ن له حوکی خوا و پیغه مبه ره که ی له نیساء دا، پاشان دو ستایه تی کردن و پشتیوانیا ن بو بیباوه ران له مائیده دا، ئەوجا گومان خسته سه ره به لێنی په روهردگار له سه رخستن و ده رخستنی ئایینه کهیدا له ئەنفالدا، پاشان سه له مینه وه و په که که وتنیا ن له ئاست جیهاد و تانه دانیان له موسلمانان له ته وه دا، پاشان که م پیتاقیمی و چه سپانیان له سووپه تی هه جدا، پاشان بژارکردنی ئایین به پیتی ئاره زوو و به رژه و نه ندی خویان له نووردا، پاشان که م سه بریا ن له عه نکه بووتدا، له پاشان شکاندنیا ن بو په یمانی خوا له ئەحزابدا، ترسنو کییا ن له موحه ممه ددا، گومان خراپیا ن به رانه به ره خوا له فه تحدا، فریو خواردنیا ن به ئومیده کانیا ن له هه دیددا، سویندی درو خواردنیا ن له موجدیله دا، پشتبه ردانیان بو دو سه کانی خو شیا ن وه ختیگ که لاواز ده بن له هه شردا، پاشان بی شه ده بییا ن به رانه به ره به پیغه مبه ری خوا و باوه رداران له مونا فیقوندا، ئەوجا شایه نبوونیا ن به زبری و توندی له سووپه تی ته حریمدا. هه قده سووپه تی لیوانلیو له هو شیاریدا ن لییا ن و درێژه دان به باس و سیفه تیا ن.

له پاش هه موو ئەمه، ده شی و بزانه ریت دیارده ی دوورووان کو تایی هاتوه و ئەو ئایه تانه ی وه سفیا ن ده کات له م ده ورا نه ی ئی مه دا پیوست نین مه گه ر بو ته به روکی خو ئنده وه و تو مارکردنی میژووی بو دیارده که؟!

مەترسیداری دووڕوویی و دووڕووان

سا شکمان نییە بۆیە پەرۆردگار زۆر لەسەر باسی دووڕوویی چوووە تا کوو
ئێمە بەرچاوپۆشن بین لەبارە، وریای نیفاق بین لە خودی خۆماندا و وریای
موناڤیقانیشت بین، ناگادار بین نەکا یەک لەو سیفەتانەیان لە منداڵەکانماندا
سەوز بکەین، بگرە لەسەر ڕێگە ڕاست و پێچەوانە ی ئێوە باریان بەیتین.

(اللہ) فرموویەتی: ﴿وَكَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلَ الْمُجْرِمِينَ﴾
[الأنعام: ۵۵]، «ناوہا ئایەتەکان ڕوون دەکەینەو و دەخەینە ڕوو، بۆ ئێوەشی کە
ڕێگە ی تاوانباران ڕوون و دیار بێت.»

پێغەمبەرمان (ﷺ) فرموویەتی: "نیشانە ی دووڕوو سیانە، با ڕۆژوو
بگرت و نوێژیش بکات و بلیتیش موسلمانم." ^(۱) جا پێغەمبەر (ﷺ) ناگاداری
سیفەتگەلیکی موناڤیقمان دەکاتەو، تا کوو فریوی ڕۆژوو و نوێژی نەخوین و
ئێوە ی کە بلیت من موسلمان، وەختیک گورز لە کۆمەلگە ی ئیسلامی دەدات
کە موسلمانان سڕ و بێناگان لە خۆسازدان و گورجبوونەو بۆ ڕێپێگرتنی و
بەرپەرچدانەو ی شیای.

مەترسیداری دووڕوویی لەسەر نەفس

ساتی یەکلاکەرەو ئێوە ساتیە کە موناڤیق پێ دەزانیت وا فەوتاو، لە
خەونی خوشیی بەهەشتی هەتاهەتاییەو بۆ دُنیا بوون لە نەهامەتی دۆزەخی
هەتاهەتایی، ساتیکی بەسام و بیم کە هەموو باوەردارنک لێ دەترسیت،
ئێوە کاتی کە باوەرداران چەندان وێستگە ی پالڤتە کردنیان بڕیو و بیباوەرانی
پەتییان لێ داہراو، بەلام هێشتا دووڕووانیک لە ڕیزەکاندا هەن، مەرۆفی

دووړوو تا دیت نومیدی گه ورهتر و گه ورهتر دهیت، چونکه نه و تا چهند ههنگاوینکی ماوه بو بههشت، چهند ههنگاوینک که پرووناکیان دهیت بو بیننی ریځکه که، به لام باوهرداران به پرووناکیی خوځانهوه پتشرهوی ده کهن و دووړووان له تاریکاییدا بهجی دهیلن، ونه ی تاریکایی دووړووی و به گومانوونیان له خوا وهختیکی له دنیا بوون، هیشتا نومیدگه لیکیان ماوه، هر یه که یان وا ده زانیت به هه مان درو و فیلی دنیا له ویش پزگاری دهیت، وای زانیوه ده توانیت فیل له پهروهر دگاریشی بکات! نهوسا مونافیق بانگ ده کات، وهک خوی گه ووه وهسفی حاله که ی کردووه:

﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا نَفْسِي مِّنْ نَّوْرِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾ [الحديد: ۱۳]، «پوژینک که دووړووانی پیاو و نافرته، به باوهرداران دهیلن: چاوهروانمان بن نیمهش له پرووناکیی نیوه بههروهر بین، پیان گوترا: بگه پینهوه پشت خوتان لهوی بو پرووناکیی بگه پین، جا بهر بهستیکیان له نیوان لی درا که ده رگه یه کی هه یه، ناوهوی میهری تیدایه و دهروهی پرو له سزایه.»

گه پانهوه به شوین پوژنایییه کدا که پنی بگه نه ناز و نیعمه تی نه پراوه، پاشان شووراکه لیدرا بو نهوهی لهو باوهردارانه جیا بکرتهوه که وا له سهر ریځگی بههشتن، به لام دووړووان له پشت بهر بهسته کهوه ده سته سهر کراون و وا پهوانه ی سزای دوزه ده کرین! ساتیکی به کلاکه رهوهی مه ترسیدار و سامناک!

گه لیک به گومانی فیلکردن له خوا زیان، به لام فیللیکراو خوځان بوون ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾ [النساء: ۱۴۲]، «دووړووان له سهر ریځگی فیلکردن له خوان له کاتیکدا که نهوه نهوه فیل لهوان ده کات.»

سا برام له خۆت پېرسه، دهی خوشکم تۆش له خۆت پېرسه: "بَلَّيْ نَهِو سَا ته من له پيش بهر بهرسته كه وه بم، يان له پشتي؟! "خۆت بِنَه پيش چاو وه ختيكي نهو شوورايه ليدراوه، له پشتتهوه بيت و بزانيت كه تو باوهردار و پرزگار بوويت، ده كه وسته سهر نه ژنۆ و به گريانه وه سهر داده خيت له خوښي سايه ي ميهر و منه تي پهروه ردگار به سهرته وه، يان بللي نهو شوورايه له پيشتهوه قوت بيتته وه و كوټت له مل بكن و به زنجير په لكيشي ناگري دوزه خت بكن، بهروو قولايي راست بو چالترين خال: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ [النساء: ۱۴۵]، «به دنيايييه وه دوورووان له پله ي هره خواري ناگردان.»

دهی خوايه يه كه ممان پيچ به ديت ...

ورياوون له دووروويي

نيبن قديم ده فدرموويت: "ناره ختي و ناله ي نيسلام به ده ستiane وه (دوورووان) گه ليك سه خته، چونكه نهوان دهرينه پالي و به سهر خهر و دوست و پشتيواني هه ژمار ده كرين، كه چي له حقيقيه دا دوژمنين، به هه موو قه باره و قالبي به زم و دوژمنايه تي بو ده سازنن، به كي نه زان بيت به زانست و چاكسازي تبي ده گات، به لام نهو پهري نه فامي و خراپه نانه و هيه. داخي گرانم چند لانكه ي نيسلاميان شيواند! چند قه لايان له پيشه وه كيشا و پروخاند! شكوي چند چيا و هه لكه و ته ي نيسلاميان شكاند! چند نالاي سهر كه شيان هي نايه خواره وه! چند پاچ و پيمه په ي ده ستيان گيرانده په گه كاني كه بي سپين! چند چاوگه ي روښنيان به راو بو چوون و ده مي هه راشيان داشاري و كوټر كرده وه! هيشتاكه نيسلام به ده ست نهوانه وه ده ناليتي و شهري نهوانه يه خه ي ده گريت، هه ردهم له شكري گومانسازي نهوانه جار له دواي جار گورزي لي ده وه شييت، به وه شه وه بانگه شه ي چاكسازي ده كهن! نه ري سوئند به (الله) خراپساز هه بيت

ئەوانن بەلام هەستی پێ ناکەن.

هەر بەهۆی مەترسیانەوه پەرەردگار فەرموویەتی: ﴿هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرُهُمْ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ [المنافقون: ۴]، «دوژمن ئەوانن سا وریایان بە.»

جا تەواوی دوژمنایەتی لەواندا کۆ کردووەتەوه چۆن بلیت هیچ دوژمنیک بوونی نییە جگە لەوان: ﴿هُمُ الْعَدُوُّ﴾ «دوژمن ئەوانن» چونکە خراپترین دوژمن ئەوانن.

پێغەمبەریش (ﷺ) فەرموویەتی: "ئەو ترسەیی لە هەموو ترسێکم گەورەترە سەبارەت بە ئوممەتەکم: هەر دوو پوویەکی زمان زانیە." ^(۱) مونا فیقی زمان زانا حەق نابووت دەکات و باتلێش بەو زمانە پاراوی دەپازێتەوه، لەوانەشە ئەم هەولە نەگرسانە پڕ بکات لە (قال الله) و (قال رسول الله)! دەقەکان بە غەیری واتای خۆیان و ئاوەژوو لێک دەداتەوه. ئەمەش یەک لە واتاکانی فەرمایشتەکی ئیبن قەیمە "چەند چاوەگە پۆشی ئیسلامیان بە راپۆچوون و دەمی هەراشیان داشاری و کوێر کردەوه." دوو پووی زماندرێژ حەقیقەت سپاردەوی خاک دەکات و ئارەزووە ناساگەکان دەردەهێنێت و باش دیانته کینیت و جلی جوانیان لەبەر دەکات، پەوانبێژیەکی و تیکەلکردنی بۆ پێکھاتەکان، بۆ کوێرکردنەوهی کانییەکانی ئیسلام بەکار دەخات.

هەر لەبەر مەترسیانە که پەرەردگار فەرمانی پێ کردوین هەلوێستی پوون و پێداگر لە پوویاندا بگرسنە بەر. پازی نەبووە که باوەرداران لەبارەیی ئەوانەوه ببنە دوو گروو و گرویک هەبن که نەرمی بنوێنن لەگەڵیاندا: ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرَكْسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾ [النساء: ۸۸]، «سا ئێوە چیتانە که سەبارەت بە دوو پوووان بوونەتە دوو گروو که خوا بەهۆی کردەوهی خۆیانەوه پەکی خستوون.»

به‌لکوو، پئی خو شه که باوه‌رداران له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ره که‌یاندای کۆ بینه‌وه بۆ جیهاد کردن دژ به دوورپووان و توندبوون به‌رانبه‌ریان. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [التحریم: ۹]، «ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر جیهادی بیباوه‌ران و دوورپووان بکه و له‌روویان توند به و لانه‌شیان دۆزه‌خه‌ سا خراپترین سه‌ره‌نجامه.»

پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) په‌تی کردووه‌ته‌وه نیمان له‌که‌سیکدا هدیئت که -لانی که‌م به‌ دل- جیهادی نه‌وانه نه‌کات هه‌ندیک سیفه‌تی دوورپووانیان تیدایه، فه‌رموویه‌تی: "هیچ پیغه‌مبه‌رنک نییه په‌روه‌ردگار ناردییتی له‌گه‌ل‌یک‌ی پیش مندا، ئیلا له‌ناو نه‌و گه‌له‌ی خۆیدا حه‌واری و هاوه‌لی هه‌بوون ده‌ستیان به‌ رێبازه‌ که‌یه‌وه‌ گرتووه و نایینه‌ که‌یان به‌ پیشه‌نگ گرتووه، له‌ پاشان پاشینانیک دین به‌ شوین نه‌واندا، شتیک که‌ دمی‌لین نایکه‌ن، شتیکیش که‌ دمی‌که‌ن فه‌رمانی نه‌ویان پچ نه‌کراوه، سا هه‌ر که‌س به‌ ده‌ستی جیهادیان بکات باوه‌رداره، هه‌ر که‌سیش به‌ زمانی جیهادیان بکات باوه‌رداره، هه‌ر که‌سیش به‌ دلی جیهادیان بکات باوه‌رداره، له‌ پشت نه‌مه‌وه ئیتر ده‌نکه خه‌رتاله‌یه کیش باوه‌ر بوونی نییه." (۱)

په‌روه‌ردگار ش نه‌هی گوێرا به‌لی‌کردنی دوورپووانی له‌ پیغه‌مبه‌ر و باوه‌رداران کردووه:

﴿وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ [الأحزاب: ۴۸]، «به‌ گوئی بیباوه‌ران و دوورپووان مه‌که.»

هه‌ر بۆ نه‌وه‌شی پێیان نه‌خه‌له‌تین، په‌روه‌ردگار سیفه‌ته‌کانیشانی بۆ خستوینه‌ته‌ روو، وه‌ختیک که‌ هه‌ولی فریودانیان داین وه‌لامان بۆیان: ﴿قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ تُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ﴾ [التوبه: ۱۴]، «بلی عوزر

مەھیننەو ەبرواتان پێ ناکەین خوا لە باس و خەبەری ئێوەی پێ راگەیانددوین.»

لە ھەموو ئەمەو ەدەزانین مەودای پێوستییەتی ناسینی سیفەتەکانی دوورپووان چەندە، ھەم بۆ خودی خۆمان ھەمیش بۆ ناسینەوێ دوورپووان کە ئاگاداریان بین و شوێنیان نەکەوین. یەکیکیش لە میژووی ئیسلام کۆلیبیتەو، دەزانیت ھەر کارەساتێک یەخە ی ئەم ئایینە ی گرتیبت، لەلای مونا فیکانەو ەبوو، پەراوێکانی میژوویان تارێک و پەش کردووەتەو ەخوا پرویان پەش بکات!

ھەر لە عەبدوللای کورێ ئوبە ی کورێ سەلوولەو، فایرۆسی خراپە، تەمەنێک دلی پیغەمبەری (ﷺ) سەغلەت کرد و ستەمی لە زۆرێک شوێنکەوتووی خوشی کرد، بەھۆی ئەو ەو ەلەبری بوون بە ھاوێلی پایەبەرز، بە مونا فیکی شۆرپوونەو ەبۆ بنی دۆزەخ. ھەتا دەگاتە عەبدوللای کورێ سەبەء بە ئاشوویی خۆی ەو ەدەگەر پەناو موسلماناندا و ھەولێ نەپسای دا ھەتا ئەو گورزە ی لی دان، بوو بە پیشەنگێکی خراپی ئەوانەشی کە دوا ی ئەو ەتوون و جەستە ی ئیسلامیان کردووەتە بەر دلی ئاگرپەرەستیان و لە دێرین و ئیستەشدا بەبەردوامی ھەرچی جوۆی ئەشکەنجە ی بە ئوممەتی ئیسلامیان چەشتو ە. تا دەگاتە موحمەدی کورێ موحمەد مۆید الدین ئیبن عەلقەمی، کە ئاپاکی لە موحمەد (ﷺ) کرد دەرھەق بە ئوممەتە کە ی و پشتی تەتاری گرت و لە دین دەرچوو، تالای دنیای کرد بە قورگی موسلماناندا.

تا دیتەو ەسەر موحمەد کورێ موحمەد (نصیر الدین)ای طووسی، کە ئیبن قەیم لەبارە ی ەو ە (إغاثۃ اللفان)دا فرموویەتی: "کاتیکیش نۆری پشتیوانە ییدینە کە ی شیرک و بیباوێری ھات، وەزیری ییدینان، نەصیری طووسی وەزیری ھۆلاکو؛ دلی ئاوی خوارد ەو ەبە کارێک بەسەر شوێنکەوتووانی پیغەمبەر و ئایینە کە ی ئەویدا ھینا، خستینیە سەر لیوی شمشیر و کینە ی دلی خۆ ی و دلی برا ییدینەکانیشی پێ فینک کرد ەو، خەلیفە و قازیەکان

و فەقیهه‌کان و فەرمووده‌وانانی سەرجه‌م کوشت و فەیلە‌سووفان و ئەستێرناسان و سروشتناسان و جادوو‌یازه‌کانی هێشته‌وه!

تا ده‌گاته‌ هەندێک له‌ میره‌کانی پوژانی له‌شکری خاچه‌رستان سه‌رده‌می (ملوک الطوائف)ی له‌ ئەنده‌لووس. ئەوانه‌ی دوو‌پوو سیفەت بوون و به‌ریه‌ره‌کانی حوکی خویان کرد و پشتیوانی دوژمنانی بوون و له‌ گەڵ میللەتی موسلمان و ژێرده‌سته‌شیاندا درۆیان ده‌کرد و جیهادیان په‌ک خست، له‌سایه‌ی ئەواندا ئوممه‌ت پ‌سوا‌یی به‌ چاوی سه‌ر ب‌ینی و پارچه‌پارچه‌ بوو و خۆتی پ‌ژا و کرا به‌ کۆیله و که‌نیزه‌ک.

سا خۆزگه‌ موسلمان ژیر ده‌بوون و وازیان له‌ ف‌ریو‌خواردن به‌ پ‌روا‌له‌ته‌کان ده‌ه‌ینا، کو‌یر نه‌بو‌نایه‌ له‌ ئاست ناسینه‌وه‌ی دوو‌پروان ته‌نیا به‌وه‌ی که‌ ناوی ئیسلامیان له‌خۆیان ناوه‌، گو‌مانی باش و د‌لی نه‌رمیان ب‌ۆ نه‌خست‌نایه‌ته‌ کار، که‌ ه‌هرگیز مو‌نافیق شایه‌نی نیانی نییه‌. ب‌ینیمان یه‌که‌م ناوی عه‌بدو‌ل‌لا بوو، د‌و‌وه‌میش ه‌هر عه‌بدو‌ل‌لا، س‌ی‌یه‌م و چواره‌میش مو‌حه‌مه‌د، ه‌هر ته‌نیا مو‌حه‌مه‌د نا، ب‌گره‌ مو‌حه‌مه‌دی کو‌ری مو‌حه‌مه‌د! ه‌ه‌مووشیان د‌وژمنی په‌روه‌رد‌گار و مو‌حه‌مه‌دی پ‌یغه‌م‌به‌ری (ﷺ) ده‌رچوون، له‌ تاوانی ئەمانه‌ ب‌روانه‌ ده‌ره‌ق به‌ ئیسلام و ئەهله‌که‌ی، ئەوجا ته‌ماشای ئەو کۆمه‌لانه‌ی دوو‌پرووی ب‌که‌ که‌ ده‌وله‌تی عوسمانیان داخو‌راند، ئیدی ئوممه‌تیان شه‌قارشه‌قار کرد و موسلمانان بو‌ونه‌ ه‌ه‌تیوی سه‌ر سف‌ره‌ی قه‌واره‌ ه‌هرچی و په‌رچییه‌کانی جیهان.

له‌ ه‌هر گو‌ره‌پانی‌کیشدا به‌ره‌نگاریه‌ک ه‌ه‌یت له‌پ‌یناو پاراستنی چه‌وساوان و شکو و نامووسیان، به‌رده‌وام ده‌ستیکی نیفاق له‌ پشت‌ه‌وه‌ په‌یدا ده‌یت که‌ خه‌نجه‌ر له‌ موسلمانان بدات و چاوی د‌وژمنیان پ‌ۆشن ب‌کاته‌وه‌، جا کو‌فری دیار و راشکاو چه‌ندێکیش به‌ مه‌ترسی و زیان ب‌یت، ه‌هرده‌م له‌ وه‌ختی پ‌رویه‌پ‌روبو‌ونه‌وه‌ی ئوممه‌تی ئیسلامیدا ده‌سته‌وه‌ستانه‌ له‌ به‌ده‌سته‌تێنانی سه‌رکه‌وتنیکی گشتگیر و

به شکۆ بۆ خۆی، مه گهر به پالېشتیی قه تاريکی*^(۱) له ناو و لاتانی موسلماندا و ههر به ناو موسلمانیشهوه یارمهتیی دوژمن بدات و دلسۆزی بۆ بکات و بهر بهستی سهر پێگهی لادات و لیڤهوه ده رگا کانی به پرودا بکاتهوه.

هه رگیز دوو پروویه ک نابینیشهوه دوژمنایهتیی خۆی بۆ ئیسلام ئاشکرا بکات، بگه: ﴿وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ [البقرة: ۲۰۴]، «ههیه له خه لکدا که له ژیا نی دنیادا قسه ی سه رسامت ده کات و خواش ده کات به شاهید له سه ر نه وه ی له دلیدا به له کاتی کدا که سه رسه ختترین دوژمنیشه.»

جا به قسه ی شیرین و لووس فزیو مه خو و نه وه ت له پیشچاو بیت که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: "نه و تر سه ی له هه موو تر سیکم گه وه تره سه به رته به نه مه ته که م: هه ر دوو پروویه کی زمان زانیه."

له هه مان کاتیشدا وریابوون له دوو پروویی و دوو پرووان، ناییت پالنه ر بیت بۆ دۆخیک که به هه ر گومانیک و هه ر خه لکیک به گو تره ره وانهی تۆمه تی دوو پروویی بکه ی و بریار له سه ر دیوی نه ینی و شاراو یان بده ی، به لکوو کارمان له سه ر دیوی دیار و له پرووی خه لکه.^(۲) گێڤاوییه تییه وه که عومه ر خوا لیی رازی بیت فه رموویه تی: "به راستی خه لکیک له سه ر ده می پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) به به لگه و پالېستی وه چی به روکیان ده گیرا، وا نه مرۆ وه چی پچرا وه، نیسته ئیمه ته نیا به و کارانه تان که لیمان دیاره به روکتان ده گرین، جا هه ر که س چاکمان پیشان بدات، لیی بیخه م ده بین و نزیک ی ده خه ینه وه، نه ینی هه رچۆن بیت له نه ستۆی ئیمه نییه، خوا لیی ده پرسیتته وه له سه ر نه ینی و شاراو کانی،

(۱) طابور خامس، ده سه وازه یه که به واتای نه و هیزه دیت که له ناو هیله کانی دوژمنی به رانه رت پێکی ده خه ییت و سوودی لی ده بینیت.

(۲) بوخاری [۱: ۱۶۶۲]

هەر که سیش خراپمان بۆ دهریخات، نه لئی بیترس دهین و نه برپایه کی پی ده کهین، با بلیتیش نهیتی و شاراوهم پاکه.

له نه بوو ئیدرسی خهولانییه وه که له حوذهیفه ی کوری یه مانى بیستوه فرموویه تی: "خه لک پرسپاری چاکه یان له پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده کرد، من پرسپاری خراپهم لی ده کرد له ترسی نه وه ی که تووشم بیت، جا گوتم نه ی پیغه مبهری خوا، نیمه له نه فامی و خراپه دا بووین و نه و جا خوا نهم چاکه یه ی بۆ هینان، سا ئایا له پاش نهم خیره وه خراپه یه ک هیه؟ فرمووی به لی، گوتم ده ی له پاش نه و شه ره وه چاکه یه ک هیه؟ فرمووی به لی، شه خه ل و خه لته شی تیدا هیه، گوتم خه لته که ی چیه؟ فرمووی خه لکیک که غهیری رینگه ی من ده گرن، چاک و خراپشیان لی ده بینیت، گوتم ده ی پاش نه و خیره شه ری تر هیه؟ فرمووی به لی، بانگخوازانیک که له سه ر ده رگه کانی دوزه خ وه ستاون، هەر که س به ده نگیانوه به چیت ده یه اوتزنه ناوی، گوتم نه ی پیغه مبهری خوا، په سنی نه وانه مان بۆ بکه؟ فرمووی نه وانه له پیسته ی خۆمانن و به زمانی خۆشان ده دوین."

ئین حه جهر له فه تحدا له سه ر نه و فرمایشته «نه وانه له پیسته ی ئیمه ن»: "قابیسى فرموویه تی واتاکه ی نه ویه که له پووآله تدا له سه ر دینی ئیمه ن، به لام له ناوه رۆکدا پیچه وانه ی نه وهن."

نه ویه بناغه ی پآله نهری بوونی نهم په رتوو که له به رده ستدا، تاکوو سیما و خو خه کانی دوو پرووان بزانی و لییان نه رخیان نه بیت و برپایان پی نه کهیت. حه قیه تگه لیکى مه ترسیدار له مه ر دوو پرووی که زۆرینه ی خه لک نایزان. راستیگه لیک هه ن بیشک زانیان پیسته بۆ نه وه ی مو سلمان یئاگا نه بیت له بوونی دوو پرووی له خۆی یان هه ندیک خه لکانی ده وریه ریدا:

۱- فره ئاستی: مروؤف ده شیت باشیه ک وا له خۆیدا شک ببات، به هویه وه

زۆر بە دووری بێنیت کە دوورپووی هەیت، ئەوەش تەنیا لەبەر ئەوەی نازانیت کە یەک مەرۆف دەشیت نیفاق و ئیمانیش کۆ بکاتەوه، نازانیت دوورپووی بەشەشە و ناستی جیاوازی هەیه، یەک پلە نییه، دەکریت مەرۆف شتیک دوورپووی تیدا ییت، دەکریت دوورپووی تەواویش ییت.

۲- گۆران لە میانە ی کاتە جیاوازه کاندای: لەوانەیه پۆزانیک ئیمانقایمی بێنیت و جا بەهۆی ئەوهه دووری دەزانیت ئەوهی لە پۆزانیک تێدا تیی دەکەویت، سیفەتەکانی مەرۆفی دوورپوون، ئەوەش چونکە نازانیت کە مەرۆف دەشیت لەنێوان باوەر و دوورپووییدا ییت و بچیت.

۳- بەخۆنەزانین: لەوانەیه دلی بەوه خۆش ییت کە وێست و نییهتی خیری تێدا، ئیدی وای بزانیت ئەگەر دوورپوو بوایه بەخۆی دەزانی، ئەوەش تەنیا بەهۆی ئەوهه کە نازانیت مەرۆف دەکریت چەشنیک دوورپووی ییت خۆشی پێی نەزانیت، بە جۆریک تەنانت هاوئەڵانیشت لە خۆیان دەرسان دوورپووییه کیان تیدا ییت کە پێی نەزانن لەبەر زۆر شارواوەبوونی.

زۆرینە خەلک وای دەزانن دوورپووی تەنیا لە کەسیکدا دەیت، هیچ خیرنکی تیدا نەیت و ئەندازە میروولەیه ک ئیمان لە دلیدا نەیت و دۆزمنایەتی و پزیکتی بۆ ئیسلام مەڵاس داویت و ترسی ناشکرا بوونی لەلای خەلک لەسەری هەیت.

پاستی ئەوهیه کە دوورپووانیک ئەمە حالیان ییت، بۆ هەموو ژیریکی دیار و بەرچاوان، لە کاتیکی ئەو دوورپووییهی کەمتر تیژ و پوونە بەربلاوتر و شارواوتر، تەنانت هەندێ کجار لە خاوەنەکی خۆشی، پزیک ئەمەشە مەترسییهکی. ئەوانە وای نازانن ئایەتەکانی نیفاق باس لە ئەوان دەکات، وای نابێستن گوتارە کە پووه و ئەوانە، کە بەشکوو ئەوه بێتە هۆکار تەوبە و فریادێک بە خۆیان بگەیهنن و لە ئافاتی دوورپووی کە تێی کەوتوون دەربازیان ییت.

هەر بۆیە پێمان خۆش بوو حەقیقەتگەلیکی گشتی سەبارەت بە دوورپوویی،
بەر لە چوونە ناو سیفەتەکانی دوورپوویی، بەوردی پوونکردنەوه پێ بدەین.
حەقیقەتەکانیش ئەمانە:

❁ دوورپوویی بەشبوونی هەیه و یەك پلە نییە، هەمان کەس دەکرێت باوەر
و دوورپوویی کۆ بکاتەوه.

❁ دەشیت مەرۆف لەنیوان باوەر و دوورپوویییدا ییت و بچیت.

❁ دەشیت مەرۆف بکەوتە ناو دوورپووییەوه و بەخۆشی نەزانیت.

❁ دەشیت دوورپووی وا بزانییت خەریکە کارێکی باش دەکات.

❁ هاوێلان ترسی دوورپووییان لە خۆیان هەبووه.

(ا) دوورپوویی بەشبوونی هەیه و یەك پلە نییە

دەکرێت مەرۆف باوەر و سیفەتگەلیکی دوورپوویییش گەل بداتەوه.

(ا) هەربۆیە پەرەردگار لە پەسنی دوورپووان لە پۆژی ئوحددا دەفەرمووت: ﴿هُم لِلْكَفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ﴾ [آل عمران: ۱۶۷]، «ئەوان ئەو پۆژی لە کوفرەوه نزیکتر بوون وەك لە ئیمان.»

ئێبن کەثیر لە تەفسیرە کەیدا دەفەرمووت: "زانایان بەمە بەلگەیان هێناوەتەوه
لەسەر ئەوێ کە کەسێك دەکرێت حەلەتگەلی جیاواز وەرگیرێت، لە حەلەتدا
نزیکتر ییت لە بێباوەرپێیەوه، لە حەلەتدا دیکەدا نزیکتر ییت لە باوەرپێیەوه."

(ب) فەرمایشتە کەئێ پێغەمبەر (ﷺ):

"چوار هەن لە هەر کەسدا هەبن، دوورپووی پەتییه، هەر کەسێش سیفەتێك

لەوانەى تىابىت، سيفەتەىكى دوورپووى تىابە ھەتا وازى لى دەھىتت.^(۱)
 بېوانە چۆن پوونى کردووەتەو ھە مرۆف دەشیت سيفەتەگەلىک خووى
 تىک بدات، دوورپووى تىدا بخولقینن.

شاھەنى باسە ھەندىک لە شروڤەکارانى ئەم فەرموودە، لىيان
 ئالۆسکاھ لەو پووە ھە دەکرت باوەردارنكى خاوەن باھەرى دۆ و زمانیش،
 ئەم سيفەتەنى تىدا بىت، ئىجماعىش ھەبە ھە ھەوى ئەم سيفەتەنە، ھوكمى
 ئەو نىفاقى بەسەردا نادرىت وا دەبىاتە پلەى ھەرخوارى ئاگر، ئەم ئالۆزىيەيان
 بە چەندان لىكدانەو چارە کردووە، ھەك ئەو ھە ھە دوورپووى باسکراو
 لىرەدا، دوورپووى کردەبىيە ھەك بىروباوەرى، ئەو دوورپووىيە نىيە ھە لە دىن
 دەرىدەكات.

بەلام، ئىمە لەم پەرتووکەدا ھۆ نادەینە بەر ئەم جىاکارىيەى نىوان نىفاقى
 عەقىدەى و نىفاقى کردەبىدا، چونکە ئەو جىاکارىيە ھەختىک شاھەنى باسە ھە
 بۆ بەرگرتن بىت لە تەکفیرکردنى ھەلەى مۆسڵمانانىک بە بىانوى بوونى ئەم
 سيفەتە تىياندا. بەلام ئىمە لەم پەرتووکەدا دەستمان نەداوەتە بە کلاکردنەو ھە
 ھوكمى بابەتى کافرپوون، يان مۆسڵمانمانەو ھە خاوەنى ئەم سيفەتە، ئەمە
 بابەتەى کۆلىنەو ھە وردەکارى زىاترى دەوت، بواری ئەم پەرتووکە نىيە. لىرە
 تەنبا بايەخ دەدەين بە وریاکردنەو لە سيفەتەکانى دوورپووى، لەم سۆنگەيەو ھە
 وا جوانترە ھەكوو چۆن خوا و پىغەمبەر (ﷺ) وشەكەيان بەرپەھایى فەرموو،
 ئىمەش وای دەپرین، تاكوو سەمىنەو ھە ھۆشيارىيە ھە ھەك مەبەستە بىتە
 جى، ھەروەھا نەفسەکانیش نەرخەيان نەبن و بىخەم لە دوورپووى پالى لى
 بدەنەو.

ج) ھۆذەفەى كورى يەمان خوا لى پازى بىت فەرموویەتى: "چوار دۆ ھەبە،

دلئیکی تهخت،^(۱) نهوه دلئى مروڤى دوورپووه. دلئیکی ناو تونکَل و داپوشر او، نهوه دلئى مروڤى بیاوهره. دلئیکی پهتې دهلئى چرایه کی پرشنگداری تیا ههلواسراوه، نهوه دلئى مروڤى باوهرداره. دلئیکیش هم دوورپووی و هم باوهرپیشی تیدایه، وینهی برینیکه هم خوښی بو پروات هم کیم و زووخ، وینهی دارنکه به ناوئیکی پس و به ناوئیکی پاکیش ناو بدریت، کام ناو زورتر بو، زالتر دهیت.^(۲)

تەماشای ئەم ئەسەرە چۆن لەنێوان دوورپووی پەتې و خاوەن دلئیکدا کە نێمان و نیفاقیشی تێدا ییت و کێبەرکییان ییت؛ جیاوازی کردووه.

هەربۆیە نێبن کەشیر لە ڕافەى سەرەتاکانى سوورپەتې بەقەرەدا فەرموویەتې: "دوورپووانیکیش، ئەوانیش دوو بەشن، پەتې، ئەوانەن کە نمونە ئاگریەکیان بو هینراوتەوه. دوورپووانیکى دیکەش ڕارا، تاوئیک بریسکەکانى باوهر دەبینن و تاوئیکیش لیان دیار نامییت، ئەمانەش هاوئلانى نمونە ئاویە کەن، حالیان باشتەرە لە تاقمى پێش خۆیان."

مەبەست لە نمونە ئاگریە کە ئەو فەرمايشتهى پەرورەدگارە ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ﴾ [البقرة: ۱۷]

نمونە ئاویە کەش ئەو فەرمايشتهى جى جلاله: ﴿أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَاءِ﴾ [البقرة: ۱۹]

مەبەستیشى لەو قسەیدى: "تاوئیک بریسکەکانى نێمان دەبینن"، ئەو فەرمايشتهى: ﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا﴾ [البقرة: ۲۰]

ئەم چینه داراپە وای دەبینن نمونەگەلیکی لە واقعیی ئێمەدا هەیه،

(۱) کورد ئەلئى: نيسكى بن بهر و پشته، تهخت ئەوهیه.

(۲) (مسند أحمد: ۱۱۱۲۹)

وێنه‌ی نه‌وانه‌ی به‌ شیوازه‌ قسه‌ی خه‌لکانی به‌گومان ده‌وێن له‌مه‌ر
 هوکمانیکی شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا، وه‌ک فره‌ژنی و هه‌ده‌ده‌کان و جیهاد. به‌لام
 هه‌ر جار دوژمنانی ئیسلام سته‌میکی تازه‌ له‌ ئوممه‌ت بکه‌ن، دیسان هه‌ستی
 به‌نامانجگیراییان بۆ دروست ده‌ییت و باشتەر حق و باتلیان بۆ لێک جیا
 ده‌ییتوه‌، باوه‌ریان زیاد ده‌کات و غیره‌یه‌ک له‌سه‌ر ئایین ده‌یانگرت. به‌لام
 هینده‌شی پێ ناچیت ده‌چنه‌وه‌ سه‌ر هه‌مان تاس و هه‌مام، گومان و گومانبازی.

وریا به‌ ده‌قه‌ قورئانییه‌که‌ له‌گه‌ڵ تۆیه‌تی!

لێره‌دا سه‌رنجێک هه‌یه‌، نه‌وه‌ی که‌ مه‌رج نییه‌ نه‌و ده‌قه‌ی سه‌باره‌ت به‌
 دوورپه‌وانه‌، به‌ ته‌واوی ورده‌کارییه‌کانییه‌وه‌ به‌سه‌ر یه‌کیکماندا جێبه‌جێ ییت
 نه‌وجا هه‌ست بکات له‌گه‌ڵ نه‌ویه‌تی. دوا به‌دوای نه‌مه‌ش دیسان وه‌ختی
 یه‌کیک ئایه‌ته‌کان ده‌خوێنیتوه‌ که‌ وه‌سفی مونا فیقان ده‌که‌ن و سه‌ره‌تا هه‌ست
 ده‌کات سیفه‌ته‌کانی تێدا یه‌، له‌ پاشان سیفه‌تێکی دیکه‌ له‌ ئایه‌ته‌کاندا دیت
 تێدا نییه‌، ناییت نه‌وه‌ دله‌یای بکاته‌وه‌ له‌وه‌ی ئایه‌ته‌کان پڕویان له‌و نییه‌.
 به‌لکه‌و هه‌ره‌شه‌ و هاته‌نه‌جێی وه‌سفی دوورپه‌ویی بۆی، به‌ نه‌ندازه‌ی جێبه‌جێبوونی
 ئایه‌ته‌کان به‌سه‌ریدا، هه‌روه‌ها له‌ لاکه‌ی دیکه‌شه‌وه‌ ئیمان به‌ نه‌ندازه‌ی دوورپه‌ویی
 حا له‌ته‌که‌ی له‌وه‌وه‌.

ئه‌م تێگه‌یشتنه‌ له‌ مامه‌له‌ کردنی هاوه‌لاند ده‌بینیتوه‌، مامه‌له‌یان له‌گه‌ڵ نه‌و
 ئایه‌تانه‌دا که‌ وه‌سفی بیباوه‌ران ده‌کات. له‌ نه‌سه‌ری سه‌حیحا هاتوه‌ که‌ سه‌عد
 مۆله‌تی وه‌رگرت به‌جێته‌ لای ئیبن عامیر، که‌ سه‌رین یان دۆشه‌کی ئاوریشمی
 له‌ژێردا بوو، فرمانی کرد لایبهن و لابرا، ئیدی که‌ سه‌عد هاته‌ ژووره‌وه‌، ئه‌م
 سه‌رینیکی لۆکه‌ی له‌لا بوو، ئیبن عامیریش به‌ سه‌عدی گوت: "وه‌ختیک
 تۆ داوای مۆله‌ت کرد، سه‌رینیکی ئاوریشم له‌لا بوو، فرمانم کرد لایبهن."
 سه‌عدیش پێی فه‌رموو: "ئیبن عامیر پیاوی چاکی تۆ نه‌گه‌ر له‌وانه‌ نه‌بویتایه‌

که خوا عز و جل له‌باره‌یانه‌وه فهرموویه‌تی: ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾ [الأحقاف: ٢٠]، «خۆشی خۆتان له ژبانی دونیاتاندا به‌سه‌ر برد»، سوێند بێت به (الله) له‌سه‌ر پشکو پال بده‌مه‌وه پیم خۆشتره وه‌ک له‌وهی له‌سه‌ر نه‌وه پال بده‌مه‌وه. ^(١)

سه‌یر که نه‌م نایه‌ته له‌سه‌ر بیباوه‌پان دابه‌زیوه ﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ﴾ [الأحقاف: ٢٠]، «پروژیک که بیباوه‌پان ناگریان بو ده‌خرشته پرو.»

به‌لام، نه‌مه ریگری له سه‌عدی هاوئل نه‌کرد که ئیبن عامیری پیی بترسینیت، چونکه به‌شیکی نایه‌ته‌کی به‌سه‌ردا جیه‌جی ده‌بو، له کاتی‌کدا ئیبن عامیر له‌وانه‌ش نییه که ﴿الذین کفروا﴾ «نه‌وانه‌ی که بیباوه‌پن».

به هه‌مان شیوه نه‌وهی که نه‌هلی سوننه نه‌وه فهرمایشته‌ی په‌روه‌ردگار له سووپه‌تی (المدر) دا ده‌هیننه‌وه بو ترساندنێ نوێژنه‌که‌ریک که خۆی به موسلمان ده‌زانیت: ﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ۚ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ۚ﴾، «چی خستنیه سه‌قه‌ره‌وه (٤٢) گوتیان له نوێژخوێنان نه‌بوین»، له کاتی‌کدا باقی سیفه‌ته‌کانی دیکه‌ی ناو نایه‌ته‌کان به‌سه‌ر زۆریک له نوێژنه‌که‌رانداندا جیه‌جی ناییت: ﴿وَكُنَّا نُكَذِّبُ بَيِّمُ الدِّينِ ۚ﴾، «هه‌روا پروژی دوابی و هه‌ژمارمان به‌درو ده‌خسته‌وه»، به‌لام چونکه سه‌رکۆنه‌کردنه‌که سه‌رجه‌م نه‌وه کارانه ده‌گرته‌وه، نه‌ک ته‌نیا وه‌ختیک په‌ر تا په‌ر کو ده‌بنه‌وه.

لی‌ره‌شدا فهرمایشتیکی ئیبن عاشور ده‌هیننه‌وه له ته‌فسیره‌که‌یدا سه‌باره‌ت به هه‌مان واتا، که مرووف به‌شی له‌وه ده‌قه قورئانییه، به‌پی جیه‌جی‌بوونی

(١) (مصنف ابن أبي شيبة: ٢٤١٣٨)

به‌سه‌ریدا، به‌رده‌که‌وێت، با ده‌قه‌که‌ش له‌ بنه‌رپه‌تیدا بۆ کافران بێت. ده‌ربرپه‌که‌ی هه‌ندێک سه‌ختی تێدايه، خوێنه‌ری نه‌گه‌ر له‌ به‌شی پێشتردا رێساکه‌ی بۆ رپوون بووه‌ته‌وه، زیانی ناییت چاوێکیش له‌م بکات:

له‌وێدا که‌ رافه‌ی نه‌و فهرمایشته‌ی په‌روه‌ردگار ده‌کات:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾ [المجادلة: ٢٢]، «خه‌لکێک نابینێته‌وه‌ برۆیان به‌ خوا و به‌ رۆژی دوا‌ی هه‌بێت و دۆستایه‌تی یه‌کیک بکه‌ن دوژمنایه‌تی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌کات، با باوکیشیان بێت، یان کو‌ریان، یان برۆیان، یان هۆزیان.»

ئێبن عاشوور په‌حمه‌تی خۆی لێ بێت ده‌فهرمووێت: "زانایان له‌م نه‌وه‌یان وه‌رگرتوه‌ که‌ ئێماندارانی ته‌واو، دۆستایه‌تی که‌سانێکیش ناکه‌ن که‌ واتایه‌کی دژایه‌تی خوا و پێغه‌مبه‌ریان (ﷺ) تێدايه، وه‌ک شکاندنێ به‌نه‌نقه‌ستی په‌رژێنی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی و به‌سووک‌گرتنی هه‌رهم و شکۆکانی ئێسلام، نه‌وانه‌ش وێنه‌ی سته‌مکاران و ده‌ستدرێژکاران له‌ کار و کرده‌وه‌دا، له‌ هه‌ر په‌فتاریک که‌ گوێپێنه‌دانی خاوه‌نه‌که‌ی و رێژه‌گرتنی ده‌نوبێت به‌رانبه‌ر به‌ ئایین، وه‌ک نه‌وانه‌ی تاوانه‌ گه‌وره‌کان و خراپه‌ قێزه‌نه‌کان به‌ناشکرا ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ی قه‌شه‌ری به‌ ته‌میکاری و ئامۆژگارییه‌کان ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها وێنه‌ی لاده‌ران و گو‌م‌رپایان له‌ بیروباوه‌ردا له‌وانه‌ی که‌ حالیان نه‌وه‌ی لێ ده‌خوێندریته‌وه‌ بایه‌خ به‌ به‌لگه‌کانی بیروباوه‌ری راست و حق ناده‌ن و ئاره‌زووی نه‌فسی و ده‌مارگیری ده‌خه‌نه‌ پێش به‌لگه‌کانی بیروباوه‌ری راستی ئێسلامیه‌وه‌. له‌ ته‌ورییه‌وه‌ گێژدراوه‌ته‌وه‌ فهرموویه‌تی: به‌ ره‌وایان ده‌بینی نه‌م ئایه‌ته‌ به‌پێنه‌وه‌ له‌سه‌ر نه‌وانه‌ی هاوده‌مییه‌تی کاربه‌ده‌ستانی سته‌مکار ده‌که‌ن. له‌ مالیکیشه‌وه‌: هاو‌نشینی قه‌ده‌رییه‌کان مه‌که‌ و له‌پێتاو خوادا دوژمنایه‌تییان

بکه چونکه فەرموویەتی ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾.

فەقیهانی ئێمەش فەرموویانە: دروستە یان واجبە؛ هەجری خاوەن بیدەعی گومرا و کەسانی گەوزاو لە تاوانە گەورەکان بکەیت، ئەگەر ئامۆژگارییان وەرنەدەگرت. ئەمەش هەمووی سەرچاوەی لەوهو گرتووە، هەندێک لە ئەحکامی ئەو واتایە کە حوکمیکی شەری یان هەپەشەیه کی لەسەرە، بۆ واتایە کی دیکە بهێنرتەوه و بگوترێتەوه، کە وەسفیکی لە جووری هەمان واتای یە کەم تێدایە کە ئەو حوکمانە بۆ جێگیر بوو. ئەمەش دەگەرێتەوه بۆ شیوە گەلیک لە لێکچوون لەناو پێرەوه کانی عیللەت-هۆکار بۆ قیاس. چونکە شتەکان لە لێکچووندا جیاوازیان دەیت. ^(۱)

مەبەستی ئێین عاشوور لە برگی کۆتاییدا، ئەویە کە ئەو نمونانە ی باسکران بۆ بەلگەهێنانەوه بە دەقگەلیک کە لەسەر وێنەیه کی دیاریکراو دابەزیون، بەلگەیان پێ بهێنرتەوه بۆ وێنەگەلیکی دیکە کە لێکچوونیکیان بە وێنە بنچینهییە کە تێدایە، با سەرجم سیفەتە کانی ئەویشیان تیا نەیت. لەناو ئەم بەلگەهێنانەوهدا هەپەشەش بە سزاکان.

٢) دەشیت مرووف لەنیوان باوەر و دوورووییدا بیت و بچیت

وەک چۆن باوەر زیاد و کەم دەکات - کە بیروباوەری ئەهلی سوننەت و جەماعەتە- دووروویش بە هەمان شیوە زیاد و کەم دەکات.

(أ) پەرورەدگار لەو فەرماشتهیدا ئاوا پەسنی لە دوورووان کردووە:

﴿مُذَبِّبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ﴾ [النساء: ۱۴۳]، «دردۆنگ و پارپان لەو

(۱) بە هەندێک دەستکاری ورد و بچووکهوه لە پێناو ئاسانتزکردنی گەیشتن لە دەقەکە.

[وەرگێڕ]

نێوانه‌دا نه‌ بۆ لای نه‌وانه نه‌ بۆ لای نه‌مانه.»

ئێبین که‌شیر له‌ راقه‌یدا فەرموویه‌تی: "هه‌یانه له‌ گوماندایه، تاوێک مه‌یلی لای نه‌وانه‌ی هه‌یه و تاوێک مه‌یلی لای نه‌مانه."

ب) جوبه‌یری کۆری نۆفه‌یر له‌ نه‌بوو ده‌ردایه‌وه بیستوه - که له‌ کۆتاییی نوێژه‌که‌یدا و دوا‌ی لێ‌بوونه‌وه‌ی له‌ ته‌حیات- په‌نای به‌ خوا ده‌گرت له‌ دوورپوویی، توند و زۆر په‌نای ده‌گرت. جوبه‌یریش گوتی: "چیته نه‌بوو ده‌ردا تو له‌ کوی و نیفاق له‌ کوی؟" فەرمووی: "له‌ کۆلمان به‌وه، له‌ کۆلمان به‌وه! سوێند به‌ خوا مرو‌ف له‌ یه‌ک ده‌مێکدا له‌ ئایین هه‌ڵده‌گرێته‌وه و له‌به‌ری داده‌پرێت." نه‌مه‌ش له‌ زۆر خه‌مخۆری و پێداگرییه‌وه بۆ ئایین و دوا‌پوژی خۆی و ترسانی له‌ فیتنه.

٣) ده‌شیت مرو‌ف بکه‌ویتته‌ دوورپوویییه‌وه و به‌خۆشی نه‌زانیت

بوخاری له‌ سه‌حیحه‌که‌یدا بایئکی کردوه‌ته‌وه به‌ ناوونیشانی: «ترسانی باوه‌ردار له‌وه‌ی کرده‌وه‌ی هه‌ڵه‌شیتته‌وه و پێشی نه‌زانیت» له‌و‌دا نه‌سه‌رنکی ئێبین نه‌بی موله‌یکه‌ی هه‌یناوه سه‌باره‌ت به‌ ترسانی هاوه‌لان له‌ دوورپوویی، وه‌ک له‌ دوا‌یدا دیت.

ئێبین قه‌یمیم ده‌فه‌رموویت: "دوورپووییشت نه‌و ده‌رده کوشنده ناوه‌کییه‌ی که ده‌شیت مرو‌ف پری پێست و گیانی بیت لێ و پێشی نه‌زانیت."

٤) ده‌شیت دوورپو وای بزانیت خه‌ریکه کارێکی باش ده‌کات

وه‌ک چۆن ده‌منه‌خۆش چه‌شتنی باش نییه، نه‌وه‌شی که دلی نه‌خۆشه ده‌کریت خراپه‌ی به‌ چاکه‌ بیت به‌رچاو:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ [البقرة: ١١-١٢]، «وه‌ختیکه‌ش پێیان ده‌گوتریت

له‌سهر زه‌ویدا خراپه مه‌نینه‌وه ده‌لین نیمه‌ تنیا چاکسازین (۱۱) نه‌ری به‌پاستی
تنیا نه‌وانن خراپه‌نیره‌وه، به‌لام هه‌ستی پی ناکه‌ن.»

(د) نه‌و نایه‌تانه‌شی له‌ باسی نه‌وه‌دان که ده‌کرت مروف خراپه بکات و واش
بزانیت چاکه‌کاره؛ گه‌لنک زۆرن، وه‌ک نه‌وهی په‌روه‌ردگار ده‌فرمویت:

﴿وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ۖ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ
عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ [الزخرف: ۳۶-۳۷]، «هر که سیش له‌ یادی
خوای میهره‌بان خو لا‌بدات شه‌یتانیکي بو پام و تایبه‌ت ده‌که‌ین سا نه‌و
هاوه‌لیه‌تی (۳۶) نه‌وان له‌ ږنگه‌ لایانده‌دن و له‌ کاتیکدا واش ده‌زانن ږنوتن
کراون.»

هه‌روه‌ها نه‌وهی ده‌فرمویت:

﴿أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوْءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا﴾ [فاطر: ۸]، «نه‌ری نه‌وهی کاری به‌دی
خوی لا‌ رازنه‌راوه‌ته‌وه نیت به‌ چاکي ده‌بینیت.»

لیزه‌شدا پرسیارنک هه‌یه‌ سه‌ری زۆرنکی پیوه‌ قال ده‌یت: ماده‌م که‌سیک
هه‌ست به‌ دوو‌رووی خوی ناکات و خوی به‌ ږنوتنیکراو ده‌زانیت و کاری
خوی به‌ چاک ده‌زانیت، هه‌ست ناکات خراپه‌کار و نازانیت که‌ یقاهه‌، نیت
بوچی خوا لومه‌ی بکات و سزای بدات؟ تاوانی چییه‌؟

پشتیوان به‌ خوا وه‌لام ده‌ده‌ینه‌وه و ده‌لین: سه‌ره‌تای ملشکان و گوم‌پابون
له‌ شو‌نکه‌وته‌نی ناره‌زووه‌ویه، به‌ جوړنک که‌ مروفه‌ که‌ خوی یه‌ کلا ناکاته‌وه
بو دۆزینه‌وهی حق و ناسینی. جا قایل‌بوونی به‌ ږبازنک، مه‌رجی نه‌وهی
له‌ گه‌ل‌دایه‌ نه‌و نایین یان ږبازه، ناره‌زووه‌کانی بو به‌یتته‌ دی و هه‌روه‌ها
نه‌وه‌شی که‌ وه‌ک به‌رژه‌وندییه‌ دونیاییه‌کانی خوی چاری له‌سه‌ریه‌تی! واته
ده‌کرت حق له‌ بازنه‌یه‌کدا بیت که‌ نه‌م کابرایه‌ پی و نه‌یت هاوته‌ریبی

ئارەزوویەتی و بەرزووەندییەکانی دەهینتە دی، ئەوساش گەڕان بە شوێن
 ەق لەم بازەنەدا ئەسلەن بیریشی لێ ناکرێتەو! بەلکوو ەق دەیت لەو
 بازەنەدا یت کە ەوارپێ ئارەزوویەتی. ئەوێشی ئەمە رەوتی یت، بابەتەکانی
 پێچەوانە کردووەتەو، کە شوێنکەوتنی بۆ بەلگە نییە بەرەو ەەر کوێ بەریت،
 بەلکوو خۆی ئەو ئەنجامە دیاری دەکات کە دەیت پێی بگات، ئەوجا ملی
 بەلگەکانی بۆ بادەدات لەپێناو یە کگرتن و تەبابوون لەگەڵ ئەم ئەنجامە
 دیاریکراوە لەئێشنە!

نمونه‌یه‌کی ناشکرمان له‌مه بینی له میانه‌ی قسه‌کردنمان سه‌باره‌ت به خورافه‌ی پهره‌سەندنی ڕینگه‌که‌وتی، که زۆرێک له نه‌کادیمی و توێژهرانی ڕۆژناوایی شوێنی که‌وتوون، له نه‌لقه‌ی «کێ پالپستی مانه‌وه‌ی بیردوۆزی پهره‌سەندن ده‌کات؟» بێنه‌ پێشچاوی خۆت ڕه‌فۆسۆرێک له‌ زانستی زینه‌زانی پهره‌سەندیدا، که نه‌و نامه‌ دکتۆرایه‌ی نازناوی "Ph.D"ی پێ پەیدا کردوه له‌سه‌ر نه‌مه‌ بووه: "چۆن هه‌ستی بۆنکردنی مڕۆف پهره‌ی سه‌ندووه‌؟" له‌پاشان ده‌یان توێژینه‌وه‌ی له‌ ورده‌کاری پهره‌سەندنی توانا و هه‌سته‌وه‌ره‌کانی مڕۆفدا له‌ ڕینگه‌ی بازدا نه‌ی تیکه‌ڵ هه‌ل‌بژاردنی نابینای سروشتی بل‌او کردووه‌ته‌وه، به‌رانه‌ر به‌وه‌ش چه‌ندان به‌خششی هه‌زاران، یان ملیۆنان دۆلاری پێ دراوه، چوار بۆ پێنج دکتۆری کو‌ڕ و که‌چ له‌ژێر سه‌ره‌رشتیاری نه‌ودا کار ده‌که‌ن که له‌ ناستی "post-doc"‌دان، به‌ناو ولاتانی جیهاندا گه‌شت ده‌کات بۆ نمایشکردنی به‌ره‌نجامی توێژینه‌وه‌کانی له‌ کۆنگره‌کاندا، له‌ زانکۆدا وانه ده‌لیته‌وه و مووچه‌یه‌کی به‌رز وهرده‌گرێت و له‌ فێلابه‌کی خه‌یالیدا نیشه‌جێیه که تا ئێسته‌ش له‌ دانه‌وه‌ی قیسه‌کانی نه‌بووه‌ته‌وه، له‌ ئۆتۆمبێله‌ ڕاقیه‌ که‌یدا پیاسه‌ ده‌کات و له‌ گه‌ڵ هاوسه‌ر یان هاو‌پێژنه‌که‌ی ده‌ژی و پێوه‌ندیگه‌لی ناشه‌رعی ده‌به‌ستێت و ژیا‌نێکی تا قورقوراه‌گه‌ گه‌وزاو له‌ حه‌رام ده‌ژی.

بھینہ پیش چاوی خوٲ نہ گہر پئی بلیٲت: "تہاوی نہم ژیانہی نیستہی توٲ

لەسەر بنەمای خورافەیه که که پەيوەندی بە زانستی حەقیقیەوه نییه! تەواوی
بروانامە کانت، توژێنەوه کانت، پله زانستییه کانت، پرواڵەتی پازاوهی ژینت،
گەشتە کانت، پینگە کەت ... تەواوی لەسەر وەهەمیک وەستاوه که پیشینانت بە
وەسیت بۆ یەکیان گواستوو تەوه تا ناوا زل و فش بوو تەوه، درۆیه کی گەوریه
دلتانی داگیر کردووه.

پەرچە کرداری چی دەبێت؟! -بە ئەگەری زۆرەوه- ئەسلەن خستنه بەر باسی
ئەو نیکاشە قبوڵ ناکات، ئەسلەن بیرلێکردنەوهشی قبوڵ ناکات. بەلکو
یەک "block"ی زرت و ساف دەخاتە سەر دەلاقە ی ئەگەری راستبوونی
ئەو قسەیهی تۆ! باسە که ناخرێتە سەر میژ بۆ پشکنین. چونکه راستگەڕانی
قسە کهی تۆ -لای ئەو- واتە هەرەسەینانی ژیا نی و لە دەستدانی تەواوی
ئیمتیاز و پینگە و ئارەزووێ کانی. پادەستبوون بە راستگەڕانی قسە ی تۆ -لە
دید ی ئەودا- واتە لە "کۆمەلگە ی زانستی" وەدەر بنریت و پراوی بنین...
دیمەنی خۆی دیتە پیشچاو بە لانهوازی "Homeless" لە خەلک پیاپێتەوه بۆ
تۆزێک پاره قووتوویه ک بیرە ی پێ بکریت!

هەربۆیه، قسە که ی تۆ دەبێت راست نەبێت، راستی دەبێت جگە لەوه بێت تۆ
دەبێت! چونکه شوێنەهاتە کانی ئەم راستییه بەرگە گرتنی بۆ ئەو ئەستەمە.
بەتایبەتتریش که نازانیت پشتبەستن بە خوا واتە چی و ئەهلی ئامادەگی
قوربانیدان نییه لە پێناو خوا و پۆژی دوایدا.

لەوانە یە یەکیک لەوانە ببینیت که زۆر لە گفتوگۆدا بە ئەدەبه، پرای
بە رانەبر وەر دەگرت، دان بە هەندیک هەڵەیدا دەنێت ئەگەر بۆ ی پوون بێتەوه،
بە جۆزێک که ئیتر وا بزانی بە گشتی بە شوێن حەقەوهیه و لە هەر جینگە یە کدا
ئەم سیفەتە ی تێدا یە، لات سەیر بێت ئەگەر تووشی سزای دواپۆژ بێت وەختیک
لەسەر ئەو پینگە یە دەمریت. ئەوەت لی بزر بووه که ئەم سیفەتە ی کاتیک

تیدایه و په پرهوی لی ده کات که هره شهی پروو خاندنی ته و او نه بن بو سهر سیسته می ژیان، یان بهر ژوه نندیه که سیه کانی پاش ته وهی ئالو دهیان بووه و ناتوانیت ده ستیان لی هه لبرگرت.

وینهی ئه م که سه بوو ته به ندهی ئاره زووی و حه قی ناویت ماده م له دهر وهی نه و باز نه یه دا بیت که له گه ل ئاره زوویدا گونجاوه.

ده شبنیت نمونهی نه وانه وه ختیک مستی ئاره زوو هیندیک له سه ریان سووک ده بیت و ده که ونه بیر کرد نه وه، دهر و شان وهی حه قیان لی وه دیار ده بیت و پینگه ی فیتره ت و خوارسک ده بینن که بانگیژیککی حه ق بانگی بو ده دات. به لام هینده نابات گوئیان که پ ده که ن و چاویان کوژر ده که ن و دلیان ده پیچن و له م بانگه ی داده پو شن، سا به چه شنی کرد وهی خویان پاداشتیان ده درتته وه:

﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [الباقية: ۲۳]، «ئه ری نه وه ت دیوه که به خوای خو ی کرد وه ئاره زووی خو ی و خواش به زانسته وه گومرای کرد وه و موری ناوه له بیستن و دلی و په رده ی گیراوه به سه ر بیناییدا سا له دوا ی خوا ئیدی کی پیتو ئینی بکات ئه ری بیر ناکه نه وه؟» ئه م مؤرنا نه له بیستن و دل و په رده گیرانه به سه ر بیناییدا نه نجامی پشت کرد نه تی له حه ق، سته میک نییه له لایه ن خوا وه سبحانه و تعالی، به لام ئه م مرو فه ئاره زووی خو ی په رستوه و خستوه تیه پیش ناسینی حه قه وه.

هه تا مرو ف زیاتر خو ی کوژر بکات، خواش زیاتر کوژری ده کات و زیاتر ده ستی له به ندایه تی ده بیتته وه و هه لپه ی ئاره زوو ده کات: ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ [الأنعام: ۱۱۰]، «دل و بیناییان هه لده گیرینه وه وه ک چو ن یه که م جار با وه پریان پی نه هی نا و وازیان لی ده هینن له سنوور شکینی خویاندا پتر کوژرایییان دایت.»

هەر که‌شیش دلی نه‌خۆش که‌وتیبت به‌ شوێنکه‌وتنی ئاره‌زوو و لێی دهر‌باز نه‌بوویت و هه‌ولێ چاره‌کردنیشی نه‌دات، به‌لکوو درۆش بکات بۆ نه‌وه‌ی به‌شارته‌وه‌ و زیاتر شان به‌و کارانه‌دا بکات که هینده‌ی دی زالی ده‌کات به‌سه‌ریدا، پاداشتی نه‌وه‌ ده‌یبت په‌روه‌ردگار زیاتر نه‌خۆشی بخات: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ [البقرة: ۱۰]، «دلیان نه‌خۆشی تێدایه‌ سا خواش زیاتر نه‌خۆشی خستن و سزایه‌کی به‌ئیشیشیان هه‌یه‌ به‌رانه‌ر به‌وه‌ی درۆیان ده‌کرد.»

سا با مرووف له‌وه‌ بترسیت خۆی له‌ راستیه‌ک گیل بکات که شیریناییه‌که‌ی چه‌شتیبت، وه‌گه‌رنا دوا به‌دوای نه‌وه‌ نه‌رکه‌که‌ سه‌ختتر ده‌یبت! سا ده‌ستپێکی کاره‌ساته‌که‌، شوێنکه‌وتنی ئاره‌زووه‌:

﴿أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ [محمد: ۱۴]، «(ئه‌رێ نه‌وه‌ی له‌سه‌ر [به‌لگه‌ و سه‌لمینه‌ر و پێگه‌یه‌کی] پوون بیت له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارییه‌وه‌ وه‌ک ئه‌وانی دی وایه‌ که‌ کاری خراپی خۆی له‌لا رازینه‌راوه‌ته‌وه‌ و شوێن ئاره‌زووی خۆیان که‌وتبن.»

تییینی بده‌ چۆن شوێنکه‌وتنی ئاره‌زوو به‌ستراوه‌ته‌وه‌ به‌ رازاندنه‌وه‌ی کاری خراپ، نه‌مه‌یه‌ که‌ پوو ده‌دات له‌ بیباوه‌ر و دوو‌پوو و هه‌روه‌ها موسلمانانی گومراشدا. یه‌کیکیان کاری خراپی خۆی باش ده‌بینیت و وا ده‌زانیت پێتوێنیکراوه‌ و هه‌ستیش ناکات خراپه‌نێزه‌یه‌، بگه‌ ده‌یانگوت (إنما نحن مصلحون - ئێمه‌ ته‌نیا چاکسازین)، نازانیت که‌ معه‌قله‌، خۆی دانا و کامل و چاو‌پۆشن ده‌بینیت. له‌وانه‌شه‌ هه‌ر به‌ راست به‌ه‌وێت ته‌م واتایانه‌ له‌ خۆیدا به‌هێنیه‌ دی: کاریابی، پێتوێنی، چاکسازی و به‌رچاو‌پۆشنی، به‌لام به‌و واتایه‌ی که‌ خۆی بۆ نه‌و شتانه‌ی داده‌نیت و ده‌وێت، به‌و مه‌رجه‌شی که‌ له‌و بازنه‌یه‌دا بیت گونجاوی ئاره‌زووی خۆی بیت و به‌رژه‌هه‌ندییه‌کانی به‌هێنیه‌ دی!

هەولدان بۆ بەدیھێنانی لە دەرەوێ ئەم بازەنێدا ئەسلەن بەریاس نییە!

زۆرێک لە خەلکیش هەمان ئەم حالەیان هەیە و دەچنەو سەر ئەم خالە،
وێک پێگەدارانی نایینی و ھەرەھا شوێنکەوتووێ زۆرێک لە حیزبەکان.
لەژێر پۆشنایی ئەویدا دەتوانیت لەو پەرچە کردارە توندانە پێگەدارانی مەککە
بگەیت وەختێک پێغەمبەر (ﷺ) شتیکی ھێنا ھەرەشە لەو سیستەمە شیرکییە
بکات کە قازانجی ئەوانی لەسەرە.

ھەر لە پۆشنایی ئەمەدا تی دەگەیت بۆچی زۆرێک لە زانیان لە مشتومڕ
و بەربەرەکانیکاندا گومرا دەبن، کە تەنیا خەمی سەرخستنی سەلماندن
راستیەتی قسە خۆیانیان ھەیە، چونکە وای دەبینت راستییەتی
قسە پکابەرەکی -لە دیدی ئەمدا- دەیتە ھۆی شکاندنی شکۆی
و نەمانی سەرداری و چۆلبوونی دەوری لە شوێنکەوتووێ و لە دەستدانی
تایبەتمەندییەکانی و بەرزبوونەوێ پکابەرەکی بەسەر شانی ئەمدا. ھەق
دەیت لەو قسەیدا نەیت کە دژەکت دەیت! جا دەبینت تەئویل دەھێنیتەو
و دەست بە تێگەشتنەکی خۆیەو دەگرت کە بۆ دەقیکی شەری ھەیتە
و پشت لە ھەق و بەلگەکانی دیکە دەکات، لە ھەموو ئەوەشدا خۆی وا قایل
دەکات چاکساز و چاکەکار و پێنۆنیکراو، چونکە بەرژوونەدیی بانگەواز و
نایین -بە برۆی ئەم- لەویدا کە شکۆی ئەم بێتەو و خەلک بێین چۆن
بەسەر پکابەرەکیدە سەردەکەوت لە ھەموو دیو و ناکوکییەکاندا، پووشانی
ھەر بەشیکی ئەو، یە کسانە بە پووشانی بەرژوونەدیی بانگەواز و نایین، گواہ!

وەختێک لەمە تی گەشتیت، دەزانیت کە بۆچی ئیسلام فرمان بە
شوێنکەوتووێ دەکات سەریچیی نەرەزوو بکەن و لەگەڵ نەفسیاندا تی
بکۆشن، بۆچی فرمانی کەم دەستبردن بۆ دنیا و بێنیازیوون لێ دەکات، وریای
دەدات لە گەوزان تێیدا و پۆچوون لە نەرەزووەکانیدا، چونکە ئەوانە پێگە

کورێایی داهاتن له ناست هیدایهت و بوون به بهندهی هه‌وه‌س و ئیتر به کلابونه‌وه
 بۆ حه‌ق گه‌لێک نه‌سته‌م ده‌ییت، کینه و دووبه‌ره‌کی ده‌که‌وتنه‌وه له‌ناو خه‌لکدا و
 زۆر ده‌ییت. ئیدی ده‌زانیت بۆچی هه‌ر به‌کێک له‌ پێغه‌مبه‌ران به‌ ئومه‌ته‌که‌ی
 ده‌گوت: ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [الشعراء: ۱۰۹]،
 «له‌سه‌ر ئه‌مه‌ داوای کرێه‌کتان لێ ناکه‌م، کرێ و پاداشتی من ته‌نیا
 له‌سه‌ر په‌روه‌ردگاری جیهانیانه. سا داوی ئه‌مه‌ ئیدی سه‌یرت له‌م ناوێشانه
 نه‌ییت "ده‌شیت دوو‌روو وا بزانی‌ت خه‌ریکه‌ کاری باش ده‌کات."»

سه‌یرت نه‌ییت له‌و فره‌مایشته‌ی په‌روه‌ردگار سه‌باره‌ت به‌ دوو‌رووان:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ ۱۱ ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ
 الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ [البقرة: ۱۱ - ۱۲]، «وه‌ختیکش پێیان ده‌گوتریت
 له‌سه‌ر زه‌ویدا خراپه‌ مه‌ننه‌وه، ده‌لێن ئێمه‌ ته‌نیا چاکسازین (۱۱) ئه‌رێ به‌پراستی
 ته‌نیا نه‌وانن خراپه‌نێه‌وه، به‌لام هه‌ستی پێ ناکه‌ن.»

هه‌روه‌ها نه‌و فره‌مایشته‌ی دیکه‌:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ
 هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: ۱۳] «وه‌ختیک پێیان بگوتریت باوه‌ر
 به‌ئێن چۆن نه‌و خه‌لکه‌ باوه‌ریان هێناوه، ده‌لێن ئه‌رێ ئێمه‌ باوه‌ر به‌ئێن چۆن
 نه‌و که‌مه‌قلانه‌ باوه‌ریان هێناوه، ئه‌رێ که‌مه‌قل هه‌ر خۆیانن به‌لام پێی
 نازانن.» ئه‌وه‌ی دیکه‌ش:

﴿وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ ۳۶ ﴿وَأِنَّهُمْ
 لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ [الزخرف: ۳۶ - ۳۷]، «هه‌ر
 که‌سیش له‌ یادی خوای میه‌ره‌بان خۆ لاب‌دات شه‌یتانیکی بۆ پام و تابه‌ت
 ده‌که‌ین سا نه‌و هاوه‌لیه‌تی (۳۶) نه‌وان له‌ پێگه‌ لایانه‌ده‌ن و له‌ کاتی‌که‌دا واش
 ده‌زانن پێنۆین کراون.»

ههروهها نهوهشی که ده‌فه‌رمووت:

﴿أَقْمِنْ زَيْنَ لَهُ سَوْءَ عَمَلِهِ فَرَأَهُ حَسَنًا﴾ [فاطر: ۸]، «ئه‌ری نه‌وی کاری به‌دی خۆی لا رازنه‌راوه‌ته‌وه ئیتر به چاکی ده‌بینیت.»

له‌پاڵ نه‌مه‌شدا هوکاری دیکه‌ش هه‌ن وا ده‌که‌ن مرو‌ف خراپ بکات و وای دانیت چاک ده‌کات، وه‌ک نه‌وی پشت له‌وه بکات نه‌سه‌لن هه‌ولیکێ بۆ ناسینی حق هه‌یت.

به‌ هه‌ر حالیش: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ [یونس: ۴۴]، «به‌راستی که (الله) هیچ سته‌میک له‌ خه‌لک ناکات، به‌لام خه‌لک خۆیان سته‌م له‌ خۆیان ده‌که‌ن.»

ه) هاوه‌لان ترسی دووروییان له‌ خۆیان هه‌بووه

جا نه‌گه‌ر نه‌مه‌ حالی هاوه‌لان بووینت ئیمه‌ له‌ کوێ بین؟!

أ) بوخاری له‌ بابی (الإيمان) دا له‌ ئیبن نه‌بی موله‌یکه‌ی گه‌راوه‌ته‌وه، که له‌ شوئنه‌که‌وتوانه، فه‌رمویه‌تی: "به‌ سی که‌س له‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) گه‌یشتووم، سه‌رجه‌میان ترسی دووروییان له‌ خۆیان هه‌بووه‌".

ب) حوذه‌یفه‌ی کوپی یه‌مان خوا لێی رازی بیته‌ ده‌فه‌رمووت: "عومه‌ر بانگ کرا بۆ جه‌نازه‌یه‌ک، جا چوویه‌ ناویه‌وه، یان له‌ رینگه‌دا بوو بۆی به‌جیت، خۆم پیوه‌ هه‌له‌سارد و گوتم دانیشه‌ میری باوه‌ر داران، نه‌و له‌و کۆمه‌له‌یه‌. فه‌رمووی سویندت ده‌ده‌م به‌ (الله)، من له‌وانم؟ حوذه‌یفه‌ش گوتی نه‌خیر، پاش تۆش ئیدی نه‌ستۆپاکی که‌سی تر ناکه‌م."

جا حوذه‌یفه‌ خوا لێی رازی بیته‌ نه‌مینه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، پیغه‌مبه‌رمان ناوی دووروه‌کانی پی دابوو. کاتی‌ک بیینی عومه‌ر خوا لێی رازی

بیت له رینگهی له جهنازهی پیارینکدایه که به پرواڵت موسلمان بووه، گرتی و ههوالی پێ دا که ئهوه له خۆیانه. چۆن بلیت ئهم ههلوستهیه عومهری داچله کاند و ترسی خودی خۆی کهوته دل، حوزهیفهی سوێند دا: "سوێندت دهدهم به (الله)، من لهوانم؟" ده کریت ههندیك لیان ئالۆز بیت و بلیت: "چۆن عومهر ئهم پرسیاره ده کات له کاتیکیدا ئهوه له ده مژده پیدراوه کهیه به بههشت؟" بهلام خۆ دهشیت مروّف ههندیك جار خهیاڵی لای ههندیك حهقیقهت نه مینیت، دوور نییه عومهر ئهوه ساته ئهم مژده نهیهوویه له زهیندا نه ماییت، که ئهوه وهخت گهلیکی به سهردا تپه پیبوو، هاوکاتی ئهوه ترسهی مردن له سهه نيفاق که له دهروونی زیندوو و پاکی فارووقدا ههژا خوا لێی رازی بیت.

وهلامی حوزهیفهش ئهمه بووه: "نهخیر، که سیش له دواي تو پیبهری ناکهم." واته ئهم ده رگهیه له خۆم ناکه مهوه - ده رگهی پیبهریکردنی خه لک له دوورپوویی، چونکه وا بویان باشته له سهه ترسان و وریابوون له نيفاق، بمینن.

ئاسایی له کاتی بیستنی ئهم ئهسه رانه دا ته نیا به سهه سوپمانه وه له لای ئهم ترسانه ی هاوه لانی ده وهستین و که ئهم مهراقه یان له نيفاق زیاد له پیرست بووه! به لام نا، ده بیت جگه له مه ی لی هه لێنجین؛ هاوه لانی فه قیه ترینی ئومه تن، بیگومان ئه وان قه باره ی گونجاو به هه ر شتیک ده دن و ترسانی شایه نی بو داده نین.

ئهم ترسه مانای شاراوه یی دوورپوویی ده گه یه نیت، شاراوه هه تا ئه وه ئاسته ی که بشیت له ده رووندا بوونی هه بیت و خاوه نه که شی هه سته ی پێ نه کات. که واته شایه نی ئهم دلّه پراوکه یه یه، ئه وه بو ئیمه هه ر زۆر شایه نتر. جا هه تا باوه ری مروّف زیاتر بیت و تیگه یشتنی بو سروه تی دوورپوویی هه بیت، پتر لێی ده ترسیت.

به هه مان شێوه شوێنکه وتوانیش خوا لیان رازی بیت ترسی دوورپووییان له خۆیان هه بووه:

(ج) له ههسه نی به صریه وه گێڤ دراوته وه: "سوئند بیت به (الله) باوهڤدار و له خواتر سێک نه بووه له نیفاق نه ترسایت، جگه له مونا فیق خۆی، کهس له نیفاق نه رخه یان نییه."

(د) ئیبن سیرین - له پیشه وایانی تابعینه رهحه تهی خویان لی بیت - فهرموویه تی: "هیچ ئایه تیک له قورئاندا هیندهی نه م ئایه ته نامترسیئت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ [البقرة: ٨]، «هیه له خه لک که ده لیت باوهڤمان به خوا و رۆژی دوا ی هیه به لام له راستیدا باوهڤدار نین.»" (ه) ئه ییوی سهختیانی فهرموویه تی: "هه ر ئایه تیک له قورئاندا باسی دوورپووی تیدا بیت، ترسیم له خودی خۆمدا هه بووه."

(و) مو عاوییهی کورپی قورپه فهرموویه تی: "عو مه ر لیی ده ترسا و - واته له نیفاق ده ترسا - نه من لیی یخه م بم؟!"

سا نه مانه پینج حه قیقه تی گرن گن سه باره ت به سروشتی دوورپووی. نیت ره که زانیوته، وه ره با چارێک به گرن گترین سیفه ته کانی دوورپوواندا بگێڤین وه ک نه وهی له قورئان و سونه تدا هاتوه بۆ نه وهی لیی وریا تر بین، سیفه ته کانی دوورپووان:

* گومان کردن له ئایین

* پشت کردن له داوه ربردنه لای خوی بالاده ست و سونه تی پیغه مبه ره که ی (ﷺ)

* رقبون له وهی که خوا دایه زاندوه

* به دوست گرتن و پشتیوانی کردن له موشریکان

* گۆرانی دوستایه تی و پشتیوانی به پیی ته رازووی هیزه کان

* درۆ کردن

* رقبونەوه له قوریانیدان له رینگه‌ی په‌روه‌ردگادا

* سه‌ختبوونی په‌رسته‌کان له‌سه‌ریان

* خۆشویستن و هه‌ز کردن به‌وه‌ی پیاواندا هه‌لبدرت و ستایش بکرتن له‌سه‌ر
شتانیک که ته‌سله‌ن نه‌یانکردوه

* سارد کردنه‌وه‌ی خه‌لک له‌ گوێراپه‌لییه‌ نایینییه‌کان و گالته‌کردن به‌
کارچاكان

* گومانکردن له‌و به‌ئینی سه‌رخستن و داچه‌سپاندنه‌ی نیسلام که خوا
داویه‌تی

* خۆشویستن و هه‌له‌ به‌و دنیا و قه‌لسبوون و نارازیبوون له‌ وه‌ختی
ناره‌حه‌تییه‌کاندا

* ترسنۆکی و قبوولکردنی ژیا‌نی سه‌رکزی و نشوستی

* پروپامایی و کاسه‌لیسی بۆ ده‌سه‌لاتداران و داشکاندنی ئایین بۆیان

* که‌منه‌ده‌بی به‌رانبه‌ر به‌ خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ)

* هه‌بوونی کینه‌ له‌ باوه‌رداران و شکاندنی که‌سایه‌تی و شکۆیان له‌ناو
خه‌لکدا

* له‌دووی فیتنه‌ گه‌ران

* دل‌په‌قی له‌ ناست قورئان

* به‌که‌مگرتنی تاوان و به‌زۆرگرتنی چاکه‌

* پشتکردن له ته‌ویه

* خۆدانه بهر فیتنه

* ناخۆشکردن له وهختی دوژمنکاریدا

* شکاندنی پهیمانی خوا

* مۆرکیکی ناسراوه له قسه‌دا و گالته‌کردن به نایین

* بێئاگایی له خۆبندنه‌وه‌ی حیکمه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگار له قه‌ده‌ره‌کانیدا

* له‌بیرکردنی (الله)

١- گومانکردن له ئايين

دووړوو ده کړت گومان له بوونی خوا بکات، یان له پیغه مبه رایه تیی موحه ممه د (ﷺ) یاخود گونجان و به که لکبوونی ئیسلام بو ژيان. سیفه تی گومانکاری گرن گترنی ناو سیفه ته کانی دووړوویییه، هوکاری سیفه تگه لی نیفاقیی دیکه شه وه ک بهم زووانه ده بینیت.

به لگه له سهر نه وهی که دووړوو گومان له ئايين ده کات:

په روه ردگار له په سنی دووړوواندا فهرموویه تی: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ [البقرة: ١٠]، «د لیان نه خوشی تیدایه، خواش زیاتر نه خوشی خستن.»
ئین کثیر له ژماریه ک هاوه لی گیراوه ته وه که واتای وشه ی «نه خوشی» گومانه.

په روه ردگاریش له نایه تی شووراکه دا که له نیوان دووړووان و باوه رداراندا لی ده درت فهرموویه تی: ﴿قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ﴾ [الحديد: ١٤]، «گوئیان به لی، به لام خوتانتان تووشی فیتنه کرد و له مه لاسدا بوون و به شک که وتن.» ﴿وَارْتَبْتُمْ﴾ نه وه تا شک و گومان.

پیغه مبه ری خواش (ﷺ) له به یانکردنی مه ترسیی نهم گومانه دا فهرموویه تی: "سیان هه ن له حالیان مه پرسه: کابرایه ک به ربه ره کانیی په روه ردگار بکات له پیدائیدا، که پیدائی نهو خۆبه گه وره زانیییه تی و ئیزاره که یشی

بڵندی و عیززەتیەتی،^(۱) کابرایە کیش گومانی لە کاری خوا ھەیت، ھەروەھا بێتۆمیدبوونیش لە میهری خوا. "لە" ھاڵیان مەپرسە! واتە فەوتاون.

ئەم گومان و شککردنە ھۆی سیفەتگەلیکی دیکی دوورپووییە:
سا دوورپووان لەبەر بە گومانپوونیان:

• حوکم بردنە لای خوا و پیغەمبەریان پەتکردووە: ﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ [النور: ۴۸]، «وەختیکیش بانگ بکەرتن بۆ لای خوا و پیغەمبەرەکی (دەبینیت) گرۆیە ک لەوان پشت ھەڵدەکەن»، ھەتا ئەو جیگەییە دەفەرمووت: ﴿أَفَى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا﴾ [النور: ۵۰]، «ئەری دڵیان نەخۆشی تێدا، یان بەشک کەوتوون». جا ئەوان پەتیان کردووە داویری بەرنە لای خوا و پیغەمبەرەکی (ﷺ) بەھۆی بەشککەوتنیانەو.

• پەکیان کەوت لە چوون بۆ جیھاد: ﴿إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ﴾ [التوبة: ۴۵]، «ئەنیا ئەوانە داوای مۆلەت لێ دەکەن (تا ئەینە بۆ جیھاد) کە برۆیان بە خوا و بە پۆژی دوازی نییە و دڵیان بەشک کەوتووە و سا ھەر لە گومانی خۆیاندا دەتلینەو».

• دۆستایەتی و پشتیوانی بێباوەرانیان کرد: ﴿وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَا اتَّخَذُوا أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ [المائدة: ۸۱]، «خۆ ئەگەر برۆیان بە خوا و پیغەمبەر و ئەو ھەبوا بە دابەزناوەتە سەری، ئەوانیان (بێباوەرانیان) بە دۆستی خۆیان نەدەگرت، بەلام زۆرێکیان سنووربەزێن و لەتاعەتدەرچوون».

(۱) پدای بەشی سەرەوی پۆشاکە و ازار بەشی خوارەوێتی، لێرەدا بۆ مەبەستیکی تاییەت و ناوازی بە لاغی ھێناوە.

(۲) المعجم الكبير: ۷۸۹

• ته مه لیان له ناست گو ترایه لیه کاندانواند: پیغه مبهەر (ﷺ) ده فهرموویت: "خۆ نه گهر دهیانزانی چ پاداشتیکیان تیدایه، -واته دوو نوژی بهیانی و عیشا له مزگه وتدا- به گالکیش بوویه بۆی دههاتن." (١) به لām، چونکه گومانیان له حهقیقهتی نهم پاداشته هیه سستی و ته مبه لیان لی کهوتووته کار. خراپی کردوهی کهسی دوو پرووش، گرنگترین چاوگه کانی به گشتی ههر گومانکردنه له نایین. حه سه نی به صری له بهاری نهو فهرمایشته وه: ﴿إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيهِ﴾ [الحاقه: ٢٠]، «من ههر وام دهزانی که ده گه مه وه به هه ژمار و پاداشتی خۆم.» ده فهرموویت: "باوهردار گومانی به پهروهردگاری باش بووه بۆیه کاری باشیشی کردوه، دوو پرووش گومانی خراپی کردوه بۆیه کاری خراپیشی وه پیش خۆ داوه."

(ظننت - وام دهزانی) له وتهی باوهرداردا که لهو نایه ته هاتوه به واتای یه قین و دلنایایی دیت، وه ک له زۆر جیگهی دیکهی قورناندا ههر بهو جوهره هاتوه. سا نیماندار یه قینی به لیپرسینه وه هه بووه بۆیه کاری باشی کردوه، دوو پرووش گومانی هه بووه بۆیه کاری خراپی به کوڵدا داوه.

گومان وا ده کات بریار و لیكدانه وه کانی دوو پروو زه مینی بن:

جا گومانه کهی، پشتبهستن به خوا له لای کال و کز ده کاته وه، ههروه ها چاوهر پیبوونی پاداشت و سزای دواپوژی. نیدی گزی و ستم ده کات و پاره ی ههرام ده خوات و دۆستایه تی به هیزه کان ده کات نه گهر له سه ر باتلیش بن و ههردم نه وه ده کات که به ده پیتانی ئاره زوه کانی و ناسایشی ژبانی تیدا بیت، نیدی هه لال، یان ههرام.

یه کێک ده‌ئیت: "تاوانی دووروو چیه کهاته؟"

خه‌لک سه‌ختیه‌ک له‌وه‌دا نابینن که قایل بن به‌وه‌ی که‌سی نکۆلیکار و په‌تکه‌ره‌وه‌ی ئیسلام به‌ لووتبه‌رز، شایه‌نی سزایه. به‌لام لای زۆرێک ده‌بێته‌ پرسیار: "وه‌ختی مرو‌فێک ده‌روانیت له‌ به‌لگه‌کانی ئیسلام و بیران لی ده‌کاته‌وه‌ و قایل نابیت به‌ بوونی خوا، یان تا‌کوته‌نیا‌بوونی، یان پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی مو‌حه‌ممەد (ﷺ)، یاخود گومانی له‌ راستیه‌تی ئیسلام هه‌یه، وێرای ئه‌وه‌ش که هه‌ولێ داوه‌ یه‌ کلا و به‌وێژدان بیت، ئیدی گونا‌هی چیه‌؟"

لێ‌وه‌دا وه‌لامێکی زۆر گرنگ هه‌یه، ئه‌و‌ش ئه‌وه‌ی که ئهم پرسیاره‌ هه‌له‌یه‌کی تێ‌دایه‌ پی‌چه‌وانه‌ی عه‌قل و به‌لگه‌کان، مه‌به‌ست ئه‌و گرمانه‌یه‌ که مرو‌ف له‌ به‌لگه‌کانی ئیسلام به‌روانیت و په‌رو‌شی حه‌قیش بیت، به‌لام هیش‌تا قایل نه‌بیت به‌ راستبوونی.

په‌روه‌ردگار فەر‌موویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ [البقرة: ٩٩]، «به‌راستی که ئایه‌ت‌گه‌لیکی پرونی ته‌واومان دابه‌زاندووته‌ سه‌ر تو، جگه‌ له‌وانه‌شی له‌ پێ ده‌رچوون، که‌س پێی بی‌اوه‌ر نابیت.»

جا که‌سێک که‌ بی‌اوه‌ر ده‌بیت به‌ ئایه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگار، له‌به‌ر که‌مو‌کو‌رییه‌ک نییه‌ له‌ به‌لگه‌ی ئه‌و ئایه‌تانه‌دا، به‌لکو‌و چونکه‌ بی‌اوه‌ر خوری به‌ فیسقه‌وه‌ گرتوه‌، واته‌ ده‌رچوون له‌ پێگه‌ی هیدایه‌ت و راستی، یان به‌وه‌ی که‌ ئه‌سڵه‌ن ناو‌ری لی ناداته‌وه‌، یاخود چونکه‌ به‌ پروانینیکی شایه‌ن و وێژدانپه‌ره‌رانه‌ و په‌رو‌شانه‌ بۆ حه‌ق پرویان تی ناکات.

سا (الله) به‌ هه‌ر مرو‌فێکی راسپێ‌دراو، دلێکی ساغ و عه‌قڵی‌کی سازی داوه‌، بێ‌شک ده‌بیت به‌ فیت‌ره‌تی خۆی ئیسلامی له‌لا په‌سه‌ند و قه‌شه‌نگ بیت و به‌ عه‌قلی خۆی به‌لگه‌کانی بۆ ده‌ربکه‌وێت. جا کوا کام پروانینی بی‌لایه‌ن

و پاکه که ښو قورئانه قایلې نه کات، ښو قورئانه‌ی که ښمه سیفه‌تی بیت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُم لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل: ۹۰] «به‌دلنیاپییه‌وه که (الله) فرمان به دادپه‌روه‌ری و چاککاری و به‌خشین به خزمان ده‌کات و نه‌هی له تاوانی هه‌ره ناشیرین و بی‌زراوه‌کان و سنوورشکینې ده‌کات، و ناموژگاریتان ده‌کات تا‌کوو بیر بکه‌نه‌وه.»

کامه پروانینې بیتلایمه قورئانیک قایلې ناکات که فهرموویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ [النساء: ۵۸]، «(الله) فرمانتان پی ده‌کات راسپارده‌کان بکه‌رپننه‌وه بو خاوه‌نیان و وه‌ختیکیش له‌نیوان خه‌ل‌کدا داوه‌ریتان کرد به دادپه‌روه‌ری داوه‌ری بکه‌ن، به‌راستی باشتړینیکه ښووه‌خوا ناموژگاری ښوې پی ده‌کات.»

له‌وانه‌یه بلنیت: "به‌لې، به‌لام له به‌رانبه‌ریشدا و هه‌ر له قورئانه‌دا ښووه و ښووه هه‌ن له نایه‌ته‌کانې جه‌نگ و فره‌ژنی و هی دیش."

ده‌لنن: ښم نایه‌تانه ته‌نیا پېچه‌وانه‌ی ښاره‌زوو و درکپنکړدنیکې مروفتن که ده‌ستیوه‌ردانې را‌گه‌یاندن و وینه رپوتینیه‌کان شیواندوویانه. له‌گه‌ل ښووه‌شدا که‌سپک هه‌رجی وتووېژکردنی قورئان هه‌یه له‌گه‌ل عه‌قل و فیتره‌تی مروفتدا، وازی لی به‌ینیت و بی‌گرت به‌و نمونانه‌ی دیکه‌وه، بیشک شو‌تنکه‌وتووی ښاره‌زووی خو‌یه‌تی و ده‌یو‌یت ده‌ست به شتیکه‌وه بگرت، ښو پشته‌ه‌ل‌کردنه‌ی خو‌ی له پامان و گه‌یشتن له قورئان و به‌لگه‌کانې نی‌سلام و مله‌وپریه‌که‌ی، پی پاساو و په‌رده‌پوش بکات.

به‌هه‌رحال ښو مروفتی گومانې له نی‌سلام هه‌یه، به‌هانه‌ی نادریتې و به‌هانه‌شی نییه. به‌لکوو گرفتې ښو شو‌تنکه‌وتنی ښاره‌زووه‌وه‌ک درې‌ژه‌شمان

پێ دا له‌ژێر ئەو ناوونیشانە‌ی پێشودا: "ده‌شیت دووروو وا بزانی‌ت خه‌ریکه‌ کاری باش ده‌کات" جا شوێنکه‌وتنی ئاره‌زوو پێگه‌ری ئەوه له‌ خاوه‌نه‌که‌ی ده‌کات به‌ پرووانینیکی راستالانه و بی‌لایه‌نانه و دروست، له‌ به‌لگه‌کانی ئیسلام بروانی‌ت. سا به‌ گومان‌بوون یان قایل‌نه‌بوونی، به‌ره‌نجامی ئەوه‌یه که مه‌رده‌کانی پرووانینی ته‌ندروستی نه‌هێناوه‌ته‌ جی، چاک نه‌کو‌لیوه‌ته‌وه. که‌واته ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر به‌ کوفری نکو‌لی‌کردنیش کافر نه‌بووی‌ت، به‌ کوفری پشته‌ه‌ل‌کردن و خۆ‌لیکه‌کردن کافر بووه، پشت‌کردنیک له‌ به‌لگه‌کان که سه‌ره‌نجامی بووه‌ته ئەو تلانه‌وه‌یه له‌ناو گوماندا.

په‌روه‌ردگار فەرموویه‌تی: ﴿فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [القصص: ٥٠]. «جا نه‌گه‌ر وه‌لامیان بۆت نه‌بوو و بر‌وایان پێ نه‌هێنای، بزانه که شوێن ئاره‌زووی خۆیان که‌وتوون کێش له‌وه گوم‌پاتره که به‌پێ پێنو‌تییه‌ک له‌لای (الله) وه‌ شوێن ئاره‌زووی خۆی بکه‌وی‌ت، به‌د‌ل‌نیاسیه‌وه که خوا هیدایه‌تی خه‌لکی سته‌مکار نادات.» سا ئەوه‌ی مل بۆ ئیسلام نادات، یان به‌ربه‌ستی ئاره‌زووپه‌رستی پێگه‌ری لی کردووه، د‌ل‌نیا یێت له‌ بر‌واهێنان به‌ ئیسلام، یاخود دیسان به‌ربه‌ستی ئاره‌زووپه‌رستی پێگه‌ری ملکه‌چ‌کردنی بۆ ئیسلام لی کردووه ته‌نانه‌ت پاش ئەوه‌ش د‌ل‌نیا‌بووه‌ته‌وه له‌ راست و حه‌ق بوونی، له‌ هه‌ردوو حاڵێشدا سته‌مکاره و شایه‌نی سزایه.

به‌ هه‌موو ئەمه‌دا تیپه‌ری ده‌زانیت که پرسپاری: "گوناه‌ی دووروو چیه‌ که گومانی له‌ ئیسلام هیه‌ پاش ئەوه‌ی بی‌لایه‌نانه له‌ به‌لگه‌کانی پرووانیه‌وه؟" پرسپاری‌کی به‌تاله، نیبن ته‌یمیه‌ له‌ (العقيدة الواسطية) دا ده‌فه‌رمووی‌ت: "هه‌ر که‌س به‌ په‌روشی هیدایه‌ته‌وه له‌ قورئان راب‌مینی‌ت و سه‌ری به‌سه‌رییه‌وه یێت، نیللا پێگه‌ی راستی بۆ روون ده‌بی‌ته‌وه".

له بهرانبه‌ردا هەر کهس به په‌رۆشیی ناره‌زوویه‌وه له قورنان رابمیت و خه‌ریکی بیت، پێگهی راستی لی وێڵ ده‌یت.

ئێبن قه‌ییم له (مدارج السالکین) دا ده‌فرمووت: "کوفری گومانیش نه‌ویه که دُنیا نییه نه له راستبوونی و نه له درۆبوونی، به‌لکوو لی به‌گومانه، نه‌مه‌ش ناکریت ئهم گومانه‌ی به‌رده‌وام بیت، مه‌گه‌ر له‌سه‌ر خۆی بسه‌پینیت که پشت بکات له پ‌روانین و ته‌ماشاکردنی به‌لگه‌کانی راستیه‌تی موحه‌مه‌د (ﷺ) به‌گشتی، نه‌ گ‌و‌ی‌ستی بیت نه‌ ناو‌ری لی بداته‌وه، به‌لام هەر نه‌وه‌ده‌ی ناو‌ر‌پ‌کی لی بداته‌وه و چاو‌ن‌کی لی بکات، به‌دُن‌یا‌یی‌یه‌وه گ‌ومان‌ت‌کی نام‌یت، چون‌که به‌ته‌واوی چه‌سپاندنی راستیه‌تی خ‌و‌یا‌نیان ت‌ی‌دایه، به‌تایه‌ت وه‌خت‌یک پ‌ی‌ک‌را ک‌و ده‌بنه‌وه، ئه‌و کات به‌لگه‌بوونیان له‌سه‌ر راستگه‌ران و نه‌ی به‌لگه‌بوونی خ‌و‌ره له‌سه‌ر پ‌و‌ژ".

سا ئیمکانی نییه م‌ر‌و‌ف‌یک به‌لگه‌یه کلاکه‌روه‌ه‌کانی ئیسلام ب‌و‌ خ‌و‌ی بخاته‌ روو به‌ خسته‌نه‌پ‌و‌یه‌کی ی‌ن‌گ‌ه‌رد و راست‌ل‌انه و له‌ پ‌اشان قایل‌یش نه‌یت پ‌ی‌ی، ب‌گ‌ره دان‌ی‌دانه‌ن‌انی ی‌ن‌گ‌ومان ل‌یکه‌وته‌ی ی‌ی‌ل‌ایه‌ن نه‌بوون و شو‌ت‌ن‌که‌وته‌نی ناره‌زووه، نه‌ک هی به‌ه‌ی‌زه‌بوون و به‌که‌ل‌کنه‌هاتنی به‌لگه‌کان.

جا نه‌نگی نه له نایینه‌که‌ی خ‌و‌ادایه و نه له به‌لگه‌یه‌کیشی که‌مه:

﴿قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ [الانعام: ۱۶۹]، «ب‌لی ده‌ی به‌لگه‌ی ه‌ره ته‌واو ب‌و‌ خوایه، سا نه‌گه‌ر بی‌ویستایه ه‌مه‌و‌تانی پ‌یت‌و‌نی ده‌کرد.»

په‌روه‌رد گ‌اریش ته‌واوی خه‌ل‌کی له‌سه‌ر بزوو‌ان و مه‌یل‌کردن ب‌و‌ لای نایینه‌که‌ی خ‌و‌ی پ‌س‌ک‌اندووه:

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ

بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ [الأعراف: ١٧٢ - ١٧٣] «وهختیك پەروردگارت له نه‌وه‌کانی ئادهم له پشتیان‌ه‌وه و ه‌چه‌کانیان‌ی دهره‌ینا و کردنیه شاهد به‌سه‌ر خو‌یان‌ه‌وه، نه‌ری من پەروردگاری ئیوه نیم گوتیان با ئیمه شاهدی نه‌مین، بۆ نه‌وه‌ی ر‌وژی دوا‌یی نه‌لین ئیمه له‌مه بینا‌گا بو‌وین (١٧٢) یاخود بلین خو‌ باب و با‌پیرانمان بو‌ون به‌ر له ئیمه شیرکیان کردووه و ئیمه‌ش وه‌چه‌ی نه‌وان بو‌وین پاش وان، نه‌ری [خوا‌یه] تۆ به تاوانی باتلکاران ئیمه‌ش ده‌فهوتینی.»

پ‌یغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) فهرمو‌ویه‌تی: "هیچ له‌دایک‌بو‌یه‌ک نییه له‌سه‌ر فیت‌ه‌تی پاک له‌دایک نه‌بی‌ت، جا باوک‌ودایکین ده‌یکه‌نه جو‌وله‌که، یان گا‌ور، یان نا‌گر به‌ره‌ست." (١)

نه‌نگی له‌و د‌له‌یه مل بۆ ئایینی خوا که‌چ ناکات، با‌سه‌که‌ی ئیمه‌ش لی‌ره‌دا سه‌باره‌ت به‌ ملنه‌دان‌یک‌ی گشت‌گیره بۆ ئیسلام، پشت‌کرد‌ن‌یک‌ی ته‌واو. به‌لام، نه‌وه‌ی مر‌و‌ف ش‌ت‌یک له‌ د‌ل‌یدا بی‌ت له‌سه‌ر هه‌ند‌یک له‌ ورده‌کارییه‌کانی شه‌ریعه‌ت، نه‌ویان له‌پ‌یر سیفه‌تی "ر‌قبو‌ونه‌وه له‌وه‌ی خوا دایبه‌زان‌د‌وه‌" با‌سی ده‌که‌ین.

ئه‌ی چ‌و‌ن نه‌گه‌ر مر‌و‌ف با‌وه‌ر به‌ئ‌یت و پاشان ئاره‌زو‌وی بی‌ت و له‌م با‌وه‌ری دا‌بر‌ن‌یت؟! سه‌یرت لی نه‌یه‌ت د‌لی م‌و‌ری پ‌یوه‌ بر‌یت و ئیتر ش‌کی له‌ حه‌قیقه‌ته هه‌ره‌ گه‌وره‌کانیش بۆ په‌یدا بی‌ت. پەرورد‌گار له‌باره‌ی دو‌ور‌پ‌و‌انه‌وه فهرمو‌ویه‌تی: ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ [المنافقون: ٣]

«نه‌وه‌ش به‌ران‌به‌ر به‌وه‌ی با‌وه‌ریان ه‌ینا و له‌ پاشان بی‌با‌وه‌ر بو‌ونه‌وه، ئیدی د‌لیان م‌و‌ری لی نرا و له‌وه‌ولاش نه‌وان تی‌گه‌یش‌تن‌یک‌یان نه‌ماوه.»

فهرمووشیه تی: ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [آل عمران: ٨٦]، «چۆن خوا خه لکیک پیتوتنی ده کات که پاش نیمانه یئانیان کافر بوونه ته وه و شاهیدیان دابوو که پیغه مبه راسته و به لگه هه ره پروونه کانیان بو هاتبوو، خواش هیدایه تی خه لکی سته مکار نادات.»

سا په نا به خوا له شوتنکه وتنی ئاره زوو، چۆن خوا وه نه که ی خلوری هه لدره سامنا که کان ده کاته وه! تاوانه کان دل نه خوش ده خه ن و ئاره زوو زالت ده که نه به سه ریدا، ئاره زووش پینگه به رهو گومان لیده دات:

ئه مه بهو موسلمانانه ی ده یین که سکا لای به گومان بوونیان ده که نه له ئایین و که م دنیاییان و توانانه شکان به سه ر ناسینه وه ی حق له سه رده می نا کوکیه کاند. وریای تاوانه کان به دل نه خوش ده خه ن، نه و جا ئاره زووی به سه ردا زال ده که نه، تا نه وه ی ئیتر پینگری ده که نه له ناسینه وه ی راستی و وه رگرتنی هیدایه ت به به لگه کانی ئیسلام و گومانبارانت ده که نه له مه ر ئایینی خوا و دوو پرووی سه ر نه جامت ده ییت.

دل خراب ده ییت به سه ر پینچیه کان و نه ی هه سته وه ره کان که خراب ده بن به بهر که وتنی زیان و ئازاره کان:

ومن يك ذا فم مر مريض

يجد مرا به الماء الزللا

*****

هه ر کن ده میکی تال و ناساغی هه بیت

ئاوی زولا ئیشی لـــــــه زاردا تاله

که واته نه خوښی دل به سهرپیچیه کان پهیدا دهیت، به لگش له سهر نه مه له قورئان و سونه تدا گه لیک زوړن، له وانه نهو فرمایشته ی پروهرد گار: ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرْكَسُهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾ [النساء: ۸۸]، «جا نیوه چیتانه وا سهاره به دووړووان بوونه ته دوو گرووه که خوا به بهری دهست و کاری خوښان، په کی خستون.»

واته هه لیکه پړاندوونه ته وه و خستوونیه ته. کوفره وه به هو ی تاوانه کانیانه وه.

له باره ی به نی نیسرایلیشه وه فرموویه تی: ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ [الصف: ۵]، «وه ختیک لایاندا، خواش دلیانی لادا و هه لډیرا که خوا هیدایه تی خه لکی له تاعه تدرچوو ناکات.»

حق خو ی له زانسته وه دیت، مرویش زانستی به تاوان بیر ده چیته وه، له نیبن مه سعوود وه هینراوه که فرموویه تی: "من وا ده زانم مروث زانستی کی بیر ده چیته وه به هو ی تاوانیکه وه که دهیکات."

نیبن تهیمیه ش په حمتی خوی لی بیت ده فرموویت: "تاوانه کان تیاندایه دهنه هو کاری شارانه وهی ته وای زانستی به سود یان به شیکی، بگره دهنه هو ی له بیرچونه وهی نه وهی که زانراوه و گلدراره ته وه."

لهو به لگانه شی دپه خنه روو نه خوښکه وتنی دل به هو ی سهرپیچیه کانه وهیه نهو فرمایشته ی (الله): ﴿لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ﴾ [التوبة: ۱۱۰]، «هیشتا نهو بینایه ی بنیاتیان ناوه خوتخوته و گومانه له دلیاندا هه تا نهو کاتی دلیان ده ته قیت و ده پچریت.»

واته بنیاتنای دووړووان بو مزگه وتی ضیراپ، شک و دووړووی خسته دلیانه وه. سا مروث دهیت وریا بیت له کردنی تاوانیک که دهیت زیاتر نه خوښی و گومانی دلی په پی بدات مادام شوتنه واره کانی ماون و سهرپین،

له گەل ئەوهشدا كه خاوه نه كهى دهشیت نه سلەن له خەیاڵیشیدا نه مینیت و هۆشى لای ئەم سەرچاوهیهى نهخۆشى و ناساغیهى كانى دلى نه بیت، یان به كه م لى پوانیت و وا بزانیته نیا وازهینانى لى به سه بۆ نه مانى شونهاته كانى با نه وهشى كه خرابى كردووه پشتر نیسته چاكى نه كاتهوه، وهك نه وهى پۆستىك له تۆره كۆمه لایه تییه كاندا بلالو بكاتهوه كه سەر خستنى باتلىك و ناشیرینكردنى هەقیكى تىدايه، یان گرتە و وینهى به درهوشتانه بگۆزیتیه وه و گه نجانى موسلمانى پى تووشى ناشوب بكات، جا كه سىك نه وه بكات زۆر نزىكه تاوانه كهى كارتىكهرى خراب بكاته سەر دلى له شك و دووروى مادهم شونه واره كانى هیشتا مایتن، ههتا نه گەر خاوه نه كهشى بیرى چووبیتیه وه كه ئەم خراپه له بهر پرۆشتووهى كردووه، ده با ژیران ناگادار بن!

ههرویه پیغه مبهрман (ﷺ) فیری کردوین ههستیار بین بهرانبهر به گوناهاكان و راستالانه داواى لیخوشبوونیان بۆ بکهین. موسلیم له نه بوو هورپه وه خوا لى رازى بیت گپراوتیه وه كه پیغه مبهرى خوا (ﷺ) له كرنووشیدا دمه فرموو: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّةً وَجَلَّةً، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ" "پهروهردگارم له گوناها هه مووى خوش به، گچكه و گه وهى، سه رهتا و كۆتایى، ناشكرا و نهینى." (۱) ههروهها له بهلگه كانى سوننه تی نه وهى له سه ره وهى تاوانه كان دووروى ده چین نه وه فرمايشتهى پیغه مبهر (ﷺ): "هه ره كهس گویى له بانگ بیت پرۆزى ههینى و نهیهت، پاشان گویى لى بیت و نهیهت، پاشان گویى لى بیت و نهیهت، خوا مۆر له دلى ده دات و ده بكاته دلى مرویه كى دووروو." .

هه مان شیوه نه وه فرمايشتهى دىكهشى (ﷺ): "فیتنه كان بۆ دله كان ده خرته روو، وهك هه سیر چیلکه چیلکه، جا هه ره دلنك خوار دییه وه،

خاڵیکی ڕەشی لی دەکوئرت، هەر دڵنیکیش نکۆلی بکات، خاڵیکی سپی لی دەکوئرت، تا ئەوهی دەبنه دوو دڵ: یه کینکی سپی وێنه ی بەردی صه فا ئیدی تا ناسمانه کان و زهوی مابن فیتنه یه ک زبانی پی ناگه یه نیت، یه کینکی دیش ڕەشی قهترانی و وێنه ی گۆزه ی سه ره خواری، نه چاک ده ناسیت نه خراب، جگه له و ئاره زووه ی خۆی هه یه تی. ^(۱)

که فرموده یه کی واته گه و ره و جی تیرامانه:

• "فیتنه کان بو دله کان ده خرینه ڕوو، وه ک هه سیر چیلکه چیلکه. "ناشوویی لیکنا لۆسکا و زۆروزه بن به شوین یه کدا وێنه ی لیکنا لانی چیلکه ی هه سیر.

• "جا هەر دڵنیک خوار دییه وه، خاڵیکی ڕەشی لی دەکوئرت. "واته ئەو دله ی قهرولی ده کات و ڕه تی ناکاته وه، خاڵیکی ڕەشی لی دەدرت.

• "هەر دڵنیکیش نکۆلی بکات، خاڵیکی سپی لی دەکوئرت. " ئەوه ی به ره ده لستکاری ده کات و ئارامی له سه ره ده گرت، خاڵیکی سپی لی ده درت.

• "تا ئەوه ی دەبنه دوو دڵ: یه کینکی سپی وێنه ی بەردی صه فا ئیدی تا ناسمانه کان و زهوی مابن فیتنه یه ک زبانی پی ناگه یه نیت. " دلی مروی خوگر له ناشوویه کان ورده ورده سپی ده ییت و به سپیه تی صه فا، واته ئەو به ره ده سپیه ی هه چی پێوه نالکی، به رگریه ک له ئاست فیتنه کان په یدا ده کات که دینه ڕینگه ی ته نانه ت با هەر یه کینکی تازه یان له کۆنه کان گه و ره تریش ییت.

"یه کینکی دیش ڕەشی قهترانی و وێنه ی گۆزه ی سه ره خواری. " ڕهنگ ڕهش و وه کوو ئەو گۆزه ی هه لگه ڕاوه یه ی چه ندنیکیش ئاوی به سه ردا بکه یت، ئاوێک گل ناداته وه. ئەمیش ئاوا نایه ت و فرموده و په ند و نامۆزگاری کاری تی ناکات.

• "نه چاک دهناسیت نه خراب، جگه لهو نارەزووی خۆی هەیه تی." بزوتنەری ژیاڤی و پالنه‌ری کردن و کردن و پتوهری بریاردان له شته‌کان: ته‌نیا و ته‌نیا نارەزووه!

سەرنبج بده چۆن گلان له فیتنه‌کان، نارەزوو دەرخواردی دل دهادات، نه‌مه‌ش ده‌مانگیریته‌وه سەر ناوینشانه‌که: "تاوانه‌کان دل نه‌خۆش ده‌خه‌ن و نارەزووی به‌سەردا زال ده‌که‌ن، نارەزووش پینگه‌ی به‌ره‌و گومان ده‌گیرت."

تۆ کاتی‌ک تاوانه‌کانت بۆ نمایش ده‌کرت، له‌بیرت بیت که هه‌لۆستت به‌رانبه‌ری دیاری ده‌کات: خالێکی سپی که دلته‌ ده‌پارتزیت له‌ ناشوویه‌کان یان ره‌ش که نه‌خۆشی ده‌خات و ورده‌ ورده‌ ده‌یکاته له‌وه‌رگه‌ی دوودلی و دوورپوویی!

هه‌روه‌ها له‌ به‌لگه‌کان له‌سەر نه‌خۆش‌خستنی تاوان بۆ دل، فەرماشته‌که‌ی پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ): "به‌نده‌ وه‌ختیک تاوانیک ده‌کات، خالێکی ره‌ش له‌ دلی ده‌دریت، جا نه‌گه‌ر ده‌ست هه‌لبگیرت و داواي لیخۆشبوون بکات و بگه‌ریته‌وه، دلی ساف ده‌کرته‌وه و نه‌گه‌ریش به‌چیته‌وه سەری زیاد ده‌کرت، تا نه‌وه‌ی ته‌واوی دلی داده‌گرت، نه‌وه‌یه‌ نه‌و په‌رده‌یه‌ی په‌روه‌ردگار باسی کردووه: ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾" (نه‌خێر به‌لکوو نه‌وه‌ی که ده‌یانکرد بالی کیشا به‌سەر دلێاندا و داپۆشی.)" (۱)

نەم نایەت و فەرموودانە بەلگەن لەسەر ئەوەی کە ناشوویی نارەزوو و ھەزەکان، پینگەن بەره‌و ناشوویی گومانەکان، تاوانەکان بیروباوەر دەرپووشین. مەروئە ک بەوه‌ فریو نه‌خوات که نه‌و هەر چه‌نده‌ له‌سەر تاوانیش بیت به‌لام ئیمانی دلی قایم و ته‌واوه. ئەوه‌ی وا بزانیته‌ توانای زنده‌پۆییکردنی له‌ گوناھدا هەیه به‌بێ کاریگه‌ریوونی باوەری به‌ شوئنه‌واره‌کانی، هەر ته‌نیا به‌م بیرکردنه‌وه‌یه‌ی که‌وتووته‌ یه‌ک له‌ تاوانه‌ گه‌وره‌کانه‌وه، تاوانی نه‌رخه‌یان بوون له‌ پیلانی خوا

کہ فرمودہ تھی: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [النور: ۶۳]، «با وریا بن نہ واندی سرپیچی فرمانی نہ و ده کن کہ ناشوویکیان تووش بیت، یان سزایہ کی بہتیش.»

خراپترین ناشوویش نه خوشکه وتنی دله کانه به هوئی سه ریچی کردنیان له فرمانی خوا و پیغه مبه ره که ی، ئیدی کوفر یان نیفاق، ریگه به ره و دلیان شک دهات.

جا ئەر خەيانبوون لە پىلانى خوا ئەو ھەيە خراپە كان بکەيت و ترسى سزای خوات ئەييت لە دونيا و دواړوژدا، يان ئەو ھى دلت نابووت بکړيت به شوومی نەم تاوانه، وه ک ئەو کەسى چاوى بەرەللا کردووه بەناو حەرامەکانى خوادا و دەشليت: "ئەمە کار لە ئيمانى ناو دلم ناکات." نمونەى ئەمە وتە کەى ئيبىن مەسعوود دەرگرتەوه خوا لى پازى ييت: "گەر ترينى تاوانە گەر دەرەکان: ھاو ئەدانان بۆ خوا و نا ئوميدبوون لە مېھرى خوا و ئەر خەيانبوونە لە پىلان و سزای خوا." مروڤى سەر پيچىکار سى جار بانگى ئاوەر لە دلیدا سەرکوت دەکات: بەر لە کردنى سەر پيچىيە کە بۆ ئەو ھى دەست نە ترسي نيت، پاشان لە ميانەى کردنیدا بۆ ئەو ھى چيژى تەواو وەر بگرت، پاشانىش دواى لىبوونەوه بۆ ئەو ھى لە پەشيمانى کردنى کارە کە ھەلييت، ئەم کردارى سەرکوت کردنە وەختىک زۆر ڕوويدا، تەواو ڕەگى ئيمان لە دل دەر دەھي نيت و ناخوڤى و دوودلى تە دەھاو نيت.

دهبینیت تاوانکار کاتیگ سزای دواده کهوئت لهوانهیه سهههتا سوپاسی
خوا بکات که چاوپۆشی لی کردووه، بهلام ئیدی که چهندهبارهی کردهوه و
سزای نهبینی، دهشیت ئهرخهیان بیت له پیلانی خوا و ئهسلهن گومان له بوونی
پاداشت و سزاش بکات! ئیتر بیتاگا لهوهی دنیا مالی تاقیکردنهویه نهک
لپرسینهوه و سزا. وئرای ئهوه دهکریت ئهسلهن سزاش دراییت و پئی نهزانییت. چ

سزایه ک سهختتر له نهخۆشیی دڵ و بیبهشبوون له گورپرایه لیبی خوا به گهوزان له سهڕیپچیکردنی.

کاتییک جووله که بویری و پروقایمی نهومیان کرد نزا له پیغه مبهدر (ﷺ) بکهن و گوتیان (السام علیک - مهرگ بو تو)، که سزایه کی به په له یان بو نه هات، نه رخه یان بوون له پیلانی خوا و سزادانی بو یان: ﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَ يَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [المجادلة: ۸] «وهختیکیش دینه لات به شیویه ک سلاوت لی ده کهن خوا و سلاوی لی نه کردوویت، له دهروونی خویشاندا ده لێن با خوا سزای بداینایه له سهڕ نه وهی که ده لێن، به سیانه دۆزهخ که بچه ناوی سا خراپترین سهڕ نه جامه.»

پوختهی بابته نهویه سهڕیپچی به رهو نهخۆشکهوتنی دڵ دهچیت و نهویش به رۆلی خۆی ئارهزوو به سهڕ دڵدا زال ده کات. جا کاتییک ئارهزوو به سهڕ دڵدا زال بوو، دهشیت خاوه نه کهی به رهو گومانکردن له نایینی خوا بیات، گومانیش به رۆلی خۆی به رهو سیفته نه نیفاییه کانی دیکه دهچیت.

له جینگه ی دیکه شدا دیسان به لگه سازی بو نهم زنجیره و ههنگاوانه ده کهین به ویستی خوی به رزی بالادهست له به رانهردا گورپرایه لی به رهو دلیایی دهتبات:

خاوهن گورپرایه لیش باوهری خۆی گلێز ده کاتهوه و گورپی پی ده دات تا کوو پالی پتوه بنیت بو تاعه ته کان و پاشان به ردهوامبوونیش له سهری وهختی کردنی، نه و جا شادبوونیش پیی دوا ی ته و ابوونی.

پهروهر دگار ده فەرمویت: ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَنْبِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ﴾ [البقرة: ۲۶۵]، «نموونه ی نهوانه شی مالیان ده به خشن له پیتاو په زمه ندیی خوادا و به دلچه سپاوی دهروونیانه وه، نموونه ی

باخیکه به ته پۆلکه و بهرزاییه کهوه.»

جا ئەوان لە پێناو خوادا و به ئومیدی ئەوهوه دەر وونیان لە سەر باوهر بچه سپینیت،
دەبه خشن.

ههروهها پهروهردگار فەرموویهتی: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا﴾ [النساء: ۶۶]، «خۆ ئەگەر ئەوان ئەوهیان بکردایه که
ئامۆزگاریان پێی کرابوو، بۆ خۆیان باشتەر و توند چە سپینتر دەبوو.»

زیادبوونی ئیمان و یه قینیش له پاداشتی زووی خوایه بۆ باوهردار له سەر
گوێزپایه لیه کانی: ﴿وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى﴾ [مریم: ۷۶]، «ئەوانهشی
پێنۆتیان وهرگرتوه، خوا زیاتر پێنۆتیان دەدات.»

ئامرازه کانی پاونانی گومان:

ئوهی له دلیدا گومانیک له مههر نایین ههست پێ ده کات، یه کهم نزا کردنی
له سهره. پێغه مبهری خوا (ﷺ) فەرمووی: "دلی تهواوی ئاده میزاده کان له نیتوان
دوو په نجه له په نجه کانی خوای میهر باندایه، وه ک یه ک دل، هه چۆنی
بوی دهیبا و دهیه نیت." له پاشان پێغه مبهر (ﷺ) فەرمووی: "پهروهردگارا
هه ل سوو پێنهری دلە کان، دلە کانمان بخه ره سه ر گوێزپایه لی خۆت." (۱)

له فەرمووده قودسییه که شدا هاتوه: "ئهی بهنده کانم، سه رجه متان گوهران
مه گه ر ئه وهی من پێنۆتیم کردیت، جا داوای پێنۆتیم لی بکه ن تا پێنۆتیتان
بکه م." (۲)

(۱) [مسلم: ۲۶۵۴]

(۲) [مسلم: ۲۵۷۷]

لهسهریشهتی ناگای له پهیههندی نیوان سهپهچی و لاوازیوونی یهقین ههیت، ههروهه پهیههندی نیوان ئارهزووهکان و گومانهکان. نهوجا لهسهریهتی به شوین زانستی بهسووددا بروات. له ئیبن دهیلهمییهوه هاتوووه فهرموویهتی: "لهبارهی قهدهروهه شتیک له دلمدا پهیدا بوو که ترسام ئایین و مال و حال و پئی کاول بیت. جا چوومه لای ئوبهی کورپی کهعب و گوتم ئهری نهبا مونذیر شتیک سهبارهت بهم قهدهره کهوتوووته دلمهوه و ترساوم ئایین و حال و لی وێران بکات. سا شتیکم لهسهر نهوه بۆ باس بکه بهشکوو خوا بیکاته مایهی سوودم." جا ئیبن دهیلهمی نهیهشت ئهم خوتخوتهیه له دلیدا سهرگهمی کار بیت، بهلکوو غاریدا بۆ لای یهک له هاوهلان تا ئهو گومانهی بۆ بسپهتهوه به رووناکیی وهحیهک که له پتغهمبهری خواى (ﷺ) بیستوه.

ههروا نامۆزگاریمانه زنجیرهی (رحلة الیقین - گهشتی دنیایی) تهماشای بکهن که هی بهندهی بهچووک نیاد قونهیییه، جیگیرکردنی دنیایی و رهبازیکى زانستی تیدایه بۆ پرزگاریوون له گومانهکان و ههلهکهندنی رهگیان، زۆرئیکیش له برایان و خوشکان راشکاوانه رایانگهیاندوووه که دواى رووانینیان لهم زنجیرهیه، گهراونهتهوه بۆ ئیسلام، پاش دهورانیک له بابووران و گێژهلووکهی شک و گومانهکان. سا سوپاس و ستایش ههر بۆ خوایه له سههتا و له کۆتاییدا.

ههروهها بینینی (سلسلة المرأة - زنجیرهی ئافهت)یش به ههمان شیوه، دیسان لهلایهن بهندهی بهچووکوه، چارهی زۆرئیک له گومانهکانی تیدایه تایبتهت به ئافهت له ئیسلامدا، شوئنهواری باشیشی ههبوو سوپاس بۆ خوا.

وهسوهسهکان بهو گومانه ههژمار ناکرین که باوهی لهق دهکات، ئهم قسانهی پیشوو تهنیا سهبارهت بهو گومانه بوو له دلدا دهمیتهتهوه و گیرساویه، نهک ئهو خوتخوته شهیتانییهی خاوهنهکهی پهنا به خوا دهگریت و پالی دهنت.

پهروهر د گار فرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾ [الأعراف: ۲۰۱]، «بهراستی نهوانه ی که لهخواترسن وهختیک گوزم و خوتخوتهیه کیان له شهیتانهوه یی بکهویت، دهکهونه یاد و ئیدی دهینی بهرچاوړوژن و دامهزاون.»

خه لکیک له هاوه لانی پیغمبر (ﷺ) هاتنه خزمه تی و لیان پرسی: "ئیمه شتی وا دی به دل و دهروونمانا ناوړین ییته به دهمانا." فرمووی: "بهراست بهوه گهشتوون؟" گوئیان: "به لی"، فرمووی: "نهوه ئیمانی سوور و سافه." (۱)

پیاوړنکیش هاته خزمهت پیغمبر (ﷺ) و گوئی: "من شتی وا ده لیم له دلما، بيم به خه لوز پیم خوشتره لهوه ی به زار بیلیم." واته نهم هاوه له پیی باشته بسووتیت وهک لهوه ی نهو خوتخوتهیه ی ناو دلی یی به ده میدا. پیغمبر ی خواش (ﷺ) فرمووی: "سوپاس بو نهو خواجه که هه رچی ماویه تی و نهیماوه (یانی شهیتان) ته نیا هه ر وهسوه سیه." (۲)

واته نهوسه ری هه ول و توانستی شهیتان له گه ل نهم بهنده یه دا ته نیا نهویه خه یال و خوتخوته ی بو ببزوئیت دنیاییش پله ی هه یه:

یه قین چند دانه پله یه نهک ته نیا پله یه ک. نهمه بویه ده لیم که کهس نه خوی و نه خه لکیش به دووړووی تو مه تبار نهکات ته نیا له بهر نهوه ی له پله ی که مال و تروپکی دنیاییدا نییه.

به لام چون ده لیم دنیایه فره پله یه؟ نه ری مروف هه ر نهوه نییه، یان باوه ر هین ییته، یان به گومان، یان به دروڅه روه؟ نه ری دنیایه نهوه نییه

(۱) [مسلم: ۱۳۲]

(۲) [أبو داود: ۵۱۱۲]

باوه‌پێکی ته‌واوی یه‌کلای ییج شک و دوودلی ییت؟

به‌لی، به‌لام نهم -باوه‌په‌تانه‌ش- له‌ خودی خۆیدا چه‌ندئاسته؛ تو وه‌ختیک به‌ باوه‌پێکی پێداگرانه و ته‌واو باوه‌پ به‌ بوونی خوا ده‌هینیت، ئیدی هێلی داخوازت تیج په‌راندوه، یانی له‌ هێزی کێشکردنی گومان و دوودلییه‌کان ده‌ربازت بووه. به‌لام، پاش له‌وه‌ش هێشتا خه‌لک جیاوازیان هه‌یه له‌ هه‌لفه‌رین و به‌رزبوونه‌وه‌دا.

به‌چۆ ناو باخێک و داره‌کانی ته‌ماشای بکه، سه‌رجه‌میان داری زیندوو و سه‌وز و له‌سه‌ر ییج وه‌ستاون، به‌لام ئایا یه‌کسانن؟ نا، دارنێک ده‌بینی په‌گی باریکی هه‌یه که له‌سه‌ر پووکاری زه‌وییه‌که دیارن، ئاسانه هه‌لکه‌ندنی، دارنێکی دیکه‌ش هه‌ر نه‌و کات، قوولپه‌گ، له‌ بن نایه‌ت، یه‌کیکی په‌گ چر و داچه‌سپاوهریش هه‌ر ده‌بینی که هه‌رگیز ته‌مای ده‌ره‌ینانی نادیه‌ته به‌ر خۆت، ده‌شیت به‌ر دره‌ته‌وه، به‌کوژریت، به‌سووتینریت، به‌لام ده‌ره‌نیه‌نریت و ناله‌قیت، وینه‌ی یه‌قینیش له‌ دله‌کاندا ئاوه‌هایه.

کۆمه‌له‌ موسلماننێک سه‌رجه‌میان دله‌یایییه‌کی زیندوویان هه‌یه، وینه‌ی نهم دارانه، به‌لام ئای وه‌ختیک ئاشووب یه‌خه‌یان ده‌گریت، چه‌نده جیاوازن.

دیسان هه‌ر نه‌و دارانه له‌ به‌خشینی به‌ریشدا یه‌کسان نین؛ هه‌یانه ته‌نیا سوودی بۆ خۆی هه‌یه، هه‌یانه به‌ری به‌سه‌ر خه‌لکه‌دا ده‌باریت و سیبه‌رداریشه. یه‌قینیش ئاوها، هه‌ریۆیه ته‌نانه‌ت خاوه‌ن یه‌قین خۆشی پێوستی به‌ ئاودانی داری یه‌قینی هه‌یه؛ نه‌کا وشکی لێی بدات و به‌ریت، به‌گه‌ره‌نه‌شونماش به‌کات و به‌ریش بدات، سوود به‌گه‌یه‌نیت و په‌گ له‌ سکی زه‌ویدا به‌هاریت.

٢- پشتکردن له به داوه رکردنی په ټووکه کې خوا و سوننه تاي پيغه مېره کې (ﷺ)

هوکاره راستييه کاني:

ليړه شدا نه و په يوه ستييه د درده که ویت که له سيفه تي گومان کردن له نايين
رپشه سازيمان بو کرد. نم پشتکردنه له گومانه وه سدری دهره نواوه، گومانيش
له شونکه وتنی ناره زووه وه سرچاوه ی گرتووه، ناره زووش له و دلّه نه خو شانه دا
فهرمانې هوايه که تاوان نه خوشی خستون.

(الله) فەرمويېه تی: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا
لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ [المائدة: ٥٠]، «نهری حوکمی نه فامیيان دهریت؟ جا حوکمی کی
له حوکمی (الله) باشته، لای خه لکیک که دلنیا ییان هدیته.»

جا نه بوونی یه قین -یانی گومان- وا له هاوه لاننی ده کات به شون حوکمی
نه فامییه ون.

ههروه ها په روه ردگار له په سنی دووړوواندا فەرمويېه تی: ﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ
وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٥٨﴾ وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ
مُذْعِنِينَ ﴿٥٩﴾ أَفَى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْيِفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ
أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [النور: ٥٨ - ٥٩]

«وه ختيكش بانگ بكرين بو لای خوا و پيغه مېره کې، تا داوه ری بکات
له نيوانياندا، ده بنيت گرويه ک له وان پشت هه لده کمن (٥٨) خو نه گهرش حق
به نه وان يته به ملکه چييه وه بوی دين (٥٩) نهری دليان نه خوشی تيدايه،

یان به‌شک که‌وتوون، یان ده‌ترسن خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی سته‌میان لی بکه‌ن، به‌لکوو نه‌وانه‌ن سته‌مکار.»

جا پشت‌کردنیان له‌ داوه‌بردنه‌ لای خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی له‌ به‌شکه‌وتن (گومان)‌ه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ی گرتوه‌، که‌ نه‌ویش په‌یوه‌ندی به‌ نه‌خو‌شیی د‌له‌وه‌ ه‌یه‌.

ه‌ه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار فەر‌موویه‌تی: ﴿وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ﴾ [المائدة: ٤٩]، «ه‌ه‌روه‌ها به‌وه‌ی خوا دایبه‌زاندوه‌ داوه‌ری بکه‌ له‌ نتوانیاندا و شو‌تن ئاره‌زووی نه‌وان مه‌که‌وه‌ و وریایان به‌ به‌ ناشو‌یتدا نه‌به‌ن و نه‌تتراز‌تن له‌وه‌ی خوا دایبه‌زاندوه‌ته‌ سه‌رت خو‌ نه‌گه‌ر پشتیان ه‌ه‌ل‌کرد ئیتر بزانه‌ نه‌وه‌ خوا ده‌یه‌و‌یت به‌ه‌وی ه‌ه‌ندی‌ک له‌ تاوانیان‌ه‌وه‌ گیرۆد‌ه‌یان بکات.»

جا به‌و تاوانانه‌ی کردبو‌ریان و به‌ شو‌تن‌که‌وتنیان بو‌ ئاره‌زوویان، خوا د‌لیانی نه‌خو‌ش خستوه‌ بو‌یه‌ ئاوا له‌ به‌حاکم‌کردنی قورئانی خوا و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لایانداوه‌.

به‌هانه‌ی ده‌ستیان بو‌ ئهم پشت‌لی‌کردنه‌:

په‌روه‌ردگار له‌ سو‌رپه‌تی نیساء دا ده‌فەر‌موویه‌تی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۖ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتِ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ۖ فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّ أَرْضَنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾ [النساء: ٦٠ - ٦٢]

«ته‌ری نابینی نه‌وانه‌ی بانگه‌شه‌یان ده‌کرد باوه‌ریان به‌وه‌ ه‌یناوه‌ دابه‌زیوه‌ته‌

سه‌ر تۆ و نه‌وه‌شی به‌ر له‌ تۆ دابه‌زیوه، (که‌چی) ده‌یانه‌وێت حوکم به‌رنه‌ لای طاغوت له‌ کاتی‌کدا فرمانیان پێ کرابوو کافر بن پێ، شه‌یتانی‌ش ده‌یه‌وێت به‌ گوم‌راییه‌ کی. دوور و قوول گوم‌رایان بکات (٦٠) وه‌ختیک‌ش پێیان بگوترێت وهرن بۆ لای نه‌وه‌ی خوا دایه‌زاندوه‌ و بۆ لای پێغه‌مبه‌ر؛ ده‌یینیت دوورپووان گه‌لیک سوور و خراپ پشت هه‌لده‌که‌ن (٦١) جا چۆن نه‌گه‌ر به‌هۆی به‌ری ده‌ستیانه‌وه‌ تووشی کاره‌ساتیک هاتن و پاشان هاتنه‌ لات و سوێندیان به‌ خوا خوارد که ئیمه‌ ته‌نها چاککاری و گونجان و پێکانمان وێستوه‌».

ئێبن که‌ثیر ده‌فه‌رموویت: "واته‌ به‌هانه‌ت بۆ ده‌هێشنه‌وه‌ و سوێند ده‌خۆن که‌ چوونمان بۆ لای جگه‌ له‌ تۆ له‌ دوژمنانت بۆ حوکمکردن، ته‌نیا چاکه‌ و گونجاندن بووه‌، یانی خۆ گونجاندن و موجامه‌له‌ کردن له‌ گه‌لیان، نه‌ک باوه‌رمان هه‌بوویت به‌ دروستیه‌تی نه‌و حوکم و داوه‌ریکردنه‌."

ئه‌وان له‌وانیه‌ بانگه‌شه‌ی پێژنان له‌ شه‌ریعه‌تی خواش بکه‌ن، بڵێن بۆیه‌ کار به‌ ده‌ستووری دانراو و یێگانه‌ ده‌که‌ین ته‌نیا بۆ خۆلادان له‌ شه‌ری گه‌لان (موجامه‌له‌ و هه‌لکردن له‌ گه‌لیان) و بۆ به‌ده‌یه‌نانی به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لک‌ش (چاککاری).

ئێبن ته‌یمیه‌ ده‌فه‌رموویت: "جا نه‌گه‌ر دوورپووسی بێته‌ جێ و باوه‌ر نه‌می‌نیت، ته‌نیا به‌وه‌ی پشت له‌ حوکمی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بکری‌ت و بێدری‌ته‌ لای جگه‌ له‌و، له‌ کاتی‌کدا ئه‌مه‌ ته‌نیا وازه‌ینانیکی (نه‌کردن) په‌تییه‌ و ده‌شیت هۆکاره‌که‌ی ئاره‌زوو و هه‌زێکی کاتیی به‌هێز بێت، ئیدی شکۆشکاندنی و جێپێدانی و نمونه‌ی نه‌وانه‌ به‌ چی بنووسرێت." شیخ به‌مه‌ روونکردنه‌وه‌ ده‌دات که‌ نیفاق ته‌نیا به‌ وازه‌ینانیکی له‌ حوکمی خوا و پێغه‌مبه‌ر (ﷺ)، بۆ خاوه‌نه‌که‌ی دێته‌ جێ و ده‌چه‌سپێت، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر کاربێکه‌ره‌که‌شی قایل بێت به‌ راستیه‌تی ئایین، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر پالنه‌ره‌که‌ هه‌ز و شوێنکه‌وته‌نی ئاره‌زوو بێت. نه‌ک

به درۆ خستنه وه و نكۆلیكردن له نایین.

پهروهردگار له پاش نهم نایه تانه ده فەرمووت: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ۝ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾ [النساء: ٦٣ - ٦٤]

«ئهوانه خوا بۆ خۆی دهزانیت چی له ناو دلیاندایه سا تۆ پشتیان لی بکه و نامۆزگاریان بکه و قسهی سهختیان پهی بلی که له دلیان بچه قیت (٦٣) هیچ پیغه مبه رتکیشمان نهاردوه مه گهر بۆ ئه وهی که به فرمان و مۆله تی خوا گوێراپه لی لی بکرت (له لایه ن خه لکه وه)، خۆ ئه وان وهختیک سته میان له خۆیان کرد نه گهر به اتنایه بۆ لات و داوای لیخۆشبوونیان له خوا بکراپه و پیغه مبه ر داوای لیخۆشبوونی بۆ بکردنایه ده یانی نی که خوا ته وه مه رگر و میهره بانه.»

سا سهیره خه لکیک وای پیشان ده دن مه زنییه تی پیغه مبه ر (ﷺ) له دلیاندایه پاشانیش پشت له حوکه ورده کار و نازداره کانی ده کهن له هه رچی گوێشه ی ژیا ندا هیه، که نه و (ﷺ) بۆ نه وه نێردراوه گوێراپه لی لی بکرت، سوودی چیه واته که بانگه شه ی مه زنرا گرتنی بکه ی ن و له گه ل نه وه شدا پشت له شه ریعه ته که ی بکه ی ن؟!

خوای گه وه ره دوای ئه وه ده فەرمووت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ٦٥]

«ده ی نا سو ئند به پهروهردگاری تۆ ئیمانیان نییه هه تا نه تکه نه داوهر له هه رچی گێره و کێشه ی نێوانیاندا هیه و له پاشانیش له ده روونیاندا هیچ تهنگی و چورتمیک نه ییت سه به رته به و داوهریه ی تۆ و به ته وای ملکه چیش

ملکه‌چی ببن.» جا باوه‌ردار دلی پاکه له حوکمی خوا و پتغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ). به‌لام دووروو رقی له هه‌موو حوکمه‌کانی خوا و پتغه‌مبه‌ره (ﷺ) یان هه‌ندیکی، نه‌مه‌ش سیفه‌تی دواتره که دینه‌سه‌ری له سیفه‌ته‌کانی دووروو.

دووروو نه‌و حوکمه‌ی شه‌ری قبووله که ته‌باهه له‌گه‌ل ئاره‌زووی خۆیدا:

ده‌یه‌وێت فیل له خوا و له موسلمانان بکات، بگه‌ره له‌وانه‌یه فیل له خۆشی بکات، که گوایه نه‌و هه‌ندیک له شه‌ریعت کار پێ ده‌کات و ده‌بات به‌ رێوه. (الله) فهرمویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ﴾ [المائدة: ٤١]، «ته‌ی پتغه‌مبه‌ر سه‌غله‌ت نه‌که‌ن نه‌وانه‌ی په‌له‌یانه به‌ناو بی‌باوه‌ریدا له‌وانه‌ی به‌ ده‌م گوێیان باوه‌رمان هێنا و دلێان باوه‌ری نه‌هێناوه.»

هه‌تا نه‌و جیگه‌یه‌ی که ده‌فه‌رموێت: ﴿يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا﴾ [المائدة: ٤١]، «ده‌لێن نه‌گه‌ر نه‌مه‌تان پێ درا وه‌رێگرن وه‌گه‌ر نه‌مه‌ نه‌بوو وریا بن.»

ئێبن که‌شیر ده‌فه‌رموێت: "له‌ناو خۆیاندا ده‌یانگوت وه‌رن با داوه‌ری به‌رینه‌ لای -لای پتغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌باره‌ت به‌ دووان که زینایان کردبوو- جا نه‌گه‌ر گوێی داریان لی دهن و لووتیان ره‌ش بکه‌ن به‌گێی ده‌که‌ین، ده‌توانن لای خواش بیکه‌ن به‌ به‌لگه‌ بو‌ خۆتان، که نه‌و کات یه‌کیک له‌ پتغه‌مبه‌ران نه‌و حوکمه‌ی پێ داو. نه‌گه‌ریش گوێی به‌رده‌بارانیان بکه‌ن به‌ گوێی مه‌که‌ن."

نه‌وان به‌وه ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ [البقرة: ٩]، «فیل ده‌وێش له خوا و له باوه‌رداران، ته‌نیاش فیل له خۆیان ده‌که‌ن و هه‌ستیشی پێ ناکه‌ن.»

پاشان ده‌فهرمووئت په‌روهرد گار: ﴿سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ﴾ [المائدة: ٤٢]، «گوئنگرن بۆ درۆ و بخوړن بۆ حرام.» که‌واته نه‌خو‌شیی دلیان له گونا‌هه‌کانیا‌نه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتووه، له گو‌ییستبوونیکي زوړ بۆ ناهه‌قی و وه‌رگرتنی و خوا‌ردنی به‌رتیل و پا‌ره‌ی حرام و جگه‌ له‌وانه‌ش.

هر له وه‌سفی نهم بژار ک‌ردنه‌ی دو‌رو‌روان په‌روهرد گار ده‌فهرمووئت: ﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ ٤٨ ﴿وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ﴾ [النور: ٤٨-٤٩]، «وه‌ختیک‌ش بانگ بک‌رتن بۆ لای خوا و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی تا داو‌ه‌ری بکات له نی‌وانیا‌ندا، ده‌یینت گ‌رو‌یه‌ک له‌وان پشت هه‌ل‌ده‌که‌ن (٤٨) خو نه‌گ‌ریش حق به‌ نه‌وان بی‌ت به‌ ملکه‌چییه‌وه بۆی دین.»

هه‌شیانه به‌شیک له ده‌قه‌ ثایینییه‌کان بژاره ده‌که‌ن بۆ نه‌وه‌ی له به‌رژوه‌ندیی خو‌یا‌ندا به‌کا‌ری به‌ی‌تن و خه‌لک‌ی پی‌ پام و پا‌زی بکه‌ن، به‌لام به‌شی دیکه‌ی پی‌چه‌وانه‌ی ئاره‌زووی خو‌یان واز لی ده‌ی‌تن. نه‌وان به‌مه‌ ته‌نانه‌ت به‌ شی‌وه‌یه‌کی به‌شه‌کی و جو‌زئیش، ثایینیان له ژیا‌ندا به‌رپا و پی‌قایم نه‌ک‌ردووه، چونکه‌ نه‌و به‌شه‌شی کا‌ریان پی‌ ک‌ردووه ته‌نیا به‌ مو‌ل‌ه‌تدانی ئاره‌زوویان بووه، نه‌ک له ملکه‌چی و سه‌ردانه‌واندیان بی‌ت بۆ (الله)، به‌مه‌ سه‌ره‌له‌به‌ری نیی‌ه‌ت و نیازیان پو‌چ و به‌تال بووه‌ته‌وه.

سه‌یید قوطب په‌حه‌متی خوا لی بی‌ت ده‌فهرمووئت: "د‌ل‌نیا به‌ ثایینی خوا بۆ نه‌وه‌ ناشی‌ت به‌ خزمه‌تکار بی‌گ‌رن و پشتی‌نی خزمه‌ت‌گوزا‌رانی له ناو‌قه‌د گیر‌دن، له‌به‌ر ده‌ستی گه‌وره‌کانیدا بوه‌ستی‌ت و هر چو‌ن و هر کو‌ریان و‌ست، پ‌روه و نه‌وی ئا‌راسته‌ی بکه‌ن! جار نا جا‌رنک له خزمه‌ت وه‌ده‌ری ن‌ین و به‌ده‌م ما‌چک‌ردنی زه‌وی به‌رپی‌انه‌وه نه‌وی جی به‌ی‌لی‌ت، پاشان له‌پشت ده‌رگه‌ -و له‌ناو ژپ‌ری نو‌که‌راند‌ا- له چاو‌ه‌روانیی ئاما‌ژه‌یه‌کدا بوه‌ستی‌ت! دیسان بانگی بکه‌نه‌وه، هه‌مدیس لی‌و به‌ زه‌وی و لی‌سته‌نوه‌یه‌وه بی‌ته‌وه، بنو‌شتی‌ته‌وه و بلی‌ت

فەرمانبەردارتم گەورەم! وێنە ی ئەوانە ی ناویان لی ناوێ پیاوانی ئایینی نا!
ئایینی خوا بە غەیری سەردارییەتی و هەژموونداری و بەهێزی و فەرمانڕەوایی
و عیززەت و پێژی هەرە بەرز، رازی ناییت، داوەر نەک تۆمەتبار، پێشڕەو
نەک شوێنکەوتە.

ئەوێش بیر ناچیتەوێ که پیاوێکی ئەمەریکی پێی گوتم وەختیک بەرگری
لە دیموکراتییەکی خۆیان دەکرد: "پێم وایە دەیت تەنیا بەو ئەندازەیە پێگە بە
خوا بەدین دەستەردان لە ژیاوماندا بکات که خۆمان دەمانەوت و دیاری دەکەین."
﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ [الزمر: ٦٧]، «ئەوانە پێژ و پێگە ی شایەنی خویان
بەجێ نەگەیاندا.»

لەوانەشە هەندیک لەوانە ی ئایین بژار دەکەن و بەش بەشی دەکەن نێستە
که قسە ی ئەم ئەمەریکییان خۆتەوێ لایان ناشرین بوو، ئە کاتیکیدا ئەو
تەنیا دەرپرینێکی گوتەیی حالی ئەوانە.

لە بەرامبەردا: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [النور: ٥١]، «بەدڵنیا ییەوێ قسە ی
خاوێن ناوێران وەختیک بانگ بکەن بۆ لای خوا و پێغەمبەر که داوێریان
بکات، تەنیا ئەوێە که بڵێن بیستمان و گوێرایەل بووین، هەر ئەوانەشن
سەرفراز». بیستمان و گوێرایەل بووین بەبێ گەپانەوێ بۆ لای سەرچاوەکی
دیکە، مەرجەعییەتی دیکە، ئەوێش لە هەر هەڵۆستەیک و لە خزمەت هەر
ئایەت و حوکم و تەشریعیکیدا.

ئەمە بەو نەخۆشیی پەگە فیمینیزمیە بەراورد بکە که ئایین و حوکمەکانی
لەسەر بنەما و پێوێ بەها پۆزاواییە لادەرە گۆراوێکان هەڵدەسەنگینیت. بۆ
چارە ی ئەم دەرەش بگەرێرەوێ سەر زنجیرە بێسراوێ کەمان بە ناوونیشانی (سەلسەلە
المرأة - زنجیرە ی ئافرەت).

شیوەگەلیکی نەناسراو و سەرنجەدراو لە پشتکردنە داوهریی شەرع:

کاتیکی ناکۆکی لەنیو تاکەکانی خێزاندا دەکەوتتەوه، هەندیکیان پەنا دەبەنە دامەزراوەگەلیکی ناوخرایی لە ولاتانی موسلماناندا کە نەجیندای رێکخراوە نیو دەوڵەتییه کان پەپرەو دەکەن و شوێن پێناسەکردنی ئەوان دەکەن بۆ هەر تاکیک و ئەرکەکانی. ئەم رێکخراوانە هەولێ ماندوونەناس و نەپسایان بۆ ئەوێه قەوارەیی خێزان درز تی بخەن و خوارسکی رۆڵەکانی بێرپەرەو وەک لە زنجیرەیی جەنگ لە دژی فێرتەدا ئامازەمان پێ کردووه، پێناسەگەلیکیان بۆ ماف و ئەرکەکان هەیه پێکدادەر لەگەڵ پێناسەکردنی ئیسلامدا، پەیماننامەکانی وان بە مانای وشە بریتییه لە ئایینیکی جیگرهوی ئیسلام، ئایینیک کە رێگە بە زینا و هاوڕێگەزبازی دەدات، کە حەلّالی خوا حەرام دەکات، وەک هاوسەرگیری خوار تەمەنی هەژدە سەلەوه، تەنانەت گەر کۆر و کچە کە پێگەیشتوو و گونجاویش بن بۆ پڕۆسەکە. بە هەمان شیوە تەشریعیەکانیان پەیهوست بە ئافروەت و سەرپەرشتیاری پیاو و کاربەدەستبوونی و چەمکانی دیکەش.

جا وەختیک ناکۆکیی لەنیوان تاکەکانی خێزاندا هەڵدەگیرسێت و یەکیکیان پەنا دەباتە بەر ئەم رێکخراوانە، ئیتر کۆر بێ کچ بێ هاوسەر بێ یان خوشک، بۆ ئەوێ دەستیوێردان لە خێزاندا بکەن و ئەو تاکەیی پەنای بۆ بردوون، مافیکی بەدەنی کە شەرع نەیداویتی، ئەوسا ئەم تاکە پشستی لە شەریعیەتی خوا کردووه و داوهریی داووتە دژەکانی. جا با وریای ئەو بن و دەماریان لەسەر هەڵ و تاوان گەرم و گیر نەبێت و پێچەقی نەکەن.

لەسەر هەموو موسلمانیکە بروانییت: ئایا ئەمەیی ئەو دەیهوێت چنگی بخات لە ناکۆکییه کاند، مافییکە بەراست شەرع بێی داییت؟ یان نا لە شەرعی خوادا مافی ئەو نییه بەلکۆو لە شەرعی ئەوانەدایە کە دوژمنی خان و حەلّالی

حرام ده‌کهن و حرامی هه‌لأل ده‌کهن؟! جا نه‌گهر وایه، چوڼ داوای ده‌کات و بگره ده‌ستی نهم رېځ‌خراوانه‌ش ده‌هینیتته ناو که‌یسه‌که‌وه و ده‌یه‌وټ مافی تاکیکي دیکه‌ی خیزانی بو پشیل بکهن؟ نه‌گهریش نه‌مه‌ی که ده‌یه‌وټ، مافیکی شرعیی خو‌یه‌تی که یه‌کیک له تاکه‌کانی خیزان لی زهوت کردوه، دلشی به‌رای نادات ده‌ستی لی هه‌لبگرټ، نه‌و کات له‌سهره‌تی په‌نا به‌رته بهر رینگه شرعییه‌کان بو به‌ده‌سته‌ینانی، وه‌ک ناگادار‌کردنه‌وه و به‌قسه‌هینانی ده‌مسیپیان و پیاوماقوولان. نه‌ک په‌نا‌برده بهر نهم رېځ‌خراوانه‌ی که هیچ بایه‌خیک به ناشته‌وایی و چاکسانی ناو خیزان و سهرچاوه‌یه‌تی شریعت نادن، کاریان ته‌نیا نه‌ویه به چه‌پک و گورزه نه‌و راپورتانه پیشکه‌شی رېځ‌خراوه نیوده‌وله‌تیه‌کان بکهن که حالته سهرکه‌وتوه‌کانی جبه‌جیکردنی په‌یمان‌نامه پیچه‌وانه‌کانی شریعتی تیدا تو‌مار کراوه و نه‌جیندا‌کانی هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی خیزانی موسلمان‌ی تیدا په‌پر‌وه کراوه و گیانی تاکه‌گرایی و خو‌پرستی له کو‌مه‌لگه‌دا بلاو ده‌کاته‌وه.

نه‌مه‌ش ده‌رگه‌یه‌کی گه‌وره‌ی خراپه‌یه له‌سهر پستی لاده‌دن له ولاتی موسلماناندا، هاورې له‌گه‌ل زیاد‌بوونی چالاکیی نهم رېځ‌خراوانه و سنو‌ردار‌کردنی چند به‌ندیک له یاسای باری که‌سی که گونجاوی هه‌ندیک له نه‌حکامی شریعتی نیسلا‌می بوو.

هه‌مان باس باب‌تیش دو‌وباره ده‌یتته‌وه له کیشه‌کانی نیوان می‌رد و بنه‌ماله‌ی ژندا و به پیچه‌وانه‌ش‌وه.

با موسلمانان له‌مه‌دا له خوا بترسن، پیاو و ژنیان، کیژ و کورپان، گچکه و گه‌وره‌یان. مندا‌لانی موسلمان و تازه‌پینگه‌یشتوان له نیر و له می نه‌مه‌یان له یاد بیت، خو‌یان وهرنه‌دنه نهم بازنه مه‌ترسیداره‌وه که تایبه‌ترین سیفه‌ته‌کانی دو‌ور‌ویی تیدا په‌نگ ده‌داته‌وه به‌ی هه‌ست‌کردنیش.

٣- رقبوونه‌وه له‌وه‌ی خوا دایبه‌زاندوه‌وه

نه‌خۆشبوونی دلی مرۆفی دوورو وای لی ده‌کات رقی له‌وه‌ بیهته‌وه خوا دایبه‌زاندوه‌وه، دلی نه‌خۆش جوان به‌ ناشیرین ده‌بینت و ناشیرینیش به‌ جوان.

په‌ره‌ردگار له‌باره‌ی بی‌باوه‌پانه‌وه‌ فەرموویه‌تی: ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ إِلَّاهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ [محمد: ٩]، «ئه‌وه‌ش به‌رانه‌ر به‌وه‌ی نه‌وان رقیان له‌وه‌ بوویه‌وه که خوا دایبه‌زاندوه‌وه و ئه‌وه‌ش سه‌رله‌به‌ری کرده‌وه‌کانیانی هه‌له‌وه‌شاندوه‌وه.»

له‌باره‌ی دوورووانیشه‌وه‌ فەرموویه‌تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ۖ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ﴾ [محمد: ٢٥ - ٢٦]

«به‌راستی ئه‌وانه‌ی هه‌لگه‌پانه‌وه‌ و پشتیان کرد له‌دوای ئه‌وه‌شی که هیدایه‌تیاں بو‌ پرون بوویه‌وه، شه‌یتان بو‌ی رازاوه‌ و ئاسان و نزیک خسته‌نه‌وه‌ (٢٥) ئه‌وه‌ش چونکه‌ نه‌وان به‌وانه‌یان گوت که رقیان بوویه‌وه له‌وه‌ی خوا دایبه‌زاندوه‌وه‌ له‌ هه‌ندیک له‌وه‌دا (ئه‌وه‌تان که پێچه‌وانه‌ی فەرماشته‌ی خوايه‌) گوێپایه‌لتان ده‌بین خواش به‌ شارده‌نه‌وه‌کانیان ده‌زانیت.»

قورطوبی له‌ ئیبن عه‌بباس و ضه‌حاک و سودیه‌یه‌وه‌ گواسته‌ویه‌تییه‌وه‌ که ئه‌م نایه‌تانه‌ سه‌باره‌ت به‌ دوورووانن. جا دوورووان وه‌ختیک تیکه‌لی ئه‌و بی‌باوه‌پانه‌یان کرد که رقیان ده‌بوویه‌وه له‌وه‌ی خوا دایبه‌زاندوه‌وه‌، هه‌روه‌ها به‌لێنیشیان پێ دان گوێپایه‌لیان بن له‌ به‌شیک له‌وه‌دا، نه‌خۆشیی رقبوونه‌وه‌ له‌ وه‌حی گوازارییه‌وه‌ بو‌ دله‌ نه‌خۆشه‌کانی ئه‌مانیش.

په‌ره‌ردگار دوا‌به‌دوای ئه‌وه‌ ده‌فەرموویت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ

يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٧﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿محمەد: ٢٧-٢٨﴾، «جا چۆن وهختێک که فریشتەکان گیانیاڻ دەستین لە دەموچاو و لە پشتیان دەدەن (٢٧) ئەوێش چۆنکە ئەوان شۆڻ ئەوێ کەوتن کە خوا تووڕە دەکات و رقیان لە رەزامەندی ئەو بووێوە جا کردەوێانی هەموو هەلۆەشاندەوێ».

سەرئەج بەدە چۆن ئەوان ﴿قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ﴾ «بەوانەیان گوت کە رقیان بووێوە لەوێ خوا دایبەزاندووە: لە هەندێک لەوێدا گوێڕایەڵتان دەبین» نێتر ئەم پەتای رقبوونەوێان بۆ گوازیوێوە ﴿وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ﴾ «رقیان لە رەزامەندی ئەو بووێوە»، واتە رقیان لەوێ بووێوە و لە رەزامەندی خوا نزیکیان دەکاتەوێ، لەوێش شەریعەتی خوا و ئەوێ دایبەزاندووە، سا شایەن بوو کە وهختی مەرگیان، فریشتەکان لەو دەموچاوانەیان بدن کە رۆیان پێ کردە دوژمنانی وهچی و لە پشتیان بدن کە پشتیان کردە وهچی خوا.

﴿فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ «ئەوێش کردەوێان هەموو هەلۆەشاندەوێ» چەند ترسناکە ئەم فەرماشته! چەند مەترسیدارە سینەیی یەکیکمان نەخۆشییەکی تێدا بیت کە رۆویی ژیاڻی لێ تەلخ بکات و پاشانیش رۆژی دواڻی چاکەکانی ببات بە ئاسماندا و تۆزەکەشی بۆ نەمیێتەوێ! وا مەزانە ئەم نەخۆشییە دەگمەنە، بریاری لەپیشینەیی ئەوێ مەدە کە تۆ بەتەواوی لێ سەلامەت و پاکی. لەگەڵمان وەرە برام لەگەڵمان وەرە خوشکم خوا چاوی لێتان بیت، با بزانیڻ:

یەکەم: رۆوالەت و نیشانەکانی ئەم نەخۆشییە تاکوو پشکنینی خۆمانی پێ بکەین، پاشان:

دووهم: سەرەنجام و ئەنجامە تۆقێتەرەکانی بزانیڻ با وریای بین، پاشان:

سێیه: هۆکاره کانی بزانی که له ژيانى خۆماندا ڕیشه کێشيان بکهین، پاشان چوارهم: چارهسەر و ڤاکسینه کهى بناسین و کهلکى لى وهریگرین که ژيانمان ساف و دلمان بۆ دواپۆژ سهلامهت بێت به وىستى خوا سبحانه و تعالى. ئەم بهشەش دهخهینه کۆتایی پەرتهوکه کهوه، لهویدا که باس له پاراستنى نهفس و چارسهرکردنى له دوورپووى دهکهین.

یه کهم: پووآله تکه لێکی ڤقبوونه وه له وهی خوا تعالى دایه زاندووه:

نمونه گه لێک له واقیعه وه:

• مامۆستایه کى زانکۆ له بواری فیزیادا بۆم ده گێڕێته وه که ۱۳ ساله هاوسهرگیرى کردووه و مندالێ پێ نه به خشراوه، هاوسهره کهشى هانى داوه ئافرهتێکى دیکه بهیئیت. ئەویش که له گهڵ هه ندیک کچدا دوواوه بۆ ئەم بابته، یه کێکیان پێ گوتووه: "من نه گهر گومان بکهم ئایهتیک دزهى کردیته ناو قورئان، ئەوه ئایهتی دوو ژنه و سێ ژنه و چوار ژنهیه".

• یه کێکی دیکه ده لیت: "من هه موو قورئانم خۆش ده وێت ئەو ئایهته نه بێت که ﴿وَاضْرِبُوهُنَّ﴾ «لێیان بدهن» ی تێدایه، کاتیک به وه ده گهم ئیتر له وه ودای نارۆم و ناخوێنمه وه!"

• سهیر نییه ئافرهتێک پێ ناخۆش بێت میرده کهى ژنى به سهر بهیئیت، یان لێ بدات، ئەمه هه ستیکى ئاسایییه و تاوانی تێدا نییه. به لām تاوان و کاره سات نه وهیه ڤقى له حوکمی فره ژنى، یاخود خودی حوکمی لێدان بیته وه، گومانى له دانایی و دادپهروه رى خوا هه بێت له وه دا، له برى ئەوهی خۆی له واتای ئەو لێدانه و ڤرساکانى تى بگه یه نیت و له حیکمه تی خوایی ئەم ته شریعه بکۆلێته وه.

هۆشیاریدانیکس گرنگ:

لێره ناگاداردانیکس پێوست ههیه، مهرج نییه ههر کهس بکهوێته سهپێچیکردنی نایهتیک له نایهتهکانی خوا، به کینهدار و پقه‌به‌ر لهو نایهته دابنریت، یان ههر کهسێک که بانگه‌شهی نهوهی کرد په‌خنه له تاک تاکی جیبه‌جیکردنه‌کان بۆ هوکمییک له هوکمه‌کانی خوا ده‌گریت، ئیدی نهوه وا دابنریت رقی لهو هوکمه‌ی خوایه.

ئافره‌تیک له‌وانه‌یه به‌هۆی لاوازی خۆی، یان شوێنکه‌وتنی ئاره‌زوویه‌وه، پروتی و خۆپازاندنه‌وه‌ی لێ بووه‌شیته‌وه، یان ئافره‌تیکس دیکه‌ قسه‌یه‌ک بکات که پرواله‌تی وا دیار بیت رقی لهو فەرمانه‌ی خوایه بۆ لێدان له ئافره‌تی لاسار، له کاتیکیدا نه‌گه‌ر بیت و مشتومپی نهو قسه‌یه‌ی کردوویه‌تی له‌گه‌ڵ بکرت، پروون ده‌بیته‌وه که دان به دانایی خودادا ده‌نیت و بگه‌ر دان به پێوستبوونی نهو په‌فتاره‌دا ده‌نیت له زۆر بار و دۆخدا، به‌لام رقی له جیبه‌جیکردنی سته‌مکارانه و لاده‌رانه‌ی هه‌ندیک له پیاوانه‌ له‌م لێدانه‌دا. جا له‌سه‌رمانه که خێرا برپاری نهوه نه‌ده‌ین فلا‌نه پیاو یان ئافره‌ت رقبوونه‌وه‌ی هه‌یه له وه‌حی و دابه‌زترای خوا، ته‌نیا به کردنی تاوانه‌که یان هاو‌شستنی هه‌ندیک ده‌رپین که ناگای له مه‌ترسی و لێکه‌وته‌کانی نه‌بووه. به‌لکوو به نه‌رمی بۆی پروون ده‌که‌ینه‌وه و به شیوازی "له‌وانه‌یه مه‌به‌ستت نهوه بووینت" به جو‌رنیک بیرۆکه‌کانی بۆ رپیک بخه‌ینه‌وه و ئالۆسکاوی هه‌ست و برپا‌کانی بۆ لیک جو‌ی بکه‌ینه‌وه و چه‌پۆکی کاریگه‌ریوونی به وێنه شیونراوه‌ پو‌تینییه‌کان و جیبه‌جیکارییه هه‌له‌کان و کارتیکه‌ری راگه‌یاننده‌کان، له‌سه‌ر سووک بکه‌ین.

به‌لام، موس‌لمانی ژیر له هه‌مان کاتیشدا، ئه‌م به‌هانانه‌ی که باسکران، ناییت بۆ خۆی به‌ییته‌وه، به‌لکوو خۆی تۆمه‌تبار ده‌کات و له دلیدا پشکنین بۆ ده‌نکه خه‌رتاله‌یه‌کیش له‌م نه‌خۆشییه ده‌کات. زرنگ و وریا نه‌وه‌یه جله‌وی نه‌فسی توند بگه‌ریت و کار بۆ پاش مردنی خۆی بکات. بۆ تۆ باش نییه

برام کە ئەم حوکمەنی ئیسلامت بەسەردا تێپەر بیت و واش بزایت کارێکی باش دەکەیت و خۆت بە پاک بزانی لە تۆمەتی رقبوونەوه لە فەرماشتی دابەزتراوی خوا، لە پاشان و لە پۆژی ئەفسووسی دواپۆژدا پی بزایت کە ئەم دەردەت هەبوو، ئیدی پەشیمانیش دادی کەس نادات ئەو پۆژی!

جا سەرگەرمی ئەو مەبە خەلک بە رقبوونەوه لە وهی خوا تۆمەتبار بکەیت، برۆ پشکنین بۆ دڵ خۆت بکە و بەر لە هەمووان چارەیی دەروونی خۆت بکە، ئەوجا یاریدەری وانیش بە دلیان پاک بکەنەوه لەمەر ئەو پەرورەدگار دایبەزاندوو.

دووهم: سەرەنجام و ئەنجامەکانی رقبوونەوه لەوەی (الله) دایبەزاندوو:

• لەدەستدانی ئیمان: چونکە پەرورەدگار دەفەرمووت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵]، «دەیی نا سوێند بە پەرورەدگارت ئیمانیا نیه هەتا نەتکەنە داوەر لە هەرچی دەیتە گێرە و کێشە لە نۆوانیاندا و پاشانیش لە دەروونیاندا تەنگی و چورتمیکی نەیت لەمەر ئەو داوهریهی تۆ و بە تەواوی ملکهچی ملکهچی نەبن.»

سەرنجی ئەو فەرماشتەیی بە: ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ﴾ «پاشانیش لە دەروونیاندا تەنگی و چورتمیکی نەیت لەمەر ئەو داوهریهی تۆ» جا وهختیک باوهر لە دڵدا نەما و زایە بوو، بیباوهری و دووڕویی جیگەیی دەگرەوه.

• لەدەستدانی شیرینایی ئیمان: هەر کەس رقی لە دابەزتراوی خوا ببێتەوه، هەرگیز شیرینی ئیمان ناچەشیت. تەنیا ئەو هەمان لەسەر نییه دابەزتراوی

خوامان خوش بویت و بهس، بهلکوو دهییت فرهماشتی خوا نهو تهرازووهش
ییت لهلامان که کهس و بیر و پرهنسیپه کانیشی پی دهپۆین و ههندیگمان بهوه
خوش دهویت و ههر لهسهر نهو بنهمایهش رقمان له ههندهکهی تر دهییتهوه.
پیغه مبهрман (ﷺ) فرهموویهتی: "سیان ههن له ههر کهسدا ههن شیرینایی
نیمان دهچەشیّت: خوا و پیغه مبهری له ههرچی جگه لهوانه خوشتر بویت،
یه کیکی که خوشیست تهنیا له بهر خوا خوشی بویت، پی ناخوش ییت
بگه پیتتهوه ناو بیباوهری وهک چۆن پی ناخوشه فری بدریتته ناو ناگرهوه." (١)

سه رنج بده: "خوش بویت... خوشی بویت... پی ناخوش ییت" خوشیستنیگ
و خوشیستنیگ و رقیلبوونهوهیهک ههر لهسهر بنهمای خوشیستنی نهوهی
که (الله) دایبه زاندووه. سا کهسیک که نهسلن رقی لهوه بییتتهوه خوا
دایبه زاندووه، تهرازووی تیک دهچیت و شیرینی نیمانیش تا ماوه به زاری
دلی ناکهوت.

• ههلهوه شانهوهی کردهوهکان له نهجامهکانی رقبوونهوهیه لهوهی خوا
دایبه زاندووه: (الله) فرهموویهتی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ
ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالُهُمْ﴾ [محمد: ٨-٩]، «نهوانهشی که
بیباوهر بوون داوهشین و مالکاولی بهشیانه و کردهوهشیانی به وێلیدا برد (٨)
نهوهش چونکه نهوان رقیان لهوه بووهیهوه خوا دایبه زاندووه و خواش کردهوهیانی
ههلهوه شانهوه.»

پهروهردگار خراپترین سیفهتی بیباوهرانی ههلهبارد که بووته هوی
ههلهوه شانهوهی کردهوهیانهوه، نهوان رقیان لهوه بووهیهوه خوا دایبه زاندووه.

چهند نایهت پاش نهوش ههمان سووپهت پهروهردگار ده فرهموویت: ﴿ذَلِكَ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبِطْ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾ [محمد: ۲۸]، «نهو دهش چونکه نهوان شوین نهو کهوتن که خوا تووړه دهکات و رقیان له پهزامه ندیی نهو بوویه وه، نهویش کرده میانی هه موو هه لوه شانده وه». رقیان له پهزامه ندیی نهو بوویه وه چونکه رقیان له وه بوو ته وه که دهیته مایه ی پهزامه ندیی نهو، به شیک له وه شی رقیان لی بوو ته وه نه حکامی نیسلام و دروشمه کانی نیسلام و فرمانه کانی په روږدگار و نه هییه کانی.

هه لوه شانده وی کرده وه کان گه وره ترین لیقومانه. وینای بکن که سیک بینایه ک پیکه وه بنیت به ماندوو بوونی چند سال و پاشانیش ویرانی بکات! وینای بکن نافرته تیک جلیک چندین شو و پوژ به شوین به کدا خه ریک بی بچنیت، هه تا وه ختیک که لی بوویه شیه لی بکاته وه و بیکاته وه به هه نهو ده زوولاندی سه رتا! نه مه یه نمونه ی که سیک کرده وی چاکه ی زوړ وهری ده خات، به لام به رقبونه وی دلی له وی خوا دایبه زانده وه، دهیکات به توژ و شوینه وار و هیچی ترا!

(الله) فرموویته: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَصَتْ غَزَلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا﴾ [النحل: ۹۲]، «وه ک نهو نافرته مه بن که چینی قایم و توکمهی وزی خوی تیدا به خه رج بردبوو، شیه ل کرده وه». فرموویته: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ [محمد: ۳۳]، «نه ی نهوانه ی باوهریان هیناه، گوپرایه لی خوا بن و گوپرایه لی پیغمبر بن و کرده کانتان به تال مه که نه وه». هوشیاریدان و ناگاداریه ک له لایه ن په روږدگار وه بو ژیران. وریا به له وانه نه بیت که خوا له باره یانه وه فرموویته: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا﴾ [الفرقان: ۲۳]، «هاتینه سه ر هه رچی کرده وه کیش که کردبو یان، جا هه موویمان کرده توژی بابرده و په رشویلاو».

• پسوایی و به دبه ختی نه جامی چواره مه له نه جام و بهر کانی رقبونه وه

لهوهی خوا دایبه زاندوه: پاداشتیکی پر به پیست بۆ ئەم رقبوونهوهیه، جا هەر کێ ئەم نهخۆشییهی له دلیدا هه لگرتی، هەرگیز شایهنی رێژ و سه ره رزی نییه، (الله) ده فەرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ [محمد: ۷]، «ئهی ئەوانه ی باوه ریان هیناوه ئە گەر ئیوه خوا سه ر به خن ئه ویش ئیوه سه ر ده خات و پیتان چه سپاو ده کات»، ئەم قسه یه بۆ ئەو باوه ردارانه یه وا خوا و فەرما یشتی خوا و شه رعه ت و دروشمی ئەویان خۆش ده ویت. پاشان له نایه تی راسته وخۆ دوا ی ئەو به روانه: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَصْلُ أَعْمَالِهِمْ﴾ [محمد: ۸-۹]، «ئه وانه شی که بیباوه ر بوون داوه شین و ماله ورانی به شیا نه و کرده وه شیا نی به و لیدا برد». جا نیماندار به سه رخستنی بۆ خوا و خۆشویستنی بۆ نایینه که ی و گرتنه به ری هۆکاره کان، سه رده که ویت، بیباوه ریش ده به زت و داده وشیت و مالی وێران ده ییت به رقبوونی لهوهی خوا دایبه زاندوه. جا چۆن ئە گەر باوه ردار هه نگاو بۆ ئەم رقبوونهوهیه له وه چی خوا بنیت.

هه مان شیوه له و فەرما یشته ی په ره ردگار به روانه: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ [الفتح: ۱۸]، «به راستی خوا له باوه رداران رازی بوو وه ختی که په یمانیان به تۆ ده دا له ژیر دره خته که دا جا زانی چی له ناو دلیاندا یه سا تۆقره و نارامی دابه زانده سه ریان و به فته ح و سه رخستنیکی نزیکیش پاداشتی دانه وه».

له وه شی که له دلیاندا یه: خۆشویستنی ئەوهی خوا دایبه زاندوه.

زانیتان باس له چی ده که یین؟! سه به ا به ت به نهخۆشییه ک کرده وه هه لده وه شینیته وه و نیمان ده سووتینی و شیریناییه که ی له بار ده بات و ده شبیته مایه ی داها تنی رسوایی و به ده ختی. سا جیی خۆیه تی ریشه کانی ئەم گرفته مه ترسیداره له خۆماندا بزانی و چۆنیش نه شو نما ی کرده وه، تا له بی نه قاقای بگه رتین و ئاوێک به و ئا گره دا بکه یین به ر له وه ی به مانسووتینی.

هۆشیاری دانیکی گرنگ:

دەشی تەبەندە لە دەروونی خۆیدا هەست بە بەرھەڵستییه ک بکات لەمەر
 هەندیک نایەت، کە پەنگدانەوێ کەلە کەبوونی پەرورده و پراگەیانندن و
 ژینگەیی دەورووبەر، بەلام درک بەو دەکات گرت لە دلی ئەمدایە ئەک لە
 فرمایشتی پیرۆز و بەرز (الله) دا، پەناش دەباتە بەر خوا کە شیفای بدات
 لەم بەرھەڵستی و پێنامۆبوونە، بە شوێن زانستی بەسوودیشدا دەچیت ملکەچ
 بۆ حق و پێداگر لەسەر ئەوێ دانی پێدا بنیت هەر چەند پێچەوانە ئارەزوویشی
 بیت، لە دەرگەیی پیاوچاکان دەدات بەشکوو هاوکاری بن بەسەر ئەفسیدایا. جا
 ئەوێ ئەمە هەول و هیممەتی بیت، ستایشکراو و خاوەن پاداشتە.

بەلام، مەترسی ئەوێ بەرھەڵستییه کە لە دڵدا بگیرسیتهو و جێ خوش
 بکات و خاوەنە کەشی کار ئەکات بۆ دەربازبوون لی، خۆ لەوانەیه هەوێکی
 دەربازبوون بدات، بەوێ ملی ئیسلام بۆ ئارەزووێ کانی خۆی با بدات! بە
 شوێن بەناو زانا و دیندارانیکدا بگەریت لە بانگخوازانی گومرایی کە دووبارە
 لیکدانەوێ ئایینی بۆ دامەزرێنن هاوتەریبی هەوێسی خۆی. حەقیقەتی
 پڕۆسە کەش ئەوێ کە دەقەکان لە جینگەیی خویان بترازنن و نکۆلی لەو
 واتایانە نایەتەکان بکەن کە ئوممەت بەدرژایی چەندان سەدە لەسەری
 کۆک و کۆرا بوو، نکۆلی لە ئەحکامە ئاشکرا و بی پێچوپەناکانی ئیسلام
 بکەن. وێنە ئەم کابرای دوایی، هەر بەراستی رقی بووئەوێ لەوێ خوا
 دایبەزاندووێ و دلی لکاوه بە نمونەیه کی شیواو و گونجای ئارەزووی خۆیهو،
 ئیتر خۆی سازاندییتی یان بەتالکاران بۆیان سازاندییت.

سا وەرن هۆکارە کانی ئەم دەردە ببینیئەو و پەنجەیی لەسەر دابنێن، تاکوو
 بیخەینە ژێر ئابلوقە و دەربازمان بیت لی.

سییه: هوکاره کانی رقبوونه وه لهوهی خوا دایبه زاندووه:

نهم نه خوشییه نهنجامی کۆمه لێک کارتیکهره که سالانیک کاریان
له سهر نه فسی مرۆفه که کردووه ههتا گه یاندوو یانه ته نهم حاله تهی ههستکردن
به رقبوون لهوهی خوا دایبه زاندووه، گرنگترینی نهم کارتیکهرانه ش:

١. لا پچهوونی تهوهر و پیوه ره کان:

تهوهر له ئیسلامدا ته نیا خوا و پۆزی دوا یییه. له کاتی کدا که تهوهر له
کولتووری شارستانییه تی زالی جیهانی دا بریتییه له مرۆف و ئاره زووه کانی.
پیوه ره فرمانر هوا و ره ها کانی ش له ئیسلامدا بریتین له گو تر پرایه لی خوا و
پیغه مبه ره که له هه مان کاتدا به ریا کردنی راستی و داد گهریش ده نویتن، به لام
له رۆشن بیری شارستانییه تی زالدا: نازادی و یه کسانین.

زۆر لێک له پۆله کانی موسلمانان له میانه ی پهروه رده و پهیره وه فیر کارییه کان
و را گه یاند نه وه، راسته و پیوه ری تهوهر یبوونی مرۆف و پیوه ری بوونی نازادی و
یه کسان ی له دلیدا پێک دیت، ئیدی به وه بریار به سهر ههر شتی کدا ده دات،
له و شتانه شی که ده بیاته ژیر هه ژموون و چه پۆک و بریار دانی نه و پیوه رانه وه:
ئایینه که ی خۆی. نه نجام نه گهر شتی کی بینی لهوهی خوا دایبه زاندووه و له
نه حکامی خوا، که گونجاوی نهم راستیه نه بوو؛ گومانی لی ده کات و رقی
لی ده بیته وه، نه سلنه به خه یالیشیدا نایه ت که له پیشدا داد گایی نهم راستیه
خۆی بکات و بکۆل یته وه له راستو دروستبوونی به ره لهوهی به کاری به یینیت بۆ
داد گایی کردنی شته کانی دیکه.

له زنجیره ی ئافره ت و زنجیره ی سه ره ره ز به به ئیسلامه که تدا، به تالییه تی
تهوهر یبوونی مرۆف و پیوه ری بوونی نازادی و یه کسانیمان له روه ی عه قل و
شه رع و واقع ی شه وه خسته روو، روو نی شمان کرده وه چۆن شارستانییه ته زاله کان
سه ره نجامی نهم رینگه یه یان نه گبه تی و سه ره گهر دانی مرۆف و زایه کردنی

به‌ندایه‌تیش بووه بۆ په‌روه‌ردگار، نه‌ حه‌قیان به‌رپا کرد نه‌ داد‌گه‌ری و نه‌ ئازادی و نه‌ یه‌ کسانیش.

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ [طه: ۱۲۴]، «هه‌ر که‌شیش پشت له‌ یادی من بکات، گوزه‌رائیکی ته‌نگ و توند و تالای به‌شیه‌تی.»

۲. نه‌زانین له‌ ئایین و شیوانی و یتنه‌ی زه‌ینی سه‌باره‌ت به‌ نه‌حکامی:

زۆرینه‌ی مو‌سلمانان ته‌نیا که‌می‌ک ده‌زانن له‌باره‌ی جوانیه‌کانی ئیسلام و دانایی و میهر و داد‌گه‌ری له‌و حوکمانه‌یدا که‌ و یتنه‌یان له‌لای خه‌لک شیوتراره‌، وه‌ک نه‌حکامه‌ ورده‌کارییه‌کانی شه‌ریعت و جیهاد و نه‌حکامی خیزانی مو‌سلمان و ده‌مسیپیه‌تی پیاو به‌سه‌ر ژنه‌وه‌. نه‌وه‌شی ده‌یزانن له‌باره‌یه‌وه‌ ده‌شیت و یتنه‌ زه‌ینییه‌که‌یان له‌سه‌ری شیوا بی‌ت، له‌ نه‌نجامی ده‌ستی‌خستنی به‌رنامه‌دا‌پ‌ژراوی را‌گه‌یاندن و نه‌و په‌رپه‌وکارییه‌ لاده‌رانه‌ی به‌نا‌حه‌ق ده‌در یتنه‌ پال ئیسلام، ئیدی له‌ دزه‌کردووانه‌وه‌ بی‌ت، یان نه‌وانه‌ی به‌ دیندار وه‌سف ده‌کر یتن، یاخود نه‌وانه‌ی خۆ له‌ گوتاری ئایینی ده‌خ‌ژ یتنن به‌بی بوونی دانایی و زانست له‌سه‌ر نه‌و پ‌نگه‌یه‌ی دا‌گیری ده‌که‌ن.

سه‌رجه‌م نه‌مه‌ له‌ کاتی‌ک‌یشدا که‌ نمونه‌یه‌کی ئیسلامی ته‌واوی دروستیان له‌سه‌ر زه‌وی واقع نه‌دیوه‌.

باشه‌ گریمان تۆ زانیت حه‌قیقه‌تی فه‌رمانه‌که‌ی خوا و پ‌یغه‌مبه‌ر چییه‌ و ه‌یشتا پ‌یچه‌وانه‌شی بو‌ویت، نه‌مه‌ ده‌مانباته‌ سه‌ر هو‌کاری سییه‌می ر‌قبوونه‌وه‌ له‌وه‌ی خوا دا‌یبه‌زاندووه‌ نه‌ویش:

۳. سه‌رپ‌یچ‌کردنی فه‌رمانی خوا و پ‌یغه‌مبه‌ره‌که‌ی:

په‌روه‌ردگار فه‌رمو‌یه‌تی: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ

أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿[النور: ۶۳]﴾ «با ناگادار بن نهوانه‌ی سه‌رپیچی له فرمانی نهو ده‌که‌ن که ناشوویکیان تووش بیټ یان سزایه‌کی به‌ئیش.» ترساندنیک له‌لایه‌ن خواوه بو هه‌ر که‌س سه‌رپیچی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) بکات که تووشی فیتنه ده‌بیټ. خراپترین فیتنه‌ش فیتنه‌ی دله به جوړنیک که ته‌رازووی تیک به‌جیت و رقی له‌وه بیټه‌وه خوا دایبه‌زاندووه. ئیبن که‌شیر ده‌فرموویټ: «واته با وریا بیټ و بترسیت نه‌وه‌ی سه‌رپیچی شه‌ریعه‌تی پیغه‌مبه‌ر ده‌کات ده‌ره‌کی یان ناوه‌کی (که تووشی ناشوویک بیټ) واته له دلیدا، به بی‌اوهری، یان دوو‌پووی، یان بیده‌ه.»

﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ [الصف: ۵]. «جا وه‌ختیک نه‌وان لایاندا خواش دلیانی لادا و هه‌لدیرا که خوا ریتوونی له‌پنده‌رچووان ناکات.»

با نه‌مه‌ی له‌بیر بیټ که‌سیک که ته‌ماشای نهو فیلمانه ده‌کات بلاو‌کردنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی دل‌داری ده‌ره‌وه‌ی هاوه‌سه‌رگیریان تیدایه، هاوه‌سه‌رگیریه‌ک خوا حه‌لال و پاکی گه‌راندووه و مؤله‌تی پی داوه، فیلمانیک که کوشتنی غیره و شه‌ریان تیدایه و رووقایمی به‌پووی سنوره‌کانی خوا ده‌که‌ن: ﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [البقرة: ۲۲۹]. «هه‌ر که‌سانیکش سنوره‌کانی خوا تی‌ه‌رپین نه‌وانه‌ن سته‌مکار.» جا ده‌رگه‌ی دل ناوه‌لا ده‌بیټ و ده‌ره‌ینه‌رانی نه‌م فیلمانه چییان بویت له‌پازاندنه‌وه‌ی تاوان و سه‌رپیچی و له‌پنده‌رچوون و ناشیرین‌کردنی ته‌حکامی خوا، هاورده‌ی ناوی ده‌که‌ن.

با نه‌مه‌ی له‌بیر بیټ ئافره‌تیکش که فرمانی خوا په‌چاو ناکات له داپو‌شراوی و شه‌رم و سنووردار‌کردنی په‌یوه‌ندی و مامه‌له‌کردنه‌کانی له‌گه‌ل نه‌وانی دیکه‌دا، له‌وانه‌یه‌ خوی بی‌نیت له‌سه‌ره‌تای پینگه‌دا که دان به تاوانی خویدا ده‌نیت و داوای دوعای هیدایه‌ت له‌خه‌لک ده‌کات. که‌چی پاش

دەمیک دەبینیت گرنگیی سنوورەکانی خۆی لە لا کەم بووئەتەوه لە تەواوی
 ڕووالەت و مامەلەیدا و ئیدی دەستیشی داوئە ڕەخنەگرتن لە ئاfrهتانی
 دینداری بەر ڕووالەت و زەقکردنەوهی کەموکوورپی و هەلەکانیان. لە دواییشدا
 کاری ئەوه دەگات کە ئیدی ڕقی لە سنوورەکانی خوا بێتەوه و بە بەردی
 سەر ڕینگەیی ئاfrهت و کەمکردنەوهی بەهای تەماشایان بکات، گالەش بە
 بانگخوێزانی دەکات و پالەشتی هەیه بۆ ئەوانەیی ئایین دەگوێڕن و نکۆلی لەم
 سنوور و ڕێسایانە دەکەن و قسە و گوتاریان پۆست و شەیر دەکات. تەواو ئیتر
 ئەو دڵانە بە دەردی تاوانی خۆیان چوون و هەڵدێران و هەر بەراستی تووشی
 ئەو فیتنەیه بوون کە لە ئایەتە کەدا هاتوو.

دەوی تۆ کابرا کە لەسەر تاوانێک بەردەوامیت و پەنا نابەیتە بەر تەویە کردن:
 بەو حالەتەوه خۆت دەدەیتە بەر ڕەشبوونی دڵ و تووشبوونی بە نەخۆشیی
 ڕقبوونەوه لەوهی خوا داibەزاندوو. ئەمەش گەلێک لە تاوانی سەرپێچییە کە
 خۆی مەترسیدارتەر. هەرگیز تاوان و گومان لێک دوور مەبینە، بەو قسانەدا
 بچۆرەوه کە لەژێر سیفەتی گومانکردن لە ئاییندا تۆمارمان کردن.

۴. ڕاگەیانندی ئاfrاستە کراو:

ڕاگەیاندنیش بەوهی تێیداibە لە هەواڵ، زنجیرە دراما و فیلمەکان، زۆر جار
 دروشمەکانی ئیسلام بە نەفامی و هەژاری و خۆتێژزی و ڕەوشت ناشیرینی
 دەبەستیتەوه، لە هەمان کاتدا کە پێشکەوتنی زانستی و جوانی و دەولەمەندی و
 بەختەوهری، بە ڕۆژاواگەرایی و داfrان لە وهی دەبەستیتەوه، کۆمەلێک وێنە
 دەخاتە بەشی ئاناگا و پشتهوهی زەینەوه، کە لە دواییدا هەست و پەرچە کردار
 و خۆتێندنەوت لەمەر شتەکان پێک دەهێنن، کە ڕاستەوڕاست پێچەوانەیی ڕوا
 ڕاستەقینەکانی خۆتن و کاریگەرییان لەسەر ڕەفتارت لاواز دەکەن.

ڕاگەیانندن خەریکی ڕازاندنەوهی ئەوەن کە خوا حەرام و نابووتی کردوو، بە

یادی ئەو قسەبەیی شەیتانەوه که گوتی: ﴿لَا زَيِّنَ لَهُمْ﴾ «بۆیان دەپراژنمەوه». سا ئەو دەرووانەیی که خۆشەویستی حەرامیان قووتداوه ئیتر هەست بە ئێسک قورسی و ناچیزی دەکەن سەبارەت بەوهی خوا دایبەزاندووه و دەبینن جیاوازه لەوهی ئەمان حەزبان پێبەتی و لێی راهاوون.

توێژینەوهکانی ناوەندە پڕۆژاواپێهەکانی پلاندانانی ستراتیجی، بە چڕۆپری و بە دەق باس لە شکاندنی شکۆ و متمانەداریی شەریعەت و بانگخوازانی دەکەن.

۵. نەزانی بە واقعی ئەو کۆمەڵگەیانەیی دابراون لەوهی خوا دایبەزاندووه:

بەشێک لە پراژاندەوهی پراگەیانندن بۆ ژیاانی ییتاگابوون لە وهی، ئەویە که گیرۆدەبوونەکانی ئەو کۆمەڵگە ییتاگایانە ناخاتە پوو. زۆرێک لە موسڵمانانیش دیدگە و پروانینی سەبارەت بەم کۆمەڵگەیانە لە پێگەیی فیلمەکانی ھۆلیوود و نیتفلیکسەوه پێک دیت. جا کاتیەک موسڵمان نەزان ییت بە نایینەکەیی خۆی و وێنەیی زەینیشی بۆ ئەحکامی بشیوت، لە بەرانبەرشیدا حاڵی کۆمەڵگە غافلەکان لە دابەزێراوی خوا، لەلای پراژنێرتەوه و تەوەر و پێوەرەکانی گرفتار بین و فیتەتی لایەت و بەوێش ئەو تەرازووهی تێک دەچیت که لە پێگەبەوه ھەلسەنگاندن دەکات لەنیوان ئەوهی خوا دایبەزاندووه و لە بەرانبەرشیدا ییتاگابوون لەوهی خوا دایبەزاندووه؛ ھەموو ئەمە مایەیی دروستبوونی رقبوونەویە لە دڵیدا لەمەر ئەوهی خوا دایبەزاندووه.

۶. گۆرپرایەلیکردنی ئەوانەیی رقیان لەوه دەبیتەوه که خوا دایبەزاندووه:

ئەم رقبوونەویە لە لایەنی گۆرپرایەلکراووه دەگۆرێرتەوه بۆ لایەنی گۆرپرایەلیکەر، لەوانەوه که گۆرپرایەلیان کراوه بۆ ئەوانەیی که گوتیان: (ستطيعكم في بعض الأمر - لە ھەندێک لەویدا گۆرپرایەلتان دەبین) وەک لە

سەرەتای سیفەتی "رەقبوونەوه له‌وه‌ی خوا دایبەزاندووه" دا پروومان کردەوه.

شیخ موحەممەد ئەمین شەنقێتی رەحمەتی خۆی لی یێت لە رافەدی ئەم ئایەتە ۲۵-۲۸ سوورەتی موحەممەدا دەفرمووت: "بزانە که هەموو موسڵمانێک لەم پۆژگارەدا لەسەرەتی ئەم ئایەتەدا سوورەتی موحەممەد تی بفرکت و ورد ببێتەوه و وریایی تەواو لەو هەرپەشەیی ناوی وەرگیرت؛ چونکە زۆرێک لەوانە ی خۆیان دەدەنە پال موسڵمانان بیشک که کەوتوونەتە ناو ئەو هەرپەشە سەختە ناوی؛ چونکە زۆرینە ی بیابەرەکان لە پۆژەلاتیان و پۆژئاوییان رقیان دەبێتەوه له‌وه‌ی خوا دایبەزاندووه سەر موحەممەدی پێغەمبەر (ﷺ)، و ئەمەش قورئان و ئەمەش سوننەتە ی که پێغەمبەر (ﷺ) قورئانی پی روون کردووتەوه؛ جا هەر کەس بەو بیابەرەکان که رقیان لەوه‌یه خوا دایبەزاندووه بلیت: ﴿سَنْطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ﴾ «گوێزایە لێتان دەبین لە هەندێک لەوه‌دا» ئەوا دووچاری هەرپەشەیی ئەم ئایەتە بووتەوه، لەویش قورپەسەرتر ئەوه‌یه پێیان بلیت: (سَنْطِيعُكُمْ فِي كُلِّ الْأَمْرِ - لە هەموو ئەوه‌دا گوێزایە لێتان دەبین) وێنە ی ئەوانە ی شوێن دەستوورە دانراوەکان دەکەون و بەوه گوێزایە لی خۆیان دەسەلمێنن بۆ ئەوانە ی رقیانە له‌وه‌ی (الله) دایبەزاندووه؛ سا بیشک ئەوانەن که فریشتەکان وەختیک گیانیان دەسپێرن ﴿يَضْرِبُونَ وُجُوهُهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ﴾ «لە دەموچاو و لە پشتیان دەدەن».

ع- به‌دۆستگرتن و پشتیوانیکردن له‌ موشریکان

"تولی" بریتیه له‌ سهرخستن و نزیک‌خستنه‌وه و خۆشویستنی ئایینی. ئه‌وه‌ی پشتیوانی موشریکان ده‌کات و سهربان ده‌خات به‌سهر موسلماناندا و بایه‌خ به‌ بیباوه‌رییه‌که‌یان نادات و بگره‌ له‌وانه‌یه‌ خۆشیشی بو‌ت و قبوولیشی بکات و پیشی رازی ییت.

په‌روه‌ردگار گه‌لێک ئایه‌تی به‌م سیفه‌ته‌ی مونا‌فیکان تایبه‌ت کردوه‌.

هۆکاره‌ راستیه‌کانی:

ئهم سیفه‌ته‌ش به‌ هه‌مان شیوه‌ به‌چکه‌ی به‌گومانبوونه له‌ ئایین. په‌روه‌ردگار تبارک و تعالی فرمویه‌تی: ﴿تَرَىٰ كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ [المائده: ٨٠ - ٨١]، «زۆرێکیان ده‌بینیت دۆستایه‌تی و پشتیوانی له‌ بیباوه‌ران ده‌که‌ن، خراپترین کارێکه‌ هه‌نگاوی بۆ ده‌نێن که‌ خوا (به‌وه‌) خه‌شمی لی گرتوون و به‌ نه‌مریش له‌ سزادان (٨٠) خۆ نه‌گه‌ر به‌روایان به‌ خوا و به‌ پیغه‌مبه‌ر و ئه‌وه‌ی دابه‌زیوته‌ سه‌ری هه‌بوایه‌ ئه‌وانه‌یان به‌ دۆست و پشتیوان نه‌ده‌گرت، به‌لام زۆرێکیان له‌په‌رده‌رچوو و فرمانشکێتن.»

ئهم ئایه‌ته‌ هه‌رچه‌نده‌ له‌سهر بیباوه‌رانی به‌نی ئیسرائیل دابه‌زیوه‌، به‌لام بنچینه‌یه‌کی گشتی داناوه‌ که‌ جووله‌که‌ و جگه‌ له‌وانیش ده‌گرێته‌وه‌، که‌ هه‌ر که‌س دۆستایه‌تی و پشتیوانی له‌ بیباوه‌ران بکات ئیمانی نییه‌. وێرای ئه‌وه‌شی موجهید په‌حمه‌تی خوی لی ییت - که‌ له‌ هاوه‌لانی ته‌فسیره‌ - سه‌باره‌ت به‌م

فەرماشتهی پەروردگار ﴿تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ «زۆرکیان دەبینیت دۆستایهتی و پشتیوانی له بیباوه‌پان ده‌که‌ن» فەرموویهتی: «مەبەست بەوه دوورپووانن».

هه‌روه‌ها بپروانه لهو فەرماشتهی دیکه‌ی پەروردگار: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ [المجادلة: ۲۲]، «خه‌لکێک نابینسته‌وه بپروایان به‌خوا و پڕۆژی دوا‌یی هه‌یت، دۆستایهتی و پشتیوانی له‌وانه بکه‌ن که به‌ریه‌ره‌کانتی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌که‌ن».

جا مڕۆفی دوورپو و چونکه بپروایه‌کی دروستی به‌خوا و به‌پڕۆژی دوا‌یی نییه، سه‌رحه‌م پپوهر و لی‌کدانه‌وه‌کانی زه‌مینین، وه‌ختیک که ده‌بینیت هه‌زی ماددی له‌ده‌ست بیباوه‌پاندایه، دۆستایهتی و هاو‌به‌یمانیان ده‌کات به‌شکو لهو ب‌لندی و به‌رزیه‌ی وادا به‌شدار ییت: ﴿بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۸-۱۳۹]، «مژده به‌دوورپووان بده که سزایه‌کی به‌ئیشیان بۆ هه‌یه (۱۳۸) نه‌وانه‌ی دوور له‌باوه‌پداران دۆستایهتی و پشتیوانی له‌گه‌ل بیباوه‌پان داده‌م‌زرشن، ئه‌رئ به‌ته‌مای ب‌لندی و عیززه‌تن له‌لای نه‌وان، سا به‌دلنیا‌یی‌یه‌وه عیززه‌ت و هه‌ت هه‌موو بۆ خوا‌یه و به‌ده‌ست نه‌وه».

وه‌ک چۆنیش بینیمان سیفه‌ته‌ دوورپوویی‌یه‌کانی پپشورتر پپه‌ستی‌یان به‌نه‌خۆشی د‌له‌وه‌هه‌بوو، به‌هه‌مان شیوه‌ غاردان و هه‌ل‌په‌ی مونا‌فیق بۆ دامه‌زراندنی دۆستایه‌تی و که‌ینه‌به‌ینه‌ له‌گه‌ل بیباوه‌پان، له‌نه‌خۆش‌بوونی د‌لییه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ی گرتووه. پەروردگار فەرموویهتی: ﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ﴾ [المائدة: ۵۲]، «جا ده‌بینیت نه‌وانه‌ی د‌لیان نه‌خۆشی تیدا‌یه‌ په‌له و هه‌ل‌په‌ی ناو نه‌وانیا‌نه (ناو بیباوه‌پان که په‌یوه‌ندی‌یه‌کیان له‌گه‌لیان هه‌یت)».

بیان‌وه‌ی پروواله‌تی و ناشکراکراوه‌کانیان:

۱) نه‌وه‌ی که وازه‌ینان لهم په‌یوه‌ندی و پالېشتییه‌ی بی‌باوهران تووشی لیکه‌ومان و کاره‌ساتیان ده‌کات و راپېچې پروبه‌پروبوونه‌ویان ده‌کات له‌گه‌ل هېژنکدا که چاری ناکرتت: ﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ﴾ [المائدة: ۵۲]، «جا ده‌یینیت نه‌وانه‌ی نه‌خووشی له‌ دلپاندایه‌ په‌له و هه‌لپه‌ی لای نه‌وانیانه، ده‌لین ده‌ترسین تووشی گینچه‌ل و ناشوویک بیین.»

نایه‌ته‌که له‌ باسی حالې عه‌بدو‌ل‌لای کورې ثوبه‌ی کورې سه‌لول و به‌رگریکردنی له‌ جووله‌که‌ی به‌نی قه‌ینوقاع دابه‌زیوه و نه‌وه‌شی که‌ گوتی: "من پیاوړتکم له‌ گینچه‌ل زور ده‌ترسم."

۲) نه‌وه‌ی که‌ به‌م که‌ینویه‌ینه و کاره‌یان هه‌ولیان بو‌ چاکسازی نیوانی خه‌لکی و ژبانیکې ناشتیانه‌یه، که‌چی له‌ هه‌مان کاتیشدا دوژمنایه‌تی و پیلانگېری له‌ باوهردران تاو ده‌دن.

په‌روه‌ردگار ده‌فرمووتت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ [البقرة: ۱۱]، «وه‌ختیکېش پېیان بگوترتت خراپه‌ مه‌نینه‌وه له‌سه‌ر زه‌ویدا، ده‌لین نېمه‌ ته‌نیا چاکسازین.»

موحه‌مه‌دی کورې نیسحاق له‌ نیبن عه‌بباسه‌وه گنېراو‌تتییه‌وه له‌ رافه‌ی نهم نایه‌ته‌دا: "واته‌ نېمه‌ ته‌نیا ده‌مانه‌وتت نیوانی هه‌ر دوو گرو باوهرداران و نه‌هلی کیتاب خو‌ش بکه‌ین." په‌روه‌ردگاریش وه‌لامی نهم بانگه‌شه‌یان ده‌داته‌وه و نهم دو‌ستایه‌تییه‌یان به‌ خراپه‌نانه‌وه له‌قه‌لهم ده‌دات که‌ ده‌فرمووتت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ [البقرة: ۱۲]، «به‌راستی هه‌ر نه‌وانن خراپه‌نیزه‌وه، به‌لام هه‌ستی پې ناکه‌ن.»

به‌ هه‌مان شیوه‌ له‌ نایه‌ته‌که‌ی دیکه‌دا له‌پاش نه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر

باوەردارانى فەرز کرد دۆستایەتى و پشتیوانى یەكدى بکەن و ڕوونیشى کردووە کە بیباوەرپانیش دۆست و پشتوپەنای یەكترین، فەرمووی. سبەحانە: ﴿إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾ [الأنفال: ۷۳]، «ئەگەر وا نەکەن ئاشووب و خراپەیهکی گەورە لەسەر زەویدا بەرپا دەیت». جا خراپە و فیتنە لەوەدایە دۆستایەتى و پشتیوانى بۆ موشریکان ییت و لە باوەرداران بپەرێنریت.

هاوکاریکردنى دوورپووان بۆ بیباوەرپان لەدژی موسلمانان:

پەروردگار لە وەسفی دوورپوواندا دەفەرموویت: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ﴾ [البقرة: ۱۴]، «وەختیک دەگەن بە باوەرداران دەلێن ئێمەش باوەردارین، وەختیکیش دەچنەو لەی شەیتانەکانى خۆیان دەلێن ئێمە لەگەڵ ئێوەین ئێمە تەنیا گالته (بەوانە) دەکەین.»

هەرۆهە دەفەرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ﴾ [المائدة: ۴۱]، «ئەى پێغهەمبەر سەغڵەتت نەکەن ئەوانەى پەلە و هەلپەى ناو کوفریانە لەوانەى کە بە دەم گوتیان باوەردمان هێناو و دلێان باوەرپى نەهێنا و لەوانەش جۆرە کەن کە زۆر گوێگرن بۆ درۆ و زۆر گوێگرن بۆ خەلکیکی دیکە کە نەهاتوونەتە لەی تۆ.»

ئەوهى دەفەرموویت: ﴿سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ﴾ «زۆر گوێگرن بۆ خەلکیکی دیکە کە نەهاتوونەتە لەی تۆ.»

لەسەرى گوتراو: "واتە گوێگر و گوێپرایەل و گوێلەمستی گەورەکانى خۆیان، کە کاربان لەسەر درۆ و ستەم و گومرایی ڕاوەستاو". بەم پێیە واتای (سماعون - زۆر گوێگرن) یانى گوێگرى گوێپرایەلبوون و لاساییکردنەو و

جاشایه‌تیکردن بۆ ئەو خەڵکه گومراکه‌ری دیکه.

ئێبن که‌ئیر ده‌فرمووت: "گوتراوشه مه‌به‌ست نه‌وه‌یه گوی له‌ قسه ده‌گرن و ده‌یگه‌یه‌ننه خەڵکانیکی دیکه له‌ دوژمنانت که ئاماده‌ی لای تو نابن و له‌وئ نین." واته گوی له‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌گرن بۆ نه‌وه‌ی قسه‌کان بگۆژنه‌وه بۆ گه‌وره گومراکانیان.

جا دووپروان کاتیک به‌ دۆست و گه‌وره‌کانیان بگمن له‌ موشریکان، شانازی به‌وه‌وه ده‌که‌ن باوه‌ر دارانیان فریو داوه و فهرمانیش له‌و ئاغانه‌یان وه‌رده‌گرن و سه‌ریان به‌سه‌ری یه‌که‌وه‌یه بۆ پیلانگیران له‌ ئیسلام و نه‌هله‌که‌ی.

په‌روهر دگار له‌ باس و خستنه‌پرووی نیازی دووپروان له‌ بنیاتنانی مزگه‌وتی ضی‌اردا ده‌فرمووت: ﴿وَإِصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ﴾ [التوبه: ۱۰۷]. «له‌ چاوه‌پوانیی نه‌وانه‌شدا که پێشتر جه‌نگیان دژی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی کردوه.»

واته له‌ ئاماده‌کاری پێشوازیکردن له‌ نه‌بوو عامری فاسقی بێ‌قیمه‌ت که به‌لێنی دابوونی به‌ له‌شکرێک پۆمیی‌ه‌وه‌ بێت و به‌جێت به‌ گژ باوه‌ر داراندا.

بگه‌ زۆرجار دووپروو سوور و پێداگرتیه له‌ ئاغا کافره مله‌وپه‌کانی بۆ خزمه‌تکردنی باتل و جه‌نگان له‌دژی باوه‌ر داران! چونکه نه‌فسنزمی و بێ‌نرخ‌ی نه‌و زۆر له‌ هی نه‌وان پێشکه‌وتووتره.

شیخ عه‌لی قه‌ره‌نی ده‌فرمووت: "بێباوه‌ران ته‌نیا نه‌ویان له‌ دووپروان ده‌یست وه‌ک په‌تا و تابه‌ک بێت بۆ باوه‌ر داران و هه‌ندیک مانه‌دوویان بکات، که‌چی نه‌وان بوون به‌ تاعوون و ده‌ردی هه‌ره‌ کوشنده و فه‌وتینه‌ر! نه‌وان ته‌نیا ده‌یان‌یست زمانیک بێت، که‌چی نه‌و بوو به‌ زمان و چاو و ده‌ست و پێ و پاچی هه‌لکه‌ندن و ته‌وری بپینه‌وه و پیکێ پشته‌شکێن."

له دنیادا کۆک و کۆ بوون نیتر خوی گهوره له قیامه تیشدا ههروا پیکهوه
کۆیان ده کاتهوه:

(الله) فرمویهتی: ﴿إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾ [النساء: ۱۴۰]، «به دنیاییهوه خوا دوورپوان و بیباوهپان هه موو پیکهوه کۆ ده کاتهوه.»

وه ک چون له دزایه تیکردنی نیسلام و گالته کردن به نه هله که ی له دنیادا
کۆ بوو بونهوه، پهروهرد گاریش هه ر ناوا له دۆزه خدا یه کیان ده خات لهویدا بو
خۆیان تف و نه فرهت بگۆر نهوه.

پهروهرد گار هۆشیاری ده داته باوهپاران له به دوستگرتن و پشتیوانیکردنی
خه لکانیک که سه ر به ئایین و ئوممه تی خۆیان نین:

پهروهرد گار ده فرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى
أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ﴾ [المائدة: ۵۱]

«ئه ی ئهوانه ی باوهپریان هیناوه جووله که و گاور به دوست و پشتیوان مه گرن
ئهوان خۆیان دوست و پشتیوانی یه کترین، هه ر که سیش له ئیوه دوستایه تی و
پشتیوانی ئهوان بکات ئهوا به پراستی ئه ویش لهوانه، به دنیایییهوه خوا ریتورتنی
خه لکی سته مکار ناکات.»

ههروه ها فرمویه تی: ﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً﴾ [آل عمران: ۲۸]،
«باوهپاران نه کهن بیباوهپان به دوست بگرن له بری باوهپاران و دوور لهوان هه ر
که سیش ئهوه بکات به شی به خواوه نییه مه گه ر ترس و توقیه یه کیان لی بکه ن.»
جا یه کینک دوستایه تی ئهوان بکات پهروهرد گار بییه ری ده کات و
ده فرموویت که نیتر هیچی به خواوه نه ماوه. واتا له خوا داپراوه، فری به

دینی خواوه نه ماوه، نه مهش یانی په تکرده وهی په یوه ندی هه بوونی نه مه که سه به خواوه له هه حالیکدا، په یوه ندیه که له نیوان نه و (الله) دا نییه. خوی مه زن له دوی نه وهش ده فەر موویت: ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ [آل عمران: ۲۸]، «خو وریاتان ده کاته وه و ده تاترسیت له خوی هه بو لای خواشه گه پانه وه و سه ده نجامتان.»

خوی گه وه جاریک دی که شهستی خوشیستنی تاین له باوه داراندا ده بویتیت بو نه وهی تیان بگه یه نیت که نیسلام دوستی له گهل دوستایه تیکردنی نه وانهی گالته و توانج ده گر نه. نیسلام، له دلیکدا کو نابنه وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مَّوْمِنِينَ﴾ ﴿وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُؤًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُم قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ﴾ [المائدة: ۵۷ - ۵۸]

«نهی نه وانهی باوهریان هیناوه، نه وانهی که تاینه که ی نیوهیان کردووه مه سخه وه گالته و گه مهی خویان له نه هلی کیتابی پیشووتر و له ییباوهریان (موشریکانی جگه له نه هلی کیتاب) مه گرن به دوست و پشتیوان، له خواش بترسن نه گه خاوهنی نیمانن (۵۷) کاتیکیش نیوه بانگ بو نویت ده دهن نه وان گالته و گه مه به وهش ده کهن، نه وه بویه کار و حالیا نه چونکه ییئاوه و ناژیرن.» ههروه ها چون نه هی له به دوستگرتنی ییباوهریان کردووه، نه هی له به دوستگرتنی دووړووانیش گرتووه ده فەر موویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ [آل عمران: ۱۱۸]، «نهی نه وانهی باوهریان هیناوه هاودهم و هاوړاز له غهیری خوتان (غهیری باوهردارانان) نهیت که دهست ناگیر نه وه له هه گیره و کیشه سازاندیتیک بو نیوه.» نه وانیس دووړووانن وه که له ته فیسیری نیبن که شیر و سיעیدیدا هاتووه.

هه ندیکیش له وانهی ده درنه پال زانست و فیه کاریان به وه گه یشتووه که فهتوا بو هاوولاتی موسلمانن نیشته جی ولاته پوژناواییه کان بدن که بیته

سهریاز و شهر ی موسلمانان بکات لهو پیناوه دا که ره گه زنامه ی لی نه سه ندر ته وه و تانه له نیشتمان په روه ریه که ی نه دریت! که نه مه پشت کردنه لهو نایه تانه ی خرا نه روو هه روه ها نهو فهرمودیه شی بوخاری گپراو تیه وه که هه ندیک له موسلمانان له گه ل موشریکاندا دهاتن و په شای نهوانیان زیاد ده کرد دژ به پیغه مبهری خوا (ﷺ) جا له جهنگدا لیان کوژرا، په روه د گارش نهوه ی دابه زانده:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [النساء: ۹۷]

«بهر پراستی نهوانه ی فریشته کان گیانیان کیشان له وه ختیګدا که سته میان له خو ین ده کرد، (فریشته کان) پیان گوتن نیوه له کو ې بوون خه ریکی چی بوون گوتیان نیمه لاواز و ژړده سته بووین له سهر زهیدا، گوتیان نهو ې زهوی خوا فراوان نه بوو که کوچی تیدا بکنه (بو جیګه یه کی دیکه) جا نهوانه لانکه یان دوزه خه، نهوه ش خراپترین چاره نووس و سهره نجامه.»^(۱)

نبین که شیر ده فهرمو یت: "سا نه م نایه ته پیروژه دابه زی به گشتگیری بو تهواوی نهوانه ی له ناو موشریکاندا نیشته جی دهن له کاتیکدا توانای کوچکردنیشیان هدی، خو لهو جیګه یه شی تیدان ده سلات و هیژی چه سپاندنی نایینیان نییه، جا نهوانه سته میان له خو ین کردووه، به نیجماعی زانایانیش نهوه تاوانی گه وره یه و به دهقی نه م نایه ته ش." نهوه تا نهوانه خه لکانیک بوون هیجره تیان له سهر فهرز کرابوو بو نهوه ی بگنه به مه دینه و نایینی خو ین پپارژن و ناشکرای بکنه، که چی مانه وه ی ناو مالومندال و کار و پاره و بازرگانی و نیشتمانیان هه لېژارد به سهر پرزگارکردنی نایینه که یان تا کوو تووشی نهو فیتنه یه بوون و راپیچی گوږه پانی جهنگی به در کران له ناو له شکری موشریکاندا. جا هه ر کهس که

لێیان کۆژرا ستهمکارانه سه‌ری نایه‌وه وه‌کوو خوا فەرمووی.

نێتر ئەوانەى ئەم فەتوایانە دەهاون دەیانەوت بۆ کۆی لە دەستی (الله) هەلێن؟ دواى چى وه‌لام دەدەنەوه؟! هەر که‌سیش بڵندی و هێزی دەوت؛ (الله) دەفەرمووت: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [المنافقون: ۸]، «بۆ خوايه عیززه‌ت و بۆ پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تى و بۆ باوه‌رپاران، به‌لام دوورپووان نازانن.»

فەرموشیه‌تى: ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ۖ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ﴾ [المائدة: ۵۵ - ۵۶]، «به‌راستی دۆستى ئیوه ته‌نیا (الله) و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و باوه‌رپارانە که نوێژ ده‌کەن و زه‌کات ده‌ده‌ن و کړنۆشبه‌رن (۵۵) هەر که‌سیش دۆستایه‌تى و پشتیوانى بۆ خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و باوه‌رپاران بێت ئەوا حیزبى خوا خۆیانن براوه و زال.»

سا بیاوه‌پى پسواییه، تاوان پسواییه، با هاوه‌لانیشى له‌ پروی ماددییه‌وه زال و پیشکه‌وتوو بن. ئەوه‌شى به‌ چه‌سپاوى له‌سه‌ر ئایینی خۆی به‌ریت ئەوه بڵند و سه‌ربه‌رزه. به‌لام دوورپووان نازانن و لهم واتا و حه‌قیقه‌تانه‌ش خۆ تى ناگەن.

العز في كنف العزيز ومن

عَبَدَ الْعَبِيدَ أَذْلهُ اللَّهُ

عیززه‌ت هەر له‌په‌ناى خواى عەزیزدا به‌ده‌ست دی‌ت و

هەر که‌سیش به‌نده‌ی به‌نده‌گان بێت خوا پسوای ده‌کات

۵- گۆرانی دۆستایه‌تی و په‌یوه‌ندی به‌پیتی ته‌رازووه‌کانی هیژ

نهمه‌ش سروشتیکی سووک و په‌وشتیکی نرمی دیکه‌ی دوورپووانه!
دوورپوو وه‌ختیک لیکدانه‌وه و پیوه‌رکانی زهمینی و قورپین، چاوی هەر له‌سه‌ر
سه‌روواردکردنی تای ته‌رازووه‌کانی هیژه. جا کاتیک تای دۆستانی چوو
به‌ ئاسماندا و ئومیدی نه‌ما زāl ببنه‌وه، ئیتر نایانناسیته‌وه و پشت له‌وانیش
ده‌کات، بگره‌ له‌وانه‌یه‌ هاوکار و هاوپه‌یمانی‌ش ییت له‌ دژیان، نه‌سله‌ن وه‌ک بلیی
رپۆژیک له‌ رپۆژان نه‌یناسیون و دۆستیان نه‌بووه! دوورپوو چووزانیت واتای وه‌فا
و پیزانی بو دۆستان یانی چی، چووزانیت پیاوه‌تی و جوامیری و ماقوولی و
به‌هاناوه‌چوون یانی چی. به‌توت نه‌م واتایانه‌ی له‌لا ببزوینیت وه‌ک نه‌وه وایه
به‌گویی بز و مه‌ردا بخوینیت.

(الله) ده‌فه‌رموینت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ
أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ
لَنَنْصُرَنَّكُمْ﴾ [الحشر: ۱۱]، «ته‌ری نه‌تبینی دوورپووان به‌ برا بیباوه‌ره‌کانیان له
ته‌هلی کیتاب گوت: ته‌گه‌ر ده‌ریکریڼ ئیمه‌ش له‌گه‌ل‌تان ده‌رده‌چین و گورپرایه‌لی
قسه‌ی که‌س نابین له‌ دژی ئیوه‌ و ته‌گه‌ریش شه‌رتان له‌گه‌ل بکریت ئیمه‌
سه‌رتان ده‌خه‌ین.»

دوورپوو ئاوايه‌! به‌ئینی زل و پان و بانگه‌شه‌ی نازایی و به‌جهرگی ... به‌لام
خوا بو خوی به‌دروی خستونه‌ته‌وه: ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ ۱۱ لَئِنْ أُخْرِجُوا
لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلِّنَنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا

يُنْصَرُونَ ﴿الحشر: ۱۱-۱۲﴾، «خوا شاهیدی دهدات که ئەوانه درۆ ده کهن (۱۱) ئەگەر دەرکرتن ئەوان لە گەلیان دەرناچن و ئەگەریش شەریان لە گەڵ بکرت ئەوان سەریان ناخەن و خو ئەگەر سەریشیان بخەن پشت هەڵدە کهن و هەڵدین و پاشانیش سەرناخرتن.»

تەنیا هیندەهی هێزی بیباوەران لەقی نیدی کانتزای مونا فیکیش بەدەر دە کهوت. ئەوجا پەرورەدگار هۆکاری ئەم گوپانی هەڵۆستە پروون دە کاتەوه و دە فەرمووێت: ﴿لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهَبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ﴾ [الحشر: ۱۳]، «ئێوه لە سینه یاندا لە خوا بەسام و ترسترن.»

دوو پروو وەختیک دۆستایەتی بیباوەری کردووه، فرمان و نەهی خوای لە پیشچاو نەبووه. وەختیکیش ئەم دۆستایەتیە هەڵۆشاندەوه و دەستی لێ هەلگرت بۆ خوا نەبوو هەڵۆشاندنەوه کە، بەلکۆو لە ترسی باوەرداران بوو. جا ئەو لە گشت حالە کاندای بەس خوای لەیاد نەبووه!

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾ [الحشر: ۱۳]، «ئەوهش چونکە خەلکیکی تێنە گەشتوو و نەفامن.»

دەشیت دوو پروو لەمەدا دابەزێتە خوار ئاستی بیباوەریشەوه. ئەوەتا لە غەزای بەنی قورەیظەدا حوێی کۆری ئەخطەب بەلێنیک کە دابووی بە بەنی قورەیظە بردییه سەر و لە گەلیان چووه ناو قەلاکەوه و ئامادەبوو دوو چاری هەمان چارەنووسی ئەوان ببێتەوه، بەلام دوو پرووان بەلێنی سەرخستنی بەنی نوزەیریان نەبرده سەر و ئەم ئایەتانیان لەسەر دابەزی.

• تەماشای ئەم ئایەتانه بکە چۆن وێنای حالی دوو پرووان دە کهن و دیدگایان بۆ مەملەتیکان چۆنە: "کام کۆمەڵ زāl دەبێت؟ با دۆستایەتی لە گەڵ ئەو گری بەدین و راستەوخۆ لە ژێر چهتری کۆمەڵە کە دیکە یێنە دەری و

هه‌لبیښ!" په‌روږدگار ده‌فرمووئ: ﴿الَّذِينَ يَتَرْبِّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعُكُم مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [النساء: ١٤١]، «نه‌وانه‌ی خوږان له‌ نښه‌ مه‌لاسه‌اوه‌ جا نه‌ گهر سه‌رخستن و فه‌تحيكتان له‌لای خواوه‌ بو‌ بيت ده‌لښ نه‌رى نيمه‌ش له‌ گه‌لتاندا نه‌بووین نه‌ گهر بياوهرانیش به‌شیکيان به‌رکه‌وئ ده‌لښ نه‌رى نيمه‌ نښه‌مان نه‌که‌وته ژړده‌ست و پاراستمان له‌ باوه‌رداران.»

سا نه‌وان له‌ گه‌ل زالدان هر کي بيت. ده‌لښ له‌ پيشچاومه‌ چوڼ مروفي دووړو گيل و ويل قاپيکي به‌ ده‌سته‌ويه و ليکي شوړ بووه‌ته‌وه، به‌ شوڼ سه‌رکه‌وتووه‌کاندا ده‌گه‌رئ تا له‌بهر پياندې بکه‌وئ و بلايتتوه‌ قاپه‌کي بو پر بکه‌ن له‌ خواردن. نه‌ گهر پي بلښت: په‌زامه‌ندي خوا، به‌هشت، غيره‌کردن بو نايينه‌کي خوا... دم داده‌چه‌قيئت و شيوه‌ی شيتان ليت ده‌روانيت و تي ناگات و نه‌وجا ږوو وهرده‌گيرئ و ده‌لښت: "کوا نه‌مه‌ زگي من تير ده‌کات؟!"

پيغمبه‌ري خوا (ﷺ) ده‌فرمووئ: "وينه‌ی دووړو وينه‌ی بزني گيږي نيوان دوو ږانه، جاريک سر به‌ملادا ده‌کات و جاريک سر به‌ولادا ده‌کات، نازانيت شوڼ کاميان بکه‌وئ."^(١)

خواي بالاده‌ستيش فرموه‌تي: ﴿وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شُهَدَاءَ﴾ [النساء: ٧٢]، «به‌راستي هي واتان تيدايه‌ خواوه‌خاويه‌تي و لي دوه‌ستيت جا نه‌ گهر کاره‌ساتيکتان تروش بيت ده‌لښت نه‌ها خوا ميه‌ر و به‌خششي به‌ من کرد که له‌وي له‌گه‌ليان ناماده‌ نه‌بووم.»

مونايق نه‌م سوکي و بيته‌رزشييه‌ی خوي به‌ دانايي ليک ده‌داته‌وه، بگره به‌ نيمه‌تي خواي ده‌زانيت! تير خوي له‌ جهاد و قوريانيدان دوا ده‌خات و

ئەوانی دیکەش سارد دەکاتەوه و دەیانلەقینیت.

﴿وَلَيْنَ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُن بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ﴾ [النساء: ۷۳]، «خۆ ئەگەر فەزڵ و بەخششێکی خواشتان پێ بگات دەلێت -وهک بڵێی قەت لەنیوان ئێوه و ئەودا پەيوەندی و دوستیتیهک نەبووینت-: خۆزگە منیشیان لەگەڵ دەبوو.» ئەمجار پەشیمانە و ئاواتیەتی لەگەڵ باوەرداران بوایە.

پێت وایە پەشیمانیهکە یۆ ئەوهیه که سەرخستنی خوا بۆ بەنده پرۆاداره کانی دەبینیت و دەزاتیت بڵندی هەر بۆ خوا و پیغه مبه ره که ی و باوەردارانە و بۆیه نیتەر رقی لە دوورپوویی خۆی دەیتەوه و پوچی شەیدای مەیدانی پالەوانانە؟ نا! بگرە هیشتا چاوی لە بەرپیی خۆی زیاتر نابینیت!

﴿يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ۷۳]، «خۆزگە منیش لەگەڵیان بامایە و نیتەر بەشێکی گەوره بردنەوهم بە قسەمت دەبوو.» دەستکەوتی دەوت، غەنیمەتی دەوت، پارە و شەمەکی هیچپوچ، ناوودەنگێکی که شایەنی نییه. ئەم بردنەوه گەورەیهی بە ئومیدیهتی و چاوی لەسەر لانابات!

جا بۆیه مرۆفی دووروو دوستایهتی راستەقینهی بۆ هیچ کەس نییه. تەنیا هەیه و نییه بەرژوهندیه پوچه دۆنیاییه کانی که قیبلەنما و ئینتیما و هاوپیما نییهتی ئەو ئاراستە دەکەن.

(الله) لە وهسفیاندا فرموویهتی: ﴿مُذَبِّحِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ﴾ [النساء: ۱۴۳]، «پارێ و لەقیون لەو نیوانەدا نە بۆ لای ئەوانە نە بۆ لای ئەوانە.»

ههروهها فرموویهتی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ﴾ [المجادلة: ۱۴]، «نەری نابینی ئەوانە دۆستایهتی خەلکیک

ده کهن که خوا خه شمی لی گرتوون نه له ئیوهن و نه له وانیشن» دووروو نینتیمای
راستی نه بو باوهرداران ههیه و نه بو نهوانهشی که خوا خه شمی لی گرتوون
"جوله که". ته نیا بهرژوهندی!

❖ که سانیکیش لهوانه ی ده درته پال زانست، که وتونه ته هه مان نه م سیفه ته وه،
فیر بوون به هانه بو هه لگه پانه وه ی دۆستایه تی و په یوهندی بهیننه وه به پپی هیز
و مل نه وی بکه ن بو به هیزی نا هه ق و بهرگیکی شه رعییانه شی به بهر نه وه دا
بکه ن! که (الله) له مه بی بهرییه، که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سهرداری ماقولان
و جوامیران و مهردان و وه فاداران و باوهردارانی راستالیش لی بی بهرین.

٦- درۆکردن

دوو‌پووی و درۆ دوو وشه‌ی هاوواتان!

ئه‌گەر لێت داوا کرا هه‌رچی سێفه‌تی دوو‌پووانه‌ له‌ یه‌ک وشه‌دا کۆی بکه‌یته‌وه‌، بڵێ: "درۆکردن!" په‌روه‌ردگار ده‌فرمووێت: ﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ [الأحزاب: ٢٤]، «بۆ ئه‌وه‌ی خوا پاداشتی راستگۆیان بداته‌وه‌ به‌ راستگۆییان و نه‌شکه‌نجه‌ی دوو‌پووان بدات ئه‌گەر ویستی، یان ته‌وبه‌یان لێ وهریگرێت به‌پراستی خوا لێخۆشبوو و میه‌ربه‌نه‌». ده‌بینی له‌ به‌رانبه‌ر راستگۆیاندا دوو‌پووانی داناوه‌.

هه‌روه‌ها له‌ فرمووده‌ی "چوار هه‌ن له‌ هه‌ر که‌سدا هه‌بن ئه‌وه‌ دوو‌پوویه‌کی ته‌واو و په‌تیه‌" دیسان ده‌بینیت هه‌ر چوار سێفه‌ته‌که‌ له‌ ده‌وری درۆ ده‌خولێته‌وه‌: کاتی‌ک دووا درۆ ده‌کات، کاتی‌ک به‌لێن ده‌دات ده‌شکێنێت (که‌ به‌لێنشکێنیش جۆرنک له‌ درۆکردنه‌)، وه‌ختی‌ک په‌یمان ده‌دات ده‌شکێنێت (که‌ شکاندنی په‌یمان و ناپاکیلێکردنیش هه‌ر درۆیه‌، چونکه‌ پێچه‌وانه‌ی راستالبوون و وه‌فایێکردن و بردنه‌سه‌ری ئه‌و په‌یمانیه‌)، وه‌ختی‌کیش ده‌ییت به‌ شه‌ر و تێکگیران، ناخۆشی ده‌کات (له‌ پوونتێن شێوه‌کانی ناخۆشکردن و سنوورشکاندنیش له‌ دوژمنایه‌تیدا: ده‌ستدانه‌ درۆیه‌ له‌ زه‌مکردن و شکاندنی لایه‌نی دژ و نه‌یار).

حه‌سه‌نی به‌صری ده‌فرمووێت: "ئه‌و بنچینه‌یه‌ی که‌ دوو‌پووی له‌سه‌ر دامه‌زراو و وه‌ستاوه‌ درۆکردنه‌".

ئه‌وه‌ش هه‌ر هاوشێه‌ی درۆیه‌ که‌ کردارت پێچه‌وانه‌ی گوشتارت بێت، ئه‌و کات کردار به‌درۆخه‌ره‌وه‌ی گوشتاره‌.

هه‌ربۆیه ده‌بینیت په‌روه‌ردگار پێی ناخۆشه، بگره‌ رقی لێهه و خه‌شمی
له‌سه‌ریه‌تی که باوه‌رپدار له‌م سیفه‌ته‌وه تی بگلیت، به‌مه پێک‌گه‌یشتن و
یه‌کت‌ه‌پ‌رینی بۆ دروست ده‌ییت له‌گه‌ڵ که‌سایه‌تی م‌رو‌فی دو‌روودا، خالی
هاویه‌ش، (الله) فه‌رمویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۚ
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ [الصف: ۲ - ۳]، «ئه‌ی ئه‌وانه‌ی
باوه‌ریان هێناوه! بۆچی شتێک ده‌لێن که نایکه‌ن (۲) گه‌لێک خه‌شمی له‌لای
خوا گه‌وره‌یه شتێک بلێن که نایکه‌ن.»

چه‌ند ئه‌م سیفه‌ته -پێچه‌وانه‌بوونی کردار له‌گه‌ڵ گو‌فتار- له‌ناو مو‌سه‌لماناندا
بلاو و به‌رچاوه! چه‌ند ده‌یان‌بینین لۆمه‌ی واقیعی‌ک ده‌که‌ن که خۆیان خه‌ستی
بیناکه‌ی و ده‌ستی یاریده‌ر تێدا:

کم قلت أمراض البلاد وأنت من أمراضها
والشؤم علتها فهل فتشت عن أعراضها
یا من حملت الفأس تهدمها على أنقاضها
اقعد فما أنت الذي تسعى إلى إنهاضها
وانظر بعينيك الذئاب تعب في أحواضها

چه‌ند باسی ده‌رده‌کانی ولایت کرد که خۆت یه‌کی‌کیت له‌ ده‌رده‌کانی
هۆکاری که شوومیتیه‌ جا تـــــــــــــــــــــو ڕوانیوته بۆ نیشانه‌کانی
هێنی تو که چه‌کوشت به‌ده‌سته‌وه‌یه خه‌ریکی سه‌ره‌وژیری ئه‌که‌ی
دانیشه تازه‌ خۆ تو پیاوی هـــــــــــــــــــــو‌ل و هه‌ستانه‌وه‌ی نیت
تۆش بۆسته و بر‌وانه‌ چۆن گه‌له‌گورک خۆیان تێ ناوه و هه‌په‌لووشی
ده‌که‌ن

چهند موسلمان ده‌بینی سهرکۆنه‌ی ناپاکی و به‌ده‌سته‌وه‌دانی ولّات ده‌کات و نه‌فره‌ت ده‌هاوێت له‌ پیلانگیرانی ناوڤۆ، پرسیاریشی لی بکه‌یت: "ئاواتته‌ جیهاد بکه‌یت؟" بی دوودلی ده‌لێت: "ئای خۆزگه‌! ینگومان"، پاشان هه‌ر ئه‌وه‌ قهرزی رپیا وهرده‌گرێت و مامه‌له‌ی هه‌رام ده‌کات و دروشمه‌ برقه‌داره‌کانی خۆی به‌درۆ ده‌خاته‌وه‌. ئه‌مه‌یه‌ کردار پێچه‌وانه‌ی گوفتار. سا داوامان له‌ خوایه‌ نمونه‌ی ئه‌مانه‌ هیدایه‌ت بدات و چاکیان بکات.

دوو‌پوو، یه‌که‌م جار له‌گه‌ڵ خۆیدا درۆ ده‌کات

قورطوبی له‌ رافه‌ی ئه‌و فهرمایشته‌ی په‌روه‌ردگاردا: ﴿انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ [الأنعام: ۲۴]، «پروانه‌ چۆن درۆیان به‌ده‌م خۆیان‌وه‌ کرد و ئه‌وه‌شی که هه‌لیان‌به‌ستبو و لێیان ون بوو.» ده‌فه‌رمووت: "درۆکردنی دوو‌پوو‌وان به‌وه‌یه‌ که به‌هانه‌ی پووچ و باتل ده‌هێننه‌وه‌ و نکۆلی له‌ دوو‌پوو‌بوونی خوشیان ده‌که‌نه‌وه‌."

دوو‌پوو به‌هانه‌ی بی‌واتا و باتل ده‌هێننه‌وه‌ و پاساوی بۆ دوو‌پوویی خۆی ده‌وێت، بگه‌ر ئه‌سله‌ن دان به‌ مونا‌فیه‌ی خۆشیدا نایێت! خۆی له‌ حق کوێر ده‌کات و ئه‌و خراپه‌یه‌ی که له‌سه‌ریه‌تی و خه‌ریکیه‌تی، له‌لای خۆی ده‌پازێننه‌وه‌ و بانگی ئیمان له‌ دلیدا سه‌رکوت ده‌کات و ده‌مریته‌ت، خۆشی قایل به‌وه‌ ده‌کات پێگه‌ی دوو‌پوویی سه‌لامه‌تته‌ر، له‌وانه‌یه‌ هه‌ست و درکی خۆشی به‌وه‌ سه‌ر بکات که سیفه‌تی جوانی‌شم هه‌یه‌ و ماده‌م وایه‌ له‌سه‌ر خێرم و هێشتا وێڵ نه‌بووم.

دووړوو، بۆ پاساودانی کاره خراپه کانی درؤ ده کات:

نیډی دواي فريودانی خوی، نۆرهی فريودانی باوهردارانه. باوهرداران له دیدی نهودا ساویلکه و گیلن و نهو دانایی و درکهیان نییه نهو ههیهتی، باوهری نهوان، باوهری که معهقله کانه به تپروانینی نهو! (أنؤمن كما آمن السفهاء - نهري باوهر بهینین چۆن نهو که معهقلانه باوهریان هیناوه). سا بیع دوودلی دهیت نهو که معهقلانه بخهله تینرین بۆ نهو هی نه کهونه مشتومری بیسوود له گه لیان و خۆشمان له کاردانهو هی خرۆش و سۆزی ساویلکانهیان پارتیزن. جا بۆیه دووړوو ترسیکی لهوه نییه سویندی درؤیان بۆ بخوات: ﴿اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [المنافقون: ۲]، «سوینده کانیان کردوه به قه لغان و سا ریگهی خویان به ستوه و خه لکی لی لادهدن، به راستی خراپترین کارنکه دهیکه.»

نهو هه موو ناشیرینییه کی لی دهو شته وه و له هر قوراویکی نیفاقدا خۆ ده گه وزینیت له پاشان سویند به خوا ده خوات که ته نیا نییه تی چاکهی هه بووه، نهو سویندهی به سهر باوهرداراندا تیهر دهیت چونکه نهوان ناتوان وینای نهوه بکهن که سینک سویندی درؤ بهو خوی به خوات که هینده مه زنه له دلی نه ماندا! نیتر دووړوو زیاد پی راده کیشت لهر بیرو شتییهیدا دوا به دواي نهوهش که باوهرداران پروای پی ده کهن.

پروانه چۆن په روهردگار نکولی نه م کاره به دهیان لی ده کات - درؤ کردن له پیناو به ستنی ریگهی (الله) دا، ده فرمویت: ﴿إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [التوبه: ۹]، «به راستی خراپترین کارنکه که دهیکه!»

نهوهش وینهی نهو فرماشتهی دیکهی که ده فرمویت: ﴿اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ [المجادلة: ۱۶]، «سوینده کانیان کردوه به قه لغان و سا ریگهی خویان به ستوه و خه لکی لی لادهدن، سا سزایه کی رسوا کهر به شیان.»

جا سوێندی درۆ، ئەو قەلغانە پارێزەرەیه که دوورپوو دەچیتە پشتی له
 دنیا، ئەو پەردەیهی هەموو سووکی و بەدرپوشتییەکی خۆی له پشتییهوه
 ڕەت دەکات، بەلام هەر ئەوشە هەڵیدەژەنیت له ناگری دۆزەخدا. لەمەودواش
 تەماشای بکه چۆن دوورپوو سیفەتە دوورپووییەکانی به درۆ دەشارێتەوه، ئیدی
 ئەو سیفەتانەیی تا ئێستە باسمان کردووه یان ئەوانەیی دی که دین:

۱. گومانکردن له نایینی خوا: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ [البقرة: ۸]، «هەندیک هەن له خەلک دەلێن باوەڕمان هێناوه
 به خوا و به ڕۆژی دوا، بەلام باوەڕداریش نین.»

هەرۆها دەفەرموێت: ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ
 يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ [المنافقون: ۱]، «کاتیک
 دوورپووان دێنە لات دەلێن شاهییدی دەهین که تۆ پیغەمبەری خوات، خوا
 بۆ خۆی دەزانیت تۆ پیغەمبەری ئەوێت، خواش شاهییدی دەدات که دوورپووان
 درۆکارن.»

۲. پشتکردن له بەداوەرکردنی پەر توو که کەیی خوا و سوننەتی پیغەمبەرە کەیی
 (ﷺ): ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
 يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ
 يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ۶۰]، «ئەوێ نایینی ئەوانەیی بانگەشە دەکەن
 باوەڕیان هێناوه بەوهی دابەزیوه بۆ تۆ و ئەوێشی بەر له تۆ دابەزێنراوه، دەیانەوێت
 حوکم بەرنه لای طاغوت، له کاتیکدا فەرمانیان پێ کرابوو بیاوەڕ بن پێی،
 شەیتانیشت دەهەوێت به گومراپییه کی دور و قوول گومراپیان بکات.»

هەتا ئەوێ که دەفەرموێت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ
 تُمْ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾ [النساء: ۶۲]، «جا چۆن
 ئەگەر کارەساتێکیان تووش هات به بەری دەستی خۆیان و پاشان هاتنه

لات سوئندیان به (الله) ده‌خوارد که ئێمه جگه له چاککاری و گونجاندن مەبەستیکی دیکه‌مان نه‌بووه.» جا سوئند ده‌خۆن که حوکم‌بردنیان بۆ لای طاغوت، بۆ به‌درۆ‌خستنه‌وهی ئیسلام نییه.

۳. دۆستایه‌تی و پālēstīkardnī بی‌باوه‌پان: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ [المجادلة: ۱۴]، «ئه‌ڕێ نابینی ئه‌وانه‌ی دۆستایه‌تی و پālēstīkardnī خه‌لکیک ده‌که‌ن خوا خه‌شمی لی گرتوون، ئه‌مان نه‌ له‌ ئه‌وانن و نه‌ له‌ ئیوه‌ش، سوئندیش له‌سه‌ر درۆ ده‌خۆن و ده‌شزانن.»

جا دوورپووان دۆستایه‌تی جووله‌که‌یان ده‌کرد که ﴿غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ «خوا خه‌شمی لی گرتوون»، سوئندیش به‌ درۆ ده‌خۆن که ئه‌م دۆستایه‌تی و په‌یوه‌ندییه‌یان به‌ جووله‌که‌وه‌ په‌رده‌پۆش بکه‌ن.

۴. هه‌لاتن له‌ قوربانیدان له‌ پێناو خوادا و په‌تکردنه‌وه‌ی: (الله) جل جلاله‌ فهرموویه‌تی: ﴿وَلْيَعْلَمْ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَا تَبْعُنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ﴾ [آل عمران: ۱۶۷]، «بۆ ئه‌وه‌ی (خوا) ئه‌وانه‌ش بزانی‌ت (به‌ده‌ر بخات) که دوورپوویان کرد و پێیان گوئرا وه‌رن له‌ پێناو خوادا بجه‌نگن، یان به‌رگری بکه‌ن، گوئیان ئه‌گه‌ر به‌مانزانیا‌یه‌ جه‌نگی‌ک ده‌قۆمیت شوئنتان ده‌که‌وتین، ئه‌وان ئه‌و رۆژه‌ له‌ کوفه‌وه‌ نزیک‌ترن هه‌تا ئیمان، به‌ ذه‌میان شتیک ده‌لێن که له‌ دلایندا نییه‌ و خواش زاناتره‌ به‌وه‌ی ده‌یشارنه‌وه‌.» جا له‌و بانگه‌شه‌ی‌اندا درۆیان کرد که پێشبینیان وا نییه‌ جه‌نگ بکه‌وتنه‌وه‌، بۆ پاساودانی دواکه‌وتنی خۆیان له‌ جیهاد له‌گه‌ڵ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و باوه‌رداران له‌ جه‌نگی ئوحووددا.

هه‌روه‌ها ده‌فرمووت: ﴿يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ [التوبه: ۹۶]، «سوښدتان بۆ ده‌خۆن تا‌کوو لیان‌پازی بن، سا‌ته‌گه‌ر ئیوه‌ش لیان‌پازی بن به‌پاستی خوا له‌خه‌لکی له‌پرنده‌رچوو و خراپه‌کار پازی ناییت.» جا سوښدی درۆیان خوارد بۆ پاساودانی دواکه‌وتنیان له‌غه‌زای ته‌بووک.

۵. بینه‌ده‌بی به‌رانبه‌ر به‌خوای گه‌وره و به‌رانبه‌ر به‌پنغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ): ﴿يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَتَمُوا بِمَا لَمْ يَنْالُوا﴾ [التوبه: ۷۴]، «سوښد به‌خوا ده‌خۆن که نه‌یان‌گوتوه که به‌پراستیش قسه‌ی کوفریان گوتوه و کافریونه‌ته‌وه پاش موسلمانیتییان و به‌ته‌مای شتیک بوون که ده‌ستیان نه‌یگه‌شتی.»

جا نه‌وان له‌شکۆی پنغه‌مبه‌ریان (ﷺ) ده‌دا و به‌درۆیان ده‌خسته‌وه، پاشان کاتیک شتیک له‌وه‌ی پێ بگه‌یشتایه، سوښدیان ده‌خوارد که نه‌یان‌گوتوه.

له‌ئێبن عه‌بباسه‌وه هاتوه‌وه فرمویه‌تی: "پنغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌سیبه‌ری یه‌ک له‌حوجره‌کانیدا (ژووری خێزانه‌کانی که لکابوون به‌مزگه‌وته‌وه و ده‌رگایان له‌سه‌ری بوو.) دانیشتبوو، سیبه‌ره‌که‌ کورتی ده‌ینا‌لێ، جا فرمووی به‌هاوه‌لانی پیاوێک دیته‌ لاتان به‌چاوی شه‌یتانه‌وه سه‌یرتان ده‌کات، جا ئیوه‌هیچی له‌گه‌ڵ مه‌لێن. گوتی جا پیاوێکی شین هات. وه‌ختیک پنغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌وی بینی پێی بانگی کرد و پێی فرموو له‌سه‌ر چی تو و هاو‌پێکانت جنیوم پێ ده‌ده‌ن؟ فرمووی بۆسته تا ده‌یان‌ه‌ینمه‌ لات. چوو و ه‌ینانی و ده‌ستیان کرد به‌سوښد‌خواردن که نه‌شتی وایان گوتوه و نه‌کردوه‌وه، په‌روه‌رد‌گاریش عز و جل نه‌وه‌ی دابه‌زاند: ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ [المجادله: ۱۸]، «پروژیک خوا هه‌موویان زیندوو ده‌کاته‌وه و جا سوښدی بۆ ده‌خۆن چۆن سوښد

بۆ ئۆوه ده‌خۆن و واش ده‌زانن شتیکیان به‌ده‌سته‌وه‌یه (و ئه‌وه له‌وێش سوودیکیان پێ ده‌گه‌یه‌نیت) ئه‌ری به‌پاستی ئه‌وانه‌ن درۆکاران». (۱)

جا ته‌ماشای ئه‌م پیاوه‌ی چۆن شاره‌زای درۆ بوو ته‌نانه‌ت و خوشی ده‌رخست له‌ پێش پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که هیچ نالیت بۆ ئه‌وه‌ی به‌درۆی نه‌خه‌نه‌وه، به‌لکوه‌ ده‌چیت هاوڕێکانی ده‌هینیت و پیکه‌وه سوێند ده‌خۆن که جنیویان نه‌داوه، چۆن بلیی درۆی به‌کۆمه‌ل به‌هێتر بیت له‌ درۆی تاک! جا دین و سوێند ده‌خۆن که... پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) له‌ هیمنی و ئاستبه‌رزیه‌ی خۆیدا چاوه‌ڕێی ئه‌وه بوو نواندنه‌ سواوه‌که‌یان ته‌واو بکه‌ن و ئه‌ویش چاریان لی بپۆشییت.

بینه‌ پێشچاو خۆت دوو‌پروان وه‌ختیک په‌رده‌ی ئیش و پیشه‌یان له‌لای هه‌ر پیاوچاکێک هه‌لبمالریت که له‌ شەقی بترسن، دین و له‌ به‌رده‌م ئه‌م پیاوچاکه‌دا ریز ده‌بن و پێشتریش رۆله‌کانیان دابه‌ش کردووه‌: یه‌کیک سوێند به‌ خوا ده‌خوا و په‌نجه‌ی ر‌ه‌ش و پیسی به‌رز ده‌کاته‌وه‌ بۆ ئاسمان، یه‌کی دیکه‌ش ده‌سته‌کانی داده‌خات و ئه‌وجا په‌نجه‌کانی درێژ ده‌کات وه‌ک پێداگری‌وونیک، سییه‌م قسه‌ به‌ هه‌ردووکیان ده‌بڕیت و به‌ ده‌ست ئاماژه‌ بۆ سنگی گه‌نیوی ده‌کات و خوا ده‌کاته‌ شاهد که چی له‌ دل‌دایه‌ له‌ مه‌زن‌پاگری خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ).

۶. دووبه‌ره‌که‌ینه‌وه‌ له‌ناو باوه‌ر‌داراندا: ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِقُنَّ إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ [التوبه: ۱۰۷]، «ئه‌وانه‌شی مزگه‌وتیکیان بۆ زه‌هردان و ده‌سته‌شان‌دن و بی‌باوه‌ری و دووبه‌ره‌کی خسته‌ ناو باوه‌ر‌داران بنیاتنا و هه‌روه‌ها له‌ چاوه‌ڕوانی و کۆمه‌کیی ئه‌وانه‌ی که پێشتر له‌ دژی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی جه‌نگاون، سوێندیش ده‌خۆن که جگه‌ له‌ چاکترین و یستیکاری دیکه‌مان نه‌بووه، خواش شاهدی ده‌دات که ئه‌وانه‌ درۆ ده‌که‌ن.»

نيتړ ناوان نه‌وان! ژړېره ژړېری بۆ گهن و نيازی چه‌په‌ل، بانگه‌شهی زل و قه‌وی و کاری نابوت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةً مَعْرُوفَةً إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [النور: ۵۳]، «سوئندیان به خوا خوارد به سوئندی سه‌ختیان که نه‌گهر فه‌رمانیان پی بکه‌یت (بۆ جیهاد) ده‌رده‌چن، بلێ سوئند مه‌خۆن گوێرپایه‌لییه‌کی ناسراوه (تاقی کراوه‌ته‌وه درۆ ده‌که‌ن) به‌راستی خوا ناگاداره به‌وهی ده‌یکهن.»

جا سوئند به‌ خوا ده‌خۆن که ناماده‌ن بۆ قوریانیدان له‌پیناوی خوا و ده‌رچوونی جیهاددا به‌شداری بکه‌ن، جوړاو‌جوړ و سه‌رنج‌راکیش سوئند ده‌خۆن بۆ فریودانی باوه‌ر‌داران. سوئند له‌سه‌ر ناماده‌گییان بۆ گوێرپایه‌لی‌کردنی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌خۆن، به‌لام تاقی کراونه‌ته‌وه! له‌ قسه‌ی پان و به‌رینی زمان زیاتر تی ناپه‌ریت، هه‌رگیز کردارنکی له‌ پشت نییه. دوو‌وو له‌ ترسی باوه‌ر‌دارانیش درۆ ده‌کات، که خوا له‌پیشتره‌ لی‌ی بترسی‌ت:

په‌روه‌ر‌دگار ده‌فه‌رمووت: ﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لَيَعْرِضُوا عَنْهُمْ﴾ [التوبه: ۹۵]، «سوئندتان بۆ ده‌خۆن به‌ خوا وه‌ختیک ده‌گه‌رپینه‌وه بۆ لایان بۆ نه‌وهی وازیان لی‌ی به‌یتن.»

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووت: ﴿يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه: ۶۲]، «سوئندتان به‌ خوا بۆ ده‌خۆن تا رازیتان بکه‌ن که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی شایه‌نتر بوون پازی بکه‌ن نه‌گهر باوه‌ر‌دار بوونایه.»

فه‌رمووشیه‌تی: ﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تَنْبِئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ اسْتَهِزْوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ﴾ [التوبه: ۶۴]، «دوو‌روان له‌وه ده‌ترسن سووره‌تیکیان دابه‌زته‌ سه‌ر و پییان بلیت چی له‌ دلیاندايه، بلێ ئیوه‌ گالته‌ بکه‌ن به‌راستی خوا هه‌ر نه‌وه ده‌رده‌هینیت و ده‌هینیته‌ پیش که ئیوه‌ لی‌ی ده‌ترسن.»

جا جگه‌ له‌ خه‌لک ترسی تریان نییه، گوێش به‌وه ناده‌ن نیوانی خویان و خوا وێرانه‌ بیت!

لهوانهیه باوه‌پداریش بپروا به دووړوو بکات

باوه‌پدار به پاکیی دلّی و گه‌وره‌بینینی بؤ خوی بالاده‌ست، ده‌شیت وا بؤی نه‌جیت خه‌لکیک هه‌بن به درؤ و به‌م شیوه‌ سواوه‌ سوئند به خوا بخون.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعِجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ [البقرة: ۲۰۴]، «له‌ناو خه‌لکدا هه‌یه‌ قسه‌ی له‌ ژبانی دونیادا سه‌رسامت ده‌کات و خواش ده‌کاته‌ شاهد له‌سه‌ر ناواخنی دلّی و که‌چی نه‌ویش سه‌سه‌ختترین دوژمنه‌». ... مه‌عقوله‌ ناده‌میزاد هه‌ییت بلیت: "خوا شاهد بیت من باوه‌پدارم به (الله) و باوه‌پدارم به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و نایینه‌که‌شیم خوش ده‌وئت." له‌ راستیشدا دوژمن بیت و رقی له‌م دینه‌ بیته‌وه؟! یانی به‌سووک‌گرتنی دؤخه‌که‌ وای لی بیت خواش بکاته‌ شاهد به‌سه‌ر دلّیه‌وه‌ بؤ نه‌وه‌ی تووشی شه‌ری باوه‌پداران نه‌یه‌ت، خوشی ده‌زانیت جگه‌ له‌ ره‌شی و گه‌ناوی نیفاق هه‌یچی تری له‌ دلّدا نییه‌! چ گالته‌هاتنیک به‌ خوا؟ ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ [البقرة: ۱۵]، «خوا گالته‌ به‌وان ده‌کات و په‌تیا بؤ شل ده‌کات له‌ سنوورشکینیی خویاندا کورترانه‌ برؤن و پهل به‌اون.» ناوان نه‌وان: ﴿يُرْضَوْنَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾ [التوبة: ۸]، «به‌ ده‌میان رازستان ده‌که‌ن، به‌لام دلّیان پشتی کردوه‌ و نایه‌وئت و زؤرینه‌شیا له‌رپده‌رچوو و به‌دکارن.»

جا ده‌شیت باوه‌پدار له‌ دووړوو رازی بیت به‌هووی قسه‌ی شیرین و زمانی لووسی، پیچه‌وانه‌ی دلّی ژه‌راوی و تال و تیژی.

لا بأس بالقوم من طول ومن عظم

جسم البغال وأحلام العصافير

نهمانه گزفتی زلس و دریزییان نییه

جهستهی هیستر و عقلی چولهکه

سا پهروهردگار فرمانی پی کردوین باوهریان پی نه کهین دوی نهوهی
نیشانهکانی دووړوویان لی بهدر کهوت و کرداریان پیچهوانهی گوفتاریان
بوو، نهو کات نیتر برپا پیکردنیا مەترسیداره: ﴿قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ تُؤْمِنَ لَكُمْ
قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ﴾ [التوبه: ۹۴]، «بلی بههانه مههیننهوه باوهرتان پی
ناکهین خوا ههوالی نیوهی پی داوین»

دووړو له سویندخواردندا نه وهستانی بو هیه و نه رکابه؛ سویند به
گهورهی خوا و به پاشایهتیی دیزینی خوا و به پروی پیروزی خوا، زمانی
حالیشی دهلیت سویند بهو ههموو ناو و سیفهته رقم له خوا و له دینی خوایه و
به خوینی سهری نیوهش تینووم، زمانی حال که راستگووتره.

من يدعي حب الحبيب ولم يفد من هديه فسفاهة وهراء

فاحب أول شرطه وفروضه إن كان صدقا طاعة ووفاء

نهوهی بانگهشمی خوشهویستی پیغهمبر بکات و سوودی له

سوننهتی نهبینیت، تهنیا کهمهقلی و ورینهبازییه

خوشهویستی یهکه مەرجی و فهرزهکانی نهگر راست بیت،

گوپرایهالی و پیزانییه

دووڕووانی پۆژگاری تێمه، قسهیان له ڕووه!

له دهوڕانی بڵندی باوهڕداران و زالیستیاندا، دووڕووان قسه چهپه له کانیان ناشکرا نه ده کرد، چهپ و کارشاراوهی دالدهیان بوو: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ التَّجَوُّى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ﴾ [المجادلة: ۸]، «نایینی نهوانه که نههه چهپیان لی کرا و پاشان ده گه پێنهوه سهه نهوهی نهههه کرابوو لیان و چهپ به تاوان و دوژمنکاری و سهه پێچیکردنی پێغه مبهه ده کهن.»

به لام لهم پۆژانه دا، هاوکات له گه ل لاوازی باوهڕداران، ئیتر دووڕووان به گشتی و پێشهواکانیان به تایبهتی، زۆریه جار پێوستیان به شاردهوهی نهنگیه کانیان نییه. لووتبه رزیکردن به سهه ناییندا و پهتکردنهوهی حوکه کانی و پشتگیریکردن له بیباوهڕان، نهسله هه موو نه مانه ئیسته بوونه ته پێگه ی گه یشتن به ده سه لات و چوونه پێشهوه له زۆریک له کۆمه لگه کانی موسلماناندا. ئیدی دووڕووان ته نیا به نه ندازهیه ک پێوستیان به درۆکردنه که تووڕه ی عهوامی موسلمانانی پێ سه بکهن، خو عهوامیش چه ند وشه یه کی ههنگویناویان به سه که گوایه دینت خو ش ده ویت و پێرت بۆ ههیه، بو دووڕووش ههچی تی ناچیت له ناو قوڕاوی نیفاقی خویدا هه رچیه ک ده لیت، نیفاقیکی ناشکرا بو هه ر خاوهن هو ش و ناگایه ک، دووړو ته نیا دهیه ویت نهو دهوړشانه بیزاری نه کهن، هه لسوکهوت و لیدوانه پۆشنهیرانه کانی نهو، گه یچه ل به سۆزی نایینی ساوێلکانه ی نهوان نه کات، به دیدی خو ی!

که مهه قلیی دووړو ده گاته ناستیک، هه ولی درۆکردن له گه ل خواش بدات:

نه مه ش چالاوێکی سهیره سه مه ریه دهروونی مرۆفانیکی پێ بگات!
به سوو کگرتنیک ناییرین به رانه به به مه زنیته یی خوی بالاده ست! به تایبه ت

وهختیک بهینینه پیشچاری خۆمان که ئەم هەولە یێنا کامە دەکهوتتە پوژی
دوایی و زیندووونەوه، پوژیک که پەردە لادەدرت و بیناییەکان تیژ دەبنەوه
و هیچ پەنهانیک نامیت! ئەو کات دووروو دەزانیت ئەوهی گومانی لێ
هەبوو و راستە و یەخە ی مرۆقاییەتی گرتوو، دەزانیت که خوا راستی پەها
و پوشتایە. لەگەڵ هەموو ئەمەشدا هێشتا درۆ دەکات، بگرە سوێندی درۆش
دەخوات! تۆ بلی دەشیەوئ کێی پێ بخەڵەتیت؟! خۆی مەزنی ناگادار! ئەمە
هیچ لێکدانەوهیەکی بۆ نییە جگە لە سێرێهەوی تەواوی بینایی و عەقڵ.

﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ [المجادلة: ۱۸]، «پوژیک خوا هەموویان زیندوو
دەکاتەوه جا سوێندی بۆ دەخۆن چۆن سوێند بۆ نێوه دەخۆن، واش دەزانن
شتیکیان بەدەستەوهیە، ئەری بەراستی ئەوانەن درۆکاران.»

بە هەمان شێوه و شیوازی سوار و دووبارە، سوێند دەخۆن و واش دەزانن
سوودیکی بۆیان هەیە، لە بەردەست خۆیە کدا که نهیتی و شاراوهر له نهینیش
پێ دەزانیت!

ئەمە ئەگەر بە پراهاشتیکی سەرسوڕهێنەر نهیت لە دنیا دا لەسەر درۆکردن
و ژیان لەگەڵی، دووروو ناوا نەدەگەشت بەم ناستە نزمە... ئالوودە ی درۆ
و بگرە سوێندی درۆش بوو، ئەمە لە دڵدا چەسپیوه و کفن و خاکیش
نەیانتوانیوه بێسپرنەوه، سەدەکان یەک بەشۆین یە کدا که بەر لە قیامت هاتوون
و چوون، هێچیان لەگەڵی پێ نەکراوه.

تەماشای ئەم حالەتە سەیرە ی هەندیکیان که قورئان باسی دەکات:

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَا بِعَضُّهُمْ إِلَىٰ بَعْضِ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا
فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ۲۶]، «کاتیک
بە باوەڕداران دەگەن دەلێن ئێمەش باوەڕمان هێناوه، کاتیکیش بەتەنیا دەکهونهوه

ئىبن عاشور لەبارەى (ليحاجوكم به عند ربكم - تاكوو لەلاى پەرورەدگارتان بىكەنە بەلگە بەسەرتانەو) دەفەرمووئە: "ئىگومان مەبەست لەو پوژى دوايە، واتە ئەو دەكەنە بەسەرتانەو لە بەردەستى خوادا، كە پێغەمبەرەكەى ئەوان راستە و ئێوەش ئەو كات دەبێت بار و سزای برپاوەهێناتان پێى، هەلبەگرن و بپچەشن. ئەمەش هەمان پێڕهوى سەرپوردهى حالى بىرواوەرى جوولەكەيە كە پەرورەدگار دەچوێنن بە كاربەدەست و پادشا مەروۇفەكانەو كە فەتلىان لە دەكرێت و هەر بە هەمان ھۆكار و ھەستەوەرە پووالەتیبەكان ئاگادارى شتەكان دەبێت و برپاریان لەسەر دەدات. بۆيە زۆر خەرىكى حیلەشەرى و پێچەوانبازى دەبۆن لەناو نایینی خۆشیاندا، بڕۆ دەبینى كەتبەكانیان پەرە لە باسى ئەوێ خوا وای دەزانى فەلانە شت وایە و دواى بۆی دەرکەوت بپچەوانەى گومانى ئەو بوو".

جا له دواتردا پهروه دگار سهرنجهان راده كېښت بۇ ئىم كه معه قليبھيان: ﴿أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ [البقرة: ۷۷]، «نهرى نازانن (الله) نهوى دهبشارنموه و نهوى ناشكرای ده كهن هه مووى ده زاننت» ئىم

ناسته خهیاڵیه له لادان، پێوستی به راهێنان و راهاتیکی دووردرێژه لهسه ر درۆکردن! جا فریودانی خود و پاشان فریودانی خهڵک و پاشان فریودانی خوا له دنیا دا و نهوجا فریودانی خوا له پوژی دوایدا. نهوهش چونکه دله کانیان رهق بووه و ههستیان لهدهست داوه:

﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ [البقرة: ۹]، «وا دهوێتن خوا و باوهرداران فریو دهدهن، بهلام تهنیا خویان فریو دهدهن و ههستیشی پهی ناکهن.»

سا خوا به ئیمه بپارێژه له ههلهێرانه ناو ئهم چالاوه بوگه نانه دا!

راستگویی، به کردهوه و قوربانیدان دهرده کهوێت

هه موو کهس توانای بانگه شه لیدانی ههیه، بهلام کردهوه تهنیا راستلان پێی دهوێرن، بهتایبهت ته گهر قوربانیدانی بویت به گیان و به مال وه ک جیهاد. بۆیه دهبینیت پهروهردگار له سووپهتی به پرائهتدا په ردهی لهسه ر دوورپووان هه لهمالیه وه باسی دواکهوتنیانی له جیهاد کردوه، ده فره مووێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ ﴿٣٣﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ ﴿[التوبه: ۱۱۹ - ۱۲۰]، «نهی نهوانه ی باوهردیان هیناوه له خوا بترسن و له گه ل راستگۆیاندا بن (۱۱۹) نه هلی مه دینه و نهوانه شی له دهوویه ریان له دهشته کیان بۆیان نه بوو له پیغه مبه ری خوا دوا بکهون، یان گیانی خویان به خه نه پیش گیانی نهو.»

باوهرداری راستگۆ، راستیه تی ئیمانی بهوه ده سه لمینیت چرووکی به گیانی خۆی نه کات و نه یگرته وه له قوربانیه ک که پیغه مبه ی خوا (ﷺ) خۆی داویه تی، خۆ به دوور نه گریت له چه رمه سه ری و نا په حه تییه ک که

پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خۆی تێی که‌وتوو. باوه‌رداری راستگۆ به‌ خۆی نالێت: "ئه‌ڕێ من که‌ خاوه‌ن مولک و مال و ئه‌رزهی زۆر و گرانبه‌هام، خاوه‌ن عه‌قلیه‌تی زیره‌ک و به‌هرهی ناوازم، چۆن خۆم بده‌مه‌ به‌ر مه‌ترسی؟! ﴿وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِ﴾ «گیانی خۆیان نه‌خه‌نه‌ پێش گیانی نه‌و» جا وه‌ختیک قوربانیدانی‌ک هاته‌ پێش له‌ پێناو خوادا، په‌زلی به‌ گیانی خۆی نه‌کات، که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا په‌زلی به‌ گیانی خۆی نه‌کردوو.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت: ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾ [الحجرات: ۱۴]، «ده‌شته‌کیان گوتیان باوه‌رمان هێنا، بلی باوه‌رتان نه‌هێناوه، به‌لام بلین موسلمان بوین.» هه‌تا ئه‌و جێگهی ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۵]، «به‌راستی باوه‌رداران ته‌نیا نه‌وانه‌ن که‌ باوه‌ریان به‌ خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی هێناوه و پاشانیش نه‌که‌وتونه‌ته‌ شکوه‌ و جیهادیان به‌ مال و گیانیان کردوو له‌ پێناو خوادا نه‌وانه‌ن راستگۆیان.»

ده‌بینی خوای گه‌وره‌ راستگۆیی - که‌ دژی سیفه‌تی درۆکردنی دوورپووانه‌ - به‌ دوو شت داناوه، باوه‌رێک دوودلی و شک توخنی نه‌که‌وتوو هه‌روه‌ها جیهاد. (الله) فه‌رمووشیه‌تی: ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۷۷]، «چا که‌ نه‌وه‌ نییه‌ پوو بکه‌نه‌ پۆژه‌لات یان پۆژناوا، به‌لکوو نه‌وه‌ چا که‌یه‌ که‌سیک باوه‌ری به‌ خوا و پۆژی داوی و فریشته‌کان و په‌رتووی ئاسمانی و پێغه‌مبه‌ران هێناییت و سه‌ره‌رای خۆشوستنی پاره‌ و مال بچیت بیبه‌خشیت به‌ خزمان و هه‌تیوان و نه‌داران و پێبواران و نه‌وانه‌ی داوی ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها (بیبه‌خشیت) بۆ

نازاد کردنی گەردنی کۆیله کان و نوێژ بەرپا بکات و زەکات بدات و ئەوانەى پەیمان دەبەنە سەر وەختیک پەیمانیاں داوه و ئارامگراں لە سهختی (ههژاری) و ناهه مواری (نهخۆشی) دا و له وەختی ئەو پەپری توندیی جهنگ و جیهادا، ئەوانەن پراستیان کردوه و ئەوانەن لەخواترسان.»

(حین البأس - وەختی گەرمەى جهنگ و جیهاد) واتە لە ناوهندهکانى گەرمەى شەپ و هەڵادا. ئەم ئایەتە بە دەق دەفەرمووێت کە پراستگۆیاں -لەبەرانبەر دوورپوواندا کە درۆزن- ئەوانەن کە ئەم کردەوانەیاں هەیە. بینیشمان و لەمەودواش دەبینین، کە دوورپووان پیاوی ئەو کارانە نین. لەبرى باوەر، گومان. لەبرى بەرپاکردنی نوێژ، دواکەوتن لێی و هەستانی تەمەلانی بۆی. لەبرى دانی زەکات بە دڵنیایی و دلفراوانییەوه، زەکاتدانێکی قەلەس و قەبز و رقاوی. لەبرى بردنەسەرى پەیمان، شکاندن و پشتکردن و خۆگیلکردن لێی. لەبرى ئارامگرى، هەڵاتن و دۆراندن و ترسنۆکی. بە جوړنک ئەگەر داواى کوفریشیاں لێ بکړیت هەر زوو پادەست دەبن و زۆر لەسەرى ناوەستن، پریشیاں دەیتەوه لە قوربانیان لەپیناو خوادا.

۷- رقبوونهوه له قوربانیدان له پیتا و خوادا

مروؤف به سروشتی خۆی رقی له نارههتی و خۆدانه بهر مهترسی و تیاچوونه، بۆیه پهروهردگاری بالادهست فهرموویهتی: (کتب علیکم القتال وهو کره لکم - جهنگتان له سهر فهرز کراوه و نهویش بۆ ئیوه ناحهز و ناخوشییه) ئەم رقبلیبونه سروشتییه، دوو پرووی نییه. به لām له بهران به ریشدا باوهردار قوربانیدانی پێ خۆشه وهک نهوهی گوێزپایه لی خوا و نزیکبوونهوهیه لی و پاداشتی له سهره و سه رهنجامی باشی ههیه له دنیا و دوا پوژدا. ئەم ههزین کردنهیه که له لای دوو پروو بوونی نییه.

وهک چۆن باسه که ی ئیمه لێره دا له باره ی قوربانیدان ئیکشیه وه نییه که مروؤف گرمانی ههیه ئایا له سهری فهرزه یان ئایا نه سلهن له لای خوا خوازاو و خۆشه ویسته. بۆ نمونه: پرویه پروو بوونهوه ی سته مکاران و دوژمنانی ئایین به دهست و زمان و شمشیر کار ئکی خۆشه ویسته له لای باوهرداران. گومان به رانه به به زۆر ئک باوهردار وایه، ته نه نهت نه وانه شیان که تاوانیان ههیه، ناماده بن قوربان ی له و پیتا وه دا بدن ته گهر قایل بن به راستیه تییه ئەم پرویه پروو بوونهوهیه و بهوه ی له جیی خۆشه ویستی و په زامه ندیی پهروهرد گار دایه. کات ئک ئەم قایل بوونه دروست ده بیته، ئازایه تی و پێشرووی سه یروسه مه ریان لی ده وه شیته وه. به لām، ده شیته بکهونه دوو دلییه وه بهوه ی گومان کردنیان له متمانه داریه تییه نه وانه ی بانگ بۆ ئەم پرویه پروو بوونه وانه و راستیه تییه په یرویه که ی ده کهن و بهوه ی نه بوونی پێشهنگی متمانه پێکراو شه وه، ههروه ها چونکه له وهش ده تر سن لاوازی و شکانی زیاتری بۆ موسلمانان لی بکه و ته وه. له وه له لومه رجه دا که س بۆی نییه تۆمه تی دوو پرووی و رقبوون له قوربانیدانی رینگه ی خویان لی بدات.

به‌لام، دو‌روو تاوانه‌کانی ه‌ینده له‌سه‌ر سه‌ری گ‌لی‌ربونه‌ته‌وه و باری قورس بو‌وه و د‌لی نه‌خ‌وشی ل‌یی داوه و ئیتر که‌وتوه‌ته گومان له‌مه‌ر خوا و پ‌و‌ژی دواییه‌وه. ئیدی چ‌ون چاوه‌روانی قوریاندانی له‌و پ‌یناوه‌دا لی بک‌رت؟!

به‌یه‌ندی ر‌قبونه‌وه له‌ قوریاندانی ر‌ینگ‌ی خوا به‌ گومان‌کردن له‌ نایین و به‌ نه‌خ‌وشی د‌ل و تاوانه‌کانه‌وه:

ئ‌یستا با نمونه‌یه‌ک له‌سه‌ر ر‌قبونه‌وه له‌ جیهادی ر‌ینگ‌ی په‌روه‌د‌گار و دواکه‌وتن ل‌یی به‌ینینه‌وه، تا ب‌یین که‌ چ‌ون وه‌ک ز‌ور‌ن‌ک له‌ سیفه‌ته‌کانی دو‌رووان، نه‌م ر‌ق‌لی‌ربونه‌وه و ج‌یمانه له‌ جیهاد، گومان‌کردن له‌ نایین سه‌رچاوه‌یه‌تی، که‌ نه‌ویش له‌ ش‌ر‌ن‌که‌وتنی ئاره‌زووه‌ په‌یدا بو‌وه، نه‌ویش له‌ ج‌یی خ‌ویه‌وه به‌سه‌ر د‌لی نه‌خ‌وشدا ز‌ال ده‌یت، به‌پ‌یی پ‌ال‌پ‌شتی کاروانی به‌رده‌وامی تاوانه‌کان.

جا تاوانه‌کان، په‌روه‌د‌گار فه‌رمویه‌تی: ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾ [النساء: ۸۸]، «چ‌یتانه ئ‌یه سه‌باره‌ت به‌ دو‌رووان بو‌ون به‌ گ‌رو‌وه که‌ خوا په‌کی خ‌ستوون و گ‌لاندوونی به‌ کاری خ‌ویان.»

بوخاری گ‌ی‌راویه‌تییه‌وه که‌ له‌سه‌ر نه‌و دو‌رووانه دابه‌زیوه که‌ له‌ش‌که‌ه‌ی پ‌یغه‌مه‌ری خوا (ﷺ) گه‌رانه‌وه وه‌خت‌ن‌ک ده‌رچ‌وو‌بو به‌رو ئ‌و‌ود، جا په‌تیان کرده‌وه به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر ر‌ینگ‌ به‌رو جیهاد.

که‌واته؛ ج‌یمان له‌ جیهاد، به‌ری تاوانه‌کانه‌!

هه‌روه‌ها فه‌رمویه‌تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا﴾ [آل عمران: ۱۵۵]، «به‌راستی نه‌وانه‌ی پ‌شتیان هه‌ل‌کرد له‌ پ‌و‌ژی پ‌ن‌که‌گ‌ه‌یشتنی دوو ک‌ۆمه‌له‌ که‌دا نه‌وانه شه‌یتان هه‌ل‌خ‌لیس‌کاندن به‌ هه‌ند‌ن‌ک له‌ کاری خ‌ویان.» نه‌م ئ‌ایه‌ته‌ش هه‌رچ‌ه‌ند له‌سه‌ر باوه‌ر‌داران دابه‌زیوه نه‌ک دو‌رووان، به‌لام ئاماره‌پ‌ی‌ده‌ری هه‌مان وات‌یه، که‌ نه‌و تاوانانه‌ی مر‌و‌ف

له رږژانی خوښی و پشودا دهیخته بارخانهی خوښه، له رږژانی تنگړه و جیهادا بهروکی ده گرنهوه و لاوازی ده کهن له رابوون بو قوریانیدان له پیتناو (الله) دا.

نهوجا په یوه منډی رقبوونهوه له جهاد به نه خوښی دلوه، خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَٰئِهِمْ ۖ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۚ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقْطِعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ [محمد: ۲۰-۲۲]، «باوهر داران ده لئین با سوور هتیک دابه زتریت (که رپنگی جیهادمان بدات) جا وهختیک سوور هتیکي روون و چه سپاو داده زیت و باسی شهری تیدا ده کرت، دهینیت نهوانه دی دلیان نه خوښی تیدایه ته ماشات ده کهن وینهی ته ماشا کردنی که سیک بوورایته وه له ترسی مردن، سا له پیشتو بوو بویان (۲۰) گوږپرایه لی و قسهی چاک بکهن، جا کاتیک کار چه سپا و هاته پش نه گهر له گهل خوا راستیان بکردایه باشتو بوو بویان (۲۱) جا نریکه وهختیک پشستان هه لکرد خراپه بنینهوه له زهویدا و سیلهی رهمتان بیچرینن.»

جا نه خوشبوونی دل، ترسنوکی دهچینیت له رپنگی جیهادا و وا له خاوه نه کهی ده کات وهختیک زانی پرویه پرویوونهوه نریک بووه ته وه، دم داچه قینن و زهرده لگه ری. پروان له پیوه ستی نه خوشبوونی دل به تاوانه کان و خراپه نانهوه له زهویدا و بیچراندنی سیلهی رهم.

هه روه ها په روه ردگار ده فرمویت: ﴿وَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ۚ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ [التوبه: ۸۶-۸۷]، «وهختی سوور هتیک دابه زتریت که باوهر به (الله) بهینن و له گهل پیغه مبه ره کهیدا

جیهاد بکه، دهستپوشتوانی نهوانه مؤلتهت لی وهرده گرن و دهلین لی گه پری
نیمه له گه ل دانیشتواندا بین (۸۶) پازی بوون بهوهی له گه ل ئافرهتانی جیماودا
بن و مۆریش دراوه له دلپان ئیتر نهوان تی ناگهن.

جا دهستهه لگرتن له جیهاد په یوهن دیداره به مۆرکرانی دلهوه، که خراپترین
جوړه کانی نه خو شیی دله. نه خو شپوونی دل په کخه ری ده رچوون بو جیهاده و
پازیبوونیش به جیمان له جیهاد نه خو شیی دل زیاتر ده کات. باسه که ش لیره دا
له سهر پازیبوونه به دانیشتن، که بریتییه له رقبوون له قوریانیدانی رینگه ی
خوا به هوی که مئیمانی و دلنپانه بوون له پاداشتی مه زن.

په یوهندی رقبوونه وه له جیهادیش به گومان کردن له ئایینه که ی خوا،
په روهردگار فره مویه تی: ﴿إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ﴾ [التوبه: ۴۵]. «به دلنپاییه وه ته نیا نهوانه
مؤلتهت لی ده خوازن (تا نه یه بن بو جیهاد) که باوه رپان به خوا و پوژی دواپی
نییه و دله کانیشیان له پاراپیدایه سا له گومانی خویاندا هه ر دین و ده پوون و
دوودل ده تلینه وه.» جا نهوانه مؤلتهت یان له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وهرگرت که
دهرنه چن بو غه زای ته بووک.

هیچیش سهیر نییه، چوون مرووف گیانی خو ی بهخت بکات له پیناو
که یسیکدا که باوه ری پی نییه؟! خو نه گه ر داخواییه کان ئاسان و نزیک
بن له وانیه دوو پروو گرفتیککی نه ییت که پینان هه ستیت، به شیوازی ﴿وَمَا أَظُنُّ
السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ﴾ [فصلت: ۵۰] «پیشم وا
نییه قیامت هه ستیت و نه گه ریش بگه رپترمه وه بو لای په روهردگارم ییگومان
له لای نهو باشتین به شمه.» جا ئاساییه دوو پروو هه ندیک له پاسپارده کان
به جی به ییت به مبهستی به ده گ، به جوړیک که له نه گه ری راسته گه پانی
بوونی خوایه ک و دواپوژیک و به ههشت و دوزه خیکدا، به خه یالی خو ی

وا شتیکی پیشکەش کردووه که پژگاری بیت، له نه‌گه‌ری نه‌هاتنه‌پیشی هیچیک له‌وه‌شدا، نهم زۆری نه‌دۆپ‌اندووه! که‌واته خۆدانه به‌ر مه‌ترسی بۆ شتیک که دُنیا نییه لی، دووروو گیانبازی وای قەت لی ناوه‌شیته‌وه.

دووروو هونه‌ری بیانوو‌هێنانه‌وه‌ی جۆربه‌جۆری هه‌یه له‌مه‌ر دواکه‌وتنی له‌ قوربانیدانی پێگه‌ی خوا:

(۱) جارێک ده‌لێت که‌شه‌وه‌وا له‌بار نه‌بووه! (الله) فەرموویه‌تی: ﴿قَرِیحَ الْمُخْلَفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ﴾ [التوبه: ۸۱]، «جێماوان شاد بوون به‌ دانیشتیانیان له‌ پشت پیغه‌مبه‌ری خواوه و پ‌قیان له‌وه‌ بوویه‌وه به‌ مال و گیانیان جیهاد بکه‌ن له‌ پێناو خوادا و وتیان له‌ گه‌رمادا ده‌رمه‌چن.» چۆن بلی جیهاد چاوه‌پ‌ڕ ده‌کات تا کوو هه‌وا خۆشتر بیت و گه‌شتیکی جیهادی سه‌رنج‌راکێش و د‌ل‌پ‌فێن بیت!

له‌ گه‌لمدا به‌ینه‌ پێش چاو خۆت چۆن کاتێک که له‌ چاوی باوه‌ر‌داران دیار نه‌مان و کوو بوونه‌وه و ده‌ستیان کرد به‌ گه‌پ و گه‌مه و پێکه‌نین به‌و به‌هانه‌ هیچ‌و‌پ‌و‌چانه‌ی خۆیان، جا په‌روه‌رد‌گاریش وه‌لامیکی دانه‌وه‌ د‌ل به‌ه‌ژیتیت و جه‌سته‌یه‌ک که‌ پ‌ړو‌حی تێدا بیت لی هه‌لبه‌رزیت: ﴿قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ (۸) ﴿فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [التوبه: ۸۱-۸۲]، «بلی ناگری دۆزه‌خ گه‌رم‌تره‌ نه‌ گه‌ر تی بگه‌یشتیایه (۸۱) سا با که‌م پێ بکه‌نن و زۆر بگه‌رن له‌ پاداشتی کارێک که ده‌یانکرد.»

با زۆر بگه‌رن! پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی: «که‌سێک که سوو‌ک‌ترین سزای هه‌بیت له‌ هاوه‌لانی ناگر، نه‌ویه‌ که‌ دوو نه‌عل و دوو قه‌یتانی ناگرینی له‌ پێدایه‌ می‌شکی لی دیته‌ کو‌ل چۆن مه‌نجه‌ل ده‌کو‌لێت تاوا، بۆ خۆشی وا نازانیت سزای که‌س له‌ هی نه‌و سه‌خت‌تر بیت، به‌لام به‌پراستی سزاسو‌و‌ک‌ترینیان نه‌مه.» (۱)

نێتر هاوه‌لانی چالاوی هه‌ره‌خواری ناگر حالیان چۆن بیت؟! بێگومان نه‌و‌پ‌و‌ژ د‌لیان به‌و دانێشتن و مه‌نزله‌یان خۆش نا‌بێت! ب‌گره‌ وه‌ک نه‌وه‌ی د‌ۆزه‌خ پ‌ی‌یان ب‌ل‌یت: "ئ‌یوه‌ به‌ گه‌رما ده‌رمه‌چن، گه‌رما خ‌ۆی د‌یت ب‌ۆ لای ئ‌یوه‌!" دیسان ب‌روانه‌ چۆن په‌روه‌رد‌گار ف‌ه‌رمو‌وی: ﴿قَرِیحَ الْمُحْلَفُونَ﴾ «ج‌ی‌ماوان شاد بوون» نه‌مه‌ش ج‌یاوازی ن‌یوان باوه‌ر‌دار و دوو‌پ‌روه‌ه. باوه‌ر‌دار ده‌ش‌یت ب‌که‌وت‌ه سه‌ر‌پ‌ی‌چ‌یه‌ که‌وه به‌ه‌ۆی ه‌زه‌وه، یان س‌ستی بن‌و‌ت‌یت له‌ گو‌ت‌پ‌ایه‌ل‌یه‌ک، به‌لام دان به‌ گونا‌هی خ‌ۆیدا ده‌ن‌یت و ر‌قی ل‌یه‌تی و شاد ن‌یه‌ پ‌ی‌ی ب‌گره‌ په‌ش‌ی‌مان‌یش ده‌ب‌یت‌ه‌وه، وه‌ک له‌ گه‌ل که‌عب‌ی کو‌ری مال‌یک و دوو هاو‌پ‌یکه‌یدا ر‌و‌یدا خوا ل‌یان ر‌ازی ب‌یت، کات‌یک ج‌یمان له‌ ته‌بو‌وک.

۲) جار‌ن‌کی د‌یکه د‌لی دوو‌پ‌رو‌ویی ت‌یخ‌زاو ده‌ل‌یت کاته‌که گونا‌جو ن‌یه‌ ب‌ۆ قوربا‌ندانی واجب له‌ ر‌ینگ‌ی خوا‌دا. نه‌و ه‌یشتا ده‌یه‌وت چ‌ی‌ژی خ‌ۆی له‌ دنیا وه‌ر‌گر‌یت. په‌روه‌رد‌گار ده‌ف‌ه‌رمو‌وت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كُتِبَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ [النساء: ۷۷]، «نه‌ر‌ئ نه‌ت‌بینی نه‌وانه‌ی پ‌ی‌یان گو‌ترا ده‌ست ب‌گر‌نه‌وه (له‌ جه‌نگ) و نو‌ژ به‌ر‌پا ب‌که‌ن و زه‌کات به‌دن جا کات‌یک‌یش جه‌نگ‌یان له‌سه‌ر ف‌ه‌ر‌ز کرا ده‌روانی گر‌و‌یه‌کیان له‌ خه‌ل‌ک ده‌تر‌سن ه‌ینده‌ی تر‌سیان له‌ (الله)، یان زیاتر و ده‌ل‌ین په‌روه‌رد‌گارمان ب‌ۆچی جه‌نگ‌ت له‌سه‌ر ف‌ه‌ر‌ز کرد‌ین با دوات ب‌خ‌ست‌ینایه‌ ب‌ۆ واده‌یه‌کی نز‌یک، ب‌ل‌ئ گوزه‌ران و چ‌ی‌ژی دنیا که‌مه و دوا‌پ‌و‌ژ با‌ش‌تره‌ ب‌ۆ یه‌ک‌ن‌ک له‌ خوا ب‌تر‌س‌ئ و ه‌ینده‌ی ده‌زووله‌یه‌کی سه‌ر ناو‌کی خورما س‌ته‌متان ل‌ئ ناک‌ر‌یت.»

نه‌سانی و ج‌گه‌ له‌و‌یش به‌ سه‌نه‌د‌ن‌کی دروست له‌ ئ‌ی‌ین عه‌ب‌باس‌یان گ‌یراوه‌ته‌وه که‌ نه‌م نایه‌ته‌ ته‌نانه‌ت هه‌ند‌یک له‌ هاوه‌لانی ر‌است‌ال‌یش‌ی گر‌ت‌وه‌ته‌وه که‌ پ‌یش‌تر

به راستی ئاواتی جیهادیان بوو به لام کاتی فەرزکردنی لاوازیان نواند. به لام، گەلێک جیاوازیان ئەوانه له گەڵ دوورپوواندا، چونکه ئەم گرو هاوله با جارێکیش وهک تووشهاتیکی سهپیی گلابن، به لام پاش یادیهتانهوهی پهروهردگار بۆیان وهلامی خوا و پێغه مبهریان دایهوه و نازایانه رابوون و نیدی جارێکی دیکهش دواکهوتنیان لی نه بینرا، ئەم خلیسکانه کاتییهیان به میژوویهکی سپیی پاکی رووناک له نارامگری و چهسپان بو هه میسه سپیهوه، له وهودوا کهس "خۆزگه" و "با وا بوویه" لی نه بیستن. باشتین هه له کاریش نهویه تهویه دهکات.

به لام، دوورپووان وهختیک روویه پرووینونهوه نزیک بوویهوه و جهنگ فەرز کرا، ترس له دلایندا کردی به ههرا، ئیتر ترسیان له خه لک پیشی ترسی خواشی دایهوه، په خه یان له قه دهه و فه رمانی خوا ده گرت له گەڵ هه ر تاقیکردنهویه کدا و له دلی خۆیاندا دهیانگوت: "پهروهردگارمان ناخر بۆچی جهنگت له سه ر فەرز کردین؟!" گه وهترین هه ولیان نهوه بوو به شیویهک خۆ له پیشچاوی باوه رداران ون بکه ن هه ستیان پێ نه کرت و کهس گوئی له شه قشه قه ی دلایان نه ییت له ترسی جیهاد. کاتیکیش به ناخووشی و دلی سارد و ناوساوهوه بۆی ده رچوونا به، زۆر به که می خۆیان له سه ختی ده دا. هه ر له م جهنگانه شیاندا: ﴿وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ﴾ [النساء: ۷۸]، «ئه گه ریش ناخووشیه کیان تووش ییت ده لین ئەمه لای توویه». واتا خه تای نهویه شوین ئایینی موحه ممه د که وتووین.

ئەم ترسه نوکی و قین و بۆله بۆله له دلی دوورپوواندا هه ر ویزه ی دی هه تا گیانیان ده رده چیت.

(۳) جاری دواتر ده لیت مه ودای ئەم خاکی جیهاده دووره:

﴿لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ﴾

[التوبه: ۴۲]، «ئەگەر دەستکەوتییکی نزیک و ئاسان و سەفەرئکی مامناوئەندە بوایە شوئنت دەکەوتن، بەلام مەوداکەیان لەلا دوورە.»

ئەو ئیمانەیی مونا فیق پێیەتی تەنیا بەشی مەودای نزیک دەکات، پاشی ئەو ئیتر سووتەمەنیی ئیمانی لی دەبرێت! خۆزگەش ئامانجی ئەم جیهادە دەستکەوتییکی وا بوایە شایەنی دەرچوون و ماندوو بوون بایە؛ "بەهەشتیک بە پانتایی ئاسمانەکان و زەوی" لە دەروونی مرۆفی دوورپوودا هێندە پارچە دەستکەوتییکی دونیایی نرخێ نییە!

(۴) ئەمجار دەلیت جیهاد تووشی فیتنەم دەکات و گرێپرایەلیی خوا لە نایینەکی خوا دوورم دەخاتەوه!

زانایانی تەفسیر دەگێرنەوه پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە میانەیی ئامادەکاری بۆ غەزای رۆم، بە پیاوئکی فرموو کە ناوی جەددی کۆری قەیس بوو: "ئەرئ جەدد دەلیی چی ئەمسال دەرچیت بۆ شەپرو شوپری رۆمەکان؟" ئەویش گوتی: "ئەو پێغەمبەری خوا مۆلەتم بدە و تووشی فیتنەم مە کە سوئند بە خوا قەومە کەم هەموویان دەزانن هیچ پیاوئک هێندی من حەزی لە ژن نییە، جا دەترسم کاتیک ژنانی رۆمی دەبینم ئارامم لیان نەبێت." خۆی گەورەش ئەوهی دابەزاند: ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائِذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي﴾ [التوبه: ۴۹]، «هەیانە دەلیت مۆلەتم بدە و تووشی فیتنەم مە کە.»

دیسان هەندیک لە خەلکیش لەوانەیه بۆ دەستبەردان لە فرمانیکی خوا، بەهەنەیی ئەوه بهێتتەوه کە کارکردن بەم فرمانە زبانی بۆ نایین خۆی هەیه و دووری دەخاتەوه لی، لە دلی خۆیدا دەلیت: "با ئەم تاوانە کردارییه بهێلەوه باشتەر لەوهی تووشی ئەم بەلا عەقیدەییە بێم کە لە دین دوور بکەومەوه." ئەمە لەوانەیه کە سێک بیلێت کە پارەیی بە حەرامی پەیدا دەکات و دەترسێت ئاستی ژیا نی دابەزێت، یان ئافەرەتیک کە هیچ پەچاوی رێسا شەریعییه کان ناکات لە

مامەڵەیدا. بەهەنەیه ک که شەری نییه و زۆرشی لی نه کراوه تاوان بکات. دهی با هەموو ئەوانه لەم هۆشیاریدانە (الله) بترسن: ﴿أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا﴾ [التوبه: ۴۹]، «ئەری ئەوه فیتنەیه که تیی کهوتون.»

ئەم بیانوو نایۆشە بۆ خۆی خودی فیتنە و ناشووب و مائۆرانییه، وهک چۆن دەستبەردانیشت لە فەرمانی خوا فیتنەیه، چەند دەیبینین موسلمانان لە ڕووبەر و ڕووبوونەوهی باتل و پیلانگیریه کانی دۆزمنانی ئومەت سارد دەکرێنەوه، بە پاساوی ئەوهی ئەم ڕووبەر و ڕووبوونەوانە ناشووب و مائۆرانییان بە شوێنەوهیه، لە کاتیکیدا حەقیقەتی دۆخە که ئەوهیه گەنجانی که لەسەر قوربانیانی ڕینگەیی خوا پەرورده نه کراون، ڕۆحیان ژەنگ هەڵدەهێنیت و دەکەونه زۆنگاوه کانی گومان و ئارەزووه که ئەمەش خۆی خودی فیتنەیه.

۵) بێتەوه ئەمجاریشیان دەلێت وەستانی ئیمە لە هێڵەکانی ڕووبەر و ڕووبوونەوهدا هەپەشه لە ئاسایشی ناخۆییمان دەکات:

﴿وَسْتَأْذُنُ فَرِيْقٍ مِنْهُمْ الَّذِي يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ [الأحزاب: ۱۳]، «کۆمەڵێکیشیان مۆلەت لە پێغه مبهەر وەرده گرن دەلێن ماله کانمان بەدەرەوهیه و جی ترسه، واش نییه و لە جی ترسیشدا نییه تەنیا ئەوهیه دەیانەوت هەلبین.»

دووڕوان بانگەشە ئەوهیان کرد ماله کانمان تریکی لەشکری دۆزمنه و ترسی مال و مندال و سامانه کانمان ههیه.

هەر بەم شێوهیهش، کاتیکی دۆزمن یەخهیی ولاتیکی له ولاتانی موسلمان دەگریت و موسلمانان هانا بهین بۆ لای براییان له ولاتانی دیکه، کهسانی بهریست و نهفسنزم لهو ولاتانهی دیکه دا، دروشمی ئەوه بەرز دەکەنەوه که پاراستنی ئاسایشی ولاتی خۆمان له پشتره ههتا سهرخستن و بههاناوه چوونی

موسلمانانی لیقه‌وماو، له کاتی‌کدا نه‌و نایه‌ته‌ش پی ده‌زان: ﴿وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِثَاقٌ﴾ [الأنفال: ۷۲]، «ئه‌گەر له ناییندا داوای به‌هانه‌وه‌چوون و سه‌رخستیان لی کردن نه‌وا سه‌رخستیانتان له‌سه‌ر واجبه مه‌گەر دژی خه‌ل‌کیک بی‌ت که په‌یماننامه له نیتوانتاندا هه‌یه.»

۶) نه‌و جاریش بیانوو به سه‌رقالبوونی به مال و کار و خێزانه‌وه ده‌هینیته‌وه:

﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ [الفتح: ۱۱]، «جی‌ماوان له ده‌شته کییه کان، پی‌ت ده‌لین مال و سامان و خێزانه کانمان سه‌رقالیان کردین ده‌ی تۆش داوای لی‌خۆشبوونمان بو‌ بکه، شتی‌ک به زمانیان ده‌لین که له دلیاندا نییه.»

نه‌وانه وه‌ختی‌ک له جی‌مان پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) وستی مه‌ککه‌ی هه‌بوو و ئی‌حرامی عه‌مه‌شی کردبوو و قوربانیه‌کانی مالی خواشی دابوو پێش خۆی، نه‌وه‌ش بو‌ نه‌وه‌ی خه‌ل‌کی مه‌ککه بزانی بو‌ شه‌ر نه‌هاتوه، نه‌و کات پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) داوای له‌و ده‌شته‌کیانه کرد له‌گه‌لی ده‌رچن و موسلمانان له چاوی دوژمندا کافرانی قورپیش زۆر بکه‌ن نه‌وه‌ک بو‌رن ناپاکیه‌کیان له‌گه‌ل بکه‌ن.

خاوه‌خاویان کرد هه‌تا به‌جی‌مان و گو‌ترایه‌لی نه‌بون، جا په‌روه‌ردگار هه‌والی نه‌وه‌ی دا که بیانوی سه‌رقالی سامان و مال و منداڵ ده‌هینه‌وه و وه‌ک ریا‌بازی و دو‌روویش له پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌خا‌زن داوای لی‌خۆشبوونیان بو‌ بکات، چونکه له راستیدا په‌شیمان نین له دوا‌که‌وتنیان و ته‌ویه‌ک له دلیاندا نییه.

ئیت‌ر نه‌مانه‌ن به‌هانه‌کانی دو‌رووان بو‌ هه‌لاتن له قوربانیدانی رپ‌گی (الله)! تاریکی و پو‌وجیه‌تی چین له‌سه‌ر چین، بیانوی مرۆفی پ‌سوا و ترس‌نۆک و بانگه‌شه‌ی هه‌تاڵ و به‌تاڵ و ته‌وه‌زە‌لان.

له‌ گه‌ڵ هه‌موو نه‌مه‌شدا سوێند ده‌خوات: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةُ مَعْرُوفَةٍ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [النور: ٥٣]، «سوێندیان به‌ خوا خوارد به‌ سوێندی سه‌ختیان که‌ نه‌گه‌ر فه‌رمانیان پێ بکه‌یت ده‌رده‌چن، بڵێ سوێند مه‌خۆن، گوێپرایه‌لییه‌ کی ناسراو و تاقیکراوه‌یه‌، خواش ناگاداره‌ به‌وه‌ی ده‌یکهن.»

گوێپرایه‌لییه‌ کی وابه‌سته‌ به‌ گوزرێک مه‌رجی چه‌وته‌وه‌، که‌ دووروو خۆی باش ده‌زانیت هه‌رگیز به‌دی نایهن. چونکه‌ نه‌سه‌لن نه‌و نایه‌وێت قوربانی بدات له‌ رێگه‌ی خوادا. وێنه‌ی نه‌و کابرایه‌ی ده‌لیت:

أَحْمَسُ فِي الْوَعْدِ أَبْنَاءَ قَوْمِي
وَأَحْمِي ظَهْرَهُمْ عِنْدَ النِّزَالِ
فَإِنْ فَرَوْا سَبَقْتَهُمْ جَمِيعًا
وَإِنْ كُرُوا فَقَدْ دَبَرْتُ حَالِي
وَلِي عِزٌّ يَشْهَدُ الْمَاءُ شَقَا
وَيَكْسِرُ بِيضَتِي عَنِ التَّوَالِي

له‌ مه‌یدانی جه‌نگی _____دا هانی کورانی هۆز ده‌ده‌م و
پشتیان ده‌پاریزم _____ه‌ وه‌ختی تیگه‌ڕژاندا
خۆ گه‌ر هه‌لاتن پێش هه‌م _____وو یان ده‌ده‌مه‌وه‌ و
نه‌گه‌ریش پێشپه‌ویان کرد من مشووری خۆم خواردوو ه‌
منیش ئێتر وره‌یه‌ _____م ه‌یه‌ ئاو له‌ت ده‌کات و
دوو هێلکه‌ش به‌ _____هر یه‌که‌وه‌ ده‌شکێنی _____ت

له گه‌ل هه‌موو نه‌مه‌دا ده‌بینی دو‌وو‌رو چه‌ند ده‌ستکراوه‌یه له بانگه‌شه‌کردندا.
 په‌روه‌ردگار سه‌باره‌ت به دو‌وو‌روان ده‌فه‌رموو‌یت: ﴿فَإِذَا ذَهَبَ الْحَوْفُ سَلَقُواكُم
 بِاللَّيْنَةِ جِدَادٍ﴾ [الأحزاب: ۱۹]، «وه‌ختیکیش ترس و باس نامی‌نیت به زمانی تیز
 پرتان ده‌ده‌نی.»

نیبن که‌ثیر ده‌فه‌رموو‌یت: "له وه‌ختی ئاساییشدا قسه‌ی به‌پێز و پاراو و
 ته‌واو و راقی ده‌که‌ن و بانگه‌شه‌ی پله‌ی به‌رزی به‌جهرگی و نازایی بو‌ خو‌یان
 ده‌که‌ن، که له‌وه‌شدا درۆزنن."

واته له کاتی دوا‌یه‌هاتی پ‌روه‌پ‌روو‌بو‌ونه‌وه‌دا، ده‌ستپیش‌خه‌ری و نازایی و
 قوربانیدان به درۆ ده‌ده‌نه پال خو‌یان.

دوو‌روو به‌وه‌نده ناوه‌ستیت خو‌ی له قوربانیدانی رینگه‌ی خوا پالی داوه‌ته‌وه،
 بگه‌ر غه‌یری خو‌شی سارد ده‌کاته‌وه:

په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموو‌یت: ﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ
 هَلُمْ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الأحزاب: ۱۸]، «په‌روه‌ردگار ده‌زانیت
 خه‌لکانی به‌ریه‌ست و په‌کخه‌ر له‌ناوتاندا و نه‌وانه‌شی که به براکانیان ده‌لێن
 وه‌رن بو‌ لای ئێمه (کو‌ بیننه‌وه و پێکه‌وه پالی لی به‌دینه‌وه و نه‌چین) و پروو له
 شه‌رپیکیش ناکه‌ن مه‌گه‌ر به‌که‌می.»

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموو‌یت: ﴿وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيَبْغِضَنَّ﴾ [النساء: ۷۲]، «تیا‌شتاندا
 هه‌یه بو‌ خو‌ی نایه‌ت و جگه له خو‌شی سارد ده‌کاته‌وه.»

بو‌خو‌ی دانیشتوه و قاچی خه‌لکیش ده‌به‌ستیت له جیهادا!

به‌لکوو دو‌وو‌رو تانه له قوربانیدانی رینگه‌ی خوا خو‌شی ده‌دات و پنی وایه
 ده‌سته‌به‌ردان لی داناییه: ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا﴾ [آل
 عمران: ۱۶۸]، «نه‌وانه‌ی به براکانیان گوت و خو‌شیان پالیان دا‌بو‌وه: نه‌گه‌ر به

گوێ ئیمەیان بکردایە نەدە کوژران.»

ئەم نایەتە ئەو قسەیە دەگوژێتەو کە دوورپووان گوتیان سەبارەت بەو
موسڵمانانەی لە پوژی ئوچوددا کوژران، ئەمە بوو: "ئەگەر گوێیان بە پوژی
ئیمە بدایە کە دابنیشن و دەرەنچن لە لەشکری موسڵماناندا، نەدە کوژران ئاوا!"

سەلامەتی لە پالێدەوێ مالهەویدایە!

یری الجناء أن العجز عقل

وتلك خديعة الطبع اللئيم

*****

ترسنۆکان پێیان وایە نەتوانکاری ژیریتییه و

ئەوێش فیلێ سروشتی نزمی خۆیانە

بگرە هەندێک لە دوورپووان، ئەو بەلایانەی تووشی باوەرداران دەیت، دەیکەنە
بەلگە و مایەی تانەدان لە ئایینە کە خۆی: ﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ
مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا﴾ [آل عمران: ۱۵۴]، «دەلێن گەر هیچیک لەو کارە بەدەست ئیمەوێ
بە، لێرەدا نەدە کوژراین.»

هەندێک لە پافەوانان وەک بەغەوێ دەیهێنێت فەرموویانە: "واتا ئەگەر
لەسەر حەق باین لێرەدا نەدە کوژراین." ئەوێ لە ئوچوددا بەسەر موسڵماناندا هات،
کردیانە بەلگە لەسەر بەتالییهتی ئایینە کە خۆی. ئەژمار و لیکدانەوێ کانێ
ئەوان پاکێ زەمینییە، لەوێ ناگەن کە پەرورەدگار بەو تاقیکردنەوێهێ پزێ
موسڵمانان پاک دەکاتەوێ لە خەتە دوورپووان و شەهیدانیکی بپیار داوێ پلەیان
بەرز بکاتەوێ و پاداشتی گەورەیان بۆ بگێرێت.

هه‌روه‌ها دو‌وپ‌روان بانگه‌ش‌ه‌ی نه‌وه‌یان کرد که گو‌پ‌رایه‌لی‌کردنی پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) به ده‌ر‌چوون بۆ شه‌پ‌ری موشریکان، هو‌کاری کاره‌ساته‌که‌ی ئو‌حود بوو. راستیش نه‌وه‌یه که سه‌ر‌پ‌ی‌چ‌یک‌ردنی پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) هو‌کاری کاره‌ساته‌که‌ی بوو: ﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُونَهُمْ بِأَذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ﴾ [آل عمران: ۱۵۲]، «به‌راستیش (الله) به‌لین‌ی خو‌ی که به نه‌وه‌ی دا‌بوو، به‌راست گه‌پ‌راند، وه‌خت‌یک نه‌وه‌ کوش‌تاری چاک‌تان له‌وان ده‌کرد به ویستی وی، هه‌تا نه‌و کاتی که هه‌ره‌ستان هینا و نا‌کو‌کیتان له‌ کاره‌که‌دا تی‌ که‌وت و سه‌ر‌پ‌ی‌چ‌یتان کرد پاش نه‌وه‌ی نه‌وه‌ی پیشان دان که پیتان خو‌شه‌.»

له‌گه‌ل نه‌وه‌ش‌دا دو‌وپ‌روان بابه‌ته‌که‌ نا‌وه‌ژوو ده‌که‌نه‌وه و نه‌و کاره‌ساتانه‌ی تووشی مو‌س‌لمانان دیت، ده‌یده‌نه‌ پال گو‌پ‌رایه‌لی‌کردنی خوا و پی‌غه‌م‌به‌ره‌که‌ی! ﴿وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ سَبَّحْتَ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ﴾ [النساء: ۷۸]، «نه‌گه‌ریش نا‌خو‌شییه‌کیان تووش بیت ده‌لین نه‌مه‌ له‌لای تو‌وه‌یه‌.»

واتا له‌لای تو‌وه‌ (نه‌ی مو‌حه‌مه‌د) به هو‌ی شو‌ین‌که‌وت‌نمان بۆ تو و ده‌ست‌گرتن به‌ ئایینه‌که‌ته‌وه‌، ده‌لین نه‌مه‌ خه‌تای مو‌حه‌مه‌ده‌، پ‌روانین و به‌پ‌ئوه‌بردنی و‌رانه و لئی نازانیت.

په‌روه‌رد‌گ‌اریش ده‌فه‌رمو‌وت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُرًى أَوْ كَانُوا عِندَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ﴾ [آل عمران: ۱۵۶].

په‌روه‌رد‌گ‌ار نه‌هی نه‌وه‌ له‌ به‌نده‌ با‌وه‌ر‌داره‌کانی ده‌کات به‌و بی‌با‌وه‌رانه‌ به‌چو‌ن که نه‌ با‌وه‌ر‌پ‌یان به‌ په‌روه‌رد‌گ‌اریان هه‌یه و نه‌ به‌ قه‌زا و قه‌ده‌ری، له‌ دو‌وپ‌روان و جگه‌ له‌وانیش، نه‌ه‌ییان لی‌ ده‌کات له‌ هه‌ر شت‌یک‌دا به‌وان به‌چن، به‌تایبه‌تیش له‌مه‌دا، نه‌میش نه‌وه‌ی که به‌ برا‌کانیان ئیتر برای ئایینیان یان برای نه‌ژادیان

ده گوت: (إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ) واتا: گهشت بکەن بۆ بازەرگانی. (أَوْ كَانُوا غَزَى) واتا: غەزاکار بن، پاشان کوشتن یان مردنیان بەسەر بیّت، بەرهه‌لستی قەدەر ده‌کەن و ده‌لێن: ﴿لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا﴾ «نه‌گەر لای ئێمه‌ بان نه‌ ده‌مردن و نه‌ ده‌کوژران» ئەمەش درۆیه‌ که ده‌یکەن. "چونکه‌ بێباوهر و دووهر و باوهرپیان به‌ قەدەر نییه‌، ده‌لێن: "ئەمانه‌ قسه‌ی ئێمه‌یان بێستایه‌ و ده‌رنه‌چوونایه‌، له‌ گه‌شتدا نه‌ده‌مردن یان له‌ غەزادا نه‌ده‌کوژران".

بۆیه‌ ده‌بینیت په‌روه‌ردگار وریاییمان ده‌داتی له‌م لۆجیکه‌ درۆینه‌یه‌، که‌ نه‌و نه‌هامه‌تیانیه‌ی به‌رۆکی موسلمانان ده‌گرێت بکه‌ینه‌ به‌لگه‌ به‌سەر به‌تالییه‌تی که‌یسه‌که‌یان و پالنەر بۆ ساردبوونه‌وه‌ له‌ قوربانیدان، به‌رپه‌رچی سه‌رجه‌م ئەم قسانه‌ ده‌داته‌وه‌، نه‌وانه‌ی گوتیان ﴿لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا﴾ [آل عمران: ۱۶۸] «به‌گۆی ئێمه‌یان بک‌ردا نه‌ده‌کوژران».

نه‌وانه‌ی گوتیان ﴿لَوْ كَانْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا﴾ [آل عمران: ۱۵۴] «نه‌گەر هه‌یچێکمان له‌و کاره‌ به‌ده‌ست بووایه‌ لی‌ره‌دا نه‌ده‌کوژراین».

نه‌وانه‌ی گوتیان ﴿لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا﴾ [آل عمران: ۱۵۶] «نه‌گەر لای ئێمه‌ بان نه‌ده‌مردن و نه‌ده‌کوژران».

به‌رپه‌رچی نه‌وان و به‌رپه‌رچی هەر سه‌رشۆر و ساردکه‌ره‌وه‌ و ده‌مبه‌بۆله‌یه‌کی وه‌ختی هاتنی قەزا و قەدەر، ده‌داته‌وه‌، نه‌وانه‌ی سه‌رکۆنه‌ی باوهردارانی جوامیر و نازا ده‌کەن، په‌روه‌ردگار به‌ جوانترین وه‌لام و پاراوترین پروونکردنه‌وه‌ وه‌لامیان ده‌داته‌وه‌: ﴿قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ﴾ [آل عمران: ۱۵۴] «بڵێ نه‌گەر له‌ ماڵه‌کانیشتاندا بووایه‌ن، نه‌وانه‌ی کوژرانیان له‌ چاره‌ نووسرابوو وه‌دەر ده‌که‌وتن و له‌ جینگه‌ی تهرمه‌کانیاندا له‌ گۆره‌پانی شه‌ردا، ده‌که‌وتن».

﴿وَلَكِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِتُّمْ لَمَغْفِرَةً مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةً خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾

«خۆ نه گهر بکوژرين له رینگه‌ی خوادا يان بمرن، ليخوشبون له‌لایه‌ن خواوه و
ميه‌رنگی باشته له‌وهی کۆی ده‌که‌نه‌وه.» [آل عمران: ۱۵۷]

﴿قُلْ قَادِرُوا عَلٰى اَنْفُسِكُمُ الْمَوْتُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [آل عمران: ۱۶۸] «بلى
دهی مردن له گيانی خوتان لاده‌ن نه گهر راست ده‌که‌ن.»

مردن له کۆتاييدا، ئازا و ترسنۆک هه‌موو ده‌چینه‌وه

غير أن الفتى يلاقى المنايا

كالحات ولا يلاقى الهوانا

وإذا لم يكُنْ من الموت بد

فمن العار أن تموت جباناً

ئوه نه‌یه‌ت ئازا ده‌گات به‌ مردنی

درژ و تال به‌لام به‌ ریسوایی ناگات

وه‌ختیکیش له‌ مردن ده‌ربازییه‌ک نییه

ئیتتر شه‌رمه به‌ ترسنۆکی بمرین

به‌لام گه‌لیک جیاوازن نه‌و دوو چه‌شنه‌ مردنه، گه‌لیک جیاوازن نه‌و
شوینه‌وارانه‌ی هه‌ر یه‌کیکیان به‌جی ده‌هیلن، گه‌لیک جیاوازن دواهات و
سه‌ره‌نجامیان.

"تایا من دووروویم تیدایه‌ بۆیه‌ نامه‌وێت له‌ پێناو خوادا قوربانی بده‌م؟ یان
نه‌ویه‌ قایل نیم که‌ ئوه‌ قوربانیدانی پێناوی خوا بێت؟"

ئەو باسەمان لە پێشتەدا کردەوه که زۆرێک لە ئێمەى موسلمان دوودلە لە قوربانیداندا نەک بەهۆی ئەوەش یە که دوورپووی هەیه، بەلکوو چونکه باوەرپی وای نییه ئەم قوربانیدانە خۆشویستراوه لای خوا و هەروا که مویی پێشەنگ و پروونەبوونی رینگە که. بەلام نایا گشت ئەمانە، دەبنە بەهانه بە دەستمانەوه؟ یان نا لەسەرمانە راستیی نییه تەمان بۆ خۆی بالادەست بەسەلمینین بەوهی قوربانیهیە بچووکترەکان پێشکەش بکەین، وەک دەستەلگرتن لە تاوانەکان و خووە حەرامکراوەکان لەپێناو خوادا و نییه تەیتان لەوهی یە کلا بین بۆ پێشکەشکردنی ئەو قوربانیهی گەورەنەشی بڕوامان وایە خوا دەیهوێت و پێی خۆشە کاتێک دێنە ئاراوه؟

پاشان چۆن ئومیدمان وای بیت خوا بەرچاوپرۆشمان بکات بەوهی ئەم قوربانیدانە یان ئەوهی تریان خۆشەویستە لای ئەو یان نا، کاتێک ئێمە لە خوا ناترسین لەمەر گوناھانیکیدا که ئێستا دەیانکەین و بەردەوامین لەسەریان، لە کاتیکدا قوربانیدان بە وازەیتان لەو گوناھانە گەلیک ئاساترە لە قوربانیدانە هەرە گەورە که ئەو فەرمايشتەى پەروردگاردا باس کراوه: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ﴾ [التوبه: ۱۱۱]، «بەرپاستی خوا لە باوەردارانى کەریوەتەوه گیانیان و مالیان بەوهی بەهەشت بۆ ئەوان بیت.»

چۆن بەتەما بین بەرچاوپرۆشمان بکاتەوه که هەر خۆی فەرموویهتی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ [الأنفال: ۲۹]، «ئەى ئەوانەى باوەریان هیناوه، ئەگەر ئێوه لە خوا بترسن خواش پروونی و جوێکردنەوه (ی نێوان حەق و باتل) تان یە دەدات.» پڕۆشنایهیە ک لە دلتاندا که پراستی و ناراستی و ئەوهی خوا خۆشی دەوێت و ئەوهی خوا رقی لێیه پێی جوێی بکەنەوه، دانایی و ترسنۆکیان لێ تیکەل نەبیت و جیاوازی لەنێوان ئازایەتی و سەرشتیدا بکەن.

چۆن بەئومید بین پڕۆشینی ئەو رینگانەى قوربانیدانمان بکات که خۆی

پێی رازیه له حالیکدا که له گهڵ نه فسادا تی ناکۆشین بۆ له مهر تاوانه کان، ده شیبستین که پهروهردگار ده فهرمووت: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [العنکبوت: ۶۹]، «ئهوانهشی له پێگهی ئیمه دا تی ده کۆشن هیدایه تی پێگه کانمانیان ده دهین و خواش له گهڵ چاکه کاراندایه.» جا کاتیک ئیمه له گهڵ نه فس و ئاره زوه کاند ههولمان دا، ئه ویش سبحانه و تعالی به چاکه ی خۆی پێتوێبی ئه و پێگانه ی قوربانیدانمان ده کات که به پێگهی بلندی و شانوشکۆمان ده گهیهنن له دنیا و له به ههشته که ی دواپۆژیشدا.

ئه وهی گیرۆده ی دوو پوهی بوو، به حالی پۆژانی خۆشیدا نازانرت ئایا نییه تی قوربانیدانی پێناوی خوی هیه یان نا:

زۆرجار دوو پوهان پا کانه ی ئه وه بۆ خۆیان ده کهن که به دل ئاواتی جیهادیان هیه به لام هیشتا هه ل نه په خساوه. پهروهردگار ده فهرمووت:

﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدَّ لَهُ عُدَّةٌ﴾ [التوبه: ۴۶]، «ئه گهر نیازی ده رچوونیان هه بویه که له یه لێکیان بۆ پێک ده هێنا و ساز ده کرد.»

خۆ ئه گهر ئه م ئاواتخواسته یان راست بوویه له کارو کرده ویهاندا ده رده کهوت. به لام، کاتیک ئه ژنۆیان شکا له هه مبه ر ئاره زوه کانیا، دلّه کانیشیان نه خۆش کهوت و ئه سلهن ده رچوونیان بووه مایه ی مه ترسیش بۆ باوه ردارانی راستال، چونکه دوو پوهیه ک که رادهستی گومان و ئاره زوه کان بوو، چون گومانی ئه وهی پێی ببرت له وه ختی ترس و پێگیراندا نازیانه بوه ستیت و به جهرگی بنوئیت. تازه هه ر له جی ئه وه دایه شه یتان به به شیک له تاوانه کانی زال بیت به سه ریدا و هه لیبخلسکینیت و بیکاته باریش به سه ر باوه رداران و ئاشووب بۆ ناو ریزه کانیا. بۆیه خوا رقی له ده رچوون و رابوونی ئه وان بوویه وه: ﴿وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ﴾ [التوبه: ۴۶]، «به لام خوا رقی له

هاتن و دەرچوونی ئەوان بوو جا پەکی خستن و گوترا دانیشن لە گەڵ ئەوانە ی دانیشتون و جیماون.»

پێغه مبه‌ری خواش (ﷺ) نەبوونی نیازی پێداگر و راستەقینه‌ی بۆ جیهاد کردن، بە نیشانه‌ی دوورپوویی داده‌ییت: "هەر کەس بمیّت و غەزای نە کردیّت و لە دڵی خوشیدا نیازی غەزای نەبوویّت، ئەو لەسەر بەشیک لە دوورپوویی مردوو." (۱)

دە ی با ئەوه‌ی باوەردارە خۆی لەم بەشە ی دوورپوویی بەدوور بگرت بەوه‌ی خۆی داناییت بۆ قوربانیدانی پێناوی خوا و دو‌عاش بکات خۆی گەوره‌ی پێگەکانی بۆ ئاسان بکات و ئەو تاوانانە دەست لێ بەریدات کە دەبنە پێگر و بەرەستی سەر ئەو پێگەیه‌. چونکە گەر لەسەر ئەمە ییت، پاشان بە مەرگی ئاسایی خۆشی بمیّت، هیشتا بە کردەوه‌ی دڵ دەگاتە پله‌ بەرزەکان. پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) دەفەرمویّت: "هەر کەس راستگۆیانە لە دڵەوه‌ داوای شەهیدی لە خوا بکات، خوا دەبێگەیه‌نیتە پله‌ی شەهیدان ئە گەر لەسەر دۆشە کەشی مردیّت." (۲)

فەرموشیه‌تی (ﷺ): "خەلکانیک لە مەدینه‌ هەن، رۆشتنیک نەپۆشتون و دۆلێکتان نەبریه‌ کە لە گەڵتان نەبوویّت." گوتیان: "ئە ی پێغه مبه‌ری خوا لە حالێکدا ئەوان لە مەدینه‌شن؟" فەرموی: "لە حالێکدا لە مەدینه‌شن؛ عوزر پێی لێ گرتون." (۳)

ئەوانە راستالانە بەناواتی جیهاد کردن بوون لە غەزای تەبووک، بەلام نەیان توانی بەهۆی نەخۆشی یان نەبوونی توانا ماددییه‌وه‌، خۆی بەخشنەش پاداشتی موحاهیدانی بۆ دانان بەو سەرپراستییه‌یان، کاتیکی هه‌یجیان نەبوو

(۱) [مسلم: ۲۵۰۲]

(۲) [الترمذی: ۱۶۵۳]

(۳) [البخاری: ۴۴۲۳]

بیه‌خشن بۆ جیهاد و پێی بکه‌ونه‌ پێ، به‌ چاوی پر فرمیسکه‌وه‌ گه‌رانه‌وه‌
پۆحه‌کانیان به‌ تاسقی مه‌یدانه‌کانی قوربانیدانی پێگه‌ی (الله) وه‌ بوو.

همان کات دوورپووان ده‌ستپۆشتوو و پێ کێشه‌ش بوون که‌چی هه‌ر به‌
سووکیه‌تی رازی بوون.

﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ
وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [التوبة: ٩٣]، «به‌راستی جیهاد له‌سه‌ر
ئه‌وانه‌یه‌ که‌ مۆله‌ت لی ده‌خوازن له‌ حالیکدا هه‌یانه‌ و ده‌وله‌مه‌ندیشن رازی
بوون له‌ گه‌ل ئافره‌تانی پاشماودا بمێنن و خواش مۆری ناوه‌ له‌ دلیان ئیدی
نازانن.»

سا خواجه شه‌هیدیمان له‌ پێگه‌ی خۆتا پێ بیه‌خشه‌ و به‌ر له‌ویش نییه‌تیکی
راستالانه‌ که‌ بیه‌ری بین پێی له‌ دوورپوویی.

۸- سهختیی په رسته شه کان له سهریان

نه مه شیان دیسان په یوه ندی به سیف هت گومان کردن له نایینه وه هدی له لای مروفی دووړو، هتا دلنیا یی لاوا تر بیت، نه میس زیاد ده کات، پارێزران لئی پیوستی به دلنیا یی. په روهر د گار فەر موو یه تی: ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿البقرة: ۴۵-۴۶﴾، «هاوکاری بخوازن له نارامگری و نوێژ نه وهش سهخته مه گهر له سر ملکه چان و دلگران (۴۵) نه وانه ی پروایان وایه که به په روهر د گاریان ده گه نه وه و بو لای نه و ده گه پښنه وه.» وهک پیشتیش باس مان کرد (یظنون) له م نایه ته دا به واتای (یوقنون) دیت، وښه ی نایه تگه لی دیکه ش به هه مان شیوه.

جا نوێژ قورسه، مه گهر له سر نه وانه ی یه قینیان به روژیکی دوا یی هدی که ده گه نه وه به په روهر د گاریان تیدا و له وی پاداشتی پاسپارده و نه رکی نوێزه کانیان ده داته وه به پاداشتیکی مه زن.

به لام، دووړووان گومانیان له م روژی دوا یی هدی، یان نه سلن باوهریان پی نیی، هو ی نه ویه نوێزیان له سر قورسه. چونکه کاتی ده ویت بو ی تایبته بکیت له پیناو به جیگه یان دنی مه رجه کانی دروست گهرانی و داپران له بیر کردنه وهی دونیا یی، نه و دنیا یی که ته نیا باوهری دنیا و چه سپاری دووړووانه. پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فەر موو یت: «به راستی قورسترین نوێژ له سر دووړووان نوێزی عیسا و نوێزی به یانیی. گهر بیشان زانیا یی چیان تیدا یه (له پاداشت) به گالکیش بووایه بو ی دهاتن، سوړند بیت هاتووه به دلما فەرمان بدهم قامه تی نوێژ بکرت و پاشان فەرمان به پیاو ټک بدهم پښنوێزی بو خه لک بکات و نه و جا له گه ل

کۆمەلێک پیاو دا دەرېچم کە چەند کۆل داریان پێ بیت، بچمە سەر خەلکێک
کە نایەن بۆ نوێژ و ماله کانیا ن بەسەردا بسووتینم بە ئاگر." (۱)

بۆچی دوو نوێژی عیسا و بەیانیش؟ چونکە دوورپووان لەو دووانەدا تەنیا خوا
ئاگای لێیانە! لە نوێژەکانی دیکەدا لە ترسی شەرمەزاربوونی لای موسلمانان
دێن بۆ مزگەوت، بەهەر حالیش ئەوان وەختی ئەم نوێژانە خۆ بەخەبەرن. کەواتە
کێشە نییە لەم دۆخەدا نوێژەکان بکەن باشترە... خۆ ئەگەر دواپۆژیک و
بەهەشت و دۆزەخیک هەبێت هیچیک زەرەر ناکەن بەم نوێژانەی کردوویانە!
بەلام عیسا و بەیانی، دوو وەختی تارکین، لەوانەیە ناسان نەبێت باوەرداران
بیانناسنەوه ئاخۆ لەوین یان نا. ئەوجا لەم دوو کاتەشدا دەبێت خەوێش بکەن
قوربانی، یەک کاتژمێر خەویش لای دوورپووان گەرنگترە لە بەهەشتیک بە
پانتایی ناسمانەکان و زەوی! کە بەهەشت لەلای ئەو گریمانەیە هێندە لە جێ
دەنیاییدا نییە قوربانی بۆ بدات! ڕاکشی خەونی خوش ببینێت پێی باشترە
لەوهی بۆ کردەوهیەک هەستێت بە ئامانجیککی غەیبی کە شکی لێی هەیه!

"خۆ ئەگەر بیانزانایە چیان تێدایە" ئەگەر دێنیا بوونایە لە گەڕانەوه و
پاداشتی چاک، لەسەر دەست و قاچیش با بۆی دەهاتن، وەک چۆن بۆ
ئیشی دنیا وان، بە چوار پەل بۆی دەپۆن و بگرە زمانەلاسکەشی بۆ دەکەن
بۆ بچووکتەری قازانج و شەمەکیک.

لە فەرموودەیەکی دیکەدا دەفەرمووت (ﷺ):

(سوێند بەوهی گیانی منی بەدەستە گەر یەکیکیان بیزانیایە پارچە
ئێسکیکی زلی گوشت پێوه ماو، یان دوو سمی باشی دەست دەکەوت، دەهات
بۆ نوێژی عیسا). (۲)

(۱) [مسلم: ۶۵۱]

(۲) [البخاري: ۶۴۴]

دووڤوو شک بهری به هاتن بۆ مزگهوت، ئیسکینکی گۆشتن، یان ته نانهت گۆشتی نیوان دوو سنوچقی بزنیك له ده می ده دات، بۆ عیسا دیت! به لام به ههشتیک که پانتاییه که ی ئاسمانه کان و زهوی بیت، هیندی نهو پله گۆشته پالنه ر نییه بۆی!

لهم پۆژانه ی خۆماندا، بیربکهوه ... حالی مزگهوت چۆنه له گه رپه کیکی قه رپه با لگی پر له خه لک و خانوو؟ نوێژی عیسا بجۆ یان دوو ریزه، یان سیان، نه ی چۆنی لی دیت گه ر بلین دوا ی نوێژ "چیشتیکی" چه ور، یان بریک پاره به سه ر ئاماده بووندا دابه ش ده کرت؟ چه ند خه لکی تی ده رژیته؟

واتای نه وه نییه هه ر که س نه یه ت بۆ نوێژی به کۆمه لی به یانی، دووڤوو بیت، به لام وه ک له پیشه کییه که دا با سمان لی کرد، بابه ته که پله به ندی و ئاستی جیاوازی هه یه. جا ئیتر که سیک له خه می نوێژی به کۆمه لدا بی و نه یفه وتینی، لهم لایه نه وه له دووڤووی ترسی نییه. هه مان شیوه شایه نی ئاماره پیکردنه که نه مه دیسان خاوه ن عوزه ره کان ناگرته وه، له ناویشیاندا نه وانده ی دۆخی ناله باری ولات و راوه دوونانی سته مکارانه ناچاری کردوون له پیشچاوان ون بن.

له به رانه برشدا، لهم پۆژگاره ی خۆماندا خه لکانیک هه ن، پابه ندبوون به نوێژی مزگهوت بووه به پیشه یان به ئامانجی نیشانه گرته وه له موسلمانان و به دوا داچوونی نه ئییه کانیا ن و دۆزینه وه ی به لگه له سه ریا ن. جا نه وه ی ده یانه ئییت بۆ نوێژ، پاداشتی چاوه پوانکراوی خوا نییه، به لکوو کرێه کی دونه یاییه، وینه ی ئیسکه گۆشته که و سه مه چه وره کان! جوان به جیگه یان دنی نوێژ، پیوه ری جوێ کردنه وه ی ئیما نه له نیفا ق:

باوه ردار گورجو گۆلانه بۆ نوێژ هه لده ستیت؛ دلسۆزانه، نییه تپا کانه، له خه می گه شتن به نوێژی کۆمه ل و به دل و ده روونی ملکه چ و ئارامیشه وه

بۆی دەهەستیت. بەلام دووروو، پراپەر پێچهوانەی ئەم سیفەتە پێی هەڵدەستیت:
(أ) دووروو لە خەمی نوێژی بە کۆمەڵدا نییه:

بەو فەرموودەیی لە پێشدا هێنامان و بەم فەرماشتە ی عەبدوللای کوری
مەسعوودیش -خوایی رازی بیت:-

(هەر کەس پێی خوشە سەبی بەموسڵمانی بگاتەو دیداری خوا، با
پارێزگاری لەو نوێژانە بکات، لە هەمان جێگەدا کە بانگی تێدا دەدریت بۆیان.
چونکە (الله) رێگەکانی هیدایەتی تەشریع کردووە بۆ پێغەمبەرە کەتان، ئەو
نوێژانەش لەو رێگەیانە هیدایەتن. خوێگر ئێوە وێنە ئەم کابرا دواکەوتوو
لە مائە کانتاندا نوێژ بکەن، سوننەتی پێغەمبەرە کەتان دەست لێ بەرداو،
سوننەتی پێغەمبەرە کەشتان گەر دەست لێ بەریدەن، گومرا دەبن. هەر پیاویک
دەستنوێژ بگریت بە دەستنوێژیکی جوان و پاشان ڕوو بکاتە مزگەوتێک
لەم مزگەوتانە، پەرورەدگار بە هەر هەنگاوێک کە دەینیت، چاکەیهکی بۆ
دەنووسیت و پلەیهک بەرزێ دەکاتەو پێی و خراپەیهکی لە شان دادەنیت.
سۆنند بیت بیرمە حالمان بە جوړێک بوو، کە تەنیا دوورووێهکی پەتیی
پەردەهەڵماریو لەو نوێژانە دواکەوت. سۆنند بیت پیاویان دەهینا، بە دوو پیاوێه
دەچوونە ژێر بایی هەتا لە ریزدا دەیانوەستاند)^(۱).

سا ڕوانە چۆن هاوێلان سوور بوون لەسەر بەجێگەیاندا نوێژەکان بە کۆمەڵ،
تەنانەت نەخۆشی عوزرداریشیان بە سەر شانی دوو پیاوێه دەهینا، کە خۆی
نەیدەتوانی بەتەنیا بچیت بە ڕێدا، لەبەر نەخۆشی یان پیری.

(ب) دووروو تەمەلی لە نوێژ دەنوینیت:

زۆرت گوێ لێ دەیت یەکیەک دەلێت: "خو من ڕوام بە نوێژ هەیە، تەنیا

له ته مه لیدایه که نایکهم، "نازانیت هەر بهم قسه یه ی چۆ ته وه سەر دوو پرووان! چونکه گهر له کوفر پزگاری بیئت له سەر بو چوونی نهوانه ی نوێژنه کهر به کافر نابین، هیشتا به به هانه ی ته مه لیه که ی، که وتۆ ته سیفه تیک له سیفه ته کانی دوو پروویه وه. په روهرد گار ده فهرمویت:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالٍ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [النساء: ۱۴۲]

«دوو پرووان فیل دهننن به رانه رخوا و نهویشه فیل لهوان ده کات، وهختیکش ههلبستن بو نوێژ، ته مه لانه بۆی ههلهستن؛ پروپامایی خه لک ده که ن و که میکیش نهییت، یادی خوا ناکهن.»

جا نهوه ی بلیت: "له ته مه لیدا نایکهم." ته مه مه حکوومبوونه، نه ک عوزر. دوو پرووان جار جار تیک ته وه زه لانه بو نوێژ هه لدهستان، به لام ته مه ته وه زه لی ته سلهن ناهیلێ هه ستیت!

خۆ گهر بشوتریت: "به لام سیفه تیک تیرش له نایه ته که دا هه یه، نهوه ی که نهوان بو ریایی خه لک ده یان کرد، له کاتیکدا نهوانه ی نوێژ ناکهن، زۆریکیان وهختیک چوستییان بو بیئت و نوێژ بکه ن، ریا بازانه نایکهن." ده لیین؛ به لی، به لام وهختیک ته مه ل ده بن، لهو ته مه لیه یاندا ده چنه وه سەر دوو پرووان. با خۆیان لهم چووان و هاوپییه تییه قوتار بکه ن.

(ج) دوو پروو له نوێژه که شیدا ریا ده کات:

خوای بالاده ست فهرمویه تی: ﴿يُرَاءُونَ النَّاسَ﴾ [النساء: ۱۴۲]، «پروپامایی خه لک ده که ن». ته مه ریا بازیه ش له نوێژدا، به شبه شه و پله ی جیاوازی هه یه. ده شیت پالنه ری نوێژه که له بنه رته وه ریا نه ییت له لای هه ندیکمان، به لام جوانتر نوێژ ده کات له ناو خه لکدا، جوانتر له کاتی ته نیایی خو ی و خوا دا (عز وجل).

دهشگونجیت هۆی ئەمه، چوستیه ک بیت که موسلمان له ناو برایانیدا بۆی
بیت، له بهرانبهردا دهشیت له ریاشهوه بیت.

(د) دوو پروو له سه رخۆ نوێژ به جی ناگهیهنیت:

پێغه مبهری خوا (ﷺ) ده فرمووت:

(ئهوه نوێژی دوو پرووه، دادهنیشیت چاوه پێی خۆره ههتا ده که وێسته نیتوان
دوو شاخی شهیتانهوه (واته: نزیککی ئاوابوون دهیستهوه)، ئهوجا هه لدهستیت چوار
دهنووک له زهوی دهات، که مینکیش نهییت یادی خوی تیدا ناکات) (۱).

چهند پهله پهله به موسلمانانیککی زۆرهوه دهینیت! نه له نیتوان دوو کر نووشه که دا
و نه له ههستانهوهی پاش رکووعدا تاوێک وهستانیان نییه.

نوێژی به کۆمهلی مزگهوت، هۆی جوێبوونهوهی باوهرداره له دوو پروو له
پوژی دوایدا:

که پێغه مبهری خوا (ﷺ) فرموویهتی:

(ئهوانهی رینگهی ناو تاریکاییه کان به رهو مزگهوت ده کوتهوه، مژدهی
پووناکی تهواوی قیامهتیان پێ به) (۲).

نهم پووناکییه تهواویه به سهه سیرا تدا دهیان په پێنیهتهوه و ههر ئهوکاتیشه
که به پێ ترووسکاییه ک، دوو پرووان به جی دهمین:

﴿يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ﴾
[التحریم: ۸]، «پوژیک که خوا پێغه مبهر و باوهرداران سه رشۆر ناکات،
پووناکیان له پێشیان و له لای راستیانهوه دیت و دهچیت.»

(۱) [مسلم: ۶۲۲]

(۲) [أبو داود: ۵۶۱]

﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْقَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [الحديد: ۱۲]، «پۆژیک که باوەردارانی پیاو و ژن دەبینیت پرووناکییان له پیش و له لای راستییانهوه دیت و دهچی، مژدەتان ئەمڕۆ باخانیکه پرووباره کان به ژیریدا دەپۆن، ئا ئەوهیه بردنەوه مەزنەکه.»

له تاریکاییه کانی شەودا پۆشتن، پەرورەدگاریشیان به پرووناکی بۆی گەپاندنەوه، ئەو پۆژی پرووناکیگەلیک پێوسته.

هەر له بەرامبەریشدا:

﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا﴾ [الحديد: ۱۳]

«پۆژیک دووپرووانی پیاو و ئافەرەت به باوەرداران دەلێن: "چاوەرێمان بن ئێمەش له پرووناکی ئێوه وەرێگرین."، گوترا: "بگەرێنەوه پشت خۆتان، [لەوێ] به دووی پرووناکیدا بگەرێن.»

دەیانەوێت مشەخۆری بکەن بەسەر باوەردارانەوه و بەیخ کردەوه دەستیان به بەهەشت بگا! خەیاڵی خاوا! باوەرداران به برینی تاریکاییه کان ئەو نوورەیان دەست کەوتوو، بەلام ئێوه دووپرووان بەرانبەر به چی نوورتان پێ پەوا ببینرێ؟ بگەرێنەوه، لەناو گومان و ریاکاری و تەمەلییه کانتاندا بۆی بگەرێن. مرواری لەناو لمی بیاباندا بەشکوو پەیدای بکەن. ئیتر شووراکه لی دەدریت و حەقیقەتەکان دەرە کەون و هەر نەفسیک پاداشتی کاری خۆی دێتەوه دەستی.

وازەینان له نوێژی هەینی، هۆکاری چوونی دووپرووییه بۆ ئاو دڵ:

فەرموویەتی (ﷺ): (هەر کەس بانگی گوێ لی یێت پۆژی هەینی و نەیت بۆی، پاشان گوێ لی یێت و نەیت بۆی، پاشان گوێ لی یێت

و نہیہت بڑی، خوی گہورہ مؤر لہ دلی دہات و دیکاتہ دلی مروہ کی
(دووروو۔)

مۆردان له دڵ، خراپترین سزایه کی دونیاییه. لهوهو دوا هەرگیز خاوهنه که ی تاوانی خۆی به ناشیرین نایه تهوه پیشجار. ئیتر چۆن تهوه بکات؟

دووروو يهرستشي زه کاتيشي له سهر سه خته:

بہروردگار فرمویہ تی:

﴿وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ﴾ [التوبة: ٥٤]

«هیچیش ږنگریان نه‌بوو له وهرگیرانی به‌خشینه‌کانیان، جگه له‌وهی که ښاوه‌ږ بوون به خوا و به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و نایه‌ن بو نوټر به ته‌مه‌لی نه‌ییت و نابه‌خشن به قه‌لسی و پټاخو‌شییه‌وه نه‌ییت.» ه‌دروها ف‌رموویه‌تی سب‌حانه و تعالی:

﴿فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ [التوبة: ٧٦]

«جا کاتیڳ له فزږل و به خششي خوی پئی دان، رڼزلییان تیدا کرد و روویان و مرگیرا به پشته لکردنه وه.»

هیچیش سیر نییه، زه کات و خیر کردن لای دوپوو زهره نکی پروته، نهو بروای به پاداشته دوارپوژییه که یان نییه. هه ر بویه دهینیت پیغه مبه ر (ﷺ) خیرکردنی به بدلگه داناوه له سه ر راستیتی نیمان که فرموده تی: (... والصدقة برهان)^(۱).

ہاوریٰ لہ گہلؔ نہ وہددا کہ بہ لگیہ لہ سہر باوہر؁ زیادیشی دہ کات۔

باوەردار وەختیک بیهەوت خێر بکات، باوەرپی خۆی تاو دەدات و پۆژی دوایی دەهێنێتەو یاد، بۆ ئەوێ بەرگە ی سارد کردنەو و سیخورمە ی شەیتان بگرت. نیدی باوەر و چەسپانیشی بەو دەبوژیتەو و زیاد دەکات. پەرەردگار دەفەرموێت:

﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ﴾ [البقرة: ۲۶۵]، «وتنهی ئەوانەشی بە تەمای پەرەزەبەندی الله و بە دنیایی و پیتاییمی دەروونیانەو دەبەخشن، وتنهی باخیکە بە بەرزاییە کەو.»

چۆن پزگارت بێت لە بەسەخت بینینی پەرستشەکان؟

بە زۆر یادکردنی پەرەردگاری بەرزێ مەزن. ئێبن مەسعود -خوا لێی رازی بیت- دەفەرموێت:

"بەراستی کە پەرەردگار ناکارە کانتانی لێ دابەش کردوون، وە ک چۆن پۆزیە کانتانی لێ دابەش کردوون، بە دنیاییشەو کە پەرەردگار دنیا دەدات بەوانی خۆشی دەوێن و بەوانەشی خۆشی ناوێن، بەلام ئیمان تەنیا بەوانە دەدات کە خۆشی دەوێن.

سا هەر کەس لە بەخشینی پارەدا پەزلی هەیه و لە جیهادی دوژمندا ترسەنۆکی و لە کردەوێ شەودا سستی، با زۆر بلیت: سبحان الله، والحمد لله، ولا إله إلا الله، والله أكبر."

جا پەزلیبوون بۆ پارە و ترسان لە دوژمن و لەلا سەختبوونی شەنۆتێ، لە نیفاقەو نزیکە هەتا ئیمان. بۆنی بیرچوونەوێ پەرەردگاریشی لێ دیت. نابینی چۆن فەرموویەتی:

﴿الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ

المَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ﴿[التوبه: ٦٧]، «دو‌رو‌روانی پیاو و ئاف‌رەت له یه‌کن و یه‌ک ده‌ستن، فرمان به خراپه ده‌کن و پ‌نگری له چاکه ده‌کن و ده‌ستیشیان ده‌گر‌نه‌وه، خویان له‌بیر چۆته‌وه، سا خواش نه‌وانی فه‌رامۆش کردووه.»

﴿وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ «ده‌ستیشیان ده‌گر‌نه‌وه». واته: په‌تی ده‌که‌نه‌وه خ‌زریان بۆ جگه له خۆیان لی بب‌سته‌وه، و‌ینه‌ی نه‌وه‌ش: به‌خشین له‌پ‌یناو خوادا.

جا وه‌ختیک خویان بیر‌چوویه‌وه، به‌خش‌نیشیان له‌پ‌یناو نه‌ودا له‌سه‌ر قورس بوو. ﴿فَنَسِيَهُمْ﴾ «خواش فه‌رامۆشی کردن» له میهری خۆی، واته و‌ینه‌ی له‌یاد‌ک‌راوان مامه‌له‌یان له‌گه‌ڵ ده‌کات، نه‌ چاکه‌یه‌کیان بۆ پ‌نک ده‌خات و نه‌ ده‌یان‌خاته به‌هه‌شتیشه‌وه.

جا له چاره‌سه‌ره‌کانی ئەم له‌بیر‌چوونه‌وه‌یه‌ی په‌روه‌رد‌گار، که وا ده‌کات هه‌ر‌چی تاعه‌تیشه له‌سه‌ر نه‌فس قورس ب‌یت، یه‌ک له چاره‌سه‌ره‌کانی؛ یاد‌کردنی خ‌وايه به‌ د‌ل و به‌ زمان و که‌وتنه‌ف‌ک‌ری ته‌وه‌رب‌بوونی گو‌پ‌رايه‌لی نه‌وه له ژ‌یانی تۆدا وه‌کوو باوه‌ر‌دار، و ته‌وه‌رب‌بوونی پ‌وژی د‌وایی و یاد‌کردنی‌ک‌یش له ئامانج‌ی ژ‌یان و هو‌کاری بوونی تۆ له‌سه‌ر ئەم زه‌وییه و نه‌وه‌ی که هه‌ر بۆ لای نه‌و ده‌گه‌ر‌پ‌یته‌وه س‌بحانه و‌تعالی، یاد‌کردن له ته‌وه‌رب‌بوونی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی الله و فرمانی نه‌و و نه‌هی نه‌و، له هه‌ر به‌ش و گو‌شه‌یه‌ک له به‌شه‌کانی ژ‌یانتدا. جا هه‌ر که‌س ئەم یاد‌کردنه‌وه‌یه ز‌ال ب‌یت به‌سه‌ریدا، گو‌رج ده‌ب‌یت‌وه بۆ تاعه‌ته‌کان.

ئ‌یبن قه‌ییم په‌حه‌متی خ‌وای لی ب‌یت ده‌فه‌رمووی: “به‌نده خ‌وايه‌کی هه‌یه که پ‌ی ده‌گاته‌وه و مال‌یکی هه‌یه ت‌یدا ن‌شته‌ج‌ی ده‌ب‌یت، سا لایه‌قه به‌ر له گه‌رانه‌وه، په‌روه‌رد‌گاری ر‌ازی ب‌کات و به‌ر له مال‌گواسته‌نه‌وه، گو‌پ‌ره‌که‌ی ناوه‌دان ب‌کاته‌وه.”

ههروا له دهرمانه کانی چاره بوونی ته مه لێی نه فس و بیهیممهت بوونی له
 ئاست تاعه ته کان، پروانینه به ناو ژياننامه ی پشینانی هاوه لان - خوا لیان
 رازی بیت، پیره و پهوت و سه رگوزه شته ی وان، هییمه تی مردووش زیندوو
 ده کاته وه. له م بارهیه وه نامۆژ گاریمان وایه که لک له و نامیلکه یه مان وهرگیرت
 "فبه داهم اقتده".

٩- چه‌زکردن به‌وه‌ی پێیاندا هه‌لبدیریت و ستایش بکریڤن له‌سه‌ر شتانیک که نه‌سله‌ن نه‌یانکردوه‌ه

بوخاری و موسلیم گێڕاویانه‌ته‌وه له‌ نه‌بووسه‌عیدی خودرییه‌وه که پیاوانیک له‌ دوورپووان له‌ ده‌ورانی پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ)، کاتیکی نه‌و (ﷺ) ده‌ربچوايه بو غه‌زایه‌ک، له‌جێ ده‌مان لێی، شادیش بوون به‌و پالدا‌نه‌وه‌یان له‌ پشت پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ)، جا کاتیکی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌هاته‌وه، داواي لی‌بووردن و عوزرخواییان لی ده‌کرد، سوڤندیان ده‌خوارد و چه‌زبان ده‌کرد ستایش بکریڤن به‌ شتیکی که نه‌شیانکردوه‌ه، جا نه‌وه دابه‌زی: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ تُحَمَّدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ﴾ [آل عمران: ١٨٨] «وامه‌زانه‌ی نه‌وانه‌ی شادن به‌وه‌ی کردوویانه [له‌ هه‌له‌ و تاوان] و چه‌ز ده‌که‌ن ستایش بکریڤن به‌ شتیکی که نه‌یانکردوه‌ه، س‌ا وایان مه‌بینه له‌ سزا قوتاریوونیان هه‌یه.»^(١)

دوورپو و به‌وه‌ه نه‌وه‌ستاوه ته‌مه‌لی له‌ گوێرايه‌لییه‌کان کردوه‌ه، بگه‌ ده‌شیه‌وێت خه‌لک پیاشیدا هه‌لبه‌دن له‌سه‌ر شتانیک که نه‌سله‌ن نه‌شی کردوه‌ه، نواندن و ساخته‌بازی ده‌کات تا‌کوو نه‌و ستایشه‌ نارپه‌وايه به‌ده‌ست به‌یڤیت. زۆری‌کیش له‌ نێمه‌ی موسلمان له‌م رۆژانه‌دا هه‌ن، ده‌چن له‌ توێره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا له‌و قسانه‌ زۆر ده‌که‌ن که مایه‌ پیا‌هه‌لدانی خه‌لکه‌ بۆیان و وێنه‌یه‌کی پرشن‌گدار و پێچه‌وانه‌ی واقعیان بو‌ خو‌یان ده‌کیشن. با فەر‌مووده‌که‌ی نه‌سمه‌مان به‌بیر بێته‌وه -خوا لێی رازی بێت- له‌ دوو سه‌حیحه‌که‌دا که پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)

فهرموویه‌تی: (ئه‌وه‌ی خۆی تێر و پۆشته بنوێنیت به شتێک که نییه‌تی و پێی نه‌به‌خشراوه، وه‌ک ئه‌وه وایه له توێی دوو پارچه جلی درۆینه و نواندندا بیت^(١)).^(٢) با وریا بین له‌وه‌ی بکه‌وینه ناو ئه‌م سیفته دوورپوویه‌وه، ییتاگایانه، یان ئاگایانه.

(١) مه‌به‌ست که‌سیکه، جۆره جلیک له‌به‌ر بکات به مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی به شپۆه‌یه‌کی دیاریکراو بناسریت، به نمونه: به‌رگی‌ک که خواناس و زاهید پیشانی بدات. ئاوا پا‌قه کراوه
(٢) [البخاري: ٥٢١٩، مسلم: ٢١٢٩]

١٠- ساردکردنه وهی خه لک له تاعه ته کان و گالته کردن به کارچاکان:

په روهرد گار فهرموویه تی: ﴿الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ﴾ [التوبه: ٦٧]، «دوورپووانی پیاو و ئافرهت له یه کن و یه ک دهستن، فرمان به خراپه ده کهن و ریځگری له چاکه ده کهن.»

جا هر پیاو یان ئافرهتیک، بانگه وازی بو خراپه یه ک ده کرد و ریځگری چاکه یه کی ده گرت، با بزانت که له سیفه تیکي دوورپوویی گلاوه. هر گه نجیک هاوړنکهی بهر و سهریچیه ک ده بات، یان له تاعه تیکي خو شه ویستی لای خوا ساردی ده کاته وه، با بزانی نه مه نیفاقه.

هروه ها په روهرد گار له وه سفی دوورپوواندا فهرموویه تی:

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [التوبه: ٧٩]

«نه وانه ی که عهیب ده گرن له خیر که رانی باوهر داران و له وانه شی که تنیا توانای خو یان له ده ست دایه^(١)، جا گالته یان پی ده کهن، خوا گالته ی به وان کردوه و سزایه کی به ئیشیشیان بو هیه.»

جا نه م دوورپووانه خو یان داوه شایوون له وهی شتیک بیه خشن بو ناماده کردنی له شکری (ناپهحه تی- العسرة)، که چی له ولاشموه تانه یان له باوهر داران ددها! دانیشتبوون و ته ماشایان ده کرد، یه کیک خیرنکی زوری بهیثایه، دیانگوت:

(١) به پنی توانای که می خو یان خیر ده کهن

"ئه‌وه پ‌یابازه"، ئه‌وی د‌یکه خ‌یرێکی که‌می ده‌ینا له‌به‌ر هه‌ژاری و ده‌ستکورتی، که ئه‌ویشی له ده‌می منداڵه‌کانی گرت‌بوویه‌وه له‌پ‌یناو سه‌رخستنی ئایینه‌که‌ی خوا‌دا، گالته‌یان به‌ خ‌یره‌ گچه‌که‌ی ئه‌ویش ده‌کرد که له‌ چاوی ئه‌ماندا که‌م و له‌ ته‌رازووی خوا‌دا زۆر و به‌فه‌ر بوو.

دوو‌پ‌وو خۆی ده‌بینی له‌ بن و ژێری چه‌ندین ک‌یوی سه‌رکه‌ش و زه‌به‌لاح‌دا گیر‌ی خوار‌دووه، ئه‌میش له‌به‌ر گومان و ته‌مه‌لی خۆی توانای ئه‌وه‌ی نه‌بوو ک‌یبه‌رکی ل‌ووتکه‌ به‌رزه‌کانی ئه‌وان بکات و شک‌ویه‌کی له‌بننه‌هاتووی وا بنیات بن‌یت. ئیدی پ‌ینگایه‌ک نابین‌یت‌ه‌وه بۆ که‌م‌کردنه‌وه‌ی جیاوازی ن‌یوان خۆی و وان، جگه‌ له‌وه‌ی زمان‌درێژی به‌ران‌به‌ر به‌وانه‌ بکات که‌ بال‌اترن، تاک‌وو له‌ پ‌یش‌چاوی خه‌لک بیان‌ه‌یت‌یه‌ ناستی خۆی!

سا ده‌ی تۆ نه‌گه‌ر به‌ تاعه‌ت نه‌فر‌یوت و له‌ تاوان خۆ ناب‌و‌تری، وریا به‌، ه‌یچ نه‌یت‌ مه‌به‌ به‌ به‌ردی سه‌ر پ‌ینگه‌ی تاعه‌تی خه‌لک و بانگیان مه‌که‌ بۆ سه‌رپ‌چی و تانه‌ له‌ کارچاکان مه‌ده‌. به‌شکوو ئه‌وه‌ لای خوا باشت‌ر ی‌یت ب‌وت و میه‌ر‌کت پ‌ی بکا و که‌موکو‌ر‌یت پ‌یۆشی له‌ دنیا و د‌وار‌ژ‌دا.

II گومانکردن له به‌لێتی سه‌رخستن و داچه‌سپاندنی ئیسلام که خوا داویه‌تی

نهمه‌شیان به‌لایه‌کی هه‌ره گه‌وره‌یه که وهری دوورپووانی په‌ک خستوه له‌وه‌ی سه‌رخستنێکیان بۆ ئایین هه‌ییت. نه‌و وای ده‌بینیت که که‌یسی ئایین دۆراوه. ئیتر بۆچی خۆی بۆ ماندوو بکات؟! په‌روه‌ردگار ده‌فهرمووت:

﴿وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾ [الفتح: ٦]

«تاکوو سزای دوورپووانی پیاو و نافره‌ت و موشریکانی پیاو و نافره‌تیش بدات، نه‌وانه‌ی گومانی خراپیان به‌ خوا هه‌یه، خراپه و به‌لآ هه‌ر بۆ خۆیانه و یه‌خه‌ی خۆیان ده‌گریت.»

دووروو وه‌ختیک لێکدانه‌وه‌کانی زه‌مینین، و هێژ و هه‌ژموون و گیشبوونه‌وه‌ی بیاباوهران ده‌بینیت، ئیدی وا ده‌زانیت ئیسلام فه‌وتاهه و خوا ئایینه‌که‌ی خۆی سه‌ر ناخات. نهمه‌ش گومانی خراپه، جێی خه‌شمی خوای گه‌وره‌یه. هه‌ر بۆیه پاداشتیان نه‌وه بوو:

﴿وَعَصَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [الفتح: ٦]

«هه‌روا خوا خه‌شمی لێ گرتوون و نه‌فره‌تی لێ کردوون و دۆزه‌خیشی بۆ ئاماده‌کردوون، که به‌راستی خراپترین سه‌ره‌نجام و چاره‌نوسه.»

وشه‌گه‌لێک، لیوانلیو و نوینه‌ری توورپیه‌یی توندی خوا له‌ خه‌لکانێک که گومانی خراپیان پێ بردووه (سبحانه و تعالی)، گومانی نه‌وه‌ی ئایینی خۆی

دهست لیج بهر بدات و سه‌ری نه‌خات، هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و گرو‌ی باوه‌رداران له‌ جه‌نگدا بغه‌وتین و ئیدی دوا‌ی نه‌وانیش تا ماوه‌ ئیسلام سه‌ریکی دی به‌رز نه‌کاته‌وه. چه‌ند ئایه‌ت پاشی وی ده‌فرمو‌وت:

﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَرَبِّكَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَّتُمْ ظَنًّا سَوِيًّا وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾ [الفتح: ۱۲]، «به‌لكوو واتان گومان برد كه پیغه‌مبه‌ر و باوه‌رداران هه‌رگیز نا‌گه‌رینه‌وه ناو مال و مندالیان، نه‌وه‌شتان له‌ دلدا رازنرایه‌وه و گومانی خراپتان خسته‌ گه‌ر و خه‌لكیکی فه‌وتاو و له‌به‌ینچوو بوون.»

دوو‌پوو كه ده‌روانیته‌ بی‌باوه‌ران و هی‌زی ماددییان تاو داوه، دلی له‌ سینه‌ی ده‌خزیت، نه‌وجا ئاو‌ر ده‌داته‌وه لای باوه‌رداران و ته‌نیا شه‌ك و تفاتیکی كه‌میان پی‌وه‌ ده‌بینیت كه‌ نه‌وپه‌ری توانایانه، له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا ده‌م به‌ ته‌هلیله و ته‌كبیره و پوو به‌ مژده و دل پر له‌ چه‌سپاوی و یه‌قینن به‌ واده‌ی خوا. ئیدی دوو‌پوو له‌ پێكه‌نین ده‌دات و ده‌لیت: نه‌م ساویل‌كانه‌ وا ده‌زاتن دینه‌كه‌یان سه‌ریان ده‌خات به‌سه‌ر نه‌و گرو‌ پرچه‌ك و زله‌یزانه‌؟!

﴿إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هَٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [الأنفال: ۴۹]

«وه‌ختێك دوو‌پووان و نه‌وانه‌ی دلیان نه‌خۆشی تیدا‌یه، گوتیان: نه‌وانه [باوه‌رداران] ئایینه‌كه‌یان فریوی دا‌ون، هه‌ر كه‌سیش پشت به‌ خوا بی‌هسته‌یت، نه‌وا خوا ب‌لند و زال و دانایه.»

گومان‌كردن له‌ به‌ئینی خوا، هۆ‌كاره‌ بۆ زۆ‌ریك له‌ سیفه‌ته‌كانی دوو‌پوویی:

كه‌سی گومان‌كه‌ر له‌ سه‌رخسته‌نی خوا‌یی، ده‌روونی ده‌شكێته‌وه و وه‌ی

ده‌پرووخیت و ئیراده‌ی ئیفلیج ده‌ییت، به‌تایبه‌ت گهر له‌پال نه‌ودا، گومان‌کردن له‌پۆژی دوایش بیته‌سه‌ری؛ نه‌و پۆژه‌ی خوا به‌نده‌کانی به‌سه‌رخستنی هه‌ره‌گه‌وره و یه‌کلایی به‌سه‌ر دوژمنانیدا سه‌ر ده‌خات:

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ [غافر: ۵۱]

«سوێند ییت که ئیمه‌ په‌یامبه‌رانمان و نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هه‌یناوه سه‌ر ده‌خه‌ین له‌ژیانی دنیا و له‌پۆژی هه‌ستانه‌وه‌ی شاهیده‌کانیشدا.»

ئیدی دوا به‌دوای نه‌وه، په‌کی ده‌که‌وێت له‌وه‌ی قوربانی بۆ پێگه‌ی خوا بدات. بۆچی قوربانی بدات وه‌ختیک ئیسلام له‌لای نه‌و به‌زیو و دۆراوه؟! ده‌بینی له‌گه‌ڵ باوه‌ردارانیشدا درۆ ده‌کات، بۆ نه‌وه‌ی پرووی لی وه‌رگێرن و وازی لی یێن بکشیته‌وه له‌پروویه‌پروویه‌وه‌ی دوژمن.

هه‌روا له‌هه‌لج نه‌پساویشدا به‌بۆ گۆڕپایه‌لیکردنی بیباوه‌ران به‌ژیانی نایینی خوشی؛ چونکه له‌چاوی نه‌ودا، نه‌وان به‌هێزترین.

ده‌شبینی په‌یمانی خۆی له‌گه‌ڵ خوادا ده‌شکینێ. نه‌و که شکی له‌توانایی خوا هه‌بێ له‌سه‌رخستنی ناییندا، شکی له‌وه‌ش ده‌بێ که تۆ له‌په‌یمان‌شکێنان به‌سه‌نیته‌وه.

کرده‌وه‌گه‌لیکی به‌د و نابووت، که سه‌رجه‌میان به‌ری شوومی گومان‌کردن له‌سه‌رخستنی خوا بێ.

په‌روه‌ردگار له‌وه‌سفی حاڵی دوو‌پرواندا له‌پۆژانی غه‌زای خه‌نده‌ق، ده‌فه‌رموویت:

﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾

[الأحزاب: ۱۲]

«وهختیک دووړووان و نه‌وانه‌ی نه‌خو‌شی له دلیاندایه ده‌لین: "واده‌دانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی جگه له فربو و به‌تال هیچی دیکه نه‌بوو."»

گومانیان له به‌لین‌ی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرد سه‌بارت به سه‌رکه‌وتن. جا نهم بر‌وا بو‌گه‌نه‌یان به‌رو چی بردنی؟:

۱. ﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا﴾ [الأحزاب: ۱۳] «وهختی گرویه‌ک له‌وان وتیان: "ته‌ی خه‌لکی یه‌ثرب! مانه‌وه و پیگه‌یه‌کتان لیره‌دا نییه، ده‌ی بگه‌رینه‌وه."» - پشت‌کردن له جیهاد و قوربانیدان له‌پیناو خوا.

۲. ﴿وَيَسْتَأْذِنُ قَرِيبٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ﴾ [الأحزاب: ۱۳] «گرویه‌کیشیان مؤل‌ه‌تیا‌ن له پیغه‌مبه‌ر داوا ده‌کهن، ده‌لین: "مال‌ه‌کانمان به‌ده‌روه‌یه و جیمه‌ترسییه"، که وا نییه و جیمه‌ترسیش نییه.» - درو‌کردن له‌گه‌ل باوه‌رداران.

۳. ﴿إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ [الأحزاب: ۱۳] «جگه له هه‌لاتن مه‌رامی‌کی تریان نییه.» - نیدی ترسنو‌کی و دار‌ووخان.

۴. ﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُلِوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا﴾ [الأحزاب: ۱۴] «خو نه‌گه‌ر له لا‌کانیه‌وه [مه‌دینه] بین بو‌یان و بیان‌گرن و داوای شیرکیان لی بکه‌ن، راست ده‌یدن به‌ده‌سته‌وه و هی‌نده له‌سه‌ری ناوه‌ستن.» - په‌له‌کردن له بی‌باوه‌ربوون و گو‌رپ‌ایه‌لی‌کردنی بی‌باوه‌رپان و نه‌چه‌سپان له‌سه‌ر مه‌بده‌ه.

۵. ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾ [الأحزاب: ۱۵] «خو نه‌وانه پی‌شتر په‌یمانیان به خوا دابو که پشت هه‌لنا‌کهن و نایدو‌رینن، که به‌پراستیش په‌یمانی خوا لی ده‌پرس‌رته‌وه.» - نه‌وجا شکاندنی په‌یمان له‌گه‌ل خوا سبحانه و تعالی.

نی‌بن که‌ثیر له وه‌سفی حالی دووړووان له غه‌زای نه‌حزابدا له خزمه‌ت نهم

فهرمايشته‌ی په‌روهر د گاردا:

﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾
[الأحزاب: ۱۲] «وه‌ختیځ دووړووان و نه‌وانه‌ی نه‌خو‌شی له دلیاندايه، ده‌لین:
"واده‌دانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی جگه له فريو و به‌تال، هيچی ديکه نه‌بوو."
ده‌فهرمویت:

"نه‌وه‌ی دووړو بوو، دووړوويه‌که‌ی به‌در که‌وت، نه‌وه‌شی گرمان، یان
رقتیځ له دلیدا هه‌بوو؛ لاوازی که‌وته گیانی و نه‌و خوتخوته‌یده‌ی له دلیدا
بوو که‌وته سهر زاری، له‌بهر لاوازی نیمانی و دژواری نه‌و حاله‌ی تیی
که‌وتبوو". راستیشی فهرمووه. مه‌عتیبی کوړی قوشه‌یری دووړوو، ده‌یگوت:
(موحه‌مه‌د به‌لینی نه‌وه‌ی پی ده‌داین هه‌رچی گه‌نجینه‌ی کیسرا و قه‌یسه‌ره
هه‌لی لووشین، که‌چی نیسته ریڼگه‌مان نییه بچین بو سهر‌تاو).

هه‌روا به‌روانه چو‌ن نیین که‌ثیر، دووړووان و نه‌وانه‌ی نه‌خو‌شی له دلیاندايه،
له یه‌ک ئاستدا دانه‌نا. هه‌یان‌بوو دووړوويه‌کی په‌تیی ته‌واو بوو، هه‌شیان‌بوو
نیمان لاواز، حاله‌ی له حاله‌ی دووړووی په‌تی باشت‌ر بوو؛ به‌لام نه‌و لاوازی و
که‌میه‌قینییه‌ی هه‌یبوو، له‌بهر ته‌نگانه‌ی دو‌خه‌که هه‌مووی که‌وته در.

باوه‌ردار گومان له واده‌ی خوا ناکات:

پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویست (ﷺ) هه‌ر له هه‌مان دو‌خی ئال‌وز و ناهه‌مواری
ر‌وژی خه‌نده‌قدا، مژده‌ی فه‌تح‌کردنی ولاتانی به باوه‌رداران ده‌دا، له بلیسه‌ی
دل‌نیا‌بوونیه‌وه له‌و به‌لین و هه‌واله‌ی که (الله) پی دابوو سه‌بارت به فه‌تحه‌کان.
هه‌ر بویه په‌روه‌ر دگار له سووړه‌تی نه‌حزاب، له پاش باس‌کردنی حاله‌ی دووړووان،
ده‌فهرمویت:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب: ۲۱]

«به‌راستی نثوه له پیغه‌مبه‌ری خوادا پیشه‌نگی‌کی باشتان هه‌بوو، بۆ یه‌کی‌ک باوه‌ر و ئومیدی خوا و رۆژی دوابی هه‌ییت و یادی خوا زۆر بکات». له وه‌سفی باوه‌ر دارانی راست‌ایشدا، ده‌فرموو‌یت:

﴿وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ [الأحزاب: ۲۲]

«وه‌ختی‌کیش باوه‌ر داران حیزه‌کانیان دی^(۱)، گوتیان: "تا ئه‌مه‌ بوو که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی به‌ئینیان یی دابووین و خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌شی راستیان فرموو". جگه‌ له‌ باوه‌ر و ملکه‌چی، هه‌یچی دییان بۆ زیاد نه‌بوو و نه‌نواند.»

له‌ گه‌ل ئیماندا، ئانومیدییه‌ک بوونی نییه، نه‌تدیوه‌ خوا‌ی گه‌وره‌ له‌سه‌ر زاری ئیبراهیم (علیه‌ السلام) چی ده‌فرموو‌یت:

﴿قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ﴾ [الحجر: ۵۶]

«گوتی جا‌ کئ له‌ میهری په‌روه‌رد‌گاری ئانومید ده‌ی، جگه‌ له‌ گوم‌رایان؟»

هه‌روا له‌سه‌ر زاری یه‌عقوب (علیه‌ السلام):

﴿وَلَا تَبْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَبْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ﴾

[یوسف: ۸۷]

«ئانومید مه‌بن له‌ میهری خوا به‌راستی جگه‌ له‌ خه‌ل‌کی کافر که‌س له‌

میهری خوا ئانومید نابێ.»

ئێبن مه‌سه‌عوودی قوتابی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ)، هه‌ر وای فرمووه‌:

(۱) که‌ گه‌له‌کۆمه‌یان لی‌ کردبوون و ده‌وره‌ی مه‌دینه‌یان دابوو

"تاوانه گه‌وره‌کان: هاوه‌لدانان بو‌ خوا و ئه‌رخه‌یانبوون له پیلان و سزای خوا
 و، بی‌ئومیدبوون له میهری خوا و نا‌ئومیدبوون له سه‌رخستنی خوا". جا ئه‌م
 ئایینه سه‌رخاوه. خاوه‌نه‌کانی ده‌می‌ک لاوازه ده‌بن به ئه‌ندازه‌ی ده‌ستبه‌ردانیان
 لێ، به‌لام ره‌شه‌کی‌ش نابێ و تۆمار نایه‌یچ‌جێته‌وه. ئومه‌ته‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)
 نافه‌وتین. نه‌وه‌شی هه‌ولێ له‌ناو‌بردنی ئیسلام ده‌دات، گه‌وجتره‌ له‌ شیتیک که
 سکی خۆی برپوه و قورگی خۆی د‌رپوه و مۆر بۆته‌وه و فوو له‌ خۆر ده‌کات
 تا بکوژن‌تته‌وه!

﴿يُرِيدُونَ لِيطْفِئُوا نَوْرَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾

[الصف: ٨-٩]

«دهيانه ویت پرووناکیی خوا به ده میان بکوژیتنه وه که خوا پرووناکیی خوی ته واد ده کات و ده باته سهر، با بیباوه رانیش پیمان ناخوش بیت (۸) نه وه که پیغه مبه ره که خوی به ریتوتنی و تاینی حهق ناردوه، تا کو به سهر هه موو ناینده [ناینه کانی دژی] زالی بکات، با موشریکانیش پیمان ناخوش بیت.»

سا ئەم ئايىنە سەرخراۋە. پېغەمبەر (ﷺ) فەرموۋىيەتى: "مژدە بەم ئوممەتە
بەدە، بە بلىدى و دەسلەت و داچەسپان لە شاراندا و، سەرکەوتن و بەرزى لە
ئايىندا. ھەر كەس شى كارى قىامەتى بۆ دۇنيا بىكات، بەشىكى بۆ نىيە لە
دواپۆژدا." (۱) جا ئەو كەسەى كە كارى دواپۆژى بە مەبەستى دۇنيا كىردوۋە،
وەك بلىى ھەمان ئەو كەسەى ھەست دەكات كەيسى ئايىن دۆپراۋە، جا بۆيە
پىۋىست بە قوربانىدان ناكات. ئىدى دەلىت: "دەى ھىچ نەىت بەم كىردەۋىيە
پىگەيەك لەلەى خەلك پەيدا بىكەم باشترە لەۋەى بە دەستى بەتال لىنى
دەرىچەم."

پیغه مبه‌رمان (ﷺ) فەرموویتى: "هەر کوی شهو و پوژی پێ بگات، ئەم نایینه پێی دەگات. پەروردگار مالتکی قورپن، یان مووینی [دەشتەکی و کۆچەری] لی دەرناکات، ئیلا ئەم ئەم نایینهی پێدا دەبات، بە بلندیی بلندانیک یان سەرشوپی ر‌سوايانیک: بلندییه‌ک که (الله) به ئیسلام و ئەهله‌که‌ی دەدات و سەرشوپییه‌ک که ده‌یکاته به‌شی کوفر." (۱)

جا ئیدی بۆ هەر که‌سی‌کیش که پاش هه‌موو ئەمه، هیشتا گومانی له به‌لێنی خوا هه‌یه به سەر‌خستنی نایینه‌که‌ی:

﴿مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ [الحج: ۱۵] «هەر که‌س پێی وایه خوا ئەو [موحه‌مه‌د] سەر ناخات له دنیا و دوا‌پوژدا»، واته: هەر که‌س گومان‌خراپه به‌رانبەر به خوا و، واده‌زانیت (الله) ده‌ست له نایینه‌که‌ی و پیغه مبه‌ره‌که‌ی به‌رده‌دات: ﴿فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ﴾ [الحج: ۱۵] «با نام‌پرا‌زیک درێژ کاته‌وه به ئاسماندا»، واته: با گوری‌سێک بنالێنی له ملی و ئەوسه‌ریشی به‌ستیت له بن‌میچی خانوه‌که‌ی (هه‌رچی به‌سه‌ر سه‌رته‌وه‌ پێ و سیبه‌رت بکا ئاسمانی پێ ده‌لێن).

﴿ثُمَّ لَيَقْطَعَنَّ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ﴾ [الحج: ۱۵] «ئه‌وجا با بی‌پریت، بزانی ئەم ته‌گبیره‌ی داخی سینه‌ی داده‌مرکینیه‌وه؟»

با خۆی بخنکیتی و هه‌وای له خۆی بی‌ریت تا ده‌مریت! یان له به‌رزاییه‌ک ئەمه بکا که په‌تی پ‌ری، راست بکه‌ویت و ملی بشکیت. جا گه‌ر به‌لێنی خوا شیفای سینه‌ی دوورپووان نادا له گومان و ترس و، تیماری ئەو داخه‌ی نا‌کا که له موسلمانان هه‌ژمار کراوه و ده‌شزانیت ئەوان دۆ‌پاون [به‌ بر‌وای خۆی]، هه‌روه‌ها گه‌ر به‌لێنی خوا و نا‌کات بی‌باوه‌پان بیتومید بن له دوا‌په‌ینانی ئیسلام و پیلان لی گ‌یرانی، با هه‌ردوو تاقم هه‌ول بدن به‌ ملشکاندنێ خۆیان ئەم

ناشووب و هه رایه ی ناو دلیان هیور بیتهوه!

ئیین عاشوور ده فەر مووینت:

"ئه گهریشی ههیه نایه ته که مه بهستی گرویه کی دیکه بیته، که له سهروه ختی لاوازی نیسلامدا موسلمان بووینت و بیثومید بووینت له سهرخستنی خوایی و کهوتیینه ناو سه غله تی و مهراقه وه، ختووه ی شهتانیان بو هاتبی که واز له نیسلام بهینت و بگه پینه وه سه رکوفر. سا پهروهرد گاریش بهم نایه ته دایخورباندن و هه ره شه ی لی کردن که نه گهر هینده بیثومیدن له سه رکوتن له دونیادا و به گومانن له به دهسته نانی پاداشتی دواپوژیش، ئیدی هه لگه پانه وه یان له نیسلام زیانیک به خوا و پیغه مبه ره که ی ناگه یه نیته و زه فەرئک به ئایین نابات، ئه گهریش ده یانه وی با خو یان بخنکینن، به شکوو نه وه که فوکولی لهرزوکی و که سهریان دامرکینیتته وه، له وانه شه نه مانه دوورووان بووینت."

"سיעدی ش ناماژه به واتایه کی نازهنین و جیسهرنجی دیکه ده دات:

"واتای ئهم نایه ته پیروژه ش: ئهی نه وه ی دوژمنایه تی موحه ممه دی پیغه مبه ر (ﷺ) ده کهیت و له هه ولی کوژاندنه وه ی ئایینه که یدا ی، به نه زانیی خوت پیت وایه ئهم هه ولدانه ت شتیک سوودی ده بیت، بزانه چه ندی رینگه ش بگریته بهر و ناره قی شه و روژ بکه یته وه له پیلانگیران له پیغه مبه ره که ی، هیشتا داختمامریتته وه و شیفای رقت نایه، چونکه توانای شهوت نییه، به لام وا رینگه یه کت بو پیشیار ده که ین شیفای زامت بیت و پالپشتی ئاسمان له موحه ممه د بپریت -ئه گهر مومکین بیت-. له ده رگه وه بو ی بچو و هوکاری خوی بو بگره بهر. گورسیکی چنراوی تو کهم، یان هه ر نامرازیکی دی بهینه و بیگیرینه له ئاسمان و نه و جا سه رکه وه پییدا، هه تا ده گه یته ئهو دهلاقانه ی ئاسمان که پالپشتی و سه رخستنی پیدا دیتته خوار، دایان بخه و قوفلیان به ده و پهانبره، به مه چاره ت ده بیت. ئه مه یه راوژ و پیلان. ئیدی به جگه له مه،

هەرگیز وامهزانه پرزگارت دهیّت و سەرفراز دهیّت، با ته‌واوی بوونه‌وهریش
هاوکارت بن. ئەم نایه‌ته پیرۆزه‌ش، به‌لێن و مژده‌ی پاشکاوێ سەرخستنی
پەرۆردگاری تێدایه‌ بۆ نایینه‌که‌ی و پێغه‌مبەرکه‌ی و به‌نده‌ باوه‌ر‌داره‌کانی و
بیتومێدکردنی بی‌باوه‌ران، ئەوانه‌ی ده‌یان‌ه‌وێت به‌ ده‌میان نووری خوا بکۆژێننه‌وه،
که‌ خوا ته‌واوکه‌ری نووری خۆیه‌تی، با کافرانی‌ش پێیان ناخۆش بێ، واته‌: با
هەرچیش هه‌وڵ ده‌توانن، بیده‌ن."

واتای قسه‌که‌ی سיעدی ئەوه‌یه، نایه‌ته‌که‌ ناماژه‌ی ئەوه‌ ده‌کات که
که‌س ناتوانێت ده‌رگه‌ی سەرکه‌وتن له‌سەر باوه‌ر‌داران بیه‌ستێت، چونکه‌ به
ناسمانه‌ کانه‌وه‌یه.

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾ «پەرۆردگارم ورده‌کاره‌ بۆ ئەوه‌ی ده‌یه‌وێت»:

ئەوجا بڕام، گەر تۆ له‌ باوه‌ر‌دارانی به‌لام فووتی‌بوونی باتل و ده‌سه‌لات‌داری‌بوونی
ئەهله‌که‌ی ده‌ترسێت و عه‌قڵت قه‌بوولی ناکات چۆن خوای گه‌وره‌ نایینه‌که‌ی
سەر ب‌خات، کاتی‌ک توانا ماددییه‌کان هیچ له‌ به‌رژه‌وه‌ندی ناییندا نین، ئەوا
بۆ دُنیا‌بوونه‌وه‌ی دَلت پێت ده‌لیم:

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ [یوسف: ۱۰۰] «به‌پراستی
پەرۆردگارم ورده‌کاره‌ بۆ هەرچی ده‌یه‌وێت هەر ئەو‌یشه‌ زانا و دانا»، واته‌: که
کارێکی بوێت، هۆکاری بۆ ساخته‌ دینی و پێکی ده‌خا و ده‌باته‌ سەر، به
ناسانترین و نیا‌نترین و وردترین پێگه‌یه‌ک که‌ به‌ خه‌یالی‌شدا نه‌یه‌ت. له‌ هه‌ناوی
ته‌نگانه‌یه‌کی تونده‌وه، بۆ فراوانی ده‌روویه‌کی سەرسو‌رپه‌نهر؛ له‌ لاوازییه‌وه،
بۆ ب‌لندی و ده‌سه‌لات‌داری.

ئەم نایه‌ته‌ له‌سەر زاری یووسفه (علیه‌ السلام)، یووسف‌یک خوا له
تاریکایی زیندانه‌وه‌ به‌ره‌و پێگه‌ی ب‌لندی و مه‌زنی و به‌رپۆه‌به‌ری و فرمان‌په‌وایی
بردی و، له‌ هەر کوێی زه‌وی میسر بی‌ویستایه، مال و جێی و مه‌نزڵ بوو بۆی،

ته‌نیا به خه‌ونیک که پیشانی پادشا درا!

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾

هەر ئەو بوو (سبحانه)، که پاشی ئەوێش وای کرد فیرعه‌ون موسا له تابووتیکی ناو ده‌ریاوه بگرت‌ته‌وه و له ماله‌که‌ی خۆیدا به‌ختیوی بکات، بۆ ئەوه‌ی فه‌وتانی فیرعه‌ون و سه‌ریازه‌کانی له‌سه‌ر ده‌ستی موسا (علیه السلام) بێت!

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾

هەر ئەو بوو (سبحانه)، که ئیمانی هاو‌ئشته‌ دڵی نوعه‌یمی کۆری مه‌سه‌عووده‌وه، ئەو رۆژی به‌نو قور‌ه‌یظه‌ ناپاکییان کرد و باوه‌رداران له ژێر و ژووره‌وه‌ ده‌وره‌ درابوون، نوعه‌یم ناشووی خسته‌ نێوان موشریکان و جووله‌که‌وه، نه‌وجا په‌روه‌ردگار بایه‌کی نارد و جه‌نگی له‌کۆڵ باوه‌رداران کرده‌وه.

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾

هەر ئەو بوو (سبحانه)، که فاطمییه‌کانی میسرێ به‌ردایه‌ گیانی یه‌کتر، تا ئەوه‌ی له‌دژی یه‌کتر هاوار به‌رنه‌ لای نوره‌ددین زه‌نکی و ئاویش سه‌لاحه‌ددین بنێری، قو‌ناغیکی نو‌تی پا‌ک‌کردنه‌وه‌ی میسر له‌ بۆگه‌نی وان ده‌ست پێ بکا و، میسرێک که بووبووه‌ لانکه‌ی دو‌ژمنایه‌تی‌کردنی ئیسلام، بێته‌ ژێر سایه‌ی ده‌وله‌تی سه‌لاحه‌ددین و جه‌نگی خاچه‌رستانی پێ بکا!

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾

هەر ئەو بوو (سبحانه)، وای کرد ته‌تار سه‌یفه‌ددین قوطوز به‌ چه‌ند دره‌مه‌میک بفرۆشن، تا له‌ دوایدا فه‌وتانیان به‌ ده‌ستی وی بێت!

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾

هەر ئەو بوو (سبحانه)، ده‌وله‌تانیکی "زله‌یز" که هه‌ولی‌ان ئەوه‌ بوو هه‌ندی‌ک

له موسلمانان به کار بهێتن له جهنگی دژ به دهوله تانی کێبه رکینکاری خۆیان، کهچی نغروی ناو لمی ولاتانی هه مان نهو موسلمانانه بوون، پاش بیست سال و رسوایانه، کلکیان دایه سه ر شانیان و گه رانه وه و ده رچوون لی.

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾

زۆری جگه له مهش. ییباوه ران پیلان ده گیرن و هه مان پیلان به سه ر خۆیاندا هه لده گه ریته وه و له ناوچوونیان هه ر له وه دا ده ی، که وایان ده زانی خالی هیژه به ده ستیانه وه:

﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ [فاطر: ۴۳]

«پیلانی خراپیش ته نیا به سه ر خاوه نه کانیدا دیته وه.»

﴿وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ [الأنفال: ۳۰]

«پیلان ده گیرن و خواش پیلان ده گیریت و خواش باشتیرینی پیلانگیرانه.»

خه ریکی پیلانگیریه کی مرۆیی داخو راو ن هوان، له به رانه به ر پیلانگیریی خوای زالی زهوی و ئاسمانه کان (سبحانه و تعالی):

﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۖ وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ [الطارق: ۱۵-۱۶]

«هوان پیلاننیک ده گیرن و (۱۵) نه منیش پیلاننیک ده گیرم.»

سامانیان به خه رج ده دن بۆ به ستنی پێگهی خوا، به لام سه ری خۆیانی پی پان ده بیته وه:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ﴾ [الأنفال: ۳۶]، «به راستی نه وانه ی ییباوه ر بوون، سامانه کانیان به خه رج ده دن بۆ نه وه ی [خه لک] له پێگهی خوا بدێرن،

سا [دەیبینی] بەخەرجی دەدەن و پاشان دەبێ بە داخیش بۆیان و پاشانیش دەبەزێنن.»

جا خۆت بەووه سەرقال مەکە "چۆن دەکرێت خوا نایینه کە ی سەر بخت؟"، بەلام سەرگەرم و بەمشووری ئەو بە، تۆ خۆت لە گرووی سەرخەری ئەم دینه بیت و تا کۆتا هەول و توانا، لەسەر پێگەکانی سەرخستنی بیت، شکۆی هاوکاریکردنت لە سەرخستنی ئومەتدا بێ بێریت، تێتر با ئەم سەرخستنه پاش مردنی تۆش بیت. خوای گەوره من و تۆش لەوانه بگێریت.

نامۆزگاریشتان بە خوێندنهوی ئەو پەرتووکه مان دەکەین "بشائر - مزگینیه کان"^(١)؛ بۆ لادانی ناو میدی و دارووخان و گومان لەسەر بەلێنی خوا بە سەرخستنی باوەرداران. کە هیچیک لەمانه، سیفەتی باوەردار نین.

(١) پیکخواوی ئاستانه ئەم پەرتووکه ی وه رگێراوه بۆ کوردی له ژێر ناوێشانی (مزگینیه کان)

١٢- خۆشویستن و هه‌ڵپه‌کردن بۆ دنیا و ده‌ربهرینی قه‌ڵسی و نارەزایی له‌ مه‌ختی به‌ڵدا

دوو‌پوو به‌مه‌رجی داده‌نیت که نیسلام سوودیکی دنیایی پێشه‌کیانه‌ی بۆ به‌یتیت، نه‌وجا به‌ ئایین وه‌ری بگریت. چۆن وا نییه که سنوره‌کانی بینایی نه‌و، ته‌نیا لای واتا نزمه‌ دنیاییه‌کان وه‌ستاه‌ته‌وه‌ و، پاداشتی دوا‌پو‌ژیش له‌ هه‌ژمار و لی‌کدانه‌وه‌کانیدا نییه؛ چونکه نه‌سله‌ن گومانی له‌ دوا‌پو‌ژ هه‌یه. په‌روه‌ردگار له‌ وه‌سفی دوو‌پو‌واندا ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْتَخْطُونَ﴾ [التوبه: ٥٨]، «هه‌روا هه‌یانه له‌باره‌ی دابه‌شکردنی خیراته‌کانه‌وه تانه‌ت لی ده‌دا، جا نه‌گه‌ر پێیان بدریت لێی رازی ده‌بن و گه‌ر پێیان نه‌دریت، ده‌بینی قه‌ڵس و به‌یۆ‌له و نارازین.»

جا کابرا دوو‌پو‌وه‌ خاوه‌ن‌خو‌نه‌که به‌ پێغه‌مبه‌ری (ﷺ) وت: "ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا، داد‌گه‌ر به‌!" وه‌ک چاو‌چنۆکی و ته‌ماعدا‌ری به‌ شتیک که مافی نه‌و نییه نه‌مه‌ی گوت. دوو‌پوو ناوایه، هه‌نده له‌ دین رازیه که مالێکی دنیایی بۆ وه‌دی به‌یتیت، چونکه هه‌ر له‌ بنه‌ره‌ته‌وه‌ موس‌لمان‌بو‌نی له‌پێتار په‌زامه‌ندی خوا و له‌گه‌لبو‌نی له‌ دنیا و پاداشتی ته‌واو و مه‌زنی دوا‌پو‌ژ نه‌بو‌وه.

بوخاری گیر‌او‌تیی‌هه‌ له‌ ئیبن عبه‌سه‌وه، له‌ رافه‌ی نه‌و فه‌رمایشته‌ی په‌روه‌ردگارا (سبحانه و ته‌الی):

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ [الحج: ١١] «هه‌ندیک

لە خەلک ھەن کە بەسەر لیوارەوہ خوا دەپەرستی جا ئەگەر تووشە خێرێک بێت
 دُنیا دەیتەوہ پێی و گەر تووشە فیتنە و ناپەرەتییەکیش بێت ھەلدەگەرپتەوہ
 دنیا و دواپۆژیشی دۆراندوہ نا ئەوہیە دۆراندنی روون و ئاشکرا»

فەرموویەتی: "کابرا دەھات بۆ مەدینە، جا گەر ژنەکەى کورى ببوایە و
 ئەسپەکانى ئاوس بوونایە و بزانیە، دەیگوت: 'ئەمە دینیکی چاکە'، ئەگەریش
 ژنەکەى منداڵی نەبایە و ئەسپەکانى ئاوس نەبوونایە، دەیگوت: 'دینیکی
 خراپە ئەمە!' "(١)

مالوێزانە بەدیھاتنی مالی دنیا دەکاتە بەلگە لەسەر راستیى ئیسلام،
 کە تووشی بەلایەک دى، ئەمە بە ناماژەى بەتالیتیى ئیسلام دەخوینیتەوہ! چ
 تەنگەبەرییەک لە ئاسۆکاندا و چ گۆشەتەسکییەک لە رووانیندا!

چەندیش لە واقعیی خۆماندا خەلکیک دەبینین، کە لە بچووکتەى بەلادا
 بۆلە لەدەست پەرورەدگاریان دەکەن و جۆرەھا گومانی خراپى پێ دەبەن. ئەوانە
 دووعای مالوێزانى و داوەشیانی لى کراوہ.

پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموویەتی:

"دارپۆی بەندەى دینار و بەندەى درھەم و بەندەى بەرگ و کەوا؛ بەشى بدری
 پازییە و بەشى نەدری ناپازى، دارپۆی و پەکی کەوێ، دەک درکێکیشى
 لە گیانی خوێ بۆ دەرنەکری". (٢)

بەندەى درھەم و دینار، لەناو پڕەنسیپ و پڕیباژە جیاواژەکاندا دیت و دەچیت
 بە شوێن پارە و پۆست و پێگەدا. لەوانەشە بەئاشکرا لە ئیسلام خو دانەپرنیت،
 بەلام گۆرپینی تیدا بکات و نازەزووی بگۆرپیت و وای دانیت ئەوہى خوێ

(١) [البخاري: ٤٧٤٢]

(٢) [ابن ماجه: ٤١٣٦]

لەسەر یەتی لە گەڵ ئیسلام دێتەو، بەسەر دوو دەست و دوو پێدا لاسکە لاسکی شوین باقور یقی دنیا یەتی، جا لەو یە درکی زۆر بە دەست و پێدا بچیت لەم هەول و ڕەوتەیدا، ئەو کاتیش ئیدی "دەک درکێکیشی لە گیانی خۆی بۆ دەر نە کری".

لە بەرامبەریشدا پیغەمبەر (ﷺ) لە درێژە ی فەرموودە کە دا دوو عا دە کات بۆ باوەر داری بەندە ی خوا، نە ک بەندە ی دنیا؛ دە فەرمویت:

"خۆش بە حالی بەندە یە ک، لغاوی ئەسپە کە ی لە مشتدایە لە پێناو خوادا، سەر ئالۆسکا و پێ تۆزاوی، لە پاسەوانی بی، لە پاسەوانییە. لە پشتەوێ لە سوپا بی، لە پشتەوێ سوپایە. گەر داوا ی مۆلەت بکا، مۆلەتی نادریت. گەر تکا بکات، تکا ی وەر ناگیری." (١)

نیشانە کانی قوربانیدانی پێگە ی خوا، لە ئالۆسکاوی سەری باوەر دار و لە تۆزاوی بونی پێهە کانی و لە مشتبوونی جەلەوی ئەسپە کەیدا دەر دە کەوی، لە هەر کوی بانگی جیهاد بەرز ییتەو، ئەم ڕووی لی دەیت. لە گەڵ ئەو شدا هیچی لە دنیا دەست نە کەوتوو، بگرە تەنانەت ڕێز و پێگە ی لای ئەوانەش پەیدا نە کردوو کە دەبوو ڕێز و پێگە ی لایان هەیت! دەبینی مۆلەتی چوونە ژوورەو یە کیشی نییە، بواری وەر گیرانی تکا کار یە کیشی نییە بۆ کەسیکی بکات، هەر کوی دەچیت، دەست دەنن بە ڕووی خۆی و داوا و تکا کار یە کانیشیەو، چونکە لەناو خەلکدا نە پێگە ی هەیه و نە ناسراویشە.

جا نایا ئەمە پالی نا بۆ هەلگەڕانەو و دەستبەردان لە جیهاد و قوربانیدان؟ نەخیر، بگرە بە پێچەوانەشەو، هەرچی بەر ژوونە دی موسلمانانی تیدا بیت، ئەو دە کات. جا وەختیک شەونخوونی دە کات بۆ پاسەوانی و خەلک خەوتوون و ئەم نیشکچی سەپای موسلمانانە. کاتیکیش فرمانی پێ بکری بچیتە کلکی سوپا

له پشتهوه و، شمه کی جیماوی سهربازانی کۆکاتهوه و له گهڵ دهستی خۆیدا بهشوتیاندا بیهێتتهوه و یارمهتی نهوانه بدات که پهکیان دهکوی له رینگه، ساده و ئاسان راستهوپاست جیهجی دهکات، نه مه نهک چونکه نه فسهبرزی کم بیت! هدرگیز! بهلکوو چونکه نه م باومرداره له گهڵ مرۆڤدا مامه له ناکات، له گهڵ خوای مرۆڤه کاندای مامه له دهکات (سبحانه و تعالی). پاداشت و پرتزێنانی مرۆڤه کانی مه رام نییه، په زامهندیی پهرومردگاری هه ره بهرز و بالای مه بهسته. نهویش به دنیاییهوه پاداشتی ده دات و پازی دهکات. پیغه مبه ر (ﷺ) دووعای به (طوبی) بۆ کردووه، که دووعای چوونه ناو به هه شته.

ئاوایه باومردار؛ پیشکesh دهکا و قوریانی ده دا و، بۆلهشی نایه ت نه گهر پهرومردگار له دنیا دا پاداشتی که رهوانه نهکات و ته نیا ته مای پاداشتی تیر و تهواری قیامه تیه تی.

به لām دووروو، نایه ویت هیچیک پیشکesh بکات، مه گهر به رانه ریکی ماددی دنیایی هه بیت! پهرومردگار ده فهرمویت:

﴿سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَائِمٍ لِتَأْخُذُوا ذُرُونَا نَتَّبِعْكُمْ﴾ [الفتح: ١٥]

«له جیماوه کان پیتان ده لێن؟ وهختیک ده رچوون بۆ ده ستهکوت که خرپکه نه وه، به یلن ئیمه ش شویتان بکهوین.»

نهوانه دواکه و تبوون له عومره ی. حوده یبیه که پهرومردگار به لێنیی ده ستهکوتی خه بهری دابوه نهوانه ی ناماده ی ببوون، جا وهختیک زانیان خه بهر فته ده کرت و ده که ویتته ده ست موسلمانان، نه مجار هه لپه ی نه ویهان بوو، رینگه یان بدریت ناماده ی غه زای خه بهر بن! بۆچی؟ چونکه ده ستهکوتی تیدایه! به لām حوده یبیه خۆ هیچ ده ستهکوتیکی دنیایی به لێنیدراوی نه بوو، بۆیه هیچ له خه میدا نه بوو.

پەرورد گاریش وه لامي دانهوه: ﴿يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ﴾ [الفتح: ١٥]

«دیانهوی فرمایشتی الله بگۆرن.»

چونکه خوا به لێنی دهستکهوته کانی خهیهری، تایبهت به هاوه لانی خودهیییه دابوو. پاشان ده فرمووی:

﴿قُلْ لَن تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ نَحْنُدُونَا﴾ [الفتح: ١٥]

«بلی شوێمان ناکهون، پەرورد گار پێشتوتر ناوای فرمووه، جا ده لێن: به لکوه ئیوه ئیرهیمان پێ دهبن.»

پیشک تۆمهتی نهوه له باوهرداران دهدهن که له بهر گلدانهوی مالی دنیا و به شنه دانی کهس، ناوا نه مان به جی دهیڵن و نایانهن. پەرورد گاریش بهر په رچی نه م دواکه وتوانه به م وه سفه ده داته وه: ﴿بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الفتح: ١٥] «به لکوه تیگه شتیکی که م نه بی، نیانه».

پاشان پەرورد گار هه لیکه ی پێدان بو نه وه ی نییه تیان چاک که نه وه و ناماده ی خویان ده ربهرن بو قوریانیدان، به بی گهره نتی کردنی بهرامبه رێکی دونهایی، فرمووی:

﴿قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدْعُونَ إِلَى قَوْمِ أُولَىٰ بِأَيْسٍ شَدِيدٍ تَقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا﴾ [الفتح: ١٦]

«بلی به له جیماوه کانی ده شته کی، که بانگ ده کرێن بو [جهنگی] خه لکیکی به هیز و سه خت و جیر، یان شه ریان ده کهن، یان نه وان موسلمان ده بن. سا گهر گوێپرایه ل بن، پەرورد گار پاداشتیکی چاکتان ده داته وه.» طه بهری له پرافه ی "پاداشتیکی چاک" دا، ده فرمویت: "نه وه به هه شته." چون بلی، له م هه له یاندا پەرورد گار گهره نتی دهستکه وتیکی دونهایی به له جیماوان نه دا، وه ک له خه بهر به باوهردارانی دا. جا نه گهر نه وه له جیماوانه رازی بن به به هه شت، به

گوێزپایه‌یکردنی خوا ده‌یسه‌لمینن و ده‌رده‌چن بۆ جه‌نگی ئه‌و خه‌لکه‌ مله‌وێ و سه‌سه‌خت و به‌هێزه‌.

﴿وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ [الفتح: ١٦]

«خۆ ئه‌گه‌ر پشت هه‌لبه‌کن وه‌ک پێشتر پشتتان هه‌لکرد، سزایه‌کی به‌ئێشتان ده‌دات.»

چونکه‌ به‌دیاره‌خه‌ری ئه‌و راستیه‌یه‌، که هه‌شتا ته‌وه‌یه‌تان نه‌کردوه‌ و دڵتان چاک نه‌کردوه‌.

هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی له‌وانه‌ کرد که که دین به‌ دنیا ده‌فروشن، فهرمووی:

"ده‌ستپێشخه‌ری بکه‌ن به‌ کرده‌وه‌کان، به‌ر له‌ فیتنه‌گه‌لێک، وێنه‌ی پارچه‌ شه‌وی تاریک؛ پیاو به‌باوه‌رداری پوژ ده‌کاته‌وه‌ و به‌کافری ئێواره‌ی لی دێ، یان به‌باوه‌رداری ئێواره‌ی لی دێ و به‌کافری پوژ ده‌کاته‌وه‌، دینی خۆی به‌ شتیکی دنیا ده‌فروشت." (١)

ئاماده‌نه‌بوون بۆ به‌رگه‌گرتنی ئازار له‌پێناو خوادا:

هه‌ر که‌شیش ئه‌مه‌ حاڵی بێ له‌ به‌مه‌رجگرتنی به‌رژه‌وه‌ندیی دنیایی، بۆ پازیبوون به‌ ئیسلام وه‌ک ئایین، ئیدی ئاماده‌ نابێ بۆ به‌رگه‌گرتنی ئازار له‌پێناو خوادا. په‌روه‌ردگار ده‌فهرمووی:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ﴾ [العنکبوت: ١٠]

«هەندیک لە خەلک هەن، دەلێن: "باوەرمان بە خوا هێناوه"، وهختیکیش نازار بدری لە پێناو خوادا، ناشوویی خەلک و سزای خوا وهک یهک لی دهکات.» بانگهشه کردنی ئیمان به زمان ئاسانه.

به لām کاتیک نازار دران لە پێناو ئەو خوايهدا که بانگهشەي باوەرپوونیان پێی دهکرد، دلایان لەرزى و ئەو ئایینهیان واز لی هێنا که بانگهشەیان دهکرد، چونکه دلە نهخۆشهکانیان ئەم نازاره دونیاییه گهوره دهکاتهوه، وهک ئەوهی له گەڵ سزای سهختی دواڕۆژدا یه کسان بێ! ئیدی ئەویان ههلبژارد خۆیان له ئیسلام بکهن به نهناس تاکوو سهلامەت بن له نازاری دونیا، ئیتر با ئەوه سزای دواڕۆژی پێوه بێ. بابەته کهش ئەوه نییه بللی نازاریان له خۆیان دوور خستۆتهوه، به لām هیشتا دلایان دُنیا بووه به ئیمان؛ چونکه ئەمەیان لای پەرۆردگاری میهرهبانەوه ڕینگه یی دراوه، به لکوو ئیتر به دل ییگانه بوونهوه له ئیسلام.

خۆزگه لهم سنورهشدا دههستان، بگره: ﴿وَلَمَّا جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ﴾ [العنکبوت: ۱۰]

«ئهگه ریش سهرخستنیك لای پەرۆردگارتەوه بێت، دەلێن: "بهراستی خۆ ئیمەش له گەڵتاندا بووین." جا کاتیک نازار نهما و سهركهوتنیك وهدی هات بۆ موسلمانان، ئەو دوورپوانه دهگهڕێنهوه سهركهوتنهوهی ئیمان، بۆ ئەوهی بهش بهرن لهم قازانجه دونیاییه! دهیانەوی فیل له خوا و له باوەرپاران بکهن. پەرۆردگاری بهرز و بالاش فرموی:

﴿أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ۖ وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ﴾ [العنکبوت: ۱۰ - ۱۱]

«ئەری (الله) زانتر نییه بهوهی لهناو سینهی جیهانیاندايه (۱۰) سوتند بێت که (الله) ئەوانه هەر دهزانی که باوەرپیان هێناوه و، ئەوانهشی که دوورپوون دهزانی.»

سا بەردەوام بە لاکان بەسەر خەڵکدا دین و دەچن تا کوو باوەرداری لە دوو پروو
پێ بناسرتەوه. پەروردگار دەفرمویت:

﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾
[آل عمران: ۱۷۹]

«پەروردگار ئەوە نەبوو کە باوەرداران لێگەرێ بەو حالەى ئێوى تیان، هەتا
پیس لە پاک جیا نەکاتەوه.»

دوو پروو بە دیدگەى تەنگی دنیایى خۆى، هەرگیز دەروونی بۆ ناسۆکانى
دوارپۆژ و ژيانى هەتایى ئەوى ناپروائیت. هەرگیز بەو پەیمانە رازى نای، کە
خوا لە بەندە باوەردارەکانى وەرگرتووە کە فرمویەتى (سبحانه):

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ﴾ [التوبة: ۱۱۱] «بەپاستى خوا لە باوەرداران گيان و
سامانیانى کڕیوەتەوه کە بەهەشت بۆ ئەوان بێت، لە رێگەى خوادا دەجەنگن
جا دەکوژن و دەکوژرێن.»

دوو پروو گومانی خراپ بە پەروردگارى دەبات لە کاتى بەلادا:

لێرەدا دەمەوت چەند دەقیكى مەزنى ئیبن قەسیم بگۆژمەوه کە تێیدا دەردى
گومانخراپى بەرانبەر بە خوا وەسف دەکات، ئەم دەردەش هاوڵى دوو پروویە لەو
دلانەدا کە مافى پەروردگارىان نازانن، وایان داناوه کۆمەلێک "ئەرك"یان
بەسەر خواوە هەیه. جا گەر شتێک لەم "ئەركانە" کەم بکات، نیتەر گومانی
خراپ بە پەروردگارى دەبات و، هەرچى کێماو و زووخواو و ژەنگ و پیسى
دلەکانە، دیتە سەر زارەکان. دەى نا سوتند بە (الله)، ئەمە لە دلێ ناوەشیتەوه کە
لەگەڵ پەروردگاریدا خۆشەویستییەکی خاوەن و قەدرزانییەکی بەجێ هەبیت.

ئىبن قەيىم دەفرمووت:

(جا زۆرىنەى خەلک، بگرە ھەموویان، مەگەر یەكێ خوا بزاری کردبێ،
 ھەر بە نارەوا گومانى خراپ بە خوا دەبەن، زۆرىنەى نادەمیزاد وادەزانن بەشیان
 کەمە و بەختیان نییە و شایەنى سەرتر لەوە بوون کە ئیستە خوا داوێتە
 پێیان، زمانحالیشیان دەلێ پەروردگارم ستمى لێ کردووم و ئەوێ مافی
 خۆمە لێ زەوت کردووم. خۆ بە زمانى ناو دەم نكۆلى لە وتنى ئەمە دەکا
 و، بۆرى ئەوێ نییە بیلێ. ھەر کەسێش دەروونی خۆی پێشکەى و نغزۆی
 ناسینی شاراوە و لۆج و پێچەکانى ییت، دەبینێ ئەمەى تیا شاراوەتەو، وەك
 شارانەوێ ناگر لە شقارتەدا. سا دەست لە شقارتەى گیرفانى ھەر کەس
 بدە، با قیژەى پریشکەى پێت بلی چى لە ھەمبەندەدا. بڕۆ ھەر کەسێش
 دەپشکەى، دەبینى ئیلا گلەبى ھەبە لە قەدەرەکان و پێشنیاری جیاوازی بێ
 شک دێ بۆ خولگەى سوورپانەو و پرودانیان، دەبوو ئاوا بێ و ئاوا بێ! نیتەر
 ھەبە زۆر و ھەبە کەم. ئەوجا نادەى دەروونی خۆشت پێشکەى بزانە بەسەلامەت
 لەمە دەرچوویت؟

فإن تنج منها تنج من ذي عزيمة

وإلا فإنني لا أخالك ناجيا

گەر لەمە رزگارت بووبن، لە یەكێكس گەورە رزگارت بوو

گەر نا، وا نازانم لە ھیچێ _____ك رزگارت بووبن

سا با ئەوێ ژیرە و دڵسۆزی خۆیەتى خەمى ئەمە بخوات، ھەر کات تەوبە
 بۆ لای پەروردگارى و داواى لیخۆشبوون بۆ گومانخراپییەکانى بەرانەبەرى

بکات، گومانی خراپ به نه‌فسی خۆت به‌ره که لانکه‌ی هه‌رچی خراپه و چاوگی هه‌رچی شه‌رپکه.. ئەو له‌پیشتره به گومانی خراپ هه‌تا خوای داناترینی دانیان و، داد‌گه‌رترینی داد‌گه‌ران و میه‌ره‌بانترینی میه‌ره‌بانان، خوای ده‌وله‌مه‌ندی ستایش‌کراو، که ده‌وله‌مه‌ندی ته‌واو و ستایشی ته‌واو و دانیایی ته‌واو هی ئەوه، خوای دوور و پاک و بی‌گه‌رد له هه‌موو که‌می و خراپه‌یه‌ک، له زاتیدا و له سیفاتیدا و له کردار و له ناویدا، کاره‌کانی هه‌موو دانیایی و به‌رژه‌وه‌ندی و میه‌ره‌بانی و داد‌گه‌رین، ناوه‌کانی هه‌ره‌جوان و ته‌واون.

فلا تظنن بریک ظن سوء

فإن الله أولس بالجميل

ولا تظنن بنفسك قط خيرا

وكيف بظالم جان جهول

وقل يا نفس مأوى كل سوء

أيرجى الخير من ميت بخیل

وظن بنفسك السوآى تجدها

كذاك وخيرها كالمستحيل

وما بك من تقى فيها وخير

فتلك مواهب الرب الجليل

وليس بهـا ولا منها ولكن

من الرحمـن فاشكر للدليل

سا گومانى خـــــــراپ به په‌روه‌ردگارت مه‌به
 چونكه خـــــــوا شایه‌نترین به هموو چاكیك
 گومانى باشیـــــــش به نه‌فست مه‌به
 به سته‌مكارىكـــــــى تاوانبارى نـــــــه‌زان
 بلن ئه‌ی نه‌فـــــــس، لانكه‌ی هـم خراپه‌یه‌ك
 ئه‌رى چاكه له‌ مردوو‌یه‌كــــى په‌زىل چاوه‌رى ده‌كرى؟!
 خراپترین شكیشت به نه‌فست هه‌بى، ده‌بینى
 كه‌ وایه و چاكیشى به ده‌گمهن و ئه‌سته‌م هه‌یه
 نه‌ ته‌قوایه‌كـــــــى تىـــــــدايه، نه‌ چاكه‌یه‌ك
 ئه‌وه‌ش هه‌بى، میهـــــــر و به‌خشینى خواى مه‌زنه
 نه‌ به یارمه‌تى نه‌فســـــــه و، نه‌ له‌وه‌وه‌یه به‌لام
 له‌ خواى میهره‌بانوه‌یه، سا شوكرانه‌ی خاوه‌نى بكه

جا ئه‌و فرماشته‌ی ئیبن قه‌ییم: "سا ده‌ست له‌ شقارته‌ی گیرفانى هه‌ر
 كه‌س ده‌، با قیژه‌ی پریشكه‌ی پیت بلن چى له‌ هه‌مبانه‌دايه."، واته‌ ئه‌و
 كه‌سه‌ی ئه‌م سیفه‌ته‌ دوو‌پوویه‌ی تیدا پیت، نه‌ گه‌ر به‌خریته‌ سهر مه‌حه‌ك
 و به‌خریته‌ روو بو تاقیك‌ردنه‌وه، گومان‌خراپ‌بوونى به‌ خوا و بو‌له‌ و ناسزایی و
 بی‌ئارامییه‌كه‌ی، له‌ سه‌رجه‌م هه‌لسوكه‌وت و چرچ و لۆچه‌كانى روخسار و وشه
 له‌ زمانده‌ر په‌ریوه‌كانیدا ده‌رده‌كه‌وێت.

به‌لام باوه‌ردار، له‌ نا‌په‌حه‌تییه‌كاندا ده‌چه‌سپیت، ئه‌م چه‌سپانه‌ش رۆژییه‌كه‌

خوا بهواندی دەدات کە لە پۆژانی خۆشی و فراوانیدا لەخواترسییان هەبوو.
پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێت:

"لە خۆشیدا خۆت بە خوا بناسێنە، لە سەختیدا دەتناسێت".^(۱)

دوو پروان لە خۆشیاندا لە خوا نەترسان، ئەویش لە ناخۆشیدا دامەزراوی
نەکردن.

نامۆزگاریشمان بەو کتیبەمانە "حسن الظن بالله" کە بخوێنرتەوه، کە بە
ویستی خوا سوودی دەبێت بۆ یارمەتیدانی باوەڕدار، بۆ پازیبوون بە قەزا و
قەدەری پەروەردگار و گومانباشی بە پەروەردگاری لە وەختی بەلادا.

داوامانە لە پەروەردگار، پەزامەندییمان لە قەدەرەکانیدا و چەسپانمان لە
ناشووبەکاندا بێت بێهەشتیت و وەختیکیش سزای بۆ خەڵکیەک هێنا، ئێمە
بەسەلامەتی لی پەرێنیتەوه.

۱۳- ترسنۆکی و قه‌بوولکردنی ژيانی سه‌رکزی و نوشتوستی

سه‌یر نییه که دووروو ترسنۆک بیت، چونکه گومانکردنی له‌ خوا و له‌ پۆزی دوا‌یی، نه‌و پ‌ینگه‌یه‌ی لی گرتوه‌و بلندی نه‌فسه‌رزی له‌ خ‌وای بالا و به‌رزوه‌و وه‌رگری:

﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [المنافقون: ۸]
«بۆ خ‌وایه‌ بلندی و ع‌یززه‌ت و، بۆ پ‌یغه‌مبه‌ره‌که‌ی و بۆ باوه‌رداران، به‌لام دووروو‌ان نازانن.»

دووروو له‌وه‌شدا ه‌یشتا له‌ ه‌ه‌ندێک له‌ بی‌اوه‌ران و نه‌ه‌لی به‌تال سووک و چ‌روو‌کتره‌، که نه‌وان به‌رگری له‌ پ‌ره‌نسی‌په‌گه‌لێک ده‌که‌ن و وه‌می نه‌وه‌ لای خ‌ویان دروست ده‌که‌ن که راسته‌، ئیدی با به‌تالیش بیت- بۆیان ده‌بیته‌ پ‌ه‌مزێک ه‌ی‌زی ل‌یه‌ وه‌رده‌گرن. به‌لام دووروو خ‌ۆ پ‌ره‌نسی‌پ نییه‌. نه‌ ع‌یززه‌ت و بلندی راسته‌قینه‌ی له‌ په‌نای په‌روه‌ردگادا (ع‌ز و جل) په‌رکه‌وتوه‌، نه‌ بلندی و ع‌یززه‌تی وه‌می له‌ پ‌ره‌نسی‌په‌ به‌تاله‌کانی دیکه‌شه‌وه‌. بۆیه‌ ده‌بیینی له‌ حاله‌تێکی ه‌ه‌میشه‌یی ترسدا ده‌ژی، ه‌ه‌ر س‌اته‌ و واده‌زانیت به‌ تۆله‌ی نه‌و که‌تنانه‌ی شار‌دووه‌تییه‌وه‌ و له‌ ده‌روونی‌دایه‌، به‌چه‌ سه‌ری و ش‌تیکی به‌سه‌ر بیتن:

﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ﴾ [المنافقون: ۴] «واده‌زانن ه‌ه‌ر هاوارێک بۆ گیانی نه‌وانه‌.»

پ‌ێک وه‌ک تاوانبارێک بی‌یه‌وی تاوانی بشارته‌وه‌ و، به‌ پ‌ینگه‌کاندا ده‌روات و ه‌ه‌ر هاوارێکی گو‌ی لی بی‌ و ت‌یده‌گا، نه‌وه‌ ن‌یتر کۆتاییه‌.

دوو‌پوو ده‌روونیکی په‌رت و ش‌ره و در‌اوی هه‌یه. له‌ناو موس‌لماناندا ده‌ژی و ترسیشی لی‌یان هه‌یه که پ‌وژ‌یک به‌ حال‌ی بز‌ان، نه‌ویش سو‌ن‌دی‌ان ب‌و ده‌خوات که به‌ د‌ل و به‌ جه‌سته‌ش له‌ گه‌ل واندایه:

﴿وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ﴾ [التوبه: ۵۶]

«سو‌ن‌دیش به‌ خوا ده‌خ‌و‌ن که نه‌وان له‌ ئی‌وه‌ن، که نه‌وانیش له‌ ئی‌وه‌ نین؛ به‌لام نه‌وه‌یه خه‌ل‌کی‌کن ترسیان هه‌یه.»، واته: لی‌تان ده‌ترسن نه‌ی باوه‌ر‌داران. پاشان ده‌فرمو‌یت (سبحانه و تعالی):

﴿لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا أَوْ مَغَارًا أَوْ مُدْخَلًا لَّوَلُوا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ﴾ [التوبه: ۵۷]

«گه‌ر په‌ناگه‌یه‌ک شک به‌رن، یان نه‌شکه‌وت‌یک، یان ده‌لاقه‌یه‌ک ب‌و ناو زه‌وی، پ‌ووی لی ده‌که‌ن به‌خ‌یرایی.»

واته: دوو‌پ‌و‌وان نا‌واته‌خ‌وا‌زن شو‌ن‌ی‌یک هه‌ب‌وایه هه‌ل‌به‌ات‌نایه ب‌وی له‌ ده‌ست باوه‌ر‌داران، وه‌ک په‌ناگه‌، یان کونی شاخ‌یک و چال‌او‌ن‌کی ژ‌یر زه‌وی. هه‌موو نه‌وه‌ ته‌نیا ب‌و نه‌وه‌ی له‌و حال‌ه‌تی ترسی به‌رده‌وامه‌ پ‌ز‌گار‌یان بی‌ت، به‌لام هه‌ل‌نه‌هات‌ن، ب‌و‌چی؟ چون‌که ب‌ژ‌ی‌وی و سامان و مال و مندالیان له‌و شو‌ن‌انه‌دایه که باوه‌ر‌دارانی لی‌یه.

له‌گه‌ل‌مدا ورد‌به‌وه له‌ به‌خه‌م‌بوونی دوو‌پ‌و‌و و چاو‌ت‌ی‌پ‌ر‌ینی ب‌و هه‌ر جو‌ره ژ‌یان‌یک، ته‌نانه‌ت با ژ‌یانی سووکی و سه‌رنه‌وت‌یش بی؛ ک‌یشه نییه، گر‌نگ نه‌ویه ب‌ژی! با له‌ کونه‌کی‌و و ژ‌یر‌زه‌مین‌یکی تاری‌ک‌یش بی‌ت؛ له‌و‌ی له‌گه‌ل شه‌مشه‌مه‌کو‌ر‌ه‌کان له‌ تاری‌کیدا، ک‌یشه نییه، نه‌و له‌وه‌ پ‌اهات‌وه له‌ تاری‌کی‌یه‌کاندا پ‌یلان ب‌و موس‌لمانان ب‌گ‌یر‌یت، و‌ینه‌ی شه‌مشه‌مه‌کو‌ر‌ه؛ له‌و‌ی ب‌گه‌ر‌یت‌وه سه‌ر پ‌وه‌که‌ی د‌یکه‌ی و به‌ برا دوو‌پ‌و‌وه‌کانی ب‌ل‌یت که نه‌و گال‌ته به‌ باوه‌ر‌داران ده‌کات و گومان‌ی له‌ ئایینه‌که‌یان هه‌یه و ج‌یی د‌ل‌ن‌یایی نییه ب‌وی، چ‌ر‌په‌ی

شه‌مشه‌مه‌کوژره‌کان له‌ کونه‌ ره‌شه‌کاندا! دل‌یشی تار‌یک به‌ دوور‌پو‌یی، و‌ینه‌ی تار‌یک‌یی تون‌یله‌کان؛ ئیدی بۆ نه‌میش وه‌کوو شه‌مشه‌مه‌کوژره‌کان نه‌ژی؟!

ئه‌وجا له‌گه‌لمدا راب‌م‌ینه‌ له‌ حا‌لی ئه‌م دوور‌پو‌وه‌ که‌ ته‌ن‌یا له‌به‌ر دو‌ن‌یا له‌گه‌ل مو‌س‌لماناندا ما‌وه‌ته‌وه‌، حا‌لی چۆنی لی د‌ی گه‌ر پ‌یی ب‌ل‌یی وا مه‌تر‌سییه‌کی نزیک له‌ ده‌روه‌ه‌ د‌یت و به‌رو‌کی مو‌س‌لمانان ده‌گر‌ت! ه‌ین‌دی تر د‌لی داده‌خو‌ری‌یت و له‌زیوتر و سه‌رگه‌ردان‌تر. په‌روه‌رد‌گار له‌ وه‌س‌فی حا‌لیان له‌و ساتانه‌دا ده‌فه‌رمو‌وت: .

﴿فَإِذَا جَاءَ الْحَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ [الأحزاب: ١٩]

«جا وه‌خت‌یک تر‌س ی‌ت، ده‌یان‌بین‌ی سه‌یرت ده‌که‌ن؛ و‌ینه‌ی ئه‌وه‌ی له‌به‌ر حا‌لی سه‌ره‌مه‌رگ بو‌ورا‌ی‌ته‌وه‌.»

﴿فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ [محمد: ٢٠]

«جا کات‌یک سو‌ره‌یه‌تی‌کی چه‌س‌پاو و پ‌ۆشن دا‌به‌زه‌یت و با‌سی جه‌نگ‌ی ت‌یدا ب‌کر‌ت، ده‌بین‌ی ئه‌وانه‌ی د‌لیان نه‌خ‌ۆشی ت‌یدا‌یه‌ ته‌ماشات ده‌که‌ن، و‌ینه‌ی ته‌ماشای ئه‌وه‌ی له‌به‌ر مه‌رگ بو‌ورا‌وه‌ته‌وه‌.»

تر‌س و تو‌ق‌ین‌یک که‌ له‌ با‌س نه‌یه‌ت! له‌ وه‌خت‌ی قو‌ربان‌یدانه‌کاندا، به‌رو‌کی هه‌ر که‌س ده‌گر‌ت که‌ د‌لی به‌ گو‌مان‌کردن له‌ نایین و هه‌ز‌کردن و و‌یستی توند‌ی ژیا‌نی زه‌لیلانه‌ نه‌خ‌ۆش که‌وت‌یت.

باجی سه رکزی:

با هەر کەس که دهبینی له دهروونیدا پازیبوون به ترسنۆکی و سه رکزی ههیه، بزانی که دلی دوورووی تێدایه. ئەمەش به داخهوه حالی زۆرنگه له مێژدا، سوورن له سه ر ژیانیک، هەر ژیانیک، دهترسن له به جیهانی مافه کانی خوا، له دۆستایه تیکردنی باوهرداران و خۆبیه ریکردن له بیباوه پان و دهپرینی نه یاری بۆیان. هه موو ئەمه ته نیا له پێناو ژياندا، سا تف له ژيان، ژيانى سه رکزی یی:

دَلَّ مَنْ يَغْبِطُ الذَّلِيلَ بِعِيشٍ
رُبَّ عِيشٍ أَخْفَ مِنْهُ الْحِمَامُ
مَنْ يَهْنُ يَسْهَلُ عَلَيْهِ الْهَوَانُ
مَا لَجَرَحَ بِمِيتِ إِي———لَامُ

پسوا بن هەر کەس، دلی به ژيانى پسوايان خوش بن
چەند ژيان هه یه که مردن له و زۆر ئاسانتره
هەر کەس سووک بوو بیت، سووکی به لاهه ئاسانه
مردوو چوو زانی ئازاری بری———ن چیه!

ئەوانه نازان که ئەگەر باجی سه ره رزی نه دهن به چاوه پوانیی پاداشتی پۆزی دوا ییه وه، باجی سه رکزی هەر ده دهن، به باری تاوان و پسوایی هه ردوو دونیا وه. جوانترینیک که له م باره یه وه خۆند ییتمه وه، ئەو ده قه ی سه یید قوطبه په حمه تی خوی لی یی:

"بەدڵنیاییەوه سەرکزیش باجی هەیه، وه ک چۆن سەرپەرزی باجی هەیه. زۆرجار باجی سەرکزیش گرانتر دەکەوتتەوه. هەندیکیش لە نەفسە نزم و لاوازه کان خەیاڵیان وایه، که سەرپەرزی باجیکی بەنرخ و سەختی دەوی و، به کەس هەڵناسووی و هەڵناگیرئ، ئیدی پەسواپی و سووکی هەڵدەپژێرن بۆ هەڵاتن لەم تیچووه قورسانه، ژیاڵیکی پووجی هەرزان دەرین، ژیاڵیکی پاراپی و لەرزوی و ترسۆکی، که له سیبەر و سەدای خۆشیان زەندەقیان بچي، وادهزانن هەر هاوارێک بۆ گیانی ئەوانه، دەشیانیینی بەخەمترین و سوورترینی خەلکەن لەسەر هەر ژیاڵیک.

ئەو زەلیلانە باجیکی قورستر لە باجی کەرەمەت دەدەن. تەواوی باجی زەلیلی بەتەواوی، دەبی لە گیانیان بیدەن، لە پێژ و بەهایان بیدەن، لە شکۆیان بیدەن، لە ئۆقرە و ئارامییان، زۆرجاریش هەر لە خۆن و مەلیان دەیدەن و هەستیشی پێ ناکەن.

بێگومان باجیک هەیه که دەبی تاکەکان بیدەن و کۆمەڵان بیدەن و گەلان بیدەن؛ جا ئەم باجە یان لەبری بڵندی و شەرف و ئازادی دەدریت، یان لەبری پەسواپی و سووکی و کۆیلاهیەتی. ئەزموونەکان سەرچەمیان گۆیای ئەم حەقیقەتەن، که نه دەرچەیه ک هەیه لێ و نه دەریازبوونیک. "فەرمايشته کانی دواييان هات پەحمەتی خۆای لێ پێ.

سا لێرەوه، گەورەترین تاوانەکان دەرەق بە ئیسلام ئەوێه، وا لە ئەهله کە ی بگەیه نرێت تاییه کە یان پەسواپی بۆ ئەوان پێ قەبوولێ. ئەم تاوانە لەم پڕۆژانەدا زۆر دەبرئ بەرپۆه، لەلایەن خەلکی کیشەوه که بەشیک لە زانستی پەرتووکه کە ی خوا و فەرمووده کانی پێغه مبهری عیززەتیشی، پێ دراوه. تەنانەت گونگاران یان خەریکه وهمی ئەویان لا دروست ببیت، که ئەم [زانایانە] وه حیه کی نوێیان چا و پێ کەوتوو، که نایەت و فەرمووده کانی عیززەتی نەسخ کردۆتەوه!

﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾:

ئەر زمانە شكاوہ چرووكەى لەم پوژانەماندا موسلمانانى لەسەر پەرورده دەكرێت، واتاى زۆرىك لە نايەت و فەرموودەكانى لە دلياندا مراندۆ. سا كوا فەرمابستەكەى پەرورەدگار:

﴿فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَخَشَوْنَ﴾ [المائدة: ٤٤] «سا له خه لک مه ترسن و له من ترسن.»

نه گهر ئایینی ئیمه ئایینی بلندی و نازایه تی نییه، ئیدی نه و فرمایشه ی بهروردگار واتای چیمه:

﴿إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يَجُوفٌ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾
[آل عمران: ۱۷۵] «به‌راستی نه‌وه شه‌یتانه [که نی‌وه] له دۆسته‌کانی خۆی ده‌ترسینیت، سا لی‌یان مه‌ترسن و له من بترسن نه‌گه‌ر باوه‌ردارن.»

نه گهر فرمانی نازیه تی و پیداگریمان له لادانی خراپه دا پی نه کراوه، دهی
نه و فدرماشتهی خوا بۆ کینه:

﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾ [الأحزاب: ٣٩] «نهوانه‌ی په‌یامه‌کانی خوا ده‌گه‌یه‌ن و له‌ئهو ده‌ترسن و له‌یه‌کیکی دیکه‌جگه‌له‌ (الله) ناترسن؛ هه‌ر خواش به‌سه‌که‌ لیپرسینه‌وه‌ بکا.»

نه‌گه‌ر ږاگرتنی دروشمه‌کان به‌سه‌له‌ کاتی‌کدا هیشتا ده‌روونه‌کان زه‌لیلن، ده‌ی واتای نه‌و فه‌رمایسته‌ی خوا چیه‌:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ﴾ [التوبة: ١٨] «بهراستی ته نیا نهوانه مزگوته کانی خوا ناودهان ده که نهوه که باوهریان به خوا و روژی دواپی هیناوه و، نوژیان راگرتو و

زه کاتیان داوه و له غهیری خواش ناترسن.»

جا با گوئی لی بی هەر کەس که بانگه‌شە ی رێبازی پیغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات! هه‌له‌ی وا نه‌که‌ی به زمانه شکاوه‌که‌ی خۆت، به‌رگی زه‌لیلی به‌به‌ر رێبازی پیغه‌مبه‌رایه‌تیدا بکه‌یت! هەر سەرداری سەره‌رزانه (ﷺ) که فەرموویه‌تی:

"ئه‌ڕی ناگادار بن، یه‌کیک له‌ ئیوه‌ ترسی خه‌لک ده‌می نه‌به‌ستی له‌ وتنی حه‌قیق و هه‌ختیک که زانی." (۱)

سەرداری سەره‌رزانه (ﷺ) که فرمانی کردووه به‌ نکۆڵیکردن له‌ خراپه و لادانی و، تیکۆشان دژ به‌ ناهه‌ق‌ه‌وتان؛ به‌ دڵ و ده‌ست و زمان. ئه‌وه فەرموویه‌تی ئیمانی نییه هەر کەس، لانی که‌م رقی له‌ خراپه نه‌یتته‌وه و پێی ناخۆش نه‌بی. به‌لێ، ئه‌مانه گشت رێسا و رێکاری خۆیان هه‌یه، به‌لام به‌ شیوه‌یه‌ک نا، ده‌قه‌کان به‌م‌ترین و وه‌همی ئه‌وه به‌ساز‌ترین که خوا (سبحانه) زه‌لیلی بۆ دوستانێ خۆی پێ قه‌بووله؛ به‌شیوه‌یه‌ک نا، پره‌نسیی (پرسوایی، نه‌ک مه‌رگ‌ای پێ بی‌وژ‌تر‌ته‌وه، به‌پێ هه‌لبژاردنی رێبازی سه‌لامه‌تی به‌سه‌ر سه‌لامه‌تی رێبازدا، بی ئه‌وه‌ی رێگه‌ی ئه‌و قسه‌یه بۆ ده‌مه‌تالان خۆش بکه‌ین که بلێن، "تایینه‌که‌ی ئیمه‌ خه‌لک س‌ر ده‌کات له‌ داواکردنی ماف و مله‌لانیکردنی سته‌مکاران"؛ به‌شیوه‌یه‌ک نا، وه‌ها له‌ هه‌ستی بو‌تری و پیاوه‌تی موس‌لمانان به‌دین و بیکوژین، که ناوات به‌ غیره‌ت و پیاوه‌تی ئه‌بوو طالیب و ئیبن عه‌دی بخوازی!

گه‌ر نه‌فس‌ن‌زمان و وره‌پ‌وو‌خاوان تیگه‌شت‌نیکیان هه‌بوایه، ده‌یان‌زانی که چاونه‌ترسی و هێزی دڵ، ماف‌یک‌ی پار‌ژ‌راوی موس‌لمانه. (الله) فەرموویه‌تی:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ [الأنعام: ۸۲] «ئەوانەى باوەڕپان هیئاو و سەمێکیان تێکەڵ بە باوەڕەکیان نەکردووە؛ ئەوانەن بێتەرس و تەرخەیان و، ئەوانەن هیدایەتدراو.»

لە وەختێکدا تەنیا بەشی دووڕوو، سەرکزی و ترسنۆکی و سەرگەردانی و گومانە.

لە گەڵ هەموو ئەمەشدا، پێیستە و ریاش بێن لەوێ موسڵمانان بە ترسنۆکی و ورەپووخاوی و قوربانینەدان وەسف بکەین و، بیانشکێنینەووە لەسەر ئەوێ بەرەنگاری سەم ناکەن. لە گەڵ ئەوەشدا کە لە پێشەکی باسەکەدا، هیندیک لەسەر سیفەتی "رەقبوونەووە لە قوربانیدان لە رێگەى خوادا" دواین، بەلام دیسان لێرەشدا دێینەووە سەر جەختکردن لەم هۆشیاریدانە.

لە چەندان پێشهاددا ئەو سەلماو کە زۆرێک لە موسڵمانان کێشەى حەقیقیان، ترسنۆکی یان نامادەنەبوون بۆ قوربانیدان، نییە، بەلکەو نەبوونی برپاوەکی تەواوە بەو شتەى قوربانى دەدەن لە پێناویدا و، نەبوونی نامانجێکی ڕوونە بۆ قوربانیدان، یان ئەوێ چۆن دەکرێ قوربانیدانەکەى ئەوان رێگە بپێرێ بەرەو دۆخی خاوارا، هەروەها کەمیی پێشەنگی راستال و کردەیی و، کاربەگەری بەنازارى نمونەکانى ڕووبەپووبوونەووە، کە چەوسانەووە و سەم و دەسلالتی زیاتری بۆ خراپەکاران هیئاو و، هەستکردنی موسڵمان بە کەمیی دەروون و خوارى بەهای خۆی و، لاوازی پالنان و لاوازی هۆشیاریدان سەبارەت بەو بەها بەرزەى هەیهەتی و لە نایینەکەى خۆی وەرگرتووە.

ئەوێ موسڵمانان لە نمونەى ئەم دۆخەدا پێیستییانە، ئەو گەرتارە هاندەرە گشتییە بێسەرووبەرە نییە کە نە نامانجەکان دەخاتە ڕوو، نە هەنگاوەکان؛ پاشانیش دەیانشکێنینتەووە لەسەر نەبوونی وەلامێکی شایەن و، وەسفیان دەکات بە ترسنۆکی و دووڕویی و لەسەر هەرچی کە پێیان دەکرێ و پێیان ناکرێ

لۆمه‌یان بکا و ئۆبالیان بخاته ئەستۆ، هێندی تر ڕووخان و خۆبه‌سووکبینیان بخاته دڵ، یان زێدەتر بیانپه‌یتنی له‌ ئینتیمایا بۆ ئایین و ئوممه‌تیان، چونکه‌ ئیتر ئەوان ئەم ئینتیمایه‌ به‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی ماندووکه‌ری نازاری ده‌روونی ده‌بینن، یاخود پالیان بنیت بۆ کۆمه‌ڵێک ڕووبه‌ڕووبونه‌وه‌ و کاردانه‌وه‌، که‌ تاکه‌ خشتیکیش بۆ بونیادی ئیسلام زیاد ناکات و ته‌له‌ دپ‌کیکی دوژمنیش ناشکینیت؛ بگه‌ بۆ موسلمان هه‌ر لاوازی و شکان و، بۆ دوژمن هێز و داچه‌سپانی زیاتری پێیه‌.

ئیمه‌ له‌ قوناغیکدانین که‌ هه‌ر تاکه‌ مڕویه‌کی موسلمانمان بۆ گرنگه‌، هه‌رچیش پێوه‌نیداره‌ پێوه‌ی له‌ کات و سامان و هه‌ول، ده‌یه‌ ڕه‌زیلی پێ بکه‌ین له‌ ناست هه‌ر به‌فیرۆدان و په‌له‌په‌لکاری و هه‌له‌شه‌یی جوان دانه‌پێژراو. به‌لام له‌ هه‌مان کاتیشدا، ده‌یه‌ حاڵه‌تی ڕه‌تکردنه‌وه‌ی خراپه‌ درێژه‌ پێ ده‌ین، هه‌روا خۆجیاکردنه‌وه‌ له‌ ته‌هلی به‌تال و خۆبه‌رزگرتن له‌ هاویه‌شیکردنیان له‌ به‌تال و ناهه‌قیکاریاندا، یاخود یارمه‌تیدانیان به‌ هه‌ر شیوه‌یه‌ک له‌ شیوه‌کانی یارمه‌تیدان. نه‌وه‌ش ڕوونه‌ که‌ پاککردنه‌وه‌ی بیروپا و چه‌مک و بۆچوونه‌ گشتیه‌کان، ئامانجیکێ مەزن و به‌ندایه‌تییه‌ که‌ شایه‌نی قوریانی بۆ دانه‌، هه‌روه‌ها کۆششی به‌رده‌وام بۆ ڕاگیرکردنی شه‌ریعه‌تی (الله) له‌ سه‌رزه‌میندا و ئاماده‌کاری بۆی له‌ سه‌رجه‌م کایه‌ جیاوازه‌کاندا. درکی نه‌وه‌ش بکه‌ین که‌ له‌مه‌دا پێوستیمان به‌ ئارامگری و کۆلنه‌دان و پشوودریژی و چه‌سپان و وه‌ستکردنی یه‌کتی به‌ حه‌ق و ده‌ستپێوه‌گرتنی هه‌یه‌.

جا وه‌ختیک موسلمانان له‌م پێناوه‌دا تاقیکرانه‌وه‌، ئه‌وکات ئەم گوتاره‌ی چاکسازان دێ بۆ یادیه‌تانه‌وه‌یان به‌ واتاکانی بلندی و ڕه‌تکردنه‌وه‌ی سته‌م و ژینی سه‌رکزی. گومانیش وایه‌ که‌ زۆرکیان وه‌لامیان بۆ ئەمه‌ هه‌یت، بۆ نا، وه‌ختیک ئامانجه‌کان ڕوون بوویته‌وه‌ و باوه‌ریان بۆ دروست بووی سەبارەت به‌ قوریانیدان له‌ ڕینگه‌یدا و، بیه‌ن چاکسازان خۆیان ده‌ستپێشخه‌ری ده‌که‌ن

بۆ نه‌وهی بانگه‌وازیان بۆ کردووه و، بیهینن چاکسازان وره‌یان به‌رز ده‌که‌نه‌وه و هه‌ستی پێژگرتن له‌ خودیان بۆ بنیات ده‌نێن به‌بۆنه‌ی ئایینه‌که‌یانه‌وه وه‌ک موسلمان. نه‌مه‌شه‌ پێگه‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ)، که‌ خوا‌ی گه‌وره‌ کردیه‌ مایه‌ی پێنۆتی و شوێنکه‌وتنی بۆ هه‌ر که‌س خێر له‌ دایدا بوو، جگه‌ له‌ بیباوه‌پان و دوورپووانیش، که‌س له‌ قافلله‌که‌ی دوا نه‌که‌وت. سا جێی خۆیه‌تی هه‌ر چاکسازێک له‌وه‌ پابمیێی به‌ر له‌وه‌ی بپاریار له‌سه‌ر خه‌لک بدات که‌ ترسنۆکن یان دوورپوون و زه‌لیلیان پێ قه‌بوولێ، له‌ کاتی‌که‌دا ده‌شی نه‌سلێن نه‌نگیه‌ که‌ له‌ بانگه‌وازی نه‌مدا بیێت.

١٤) پروپامایێ و کاسەلیسیکردن بۆ دەسەڵاتداران و دانشکەکانی ئایین بۆیان

ئەم پەوشتە نزم و ھەرزانە یە کەم شتیکی دێ بە زەینی خەلکدا، کاتیکی
وشە ی (دوو پروو) دەبێسترت.

خەلکیکی بە ئیبن عومەر یان گوت: "ئێمە دەچینە لای کاربەدەستمان و
شتیکی کە لەلای ئەو دەلیین جیاوازی لەوێ کاتیکی لای ئەوان دێینە دەرەو
دەلیین"، فەرمووی: "ئێمە ئەوەمان بە دوو پرووی دەزانێ."

دیسان لە ئیبن عومەرەو، خەلکی دەبینی دەچوونە ناو مزگەوت، فەرمووی:
"ئەوانە لە کوێ دەگەڕێنەو؟" گوتیان: "لەلای میرەو" فەرمووی: "کە
خراپە یە ک دەبینن، نکۆلی دەکەن؟ کە چاکە یە ک دەبینن، فرمانی پێ
دەکەن؟" گوتیان: "نا" فەرمووی: "ئە ی چی دەکەن لەوێ؟" گوتیان: "لەوێ
ستایشی دەکەن و کاتیکیکی دێنە دەرەو جێی پێ دەدەن!" ئیبن عومەریش
فەرمووی: "بەرستی ئێمە ئەوەمان بە دوو پرووی دەزانێ لە دەورانی پێغەمبەردا
(ﷺ)، تەنانت کەمتر لەوێ!"

ئەمە لە پۆژانی ئیبن عومەردا، پۆژانیکی کە کاربەدەستان دروشمەکانی
ئایینیان بەرز ڕادەگرت و، بە گشتی پابەند و پشتگیر و خزمەتکاری بوون و
کاریان پێ دەکرد و مەرجە عێکیان جگە لە ئیسلام نەبوو، جیهادیان بەرپا دەکرد
لە پێناو پاراستنی ئیسلام و ئەھلە کە ی و فرەوانکردنی دەسەڵاتی، تەنیا ئەو
بوو لە ھەندیک ناوێدا ستمکار بوون. ئیدی ئیبن عومەر گەر دوو پرووانی
پۆژگاری ئێمە ببینی چۆن سەنا و ستایشی ئەمانە ی لای ئێمە دەکەن و،

گه‌ره‌یه‌یان ده‌که‌نوه و به‌شیر و په‌خشان پیا‌ی‌اندا هه‌لده‌دن؟!

یه‌کی‌کیش نی‌فاقی له‌ دلدا‌ییت، واده‌زانی که‌ له‌سه‌ر خیره‌؛ ماده‌م کاتی‌ک له‌گه‌ل هه‌ندی‌ک له‌هاوه‌لانی خۆ‌یدا‌یه‌ نکۆ‌لی له‌ خراپه‌ بکات، له‌ وه‌ختی‌کدا له‌ولا‌شوه‌ له‌به‌رده‌م نه‌ه‌لی بات‌ل و نا‌هه‌قیدا، خه‌ریکی مه‌راییکردن و داش‌کان‌دنه‌ و دو‌وپو‌ریان له‌گه‌ل ده‌کات و دان به‌ بات‌له‌که‌یاندا ده‌ی‌ت. شه‌مه‌ له‌ کو‌یی نه‌و فه‌رمای‌شته‌ی پی‌غه‌مه‌ردایه‌ (ﷺ):

"خه‌لک ده‌بیننه‌وه‌ کان‌زا‌گه‌لی‌کن: با‌ش‌ترین‌یان له‌ نه‌فامیدا، با‌ش‌ترین‌یا‌نه‌ له‌ ئی‌سلامدا نه‌گه‌ر تی‌ بگه‌ن. ده‌ش‌بیننه‌وه‌ با‌ش‌ترین خه‌ل‌کی‌ک سه‌با‌ره‌ت به‌م کاره‌[کاربه‌ده‌ستی‌تی وده‌سه‌لات]، نه‌وه‌یا‌نه‌ که‌ زۆ‌رت‌رین‌ رقی‌ لی‌یه‌تی و هه‌زی پی‌ی نی‌یه‌. ده‌ش‌بیننه‌وه‌ خراپ‌ترین خه‌ل‌ک کا‌برا‌یه‌کی دو‌و رو‌خساره‌، به‌ رو‌خساری‌ک ده‌چی‌ته‌ لای نه‌وانه‌ و به‌ رو‌خساری‌کی دی ده‌چی‌ته‌ لای نه‌وانی دی‌که‌." (١)

جا وه‌ک له‌ فه‌رمو‌وده‌که‌دا هاتووه‌، له‌وانه‌یه‌ بب‌ینی‌ت مرو‌ف‌یک نه‌وه‌ری دو‌ژمن‌یا‌یه‌تی سه‌ختی ئی‌سلام ده‌کات، به‌لام جو‌امی‌ری و په‌سه‌نا‌یه‌تی تی‌دا‌یه‌ و ناتوا‌نی زۆ‌ر له‌سه‌ر دژیه‌کی‌کردنی بر‌وا‌کانی خۆ‌ی به‌رگه‌ بگه‌رت. هه‌ر له‌م په‌سه‌نانه‌، عوممه‌ری کو‌ری خه‌طاب، خالی‌دی کو‌ری وه‌لید، عه‌مه‌ری کو‌ری عاص، عی‌کریمه‌ی کو‌ری نه‌بی جه‌هل و سه‌هه‌یلی کو‌ری عه‌مه‌ر خوا لی‌یان را‌زی بی‌، نه‌وانه‌ی کاتی‌ک که‌ هاتنه‌ ناو ئی‌سلامه‌وه‌ د‌ل‌سو‌زی بو‌ون و، خۆ‌شه‌وی‌ستی‌یه‌کی توند و بی‌پیا‌ی‌انیان بۆ‌ی هه‌بو‌و، به‌ با‌ش‌ترین تی‌کو‌شانی‌کیش له‌ ری‌نگه‌ی په‌روه‌ر‌د‌گا‌ردا تی‌کو‌شان.

به‌لام دو‌وپو‌و؛ په‌نگاو‌ره‌نگ و دو‌و رو‌خساره‌. له‌ به‌رده‌م هه‌ر خه‌ل‌کی‌کدا به‌و جو‌ره‌ قسه‌ ده‌کات که‌ پی‌ی را‌زین و، وای پ‌شان بدات نه‌و‌یش له‌وانه‌، بۆ‌ نه‌وه‌ی خۆ‌ی له‌ شه‌ریان لا‌بدات و په‌زامه‌ندی و قازانجیان وه‌گیر خات. نمو‌ونه‌ی

(١) [صحیح البخاری: ٣٤٩٣]

ئەمانە، پیس و ناپەسەن، بگرە پێغەمبەرمان (ﷺ) وایان وەسف دەکات کە
"خراپترینی خەلک".

باوەردار مەرایى و داشکەندەن بۆ کەس ناکات:

تیرمیزی گێراوتیەو کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فرمویەتی:

"بێستەن! نایا بێستوتانە؟ کە پاشی من کاربەدەستانتیک دەبن، جا هەر
کەس بچیتە لایان و درۆیان بۆ بەراست بخاتەو و لە ستەمیاندا پشتگیریان
بێ، نە ئەو لە منە، نە من لە ئەوم و، نە دیتە سەر حەوز بۆ لام. هەر کەسێش
نەچیتە لایان و یارمەتییان نەدا لە ستەمیاندا و درۆیان بۆ بەراست نەخاتەو،
ئەوا ئەو لە منە و من لە ئەوم و، ئەو کە دیتە سەر حەوز بۆ لام." (۱)

کاتیکیش پیاویک پرسیاری لی کرد، "کام جیهاد باشتەرنە" وای وەلام
دایەو (ﷺ): "قەسەیکى حەق، لەلای دەسەڵاتدارێکی ستەمکاردا." (۲)

لەگەڵ ئەمەشدا، دەشی مۆسڵمان خۆی لە خراپەکارێک پیاوێزێ بە
جوێرێک قەسەى نەرم، کە نە شەرەاندنی بۆ باتل تێدا بێ، نە دانپێدانانی
و نە شیواندنی حەق لای خەلک و ڕووسپیکردنەوێ نەم خراپەکارە لەلایان.
بوخاری و موسلیم لە دایکی باوەرداران عایشەو خوا لێی ڕازی بێ،
گێراویانەتەو: "پیاویک مۆلەتی وەرگرت بێتە لای پێغەمبەر (ﷺ)، ئەویش
فرموی: 'مۆلەتی بەدەن خراپترین بۆ ھۆزە، یان کوێی ھۆزە' کەچی
کاتیک ھاتە ژوورەو قەسەى نەرمی لەگەڵدا کرد، گوتم: 'ئەو پێغەمبەری
خوا، لە پێشدا ئەوەت گوت، پاشانیس قەسەى نەرمەت لەگەڵدا کرد؟' فرموی:

(۱) [الترمذی: ۲۲۵۹].

(۲) [النسائی: ۴۲۰۹].

'ئه‌ی عائیشه، به‌راستی خراپترینی خه‌لک نه‌وانه‌ن که خه‌لک وازیان لی دینێ، له‌ ترسی خراپه و ناشووبیان!'"^(۱) "جا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هیچ قسه‌یه‌کی باتلی له‌ گه‌ڵ ئه‌م پیاوه‌دا نه‌کرد که هات بو‌ لای، نه‌ وه‌سفی دا، نه‌ پیایدا هه‌لدا، نه‌ به‌شداریشی کرد له‌ په‌وشتیکی ناشیرینیدا و، نه‌ په‌شتگیری کرد له‌ هیچ پر‌په‌وینکیدا، به‌لام به‌ پرووگه‌شی و کراوه‌یی له‌ گه‌لیدا هه‌لیکرد - که په‌وشتی نازداری به‌رده‌وامی بوو (ﷺ) -، به‌شکوو کار له‌ دلی بکا گهر پاش نه‌وه نامۆژگاری و یاد‌ه‌ینانه‌وه‌یه‌کی نه‌وی بیست و پێ گه‌یشت، سا له‌و دوو‌پرووی و په‌وشت ناشیرینییه‌ رزگاری بکات".

به‌مه‌ش جیا‌وازی گه‌وره‌ی نی‌وان ئی‌داره‌دانی شه‌رعی، له‌ گه‌ڵ مه‌رابی و کاسه‌لیسی و دوو‌پرووی ده‌رده‌که‌و‌یت، که ئه‌مانی دی، سیغه‌تی دوو‌پرووانن.

١٥- ٲیٚه‌ده‌بی به‌ران‌بهر به‌خوای که‌وره و به‌ران‌بهر به ٲیٚه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ)

ئه‌وانن مه‌به‌ست به‌و فدرمایشه‌ی په‌روه‌ردگار:

﴿قُلْ أِیُّلَهِ وَآیَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ [التوبه: ٦٥] «بلی ئه‌ری به‌خو
و ئایه‌ته‌کانی و ٲیٚه‌مبه‌ره‌که‌ی گالته‌ ده‌که‌ن؟!»

ههر ئه‌وانیشن که‌خوای لیانی ده‌گیرٲته‌وه‌ که‌وتویانه:

﴿يَقُولُونَ لَیْن رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِیْنَةِ لَیْخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ﴾ [المنافقون: ٨]
«ده‌لین: "سوٲند بی گهر بگه‌ړٲینه‌وه‌ مه‌دینه، بلندترین و به‌هٲترین، لاوازترین و
نزمترین له‌وی و ده‌رده‌نیٲ." (١)»

ههر ئه‌وانیش بوون به‌ نه‌ینی و چرپه‌چرپی ناو خو‌یان کوفریان ده‌گوت و
ده‌کرد، که‌چی پاشانیش: ﴿يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا
بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ﴾ [التوبه: ٧٤] «سوٲند به‌ (الله) ده‌خون که‌ نه‌یان‌گوتوه‌، به‌راستیش
قسه‌ی کوفریان گوتوه‌ و له‌پاش موسلمان‌ٲٲییان کافر بوونه‌ته‌وه‌.»

ئیب‌ن‌جهریر و ئیب‌ن‌ئهبی حاتیم و ئیب‌ن‌که‌ثیر، به‌چه‌ندان سه‌نده‌ گیرانه‌وه‌ی
هاوشیوه‌ و لی‌ک‌نزیکیان سه‌باره‌ت به‌ هو‌ی دابه‌زینی ه‌یناوه‌. یه‌ک له‌وانه:
"ٲیٚه‌مبه‌ر (ﷺ) وتاری ده‌دا، ٲیاوٲک له‌ دوو‌رووان گوتی: 'ئه‌گهر ٲاستگو‌ بی،
ئیمه‌ له‌ گو‌درٲژ که‌مترین' زه‌یدی کو‌ړی نه‌ړقه‌میش خوا لی‌ی ٲازی بی، ٲٲی
گوت: 'ده‌ی سوٲند به‌ (الله) به‌لی، ئه‌و ٲاستگو‌یه‌ و تو‌ش له‌ که‌ر که‌متری'.
پاشان ئه‌مه‌ی گه‌یانده‌ ٲیٚه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و کابرای دوو‌روو نکو‌لی لی

(١) مه‌به‌ستیان ٲیٚه‌مبه‌ر (ﷺ) و کو‌چه‌رانه‌.

کرد، پەروردگاریش ئەو ئایەتە ی بۆ بەراستخستنهوهی زهید دابه‌زاند.

هەر که‌سێش لەم پۆزگاری ئێمه‌دا له‌ سیفەتی دوورپووان گلابی، ده‌بیینی مه‌زنپاگرنتی بۆ پەروردگار و ئایەتە‌کانی و پیغه‌مبەرە‌که‌ی (ﷺ)، که‌مه‌. ته‌نانه‌ت له‌وانه‌شه‌ بۆ خۆشی نوکته‌گه‌لێک بۆ خه‌لک باس بکات، ته‌نیا بۆ پێکه‌نین، تیایدا ده‌لێ خوا وای به‌ جبریل وت و جبریل وای به‌ خوا وت، بۆ خۆشی و پێکه‌نین! یان ئایەتە‌کانی قورئان له‌ غه‌یری جیگه‌ی خۆیاندا به‌ کاردێنی، دیسان بۆ پێکه‌ناندنێ خه‌لک. ئای چه‌ندێک به‌مه‌ نزیک بۆته‌وه‌ له‌ وه‌سفە‌ی پەروردگار که‌ ده‌فرمووت:

﴿وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا﴾ [الباقية: ۹] «وه‌ختی به‌ شتی که‌ له‌ ئایەتە‌کانی ئێمه‌ش بزانی، ده‌یکاته‌ مایه‌ی مه‌سخه‌ره‌ و گالته‌وگه‌پ.»

جا ته‌نیا که‌میکی له‌ قورئان له‌به‌ره‌، نه‌وه‌شی له‌به‌ریه‌تی، ده‌بیینی یه‌که‌م شت؛ بۆ دروستکردنی که‌شی خۆش و پێکه‌نین و به‌ده‌رخستنی ئیسکسووکی خۆی به‌ کاری دینی!

ده‌شیت گالته‌ به‌ سونه‌تێک له‌ سونه‌تە‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) بکات، یان به‌وانه‌ی که‌ کاری پێ ده‌که‌ن، له‌ کاتی که‌دا خودی خۆشی که‌مه‌ترخه‌مه‌ تێیدا، وه‌ک پێش و سیواک. چه‌ندێک له‌ خه‌لکیش ه‌ن سه‌رجه‌م نه‌مانه‌ ده‌که‌ن، له‌ کاتی که‌دا به‌پۆزووش ده‌بن و نوێژیش ده‌که‌ن و خۆشیان به‌ موسلمان ده‌زانن! واش نازانم هه‌یچێک هیندی نه‌مه‌ نمونده‌ی ئەو فره‌مووده‌یه‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ) بی:

"به‌راستی به‌نده‌ یه‌ک قسه‌یه‌ک ده‌کات له‌ تووره‌یه‌ی خوادا، که‌ هه‌یچ

بایه‌خیکیشی پێ نادا، ته‌نیا به‌وه‌ ده‌یهاونه‌ دۆزه‌خه‌وه‌." (۱)

لهویش به دتر، نمووی زیاد له سیفه ته کانی دووړووانیش پر پوات و ناشکرا جنیو به خوا یان به دین بدات، نهمانهش زوړیان له سهر نارووم لیږدا، بو نمووی وا نه زانریت له دووړووانن، به لکوو بهو جنیوانه یان، کوفری راشکاوایان هدیبه. له شریعه تیشدا مامه لهی دووړووانیان له گه لدا ناکری، سوودیشی بو یان نییه که بانگه شوی موسلمانیتی بکمن، یان بلین له بهر تووړهی و امان کرد و امان تووش دی. تنیا تهو بهی یه کلا و ببرایپر و نه صوح به هاتنه جتی سهرجم مهرجه کانیهوه، دادیان ده دات. خو گهر تهو بهش نه کمن، له بیباوهرانی مه که خراپترن که بانگه شوی نهو یان ده کرد بته کانیان له خویان نزیک ده کاتهوه، ههر گیزیش جنیویشیان به خوا نه ده دا، به لام تنیا بو یه ناماژم بهم چینه کرد که بلیم، زوړنک همن لهم خه لکه بو گنه سووک و چرووکانه که هیشتا به ناهق خو یان داو ته پال نوممه تی نیسلام. بنه مای نهم دیارده ش که لیوهی دهرهاتوه و بهم قوناغ و حاله گه یشتو، کهم و لاواز مه زنپراگریه بو سنووره کانی خوی گه وره (سبحانه و تعالی).

باوه رددار مه زنپراگریی هه یه بو په روه ردگاری:

په روه ردگار ده فهرموویت:

﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمَ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ [الحج: ۳۲] «نموه و ههر که سیش مه زنپراگریی بو درووشمه کانی (الله) هدیته، نموه له خواناسی و له خواترسیی دلانه مویه.»

هه روا فهرموویه تی:

﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمَ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ [الحج: ۳۰] «نموه و ههر که سیش مه زنپراگریی بو سنوور و حهره مه کانی (الله) هدیته، نموه بو یی باشته له لای په روه ردگاری.»

هەروەها (الله) لە مەزنراگری و رێژلێنانی پیڤەمبەرە کەیدا (ﷺ) فرموویەتی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝ لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ [الفتح: ۸-۹]

«بەپراستی ئێمە تۆمان بە شاهیڤ و مژدەدەر و ترسێنەر ناردۆ (۸) تا کوو باوەر بەین بە خوا و پیڤەمبەرە کە ی و مەزنی رابگرن و سەنگینی رابگرن و پاکی رابگرن و تەسبیحاتی بکەن سپێدان و ئیواران»

خۆ گەر یەکیک لە ئێمە وەختیک لەم دونیایە دەردەچێ، جگە لە مەزنراگریە کێ راستالانە بۆ الله هیچی دیکە ی لە گەڵ خۆیدا نەبردبێ، ئومێدی خێر و سەلامەتی و بردنەوی لای خوی حەقدا بۆ هەید، وە ک لە فرموودە کە ی هاوکۆکی بوخاری و موسلیما هاتوو سەبارەت بەو پیاوێ داوای لە منداڵەکانی کرد بیسووتین و خۆلەمیڤە کە ی بدن بە دەم باو. وەختیکیش پەروردگار گلێری کردووە و پێکی هینایەو و لێی پرسی: «بۆ وات کرد؟» گوتی: «لە ترسی تۆ، خۆشت باشتەر دەزانی»، پەروردگاریش لێی خۆش بوو. ^(۱)

۱۶) رقبوونه له باوهرداران و ناوهراندنیان

وهك چۆن باوهردار رقی له ییباوه‌ری و له‌پێده‌رچوون و سه‌رپێچیه، دوورپووش به‌ دیتنی په‌فتاربه‌رزی و پاکی و چه‌سپانی رپی راست، رقی هه‌ڵده‌ستی، چونكه‌ نه‌وانه‌ سیفه‌تگه‌لێكن ده‌بنه‌ رێگر له‌وه‌ی كو‌مه‌لگه‌ بپیته‌ مالی تالانی و له‌وه‌ری نازادی ته‌ماع و، ئاره‌زووه‌ چلێس و پیسه‌کانی نه‌و. لێ‌وه‌یه‌ كه‌ دوورپو رقی له‌و بانگخواز و چاك‌سازانه‌یه‌ كه‌ بانگی خه‌لك ده‌كهن بۆ نه‌م به‌هایانه‌.

پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رمووی:

"پشتیوانان جگه‌ له‌ باوه‌ردار، كه‌س خۆشی ناوین و جگه‌ له‌ دوورپووش، كه‌س رقی لیان نییه‌؛ سا هه‌ر كه‌س خۆشی بوین، خوا خۆشی ده‌وی و هه‌ر كه‌سیش رقی لیان بن، خوا رقی لییه‌تی." (۱)

فه‌رمووشیه‌تی:

"نیشانه‌ی ئیمان، خۆشویستنی پشتیوانانه‌ و نیشانه‌ی دوورپوویی، رقبوونه‌ له‌ پشتیوانان." (۲)

به‌ هه‌مان شیوه‌، هه‌ر كه‌س تانه‌ له‌ چینی هاوه‌لان بدا به‌ناوی سه‌رخستنی ئالویه‌یته‌وه‌، نه‌وه‌ كه‌وتۆته‌ نه‌م سیفه‌ته‌ نیفاییه‌وه‌.

هه‌ر بۆیه‌ ده‌بینی دوورپو زۆر لێ‌نه‌براوانه‌ كار ده‌كات بۆ بلاوه‌پێ‌کردنی

(۱) [البخاري: ۳۷۸۳]

(۲) [البخاري: ۱۷]

خه لک له دهوری باوهرداران و رهتاندنیان لیان:

• جارنک بهوهی خه لک له بهرژوهندیگه لیکنی دونیایی بیبهش بکهن،
گهر بیتو پروو له بانگخوازن بکهن و کاریگهر بن به بانگهوازیبه کهیان:

﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا وَلَئِنَّ خَزَائِنَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ﴾ [المنافقون: ۷]

«نهوانن که دهلین مهبهخشن بهوانهی له دهوری پیغه مبهری خوان با بلاوهی
لی بکهن، خو گهنجینه کانی ئاسمانه کان و زهوی هی خواهه، بهلام دوورپروان
تیناگهن.»

• جارنکیش به دروستکردنی گومان له سهه نیهه تی باوهرداران. وهک له
فرمودده هاوکۆ که کهی بوخاری و موسلیمدا هاتوو له نهبی مهسعوودوه:
"کاتیک ئایه تی بهخشین دابهزی حه مالیمان ده کرد -واته به پشت بارمان
به کری بو خه لک هه لده گرت، تا کوو شتی کمان بکه ویتته دهست که بیبهخشین-،
جا پیایونک هات و بهخشینیکی گه وهی دانا. نهوانیش (واته دوورپروان) گوتیان:
'ریابازه'. پیایونکیش هات مه نیک بهخشینی دانا، نه مجار گوتیان: 'برا خو خوا
پیوستی به مه نه خیری نه مه نیه'. جا نه وه دابهزی:

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [التوبة: ۷۹] «نهوانی
که عهیب ده گرن له خیر که رانی باوهرداران و لهوانه شی که ته نیا توانای خویان
له دهست دایه [به پنی توانای که می خویان خیر ده کهن]، جا گالته یان پی
ده کهن، خوا گالته ی بهوان کردوو و سزایه کی به تیشیشیان بو هیه.»^(۱)

• جارنکی دیش به گالته کردن به باوپرداران و وهسفرکردنیا به سیفه تگه لیک که شایه نترینی خه لک پیی، دووړووان خوینان. وه ک له غه زای ته بووکدا وایان کرد. له وهدا که ته فسیره کان گیراویانه ته وه له عبداللهی کوری عومره وه که پیانک له غه زای ته بووکدا گوتی: "نه مدیوه هیندی نهم قورنان خوشانه ی خویمان زگبرسی و زمانبه درو و ترسنوک له وه ختی پرویه پرویوونه وهدا" پیانکیش گوتی: "درو ت کرد! به لام نه وه تو دووړوویت. سوئند بیت هه والی نهم به پیغه مبهری خوا (ﷺ) ددهم". جا نهمه گه شته پیغه مبهری خوا (ﷺ) و قورنان دابه زی. نه و جا کابرای گالته کهر خو ی هه لواسیبو به پشتبهستی وشتره که ی پیغه مبهروه (ﷺ) و خه لک به ردیان پیوه دها و نه ویش دیگوت: "نه ی پیغه مبهری خوا، نیمه تنیا گالته وگه پمان بوو". جا سمرنج بده چون نهم کابرای گالته کهر وه سفی کوچه رانی به سیفه تگه لیک کرد، که نه وان دوورترین و پاکترین لی، بگره سیفه تی مونا فیکان خوینانه، له درو کردن و ترسنوکی و چا ویرستی بو دنیا و زگیر کردن. سمرنجی به هانه که شی بده: "نیمه تنیا گالته وگه پمان بوو"، واته: نهم قسه یه شم هه را بو خوشی و پابواردن کرد!

سا نه و نایه ته کامه بوو دابه زی؟

﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ [التوبه: ۶۵] «نه گهریش لیان پرسی، ده لین نیمه تنیا گالته وگه پمان بوو، بلئی: "نه ری ئیوه به (الله) و به نایه ته کانی و پیغه مبهره که ی گالته تان ده کرد؟"»

له کاتیکدا کابرا تنیا گالته ی به هاوه له کوچه ره کان کردبوو، به لام چونکه له رقی نایینه که یان گالته ی پی کردن، وا په روره دگار نهمدی به وه دانا که گالته کردن بووه به (الله) و نایه ته کانی و پیغه مبهره که ی، به فهرمایشتی پاشتریش، جوکی خو ی به سه ریاندا دا:

﴿لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ [التوبة: ۶۶] «به‌هانه مه‌هینه‌وه، تازه ئیوه پاش ئیمانتان کافر بوونه‌وه.»

ئیسلام لی ناگه‌رێ شوێنکه‌وتوانی هەر وا بیده‌نگ بن و ساویلکه و داماو، مونا‌فیکان و شیوه مونا‌فیکان گالته‌یان پێ بکه‌ن به‌ ناوی بیانووی پر‌وپ‌و‌چه‌وه، له‌ وه‌ختیکدا هه‌موو نه‌وه، ته‌نیا پالنه‌ری ر‌قبوون له‌ خوا و له‌ دین له‌ پشتییه‌وه‌یه‌تی. نه‌مجار در‌و‌کردن به‌ده‌م باوه‌ر‌دارانه‌وه و بوختانه‌له‌به‌ستن بۆ شکاندنی شکو‌یان، وێنه‌ی نه‌وه‌ی کردیان، کاتی‌ک تانه‌یان دا له‌ دایکی باوه‌ر‌داران عایشه‌ خوا لێی ر‌ازی بێ، بۆ نه‌وه‌ی شکو‌ی پ‌ن‌غه‌مبه‌ر‌شی (ﷺ) پێ له‌ که‌دار بکه‌ن و خه‌لکی له‌ده‌ور بر‌ه‌تی‌ن:

﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [النور: ۱۱] «به‌ر‌استی نه‌وانه‌ی بوه‌تانه‌که‌یان سازاند له‌ ئیوه، وامه‌زانن شه‌ری پ‌یوه‌یه‌ بۆتان، به‌ل‌کوو نه‌وه‌ خ‌یره‌ بۆتان. بۆ هەر یه‌کی‌کیان نه‌وه‌ی کردوویه‌تی له‌ تاوان به‌شیه‌تی و، نه‌وه‌شی پ‌شکه‌ گه‌وره‌که‌ی به‌ده‌سته‌وه‌ بوو له‌وان، سزایه‌کی مه‌زنی بۆ هه‌یه.» که‌ عه‌بدو‌ل‌لای ک‌وری ئوبه‌ی بوو، گه‌وره‌ی دوور‌ووان.

"جا کاتی‌ک دو‌ژمن ده‌سته‌وه‌ستان ده‌بی له‌ پر‌وپ‌و‌بوونه‌وه‌ی ر‌استه‌وخۆ، ده‌ست ده‌با بۆ سازاندنی ده‌نگۆ و قسه‌ و قسه‌‌لۆک و، پر‌ه‌وا‌چ‌ی‌دان و بل‌او‌کردنه‌وه‌ی، بۆ نه‌وه‌ی بتوانی له‌ر‌ی‌گه‌ی نه‌وه‌وه‌ زه‌بر‌ن‌کی ده‌روونی له‌ کۆمه‌ل‌گه‌ بدات و، هه‌روه‌ها ر‌ای گشتی په‌رت‌وب‌لاو بکا و ب‌ی‌شه‌له‌ژ‌نی و سه‌رق‌الی بکا به‌ شتی پ‌و‌چ و، له‌ که‌یسه‌ گر‌نگ و چاره‌نو‌وسیه‌کان لای بدات. چه‌کی ده‌نگۆکان، گه‌ل‌یک چه‌کی‌کی مه‌تر‌سی‌دار و و‌تر‌ان‌که‌ره، که‌ ده‌ش‌یت به‌ کار‌به‌ی‌تری بۆ شی‌واندنی ناوبانگی تاکه‌ چاک و چاک‌سازه‌کان و، دوور‌خ‌سته‌نه‌وه‌ی خه‌لک لی‌یان."

وا دیاره‌ زۆر‌ن‌ک‌یش له‌م کارانه‌ی دوور‌ووان، به‌ره‌می ئیره‌یی‌بردنیانه‌ به‌

باوہرداران. کاتیک دہینن دلّیان نارامہ و ہنگاویان چہسپاوہ و، بہ تیہپرینی کاتیش لہ وادہی خوا نزیکتر دہنہوہ کہ بہہشتہ و لہای دووہرووان ہیشتا نہ گہرّیک بۆ راستگہرانی ہہیہ!

ئیتیر چۆن ناتەقن کہ ببینن باوہرداران لەوان بەرزترن، چۆن ئاوات ناخوازن ئەمانیش وە ک وان کافر بوونایە، بۆ ئەوہی ھەمان چارنووسی نادیاران ھەبێت کہ بۆ خۆیانیان داناوہ:

﴿وَدَّوْا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً﴾ [النساء: ۸۹] «بیبیان خۆشە گەر ئیوہش کافر بن وە کچۆن ئەوان کافر بوون و، ئیدی یە کسان ببنہوہ.»

ہیشتا لەم پوژگارہی خۆشماندا دووہرووان ناویانگی بانگخوازن و چاکسازان و بەرگریکارانی ئایینہ کە ی خوا لە کەدار دہ کەن و دہشیوئینن. ئەمانیش خۆ ناتوانن بەرگری لە خۆیان بکەن، چونکہ دہزگای راگەیانندیان بەدەست نییە. سا شایەن بە ھەموو موسلمانیکێ ژیر ئەوہیہ گورپایەلی ئەو فرمایشتە ی پەرورەدگار بێ:

﴿لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ﴾ [النور: ۱۲] «دە ی با وەختیک بیستان، باوہردارانی ژن و پیاو گومان ی باشیان بە خۆیان ببردایە و بیانگوتایە ئەمە بوختانیک ی ناشکرایە.»

ھەروا ئەو فرمایشتە ی دی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾ [الحجرات: ۶] «ئە ی ئەوانە ی باوہریان ھیناوہ، نہ گەر لە پێدەرچوویہ ک ھەواییکی گرنگی بۆ ھینان، لی بکۆلنەوہ؛ نہوہ کا زیان بە خەلکیک بگہیەنن بەنەزانی و ئیدی لەوہودوا پەشیمان ببنہوہ لەسەر ئەوہی کردووتانہ.»

١٧- گه‌ران له‌دووی فیتنه

دوورپووان هه‌مان پینگه‌ی فیرعه‌ونیان به‌کار هیتا، له‌بانگه‌شه‌کردنی نه‌وه‌دا که چاکسازان به‌شوین فیتنه و خراپه‌نانه‌وه‌ون، وه‌ختیک فیرعه‌ون له‌باره‌ی موسای پیغه‌مبه‌ری خوا (علیه‌السلام) وتی:

﴿إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾ [غافر: ٢٦]
«به‌راستی من ده‌ترسم ئایینه‌که‌تان بگۆڕی، یان خراپه‌ له‌ سه‌رزوه‌یدا به‌رپا بکات.»

له‌ کاتی‌که‌دا راستی نه‌وه‌یه، دوورپووان خۆیانن نه‌هلی فیتنه و خراپه‌نانه‌وه: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ۖ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ [البقرة: ١١-١٢] «کاتی‌که‌ش پێیان بگوتی خراپه‌ مه‌نینه‌وه له‌ سه‌رزوه‌یدا، ده‌لێن: به‌راستی ئێمه‌ ته‌نیا چاکسازین (١١) نه‌ری به‌راستی نه‌وانن خراپه‌نێره‌وه، به‌لام هه‌ست ناکه‌ن.»

ده‌یان‌ه‌وی موسلمانان لاواز بکه‌ن و وره‌یان برپووختن، تاکوو شکست به‌ینن و هیز و پینگه‌یان نه‌مینی:

﴿لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ﴾ [التوبة: ٤٧] «ئه‌گه‌ریش ده‌رچه‌وونایه‌ تیا‌تاندا، جگه‌ له‌ پو‌خله‌ی و گێه‌وکی‌شه‌، هه‌یچی دیان بۆ‌تان زیاد نه‌ده‌کرد و نیتوانتانیان ده‌شی‌واند. ئاشوویان بۆ‌تان ده‌وی.»

گرفت نه‌وه‌یه هه‌ندیکه‌شیان زمانپارا‌ون: ﴿وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ﴾ [المنافقون: ٤] «ئه‌گه‌ریش بێنه‌ قسه‌ و بلێن، گوێیان بۆ ده‌گری»، جا کۆمه‌لگه‌ی ئیسلامی

کاربگر ده‌بی پێیان: ﴿وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ﴾ [التوبه: ٤٧] «تياشتاندا هه‌ن که زۆر گوی بۆ ئەوان ده‌گرن»، لێدوانێکی جوانه، بگره‌ ته‌نانه‌ت شیوه‌شیان جوانه. له‌و فەرمووده‌یه‌دا که بوخاری و موسلیم گێڕاویانه‌ته‌وه له‌ زه‌یدی کۆری ئەرقه‌مه‌وه خوا لێی رازی بی، فەرمویه‌تی: «پیاوانێک بوون، جوانترینیک»^(١)، به‌لێ، ناوها بوو شیوه‌یان، به‌لام کانزایان کانزای به‌د و پیس بوو!

دوو‌پروان سوورن له‌سه‌ر ئەوه‌ی شه‌رعییه‌ت و په‌وایی به‌دن به‌ ئاشووبگێری خۆیان، له‌رێگه‌ی ئەه‌جامدانی هه‌ندیک کاری باش و به‌کاره‌ینانی خه‌لکی باشه‌وه‌!:

ئه‌مه‌ش ته‌کنیکێکی زۆر مه‌ترسیدار و بلاوه‌ له‌م سه‌رده‌مه‌ی خۆماندا، که ده‌بی ناگاداری بین و ئەوه‌پری لێی وریا بین.

جا دوو‌پروان کارگه‌لێک ده‌که‌ن که به‌ پروا‌ئه‌ت چاکه‌ و خزمه‌تکردنی نایینه، به‌لام ئامانجیان لێی ته‌نیا په‌رتکردنی باوه‌ردارانه‌:

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ [التوبه: ١٠٧] «ئه‌وانه‌شی که مزگه‌وتێکیان بۆ زیانگه‌یاندن و بێباوه‌ری و په‌رتکردن له‌نیوان باوه‌رداران و، له‌ بۆسه‌ و چاوه‌پروانیکردنی ئەوانه‌دا بنیاتنا که پیشووتر جه‌نگی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان کردوه، سو‌تندیش ده‌خۆن که جگه‌ له‌ باشت‌ترین هه‌یجه‌مان نه‌ویستوه، خواش شاهیده‌ ئەوانه‌ درۆ ده‌که‌ن.»

ئه‌وان مزگه‌وتێکیان درووست کرد، به‌لام ته‌نیا به‌ نیازتکی چه‌په‌له‌وه‌: زه‌ه‌ردان و بێباوه‌ری و دووبه‌ره‌که‌ینه‌وه‌ و، چاوه‌پروانی و بۆسه‌ و پالێشتی بۆ دوژمنانی

دیکە ی ئیسلام! بۆ ئەوێ پرێزی باوەرداران پەرت کەن و لەو مزگەوتە کە یاندا
کۆ ببنەوێ بۆ پیلانگێڕان لە موسلمانان!

پاشانیش چییان کرد بۆ ئەوێ شەرعییەت بەم مزگەوتەیان بدەن؟

ئێبن کەئیر لە ڕاڤە ی ئەم ئایەتەدا دەفەرمووی: "هەروەها هاتن و داوایان
لە پیغمبەر (ﷺ) کرد کە بچیت و لەو مزگەوتەیاندا نوێژ بکات، بۆ ئەوێ
نوێژ کردنی ئەو لەوێ بکەن بەلگە لەسەر چەسپاندن و جێگیربوونی، واتە بۆ
ئەوێ شەرعییەت بدەن بەم مزگەوتە ی کە هەرگیز بە نیازی خێر بنیاتیان نەنابوو.
بەلام پەروردگار پەردە ی لەسەر هەلمالین لای پیغمبەرە کە ی (ﷺ)،
نەک هەر نوێژی نەکرد تیایدا، بەلکۆ رووخاندیشی.

لەم پڕۆژانە شماندا پڕۆژەگەلی پیس و نابووت دەبینین کە کۆمەڵێک
رێکخراوی ئێدوولەتی دیگرنە خۆیان، تەنیا هەولێ رووخاندنی خێزان و نانەوێ
دوژمنایەتیە لەنێوان ژن و میژدا و خراپکردنی پۆلەکانە، تێکەڵ بەم ئەجێندا
و هەولانەشیان، هێندێک کاری "خێرخوازش" دەکەن و ئاگاشیان لەوێه کە
دەبێ فەرمانبەرەکانیان کەسانی موسلمان بن و سیمای پیاوێشی و پڕووالەتی
ئیسلامییان پێه بێ، فەرمانبەری نوێژکەر و ژنە فەرمانبەری بالاپۆش. هەموو
ئەمەش شەرعییەت دەداتە ئەم دامەزراوانە و پڕۆژەکانیان و، وا دەکات گومانی
باشیان پێ ببرێ و خەلک لەوێ سارد دەکاتەوێ بەرپەرچی ئەو فیتنە و ئاشووبانە
بدەنەوێ کە ئەمان بڵاوی دەکەنەوێ. دەشبینی ئەم فەرمانبەرە بەهەندێ ئەوێ بۆ
خۆیان دەهێننەوێ کە ئێمە لێرە تا لە تواناماندا بێ خراپە لادەدەین و، لە رێگە ی
ئەم دامەزراوانەوێ دەبینە هۆ ی زۆرێک لە چاکە و یارمەتی بۆ کۆمەڵگە کانمان.
بەلام لە راستیدا ئەوان تەنیا ئامرازن بەدەست ئەم رێکخراوە دوورپووانەوێ، بۆ
بلاوکردنەوێ فیتنە و خراپە ی خۆیان و وێرانکردنی کۆمەڵگە موسلمانەکان
و سڕینەوێ ئایین و ئاکار و فیترەتیان. دیسان هەر لەم پڕۆژانە ی خۆماندا،

کۆمه‌لیک که‌نالی هه‌رچی‌په‌رچی هه‌ن که جگه له فیتنه، مه‌رامیکی دیکه‌یان نییه. ده‌بینی میوانداری بانگ‌خواریک ده‌که‌ن و قسانیک ده‌کا، دل نه‌رم بکاته‌وه و چاو بخاته فرمی‌سک، به‌لام پیش و پاشی به‌رنامه‌که‌ی نه‌و، هه‌مووی ریکلامی خراب و لادهر و هه‌والی درۆ و نابه‌جییه. هه‌ندیکیش له بانگ‌خواریان به‌لگه به‌وه ده‌هیننه‌وه که ئیتمه سل له‌وه ناکه‌ینه‌وه هه‌ر مینه‌ریک به‌کار به‌یینین بۆ که‌یانندی بانگ‌ه‌واری چاک، به‌لام نه‌وان به‌وه، شه‌رعییه‌تیکیان داوه به‌م که‌نالانه‌ی لانکه‌ی فیتنه و فساد و، بابه‌ته‌که‌یان لای خه‌لکی عه‌وام و ساده نه‌رم و ئاسایی کردۆته‌وه و، رقبه‌ونه‌وه‌ی گه‌رم و تیژی خه‌لک له‌باره‌ی خراپه‌یانه‌وه، سارد و خامۆش ده‌که‌نه‌وه.

ئه‌ری نابینی پیغه‌مه‌ری خوا (ﷺ) چ هه‌لۆستیکێ روونی له هه‌مه‌به‌ر مزگه‌وتی ضی‌رپاردا هه‌بوو؟ کاتیک زانی سیسته‌می ئه‌م مزگه‌وته له‌سه‌ر خراپه‌ دارپێژراوه، نه‌یفه‌رموه: من نوێژی تیدا ده‌که‌م و هه‌ر هه‌لیک ده‌قۆزمه‌وه، به‌شکوو جادووی جادوویاز به‌سه‌ر خۆیدا به‌هینمه‌وه و بانگ‌ه‌واری خۆم به‌چه‌سپنم له‌و جینگه‌یه‌وه که نه‌وان واده‌زانن پرۆژه‌ی خۆیان ده‌به‌نه‌ سه‌ر، وای نه‌فه‌رموو (ﷺ). خاوه‌نی بانگ‌ه‌واز، ژیر و نه‌فسبه‌رزه. بانگ‌ه‌وازییه‌که‌ی خۆی له‌وه ده‌پارێژی بکرتته‌ چه‌ش^(۱) و داویک، خراپه‌کاران بۆ رازاندنه‌وه‌ی باتلی خۆیان به‌کاری یێن.

نمونه‌ی نه‌و فیتنه‌یه‌ش که دوورپووان و یستیان لییه‌تی له‌م پرۆژانه‌دا: هه‌ولی هیننه‌وه و جینگیرکردنی حاله‌تی په‌رتی و لیکجیاواری موسلمانان و ئومه‌ته‌که‌یان. وه‌ک چۆن په‌روه‌رگار وه‌سفی هاوه‌لانی مزگه‌وتی ضی‌رپاری کرد که و یستیان له‌وه‌یه ﴿وَتَفَرِّقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه: ۱۰۷] «جیاواری خسته‌نه‌ ناو باوه‌رداران»، له‌و پێناوه‌شدا دروشمگه‌لی پیشخستن و پیرۆزکردنی نیشتمان به‌کار دێن، له‌بری (إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً). که له‌ راسه‌تیدا ته‌نانه‌ت نیشتمانانه‌ کانی.

(۱) نه‌و خۆراکه‌ی به‌ قولایی ماسی و جۆره جیاوازه‌کانی ته‌له‌وه‌ ده‌کریت.

به‌سه‌لامه‌تی نه‌ماونه‌ته‌وه بۆ خه‌لکه‌کانیان، به‌لکوو کراونه‌ته نام‌راز و به‌هانه‌ی به‌تالان‌بردنی سامانی موسلمانان به‌ناوی به‌رژوه‌ندیانه‌وه و، دوورینه‌وه‌ی ده‌می هه‌ر موسلمانیک و له‌ناو‌بردنی به‌ناوی پاراستنی ئاسایشی نیشتمان‌ه‌وه.

پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، جه‌ختی توندی کردۆته‌وه له‌تاوانی په‌رتکردنی نێوان موسلمانان و، برپینه‌وه و به‌شبه‌شکردنی جه‌سته‌ی ئوممه‌ت له‌سه‌ر بنه‌ماگه‌لیکی نه‌فامی، فه‌رمویه‌تی:

"به‌پاراستی په‌روه‌ردگار ل‌ووت‌به‌رزێی نه‌فامی و شانازیکردنی به‌باوو‌باپی‌ران له‌ناوتاندا سه‌ریوه‌ته‌وه؛ باوه‌رداریکی له‌خواترس، یان خراپه‌کاریکی نه‌گه‌ت و م‌الۆ‌یران. ئێوه نه‌وه‌ی ئاده‌من و ئاده‌میش له‌گه‌. ده‌سا پیاوانیک ده‌ست هه‌لده‌گرن له‌ شانازیکردنیان به‌ خه‌لکانیکه‌وه، یان په‌روه‌ردگار ده‌یانکاته پشکینگ له‌ سووته‌مه‌نی دۆزه‌خ، یان به‌لای په‌روه‌ردگار‌ه‌وه سووک و چ‌روو‌ک‌تر ده‌بن له‌و ق‌الۆ‌نچانه‌ی به‌ ل‌ووت، پیسی پ‌ال ده‌نێن." (۱)

جا خه‌لکیک هه‌بوون شانازیان به‌ به‌هاگه‌لیکه‌وه ده‌کرد جگه له‌ نیس‌لام، وه‌ک خۆدانه‌پ‌ال باوانیک که له‌سه‌ر کو‌فر مردوون. شانازیان به‌ نه‌ژاد، یان ده‌وله‌مه‌ندی، یان پ‌ینگه‌ی نه‌وانه‌وه ده‌کرد. سا ئه‌ویش (ﷺ) پ‌روون‌کردنه‌وه‌ی به‌وه دا که ئه‌م شانازی‌کردنه، له‌لای (الله) ده‌یته‌ مایه‌ی سووک‌بوون، به‌جۆ‌ریک ک‌اب‌رای شانازی‌که‌ر که‌مه‌تر ب‌یج له‌و می‌رووانه‌ی پیسی پ‌ال ده‌نێن و وه‌پ‌یش خۆیانی ده‌ده‌ن. تاوانی ئه‌م خه‌لکه‌ شانازی‌که‌ر و س‌نگ‌ده‌رپ‌ه‌رپ‌ه‌نه‌وه‌یه، به‌هاگه‌لیک به‌رز ده‌که‌نه‌وه که له‌ نایینی خ‌وا‌دا ه‌یج سه‌نگ‌گیکی نییه، ب‌گ‌ره گ‌ره ته‌شه‌نه به‌سه‌نیت، مایه‌ی په‌رت‌بوون و ناشووب‌نانه‌وه‌ی ناو موسلمانانیشه. به‌ هه‌مان ش‌یوه له‌م پ‌ۆ‌ژانه‌ی ئی‌مه‌ش‌دا، هه‌ر که‌س به‌هایه‌ک به‌رز ب‌کاته‌وه که له‌ شه‌ریعه‌تا به‌ها نه‌بێ و له‌به‌رچ‌او نه‌گیرێ، ئه‌ویش له‌پ‌ه‌ری سووک‌یدا به‌لای په‌روه‌ردگار‌ه‌وه.

(١٨) دل‌په‌قی له ئاست قورئاندا

ئهم سیفه‌تەش -وه‌ک سیفه‌تەکانی دیکە‌ی دو‌پ‌رووی- پێ‌ه‌ستی به گومان‌کردن له ئایینی خاوه‌ه‌یه‌:

﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ۝ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ [الإسراء: ٤٥ - ٤٦]

«کاتیکیش قورئان ده‌خوینیتە‌وه‌، په‌رده‌یه‌کی دا‌پۆ‌شەر و تۆ‌کمە ده‌خه‌ینه نێ‌وان تۆ و ئە‌وانه‌وه که با‌وه‌ریان به دوا‌پۆ‌ژ نی‌یه (٤٥) هه‌روا په‌رده‌گه‌لی‌ک ده‌ده‌ین به‌سەر د‌له‌کانیاندا له‌وه‌ی لێ‌ی تێ‌بگه‌ن و، قورسی‌ش ده‌خه‌ینه گۆ‌یه‌کانیانە‌وه.»

ئهم ئایه‌تە‌ش له بنه‌په‌تدا سه‌باره‌ت به بی‌با‌وه‌ران دا‌به‌زی‌وه، به‌لام پێ‌وه‌ندیی نێ‌وان ئە‌و دوو شته به‌ده‌ر ده‌خات.

په‌روه‌ردگار له‌باره‌ی ئە‌و په‌قی و دا‌خ‌را‌نه‌وه که رێ‌گه‌ری پامانی قورئان له دو‌پ‌روان ده‌کات، ده‌فه‌رمو‌وت:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ٨٢]، «ئە‌ری له قورئان پانامین و ورد نابنه‌وه، که گه‌ر لای غه‌یری په‌روه‌ردگارە‌وه بوایه، جیا‌وازی و د‌ژیه‌کی زۆ‌ریان تیدا ده‌بینی‌یه‌وه.»

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ [محمد: ٢٤]، «ئە‌ری له قورئان پانامین و ورد نابنه‌وه، یان د‌لانی‌ک قفلی خو‌یانیان لێ‌ دراوه و به‌سه‌ریانە‌وه‌یه.»

ئای چ په‌قیه‌کیش بێ‌ په‌قی د‌لی دو‌پ‌روان! ده‌هاتنه‌ دانیشتنه‌کانی پێ‌غه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) و گۆ‌یان له قورئان ده‌بوو له زاری ئە‌وه‌وه به‌ ته‌ر و تازه‌یی

و، نه‌ویش راسته‌وخو له جبریلی نه‌میننه‌وه و له خوای بلند و به‌رزوه (جل جلاله)، هیچ سوودی‌کیشی پی نه‌ده‌گه‌یاندن و کی‌وه زیلی کوفری هه‌ل‌ر‌ژاوی ناو دلیانی نه‌ده‌بزواند:

﴿وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ﴾ [المائدة: ۶۱] «کاتیکیش دینه لاتان ده‌لین: "باوه‌رمان هیناوه"، که به‌پراستی به‌بی‌باوه‌ری هاتوونه‌ته ژوور و چوونه‌ته ده‌ریشه‌وه و خواش زاناتره به‌وه‌ی ده‌یانشارده‌وه.»

به‌ل‌کوو سه‌یریان که کاتیک ده‌ر‌چوو‌بون لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، پاش نه‌وه‌ی نایه‌تی قورئان و دانایی سوننه‌تیان بیستبوو، نه‌وجا گیزگیز ده‌یان‌پرسی له هاوه‌لان: نه‌وه تو‌ز‌ن‌ک له‌مه‌وپیش چی گوت؟

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ [محمد: ۱۶] «هه‌شیانه گوی ده‌گری بۆ تو هه‌تا کاتیک ده‌رده‌چن له‌لات، به‌وانه ده‌لین که زانستیان پی دراوه: "نه‌وه هه‌ندیک له‌مه‌وپیش چی گوت؟" نه‌وانه‌ن خوا مو‌ری داوه له دلیان و شوین ناره‌زوویان که‌وتوون.»

له‌به‌ر نه‌وبه‌ری بینا‌گایان، له هیچ حا‌لی نه‌بو‌بوون، یان له‌وانه‌یه وه‌ک گالته‌پ‌ن‌کردن و به‌که‌م‌گرتن وت‌بی‌تیان؛ وه‌ک بل‌ی ئیمه ژور بایه‌خ به‌ قسه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ناده‌ین و گو‌ن‌مان لی نیه.

بگړه شه‌رمیشیان له‌م دل‌ره‌قییه‌یان نه‌ده‌کرد:

﴿وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هِذِهِ إِيمَانًا﴾ [التوبة: ۱۲۴] «کاتیکیش سو‌ره‌تیک داده‌به‌ز‌ت، هه‌یانه که ده‌ل‌ت: "نه‌ری کامتان نیمانی به‌مه زیادی کرد؟"»

هەر ده‌لێی له‌پیشچاومه له‌ناو خۆیاندا له‌یه‌ک ده‌پرسن: "ئه‌ری خۆ نا‌ئیت قورئان ئیمان زیاد ده‌کات؟! ئه‌ری خۆ دی‌مانه‌ ئهم کۆمه‌له‌یه (واته: هاوه‌لان) ده‌گرین و وره‌یان به‌رز ده‌ییتوه‌ وه‌ختیک قورئانیان گوێ لێ ده‌بێ! ده‌ی توخوا فلان که‌س، تو ئیمانێ پێ زیادی کرد؟" ئه‌ویش ده‌لێ: "نا به‌خوا" کابرای پرسیار که‌ریش ده‌لێ: "ده‌ی به‌خوا منیش!"

په‌روه‌ردگاریش وه‌لامی ئهم پرسیاره‌یان ده‌داته‌وه: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَزَدَتْهُمْ إِيْمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ (وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَزَدَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ) ﴿[التوبه: ۱۲۴ - ۱۲۵]﴾ «جا ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان هه‌ناوه، ئیمانی زیاد کردن و مژده‌ ده‌به‌خشنه‌وه پێی (۱۲۴) به‌لام ئه‌وانه‌ی نه‌خو‌شی له‌ دل‌یاندایه، پیسی بۆ پیسیان زیاد کرد و مردیش به‌یباوه‌ری.»

له‌گه‌لمدا لهم په‌قییه‌ی دل‌یان پابمێنه! ئه‌و قورئانه‌ی که‌ر دابه‌زیایه‌ته‌ سه‌ر کیۆنک، ملکه‌چی ده‌کرد و شه‌قی تی ده‌برد له‌ ترسی (الله)، بۆ دوو‌پووانی سته‌مکار، جگه‌ له‌ گومان و دو‌ران هه‌یچی زیاد نه‌کرد!

وریا به‌ برام که‌ به‌شت لهم ئایه‌تانه‌دا هه‌بێ! زۆریک له‌ خه‌لک پۆژه‌که‌یان به‌ پیکردنی ده‌نگی قورئانه‌خو‌ننیک ده‌ست پێ ده‌که‌ن، پاشان چه‌ند خوله‌ک دوا‌ی ئه‌وه، زۆریان که‌م، ده‌چیتوه‌ سه‌ر ئه‌و گۆرانییانه‌ی بانگ بۆ تاوان و خراپه‌ و سه‌رپێچی (الله) ده‌که‌ن. له‌وانه‌شه‌ به‌و جو‌ره‌ی دل‌ی له‌گه‌ل ئهم گۆرانییانه‌دا ده‌بزو‌یت و کاردانه‌وه‌ی بۆی هه‌بێ، که‌ به‌و جو‌ره‌ له‌گه‌ل ئایه‌ته‌کانی قورئاندا ئاوا کاردانه‌وه‌ و بزوانی نه‌بوو‌ی. سا ئایا ئه‌و قورئانه‌ی گو‌تبستی بوو، گه‌یشه‌ دل‌ی؟ ئایا ئایه‌ته‌کانی (الله) ئیمانی زیاد کرد و، پرووی گه‌ش و مژده‌به‌خشی پێ دا؟ دل‌ی له‌رزی و بوویه‌ شیفا و میهری خوا‌یی بۆی؟ وه‌ک چۆن په‌روه‌ردگار وه‌سفی حا‌لی باوه‌رداران ده‌کا وه‌ختیک قورئان ده‌بیستن؟ پاشان که‌ر هه‌ر یه‌کێک له‌مانه‌شی ده‌ست که‌وتبێ و چه‌شتبێ، دل‌ی قبو‌ولی

ده کا پاشی وی، گربییستی شتیکی پیچهوانه ی قورئان بی؟

دلرەقتر لەمانەش، ئەوانە ی ناویانگییان بەوه دەرکردوو خاوەن دەنگی جوان و نایابن، هەر یه کێکیان له یه ک له مزگەوتە هەرەگەرەکاندا پێشنوێژی بۆ موسلمانان دەکا، پاشانیش دەیبینی دۆستایەتی تاوانباران دەکا و شەرعییەت بە ستمەکاران دەدا! یان دەیبینی بەناشکرا دەلی: پەشیمانم که پێشتر گۆرم له گۆرائی نەگرتووه! خۆزگە ئاواتی ئەوه بوایه پێشتری ژیا نی ته نیا یه ک هەلوێستی له سەرخستنی ئیسلامدا هەبوایه!

پێغه مبهری خوا (ﷺ) ده فەرمووی: "زۆرینه ی دوورووانی ئوممەتەکم، قورئانخوێنەکانین."^(۱)

مەناوی له پراڤە ی ئەم فەرموودەیەدا دە فەرمووی: "واتە: ئەوانە ی تەئوولی دەکەن بە جگە واتای پراستی خۆی و، له جگە جینگە ی خۆیدا دایدەنن" پاشان دە فەرمووی: "عەطاء فەرموویەتی: 'وریا بن له قورئانخوێنان و وریای منیش بن له گەڵ وانا. سۆتند بی، گەر له گەڵ کامەیاندا که زۆرتین دۆستایەتی بۆم هەیه، بکەومە ناکۆکی لەسەر هەناریک، من بلیم شیرینه و ئەو بلی ترشه، بیترس و دلپاک نیم لێی که هەولێ پرشتنی خوێنم بدا له لای دەسلەتدارێکی ستمەکار!"، واتە یه کێکیان لەسەر هیچترین هۆکار، خراپترین دۆژمنایه تی بەریا دەکا.

تا ئەوێی که مەناوی دە فەرمووی: "هەر بۆیه دەیبینی یه کێکیان لووتبەرز ی بەسەر خەلکدا دەکا و بەسووکی سەیریان دەکا و پرویان لی تال دەکا، وه ک بلیی مەتیان بەسەردا دەکا بە دوو پرکات نوێژێک که زیاد لەوان ئەم هەیبی، یان وه ک بلیی لای خواوه نووسراویکی بۆ هاتبی بە چوونه بەهەشت و پارێزران له ناگر، یان وه ک ئەوه ی دلیا بی له بەختەوه ی و بردنەوه ی خۆی و،

نەگبەتی و دۆرانی سەرچەم ئەو خەلکە ی دی. کەچی پاش ھەموو ئەوێش، دەبینی بەرگی خۆبە کە مزانان لەبەر دەکا و خۆی دەمرێتی، کە لە پراستیدا ئەو جۆرە بەرگ و خۆمراندنە، لە گەڵ لووتبەرزی و زلفیزیدا نایەتەو و بگرە درێشیتەتی، بەلام خۆ کرێر نابینی."

ئەم وشە ئالتوونیانە "مەناوی" ش باسی چەندین سیفەتی دوورپووانی تێدا یە: دلێرەقی لە ئاست قورئان، ناخۆشکردن لە دۆرمانیەتیدا، گەرەبەینی چاکە و پەرستشی خود، ئەرخیانبوون لە سزای خوا و پیاکردن بە پرواڵەتی خۆبە کە مزانانەو. بەداخەو کە ھەموو ئەمەش وەک مەناوی فەرمووی، لە خەلکێکدا ھەبێ کە قورئانیان خوێندۆتەو و بگرە لەوێ پشکیکیان لە زانستیش پێ درا بێ! سا پەنا بە خوا لەم وەسف و حالە.

پێغەمبەرمان (ﷺ) فەرموویەتی: "نموونە ی ئەو دوورپووانی قورئان دەخوێنیتەو، نموونە ی ریحانە؛ بۆنی خۆشە و تامی تالە." (۱)

جا ئەمە نموونە ی ئەو دوورپووانی کە زۆریش قورئان دەخوێنیتەو بەلام کاری پێ ناکا و دلێ بۆ ئیمان ناسولحی، لەپیش خەلکیشدا وا دەنۆتی ئیماندارە. خەلکیش لە گەڵ ئەویدا، ھێشتا قورئان خوێندنی ئەویان پێ خۆشە. ئیدی بەم حالە وەک ریحان وایە، کە بۆنێکی خۆشی ھەیە بەلام تامی تالە، بۆنی خۆشی وێنە ی قورئان خوێندنیەتی، تامی تالیشی وێنە ی دوورپووانی کە ی.

۱۹- به که مگرتنای تاوان و به زورگرتنای چاکه

وه ختیک دووړوو گومانی له نایین هیه، نیتر هر چاکه یه ک که بیکات، قه باره یی گه وره تره له نیمانی لاوازی نهو، گهر نه سلنه نیمانیک بوونی هه بی. بویه نه م چاکه یه ی خوی زور به گه وره ده بین، به لام تاوان؛ چونکه نهو یه قینی به گه وره یی نهو خواجه نییه که سه ریچی ده کات، نیمانی ته واوی به ناگرنک نییه تییدا نه شکه نجه بدری له سه سه ریچییه که ی، سا بچووک له تاوانی خوی ده روانی، با شاخه کانیش لی یینه پروو خان! ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ [الأنعام: ۹۱]، «به پراستی نه وانه ریژ و پیگه ی پراستی خویان لا نه بو.»

دووړوو له مه دا له سه سه ریچکه و ریبازی کابرای خاوم دوو باخه که یه، که فربوی خوارد پیان و بوغرا بوو و گوتی: ﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِّدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا﴾ [الكهف: ۳۶] «وا نازانم قیامه تیش هه لبستی و گهر بشکه ریژ نه مه وه بو لای په روه رد گارم، هیشتا له مه ش باشر ده بینمه وه له وئ.»

نه و دیش که گوتی: ﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْخُسَىٰ﴾ [فصلت: ۵۰] «وا نازانم قیامه ت هه لبستی و گهر بشکه ریژ نه مه وه بو لای په روه رد گارم، من له لای نهو باشرینه که م [به هشت] بو هیه.»

﴿وَلَئِنْ رُدِّدْتُ﴾ و، ﴿وَلَئِنْ رُجِعْتُ﴾، به هشت "نه مه نه گهر هه بی" نه مان گره تیان کردوه! ناوایه دووړوو. که میک چاکه ی ده بی بو نه وه بیچته به هشته وه "نه مه نه گهر هه بی"، به لام بللی ژیان و مردنی بو (الله ی په روه رد گاری جیهانیا بی؟ نا! ده ی نه م چاکه یه و چه ندقاتی نه ویش سوودی

پێ ناگهیهنێ، مادهم گومان له دڵدايه.

حهسهنى بهصرى دهفرموى: "باوهردار چاكه كارى و ترسى كۆ كردۆتهوه، دوورپووش خراپه كارى و بێترسى كۆ كردۆتهوه".

واته: باوهردار چاكترين كردهوه گهڵكيشى ههيه، له گهڵ ئهوهشدا ههيشتا له ترس و بيمى سزای خوادا ئیواره و بهيانى دهكاتوه. له كاتێكدا دوورپو خراپترين كردهوه گهڵكێ وپیش داوه و له گهڵشیدا بێترسه له ناگر، كۆره جارى وايه فشهش دهكا، دهڵێ: "پیش تو دهچمه بهههشتهوه"!

ههندێك دۆخى ديكه، دوورپو بهوه بههانه بۆ وازنههێنانى له تاوان دینیتهوه كه گومانى باشى به خوا ههيه. ههسهنى بهصرى دهفرموى: "ئيمان به ئاواتخواستن و ئومیدبازى نابێ، بهلام ئهويه له دڵدا بگيرسیتهوه و كردهوه پشتراستى بكاتهوه. بهراستى خهلكێك ئاواتى لێخۆشبوونى خوا به سهركهرمىدا بردبوونى، ههتا ئهوى له دونيا دهچوون و تاقه چاكهيه كيشيان له گهڵ خۆدا نهبرد و ههردهیانگۆت: 'ئیمه گومانمان به خوا باشه، ئومیدمان به خواجه،' درۆشیان كرد! گومانیان گهر به خوا باش بووايه، كردهوهشیان باش دهبوو".

ئاواتى لێخۆشبوون بهبێ كردهوه، ههردهويه كه تانهى پێ دهدرێ له دوورپووان وهختێك شووراکه لهنیوان ئهوان و باوهرداراندا لیدهدری:

﴿وَعَزَّزْتُكُمُ الْأَمَانِي حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَعَزَّزَكُمُ بِاللَّهِ الْغَوْرُ﴾ [الحديد: ۱۶]
«ئومید و ئاواتهكان فربوى دان، ههتا ئهوى فرمانى خوا هات و ههروا شهیتانى بوغرا و فربوخواردوو، ئیوهشی بوغرا كرد و فربو دا».

عبداللای كۆرى مهسعود خوا لێ پازى پێ دهفرموى: "باوهردار تاوانهكانى وهها دهبینی، وهك ئهوى له ژێ كیونكدا دانیشتی و بترسی بهسهريدا برووخی. خراپه كارش تاوانهكانى وهك میثولهیهك لێ دهپوانی،

نزیک‌ی لووتی بێته‌وه و به ده‌ست باوه‌شێنکی بکا و دووری بخاته‌وه.

پراستی‌ی فەرمووه! چەند خەلک دەبینی سەبارەت بە پەرورەدگار قسە‌ی نالایەق دەکەن، یان غەیبەت و تانەبازی، ئەوجا یەکیکیان دەڵێ: "أستغفر الله" و گێلگێل پێدەکەن! چۆن بڵێ ئەو ئیستیغفارکردنە‌ی سوودیکی بۆی هەبێ!

بوخاری لە ئەنەسی کۆری مالیک‌وه گێراوتییە‌وه که فەرموویە‌تی:

"ئێ‌وه کاری وا دەکەن لە چاوی خۆتاندا لە موو باریک و سووکتەر، ئێ‌مه دەورانی پێغه‌مبەر (ﷺ) لە تاوانە زله و ملشکێنه‌کان هەژمارمان دەکرد."

"لە موو باریکتر" واتە بچووکتەر لە موو، واتە ئەسلەن بایەخی بۆ دانانێن.^(۱)

ئەنەس خوا لێی پازی بێ ئەمە‌ی به‌ تابیعین فەرمووی، که تابیعین و لەو فەزڵ و چاکییە‌دان که تێیدان، چی دەگوت گەر پ‌ووی دەمی لە خەلکی دەورانی ئێ‌مه بکەردایە، که خۆیان لە تاوانی گەورە و فەوتینەر گەوزاندۆ و می‌شیکیش میوانیان نییه؟! (الله المستعان).

لە سەرده‌می بەربلاوی تو‌په کۆمه‌لایه‌تییه‌کانیشدا، ده‌شیت یه‌کی‌کمان قسه‌یه‌ک بنووسێ، یان وێنه‌یه‌ک ب‌لاو بکاته‌وه، یان کۆمیتێک بدا، لایکیک یان شه‌یری ب‌لاو کراویه‌ک، له‌وه‌شدا ناو‌پێک بۆ لایه‌نی شه‌رعیبوون و نه‌بوونی کاره‌که‌ی نه‌داته‌وه، که له‌وانه‌یه‌ لێکه‌وته‌ خراپه‌کانی هه‌تا پاش مردنیشی بمینیتیه‌وه.

به‌پراستی که‌سێک بکه‌وتته‌ سه‌رپێچیه‌وه، به‌ فاسیقه‌کانی به‌نی ئیسرائیل چووه‌ که خوا له‌باره‌یانوه‌ فەرموویە‌تی ﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُ الَّذِي أَخْذُوا﴾ [الأعراف: ۱۶۹] «جا پاشینانێک پاش وان هاتن و جێیان گرتنه‌وه و په‌رتووکیان

به میرات بۆ مایهوه، که مال و بابتهی ئەم نزم و نزیکهیان [دوینا] دهوێت و وەرده گرن، دهشلێن لیخوئشبوونمان بۆ وەرده چیت، ئەگەریش مالیکی تر هەر وێنه ی ئەوهیان بۆ بیت، دیسانهوه وهری ده گرنهوه.»

ئەوان تاوانیان ده کرد جار له دوا ی جار و، دهستیشان لی هه لئه ده گرت و له گه ل ئەوهشدا دهیانگۆت: "خوا لیمان خوئش دهیی!"

حه سه نی به صری ده فرمووی:

"باوه ردار ئەوهیه که ده زانی ت ئەوهی خوا فرموویه تی، هەر ئەوهیه که فرموویه تی. باوه ردار باشت رین کرده وهی ههیه له ناو خه لکدا و زو رترین ترشیش له ناویاندا، گەر شاخێک سامان بیه خشی ت هیشتا ئه رخیان نییه؛ مه گەر به چاوی سه ر ببینی ت -واته به ههشت ببینی پو ژری دوا یی و بزانی که ده چیه ناوی-. ههتا چاکی و پاکی و په رستشیشی زیاد بکات، ترشیشی زیاد ده کات، پێ به پێ. ده لێ: پزگارم نابێ! پزگارم نابێ! دوو پروش ده لێ: خه لک زو رن -واته: منیش یه کیکم لهو خه لکه زو ره و به رو کی من هه روا ناگیرێ و سزا بدرم- و خوا لیم خوئش دهیی، ترسمان نییه. کرده وهی شه ره و ئاوات به سه ر خوا وه ده خوازی."

باوه ردار ده زانی وه ختی ک خوا فرموویه تی: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ [النساء: ۱۲۳] «هەر کهس هەر کارێکی خراپ بکا، تۆ له ی پێ لی وەرده گیرته وه».

ئەوهی خوا فرموویه تی هەر ئەوهیه که فرموویه تی، وه ختی کیش فرموویه تی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ [الزلزله: ۸] «هەر کهس قورسایێ میروولهیه کیش خراپه بکا، ده ببینی ته وه» هەر ئاوا یه که فرموویه تی. سا ئه رخیان نییه له سزای (الله) مه گەر به ههشت به چاوی خوی ببینی پو ژری قیامهت. هەر گیز نا کرێ بگاته قو ناغی ک که تییدا بلێ: "من باشت رین و به هه شتم لای په ره ردگارم بۆ دانرا وه بهو بالانسه چا که یه ی که کردوومه،

با پاش وی هەرچی تریشم لە دەست قەومایێ "ناکرێ گالتهی به تاوان بیت، بەلکوو جگه له ترس، هیچی بۆ زیاد نایێ؛ ئەمەش ڕەنگدانەوی مەزنراگرتنیەتی بۆ ڕەروەردگاری.

ئەم فەرمايشتهی هەسەن، دژایەتی لە گەڵ ئەویدا نایێ کە باوەردار دڵی به چاکەیی خۆی خوش دەبێ و، هەست دەکات ڕەروەردگار وستی خیری پێی هەیه وەختیک بە کاری هێناوه له کارگەلیکی چاکدا.

ئەم سیفەتەش له به کەمگرتنی تاوان و به گەورەبینینی چاکە، لەم ڕۆژگاری خۆماندا گەلیک لەناو ڕۆڵەیی موسڵماندا بەریلاوه. تەنانهت هەست دەکەیی هەندیکیان مننەت بەسەر (الله) دا دەکەن به کردەوه کانیان!

﴿قُلْ لَا تَتَمَوْا عَلَیْ إِسْلَامَکُمْ بَلِ اللّٰهُ یَمُنُّ عَلَیْکُمْ اَنْ هَدَاکُمْ لِلْإِیْمَانِ اِنْ کُنْتُمْ صَادِقِیْنَ﴾ [الحجرات: ۱۷] «بێژە منەتی موسڵمانبووتان بەسەرما مەکەن، بەلکوو خوا منەت بەسەر ئێوەدا دەکا که ڕێنۆتی کردوون بۆ ئیمان، ئەگەر ئێوە راست بکەن»، با هەموو خۆنەرێکیش نه فسی خۆی بپشکنیت، ناخر ناشێ تۆ له هاوێلانی پیغەمبەر (ﷺ) زیاتر ئومیدی بەهەشت هەبێ و کەمتر له ناگر بترسی!

پاڤرسییه کمان پێشتر کردبوو بۆ هۆکارەکانی کەوتنه تاوانهوه، لەسەر شیوهی چەند دەربڕینییک که بەشداربووی پاڤرسییه که به هەلبژاردن پیاواندا تیپەر دەبوو، بەسەر نوێژخوێنانی ڕۆژی هەیندا دابەشمان کرد له چەن مزگەوتیکی ئوردوندا، نزیکە ۷۷۰ نوێژخوێن وەلامیان داوۆوه، دووم زۆرتین هۆکار که هەلبژێردرابوو بریتی بوو له: ئومیدەوارکردن به ڕەحمەتی خوا و هەستکردنی کەسی تاوانکار بەوێ که سزا نادری -وێک بەدەستی خۆیان هەلیان بژاردۆ-.

دەشبینین که به کەمگرتنی تاوان و بەزۆرگرتنی چاکە، بەرهو سیفەتیکی دیکەیی دووڕوویی دەچیت که: پشت له تهویه کردنه.

حالی باوه‌ردار:

عائیشه پرسیماری له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کرد سه‌باره‌ت به‌و فرمایشته‌ی په‌روه‌رد گار:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ﴾ [المؤمنون: ۶۰]
 «هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ی شه‌وه‌ی ده‌یکه‌ن له کاری چاکه و به‌خشین ده‌یکه‌ن و ده‌یبه‌خشن، هه‌شتاش هه‌مان وه‌خت دل‌یان له ترس و له‌رزدایه له‌وه‌ی ده‌گه‌رپنه‌وه لای په‌روه‌رد گاریان.» عائیشه پرسی: «نه‌وانه‌ن که مه‌ی ده‌خۆنه‌وه و دزی ده‌که‌ن؟»

وه‌لامی دایه‌وه (عليه الصلاة والسلام): «نا نه‌ی کچی صدیق، نه‌وانه‌ن که به‌پروژوو ده‌بن و نوێژ ده‌که‌ن و خه‌ریش ده‌به‌خشن، هه‌مان کاتیش ده‌ترسن لی‌یان وه‌رنه‌گیری، نه‌وانه‌ن که به‌هه‌له‌په و خه‌رایین بو کاره چاکه‌کان و، پێشی ده‌که‌نه‌وه و ده‌یبه‌نه‌وه.»^(۱)

ئیه‌راهیمی ته‌یمی فرموویه‌تی: «هه‌رگیز گو‌فتارم له بیژنگی کردار نه‌داوه، ئیلا ترسام به‌درو بخه‌رمه‌وه.» واته: ترسام کردارم گو‌فتارم به‌درو بخاته‌وه.

ئاویه باوه‌ردار، چه‌ندی گو‌په‌رايه‌لی هه‌بی و چاکه‌ی وه‌به‌ر دایه‌ی، سوور ده‌زانێ هه‌شتا که‌مه‌ترخه‌مه له مافی په‌روه‌رد گاریدا (تبارک وتعالی). چه‌ندی سه‌رپه‌چیی به‌چووک بی، هه‌رگیز گه‌له‌ی پێی نایه، چونکه ده‌زانێ سه‌رپه‌چیی خوای مه‌زنی قه‌درگرانی کردووه (سبحانه وتعالی).

۲۰- یشتکردن له ته وپه

پەروەردىگار (تبارك وتعالى) لہ وسفى دوور وواندا دەفەرموى: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّاْ رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ﴾ [المنافقون: ۵] «وختىكىش پىيان بگوتى» وەرن با پىغەمبەرى خوا داواى لىخوشبووتان بۆ بكا، سەريان بادەدەن و دەيانىنى بەرھەلستى دەكەن و لووتەرزىن.»

هیچیش سہیر نییہ، وہ ختیگ دووروو بیئدہدب بیت لہ گہل پیغہمہری خوادا
(ﷺ) وہک باسماں کرد، تاوانی خوشی بہ بچووک لی پروانی چونکہ ریز
و پنگہی لایہق بہ (اللہ) لہ لا نییہ، ئیتر بوجی تہوبہ بکا؟!

به لکړو بېرانه مه وډای پشترکړد و گالته هاتنيان به ليځو شېوونى خوا: وه ک
موسليم له جابري کورې عېدوللاوه گير او تسيه وه، ده فرمووېت: "پيغه مېهري
خوا (ﷺ) فرمووې: 'هر کس بچيته سر ته به رزاييه، به رزايي مورار،
هيندى نه وي خوا له تاوانى بهنې ئيسرائيل خوش بوو؛ هيندى نه وي لى
خوش دهېج."

جابر دہ فرموی: "جا یہ کہم پوئیک کہ چونہ سہری، نہسپہ کانی
 ئیمہ بوو، نہسپہ کانی بہنی خہزہج. پاشان تہواوی خہلک بہشوئین یہ کدا"
 پیغہ مہبری خواش (ﷺ) فرموی: "سہرجہ متان خوا لئی خوْش بووہ، کابرای
 نہو وشرہ سوورہ نہی" کہ دوور وئیہ ک بوو گویئ بہم ہلہی لیخوْشبوون
 نہدا. جابر فرموی: "چوینہ لای و گوتمان: 'وہرہ با پیغہ مہبری خوا (ﷺ)
 داوای لیخوْشبوونت بو بکا."

تەماشای ئەم پیاوێ کە، لەو ئازارە ئەی بەشۆنیدا دەگەرێ پێغەمبەر بوو، ئاوا
 دۆزینەوی و لاغە کە لە ئیستیغفار بوو کردنی پێغەمبەر (ﷺ) پێی خۆشترە!
 پەروردگار دیسان لە وەسفی دوور و ئاوا فەرموویەتی:

﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ﴾ [التوبة: ١٢٦] «نابینن هه موو سالیکی جارنک یان دوو جار تاقی ده کرینهوه، پاشانیش نه تهویه ده کهن و، نه یادیکی ده کهنهوه.» به لا کان یه ک له دوای یه ک ده یانکو ټټه وه، که چپی هدر تهویه ناکهن.

نهم سيفه تەش ديسان يەك لەوانە يە کە تانە ي پچ دەدری لە دوور و وان پاش
لیدانی شورراکە، کە پێیان دەگوترێ "وتریستم". واتە: تەوبەتان دواخست لە
کاتێکەو ه بۆ کاتێکی دواتر، وە ک ئێین کە شیر دەفەر مووی.

﴿إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾ [النساء: ٦٤] «خو گهر نەوان وەختێک سەمیان لە خۆیان کرد، بەهاتنایەتە لات و جا داوای لیخۆشبونیان لە خوا بکردایە و پیغەمبەر داوای لیخۆشبونی بۆ بکردنایە، خویان دەدیەوێ زۆر تەوێبەوێرگر و میهرەبان.»

لە خەڵکیشدا هەیه بە دوور و وان دەچی لەم سێفەتەدا، کاتیکی نامۆژگاری

ده کړی واز له تاوانیک یښی و نهیهوی وازی لی یښی، دهلی: "ماموستا دوعای هیدایه تمان بۆ بکه"، بهلام له قوولایی دلیدا گالتی به تاوانه کە دئ و به هانه گهلیک دههینتهوه راستی نین. سا با وریا بی هەر کەس نهوه کاریه تی، که بهوانه بچی خوا له باره یانهوه فهرمویه تی: ﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِآلِسِنَاهُمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ [الفتح: ۱۱] «له جیمایانی دهشته کی پیت دهلین: "سامان و خیزانه کانمان سه رقالیان کردین، سا داوی لیخو شبوونمان بۆ بکه"، به زمانیان شتیک دهلین که له دلیدا نییه.»

له بهرام بهریشدا نه مه یان سیفه تی باوه پدارانه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾ [الأعراف: ۲۰۱] «به راستی نهوانه ی له خواترسانیان ههیه، وهختیک شتیک لای شهیتانهوه بهرؤکیان بگری، یاد ده که نهوه و سا وا دهیینی بهرچا ورؤشن.»

سיעدی له رافیدا ده فهرموئی: "له خواترس وهختیک ههست به تاوانیک بکا و شنهیه کی لای شهیتانهوه بۆ بی، نیدی گونا هبار بی به کردنی تاوانیک، یان زایه کردنی واجییک - بهیادی دیتنهوه له چ ده رگهیه کهوه بۆی هاتوون، له چ ده لاقهیه کهوه شهیتان دزه ی کردۆته لای، فرمانیک خوا به سه ریدا داوه و مه رجه کانی ئیمان دیتنهوه یادی، جا چاوی ده کریتنهوه و داوی لیخو شبوون له (الله) ده کا، نهوه ی لی فهوتاه، به تهوبهیه کی یه کلا و پاک و چاکه ی زۆر قهره بووی ده کاتهوه، نهوسا شهیتانه که ی رسوا و سووک و چرووک و ده سته تال ده گه ریتنهوه، هه رچیش دهستی پی گه شتبوو، به زیادهوه تۆله ی کرایه وه."

۲۱- خۆدانه بەر فیتنه

یه کهم شتیک که به دوورپووان دهوتریت پاش لیدرانی شووراکه: ﴿وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ [الحديد: ۱۴]، «بهلام ئیوه خۆتان دایه بەر فیتنه.»

ئەوهی نیفاق له دلیدا بی، هەر دەوروخولی تاوان دەدات و، تاو نا تاو تووشی دەبی، بیانووش بەوه دینیتەوه که ئەو کارەنی دەیکات، زانایان پراجیان له حوکمه کهیدا و حەرامیی یه کلایی نییه، به شوین فەتوای شاز و گومراشدا ده گه پری، بۆ خۆی و بۆ خەلکیش بیانووی ئەوه دینیتەوه که نییه تیان پاکه. وهک ئەوانه ی گوێ به پێکاره شەرعییه کان نادەن له مامەلە کردنی نیوان دوو رەگەزه کهدا و، دلێشیان لەوهدا به مهیل و ئیشتیهاییه؛ هەروا ئەوانه ی چاو به ناو حەرامه کاندایه گێرن، ته ماشای زنجیره و گۆرانییه لادەرەکان ده کەن. جا هەر کەس که دلی بهوه وێران بووه و ئیتر تاوانی له لا به لاوه جوانه و، درووشم و حوکمهکانی (الله) ش ناشیرین ده بینێ. ئیدی گومانی ئەوهی بی نابری که له وهختی لیدرانی شووراکهدا، لهوانه بی که نووریان له پیش و لای راستیانهوه دیت و دهچی و به سههر سیراتهوه دهیانپه رینیتەوه! بگره ترسی ئەوهی ههیه لهوانه بی که پێیان ده گوتری: ﴿وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ «بهلام ئیوه خۆتان دایه فیتنه!»

زۆرجاریش لاوان ده پرسن: ئایا دروسته له فلان شوین بخوینم؟ یان له فلان شوین کار بکهیم؟ جا یه کهم وهلامیک بۆ ئەم پرسیارانه: هیچ شتیکت هیندی سهلامهت بوونی دلت، له لا گرنه نه بی! خۆت مه ده بهر دۆخیکی فیتنه که ده زانی توانات به سهردا ناشکی.

با بیرشت بی ئەمی لاو، وەختیک بەشدارى لە تۆرپیک لە تۆرەکان،
یان کەناله تایبەتەکان بە فیلم و زنجیرەکان دەکەیت کە ناسراون بە لادان
و خراپەنەو؛ بیرت بی بەر لەوەی ئەپلیکەیشنەکەى لەسەر مۆبایلەکەت
دابگری، یاخود ئارياالى ماله کەت ڕوو بکەیتە وێستگەکەى (Receiver)،
بیتەوێت: ﴿وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ «بەلام ئیوێ خۆتان دایە بەر فیتنە!»

ئەو ساتەى پۆزى دواى کە لەبەردەم دوورپوواندا شوورایەک لى دەدرى
و جیاىان دەکاتەوێ لە باوەڕداران و، جا دەپرسن: (ألم نكن معكم؟ - ئەرى ئیمە
لەگەڵتاندا نەبووین؟) وەلامیان بۆ دیت: (بلى ولكنكم فتنتم أنفسكم - بای، بەلام
ئیوێ خۆتان دایە بەر فیتنە.) [سورة الحديد]، خۆتان تووشى فیتنە کرد؛ ئەوسا
دەزانن کە ئیدى فەوتاون.

۲۲- ناخۆشکردن له وهختی دوژمنکاریدا^(۱)

پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمویه‌تی: "چار هه‌ن له هه‌ر که‌سدا هه‌بن، دوو‌پوویه‌کی په‌تییه؛ هه‌ر که‌سیش یه‌ک سیفه‌تیانی تێدا بی، ئەوا سیفه‌تیکی دوو‌پوویی تێدا هه‌تا وازی لی دینیت: کاتی‌ک پاسپارده‌ی بدریتی، ناپاکی بکات. کاتی‌ک قسه‌ ده‌کا، درۆ بکات. کاتی‌ک په‌یمان بدا، بیشکینێ. کاتی‌ک دژایه‌تی ده‌کا، ناخۆشی بکا." ^(۲)

ناخۆشکردن و سنوورشکاندن سیفه‌تیکی زه‌مکراوه. به‌وه پێناسه‌ ده‌کری که بریتییه له: درۆکردن و لادان له راستگویی و له حق و، ده‌ست‌برده‌ بو سهرپێچیه‌کان. ئەمەش له که‌سی‌کدا ده‌رده‌که‌وی، که دوو‌پوویی تێدا بی له وهختی دوژمنایه‌تیکردنیدا بو هه‌ر که‌سێک.

سنووربه‌زنی و ده‌ستنه‌گه‌راندنه‌وه له هه‌ر گورزوه‌شاندنێک، وه‌ک سیفه‌ته‌کانی دیکه‌ی نیفاق، پێوه‌ندی هه‌یه به گومان هه‌بوون له دوا‌پۆز. کابرای دوژمن و دژایه‌تیکار، ئەگه‌ر باوه‌ری به‌ پۆژی دوا‌یی هه‌بی، ئەوه ئارامی به‌ ده‌روونی ده‌به‌خشی؛ چونکه هه‌ر مافی‌کی که له دنیا‌دا بفه‌وتی، بیشک له بالانسی هه‌لگیرای دوا‌پۆزیدا له‌لای په‌روه‌ردگاری (سبحانه و تعالی) ده‌یپینێته‌وه؛ له‌و پۆژدا که ئەوه‌ر پێوستی پێی ده‌بی. به‌لام ئەوه‌ی باوه‌ری به‌ دوا‌پۆژ لاوازی بی، ئەم واتا و بیروکه‌یه‌ی له‌لای نییه، بۆیه ده‌ترسی ئەو مافی بفه‌وتی. ده‌بی هه‌ر چۆنێک بووه ئاگری دلی بکوژنیته‌وه و زنده‌پوهیه‌کی

(۱) له شه‌ردا به‌شی ئاشتی ناهیلنیه‌وه.

(۲) [البخاری: ۲۴]

هه‌بی له تۆله‌کردنه‌وه‌دا؛ هاوکات وه‌فای بۆ هه‌یج دۆستایه‌تییه‌ک نابێ که له‌نیوان خۆی و دوژمنه‌که‌ی ئیستایدا، پێشتر هه‌بووه‌.

له‌ پۆژگاری ته‌مرۆی خۆماندا، به‌زۆری ته‌م سیفه‌ته‌ له‌ کێشه‌کانی هاوسه‌ران و دۆخی حاله‌تی جیا‌بوونه‌وه‌ و قۆناغی به‌ر له‌ویشدا ده‌بینینه‌وه‌، ئیتر په‌چاوی نه‌و ژیا‌نه‌ی پێشوو ناکه‌ن پێکه‌وه‌ به‌سه‌ریان بردووه‌، گۆڕپایه‌لی نه‌و فه‌رمایشته‌ی په‌روه‌ردگار نابن:

﴿وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾ [البقرة: ۲۳۷] «فه‌زل و چاکه‌ی نیوانتان له‌یاد مه‌که‌ن.»

زۆرجاریش ته‌مه‌ لای خانه‌واده‌کانی هاوسه‌رانه‌وه‌ دیت، که هانده‌رن بۆ تۆله‌کردنه‌وه‌ و ناخۆشکردن و زه‌ه‌ردان له‌ لایه‌نی به‌رانبه‌ر! نه‌و فه‌رمایشته‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێ نازانن، یان له‌بیریان کردووه‌ که ده‌فه‌رموویت: "له‌ ئیمه‌ نییه‌ هه‌ر که‌س، ژنیک له‌ می‌رده‌که‌ی هان بدا"، واته‌: نیوانی له‌ گه‌ل می‌رده‌که‌ی تیک بدا و هانی دوژمنکاری، یان خراپامه‌له‌ کردنی بدا له‌ گه‌لیدا. نه‌وه‌شی که ده‌فه‌رمووی (ﷺ): "له‌ ئیمه‌ نییه‌"، به‌لگه‌یه‌ که نه‌وه‌ له‌ تاوانه‌ گه‌وره‌کانه‌

۲۳- شکاندن‌ی په‌یمانی خوا

دوو‌پوو وه‌ک ب‌ل‌ی ل‌یکه‌وته‌کان‌ی تاوان "تاق‌ی ده‌کاته‌وه"! چون‌که گومان‌ی له‌ خوا هه‌یه، گهر باوه‌پ‌یش‌ی به‌ بوونی هه‌ب‌ی، و‌ت‌ناکاری و خ‌وت‌ندنه‌وه‌کان‌ی بو‌ی، لاواز و داخ‌وراهه. ه‌یچ حساب‌یک‌یش بو‌ سزای دوا‌پ‌وژ ناکات، هه‌رچی به‌لایه‌وه‌ گ‌رنگ ب‌ی، نه‌وه‌یه له‌ خ‌وش‌ی دون‌یای که‌م نه‌ی‌ته‌وه. ئ‌یدی به‌ره‌به‌ره ده‌که‌و‌ی‌ته‌ شکاندن‌ی په‌یمانی خواوه، جا گهر نه‌وه کار نه‌کاته سه‌ر به‌رژه‌وه‌ندییه دون‌یاییه‌کان‌ی، د‌ل‌ئارامه و یه‌کجاری پ‌ی در‌یژ ده‌کا. به‌ حال‌ی نه‌و جووله‌کانه‌ی ب‌یته‌ده‌بیان به‌ران‌به‌ر به‌ پ‌یغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌کرد و پ‌اشان‌یش:

﴿وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ﴾ [المجادلة: ۸] «له‌ د‌ل‌ی خ‌وش‌یاندا ده‌ل‌ین: بو‌چی خوا سزایمان بدا له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌ ده‌ل‌یین.» جا ته‌ن‌یا به‌وه‌ی سزا زوو یه‌خه‌یان نه‌گر‌ی، نه‌رخه‌یان و ئ‌اسووده‌ن! پ‌اش‌ی نه‌وه په‌روه‌رد‌گار ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَيُتْسَمِّى الْمَصِيرُ﴾ [المجادلة: ۸] «به‌سیانه‌ د‌و‌زه‌خ به‌چه‌ ناوی و ب‌یچه‌شن، سا خ‌راپ‌ترین سه‌ره‌ن‌جام و چاره‌نو‌سه.»

با هه‌ر یه‌ک‌یک‌یش له‌ د‌ل‌ی خ‌ویدا بکه‌و‌ی‌ته‌ ب‌یری نه‌وه‌وه، که‌ چ‌ون به‌د‌ل و به‌ک‌ول داوای له‌ خوا ده‌کرد و په‌یمانی ده‌دایه که‌ گهر ش‌ت‌یک‌ی له‌ دون‌یا پ‌ی ب‌ه‌خ‌ش‌ی، یان له‌ شه‌ر‌یک‌ ب‌یپ‌ار‌یژ‌ی که‌ نزیکه‌ ل‌یه‌وه، نه‌وا ده‌ی‌ته‌ یه‌ک‌یک‌ له‌ پ‌یاو‌چاکان و نه‌و تاوانانه‌ی هه‌یه‌تی، ده‌ستیان ل‌ی هه‌ل‌ده‌گر‌ی. جا په‌روه‌رد‌گاری به‌خ‌ش‌نده‌ش (س‌ب‌حانه) م‌یه‌ری پ‌ی ده‌کا و نه‌وه‌ی داوای کردووه، ده‌یدات‌ی؛ که‌چی چه‌ند پ‌وژ زیات‌ر و که‌م‌تر به‌سه‌ریدا ناروا، ده‌بی‌نی کاب‌رای په‌یمان‌ده‌ر گه‌راوه‌ته‌وه سه‌ر تاوانه‌کان‌ی و تاس و هه‌مامه‌که‌ی جارانی! له‌ د‌ل‌ی خ‌وش‌یدا

دەلی: "ئەوێ پڕوویدا، بەرپێکەوت پڕوویدا"، "ئەو ناپەرەتییە هیچ پێوەندیی بە تاوانی منەو نەبوو"، یان "لاچوون و پزگاریبوتنە کە پێوەندی بە دووعاكانەو نەبوو"، "هۆکارگەلی ماددی زۆرن". [داوای لیخۆشبوون و سەلامەتیمان لە پەرەردگارە]

ئەم کردەویە لە گەرنەگرتن هۆکارەکانی پڕووانی نیفاقە لە دلدا. پەرەردگار دەفەرمووی:

﴿وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَإِنِ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾﴾ [التوبه: ۷۵ - ۷۷]

«هەشیانە کە پەیمانی داووە خوا کە گەر لە فەزڵ و بەخششی خۆی پیمان بدا، خیرات دەکەین و لە پیاوچاكان دەبین (۷۵) کەچی کاتیەک لە فەزڵی خۆی پێی دان، چرووک بوون پێی و پشتیان کرد و بەرھەڵست بوون (۷۶) سا ئەویش دوورپوویەکی لە دلایان نا، هەتا ئەو پڕۆژی کە پێی دەگەنەو، بەرانبەر بە شکاندنی ئەو بەلێنەیی بە خوایان داو و ئەوێشی کە درۆیان دەکرد.»

پاداشی ئەم کارە نزم و ناشیرینەیان ئەو بوو؛ دلایان کەوتە دوورپوویەو هەتا پڕۆژی گەشتنەو بەو پەرەردگارە بەلێنیان لەگەڵیدا شکاند و نەبردە سەر، جا چۆن ئەگەر نێمە چەندان و چەندان جار ئەمەمان کردی! داوای لیخۆشبوون و سەلامەتیمانە لە پەرەردگار و، ئەوێ بە بەخشندەیی و نیانیی خۆی لەگەڵماندا بکا (سبحانە وتعالی).

۲۴- مۆرکیکی ناسراوه له قسهدا و گالتهکردن به ئایین

دوو پرووان پقیان له (الله)یه. پقیان له پەرتووکه کهیهتی، چونکه دژ به
ئارهزووه کانیا؛ ئەوانیش بەندهی ئارهزوون.

پقیان له شەریعهته کهیهتی، چونکه مەرووف بەرمو لووتکه کان بەرز ده کاتهوه؛
ئەوانیش به ژیانی زۆنگاوه کان پاهاتوون!

ناتوان ئەمه به پاشکاوی بڵێن، جا چی ده کەن؟ پەنا دەبەنە بەر شیواژنکی
تایبەت له قسهدا، بەر قسهیه ک که پروالەتی دەشیت زۆریک له خەلک قایل
بکا، بەلام له هەناویدا پیسیی زۆر ههیه.

پەرەردگار له وهسفی دوو پروواندا فەرموویهتی: ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾
[محمد: ۳۰] «سویند بێ له مۆرکی قسه کردیشدا دهیانناسیتهوه.»

ئەم مۆرکه تایبەته، شیوهی زۆری ههیه:

ههیانه ژههری خۆی له قسهیه کی پازنراوهدا دەرژیت؛ پروالەتی خوشیستنی
ئایین و بەرگریکردنه لێی و، ناوه پۆکیشی گومانبازی و تانه دانه.

وهختی هەندێک له پقلەدلانی پۆژناوایی ههولێ سنوورشکاندنیا دا
بەرانبەر به پیغه مبهری خوا (ﷺ)، که زیانی بۆ ئەو نییه له پیگهی بەرز
و وێستگهی ناسمانی و مهقامی مەحمودی خۆیهوه، ئەوکات هەندێک له
دوو پرووان زاریان کردوه و گوتیان:

"نا بۆ گالتهکردن به پیغه مبهری خوا (ﷺ)، بەلام دەرگهی پەخنه کراویه!"

کاتیکیش هه لمه تی بایکۆتکردنی بهرهمه کانی ئه و پرۆژناواییه گالته کارانه دهستی پێ کرد، مونا فیقیکی دیکه هاواری کرد، گوتی:

"ئه مه هه لمه تیکی ئاژاوه گیره، رق و کینه له دلی ئه وانی دیکه دا قوول ده کاته وه و تیرۆر گۆش ده کات!"

ههردوو قسه که نمونه ن له سه ر مۆرکی تایبه تی قسه ی دوو پرووان. یه که میان وای ده رده خات پێزی هیه بو پیغه مبه ر و دان به پیغه مبه رایه تی ئه ودا ده نیت و بهرگری لی ده کات، بگره سه لا واتیشی له سه ر دا (ﷺ)؛ به لام ته نیا مه به ستی ئه و ده برینه ی کۆتایی بوو، که تیدا بانگه وازی ده کات بو ره خنه گرتن له پیغه مبه ری مه عصوم (ﷺ)، ئه و پیغه مبه ری خوا له باره یه وه فه رمویه تی: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ [النجم: ۳-۴] «ئه و له هه وانته و ئاره زووه نه نایه ته گۆ (۳) ئه وه جگه له وه حیه ک که بۆی وه چی کراوه، شتیکی دیکه نییه.»

دووه میشیان وای ده ر ده خا هاواریه له گه لّ موسلمانان، که ئه و کاره ی گالته کاران سازینه ری رق و کینه یه؛ به لام له راستیدا پیشی قه بوول نا کرێ ئه و کافرا نه بایکۆت بکرین که ئازاری پیغه مبه ری خوا یان (ﷺ) داوه، بگره پیشی سه خت بوو ناویان لی بنی کافر له گه لّ ئه وه شدا که کردوویانه! ناوی لی نان "ئه وانی دیکه"، ده سه وازه ی به رفراوان و لاستیکی تیرۆریشی به کار هینا؛ ئه وه ی هه میشه په نای بو ده بن و هه ر که س بیانه وی له باوه ردارانی خاوه ن عیززه ت، ده یه نه ژیره وه، هه ر یه کیک هه ولی سه رخسته نی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پێ و په تی بکاته وه لا قرتی پێ بکرێ، ئه وانه ی گوێپرایه لّ و جبه جیکاری فه رمایسته که ی په روه رد گاریان: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ﴾ [الشوری: ۳۹] «هه روا ئه وانه ی وه ختی ک سنووریان به رانه بر بشکینرێ، تۆله ی په روا وه رده گر نه وه.»

هه‌رگیزش نابیی بگوتری که "دروست نییه گومانی خراب به‌وانه ببری. که نمونه‌ی ئەم قسانه‌یان لی ده‌رده‌که‌وی، یان حوکم بدری له‌سه‌ر نییه‌تیان! چونکه ئەم گوته‌یه نه‌زانین و نه‌گه‌شته له‌پرسی کارکردن به‌روواله‌ته‌کان (الأخذ بالظاهر). چونکه وه‌رگرتنی روواله‌ت و کارپیکردنی، وه‌ک چۆن بریتیه له‌وه‌ی گومانی باش به‌که‌سیک به‌ری که روواله‌تیکی باش پیشان ده‌دات، به‌همان شیوه بریتیه له‌وه‌شی که حوکمی خراپه بدری به‌سه‌ر که‌سانیکدا که ئەم جو‌ره قسه نیفافیانه‌یان لی ده‌رده‌که‌وی؛ به‌تایبه‌ت گه‌ر بی‌تو ناسراو بن به‌وتنه‌ی دیکه‌ی ئەم قسانه و، به‌سووکگرتنی بابه‌تی ئایینیان لی بینرای. وه‌گه‌ر نا، په‌روه‌ردگار مۆرکی ناسراوه‌ی قسه‌ی نه‌ده‌کرده نیشانه‌یه‌کی جیا‌که‌روه‌ه بۆ دو‌رووان، که ئیمه بیانناسینه‌وه پیی: ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ «سو‌ند بی له‌ مۆرکی قسه‌کردنیشدا ده‌یانناسیته‌وه».

هه‌شه له‌ دو‌رووان، شیوازیکی دیکه‌یان هه‌یه. ده‌بینی له‌ چاوه‌روانیدان، هه‌تا وه‌ختی دو‌ژمنیکی خوا و پیغه‌مبه‌ر و قورئان و شه‌ریعت ده‌مری؛ ده‌ست ده‌که‌ن به‌ پیا‌هه‌لدانی ئەو تیا‌چووه، باس ده‌که‌ن له‌ "نا‌زایه‌تی" و "بو‌یری" و "به‌ه‌یزبو‌ونی له‌ بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی مه‌به‌نه‌ی خو‌یدا"!

به‌ با‌ل و به‌ گه‌ز، وه‌ها به‌ با‌لایدا ده‌دو‌ورن و ستایشی ده‌که‌ن، ده‌لی له‌گه‌لیدا ژیا‌ون و نیسکینه‌یان خو‌اردۆ و، هه‌ستا‌ون و دانیش‌تو‌ون و هه‌نده له‌ نزیکه‌وه شا‌ره‌زای ئا‌کار و ژیا‌ننامه‌ی ئەون، بو‌یه ئا‌وا ئا‌گریان گرتو‌وه بۆ پیا‌هه‌لدانی! له‌گه‌ل ئەوه‌دا که له‌وانه‌شه ئەسه‌لن نه‌ کتییکی ویا‌ن خو‌ند‌بی‌ته‌وه، نه‌ ئاماده‌ی و‌تاریکی بو‌ییتن، ته‌نیا و ته‌نیا یه‌ک شتی له‌باره‌وه ده‌زانن: دو‌ژمنی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی (ﷺ)! ئەمه‌ش به‌سه‌ بۆ ئەوان تا پیا‌یدا هه‌ل‌به‌دن و به‌رگری لی بکه‌ن! زما‌ن‌حالی‌شیان ده‌لی: "تۆ [ئه‌ی کا‌برای مر‌دو‌و] شتا‌نی‌کت ده‌رپ‌روه و گو‌تو‌وه که ئیمه ناتوا‌نین بی‌لین، یان دا‌به‌ش‌کردنی رۆ‌له‌کان وای

ویستوووه ئیمه ناشکرا نهیلین".

ئیتیر میهره‌بانی و مروّقایه‌تی و "هاوسه‌نگی" دهرده‌خن له بریاردان به‌سه‌ر که‌سه‌کاندا، بۆ ئەوهی رقبوونی خۆیان له (الله) و قه‌لسبوونیان به‌یادی ئەو و، کینه‌ی شاراوه‌یان دهره‌ق به‌شهریعت به‌وه‌ دایبۆشن.

﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾

هه‌مان شیوه‌ ده‌بینی ه‌ی دیکه‌ش هه‌ن که به‌ گه‌وره‌مولحیده‌کاندا هه‌لده‌ن وه‌ختی تیاچوونیان، وه‌ک پیاوه‌لدانی نه‌براوه‌یان بۆ ستیغن هۆکینگ، بگه‌ به‌ بالای کاهینانی زیندووی ئیلحادیشدا هه‌لده‌دا و گه‌وره‌ی ده‌کاته‌وه که له‌باره‌ی ریچار دۆکینزه‌وه (که له‌ گه‌شتی دلینیایدا پرونمان کرده‌وه چ ساخته‌کارێکی گه‌وره‌ی زانست و، درۆزێکی قۆلبره‌) ده‌لێ: "زانایه، (سبحان الله!) ناکۆکی بی، هاو‌را بی کابرا زانایه. ده‌روونی زانای هه‌یه، هه‌ستی زانای هه‌یه، زانستی له‌لا پیرۆزه، به‌ زانست ده‌گه‌شیته‌وه، به‌ زانست شاد ده‌بی، شتیکی سه‌یروسه‌مه‌ریه". هه‌موو ئەمانه‌ش شیوه‌گه‌لی ئەو مۆرکه‌ ناسراوه‌یه‌ی قسه‌ن.

هه‌روا له‌ شیوه‌کانی ئەو مۆرکه‌ی قسه‌: ئەوه‌ی رێکخراوه‌گه‌لیکی نێوده‌وله‌تی ده‌یکه‌ن له‌ نواندنی رێژ بۆ ئیسلام له‌گه‌ل ئایینه‌کانی دیکه‌دا، له‌ هه‌مان کاتدا که‌ ره‌واج به‌ بیباوه‌ری و له‌ناوبه‌ره‌ ره‌ه‌شتیه‌کان ده‌ده‌ن و، دژ به‌ فیه‌رت و خوارپسک ده‌جەنگن له‌ کۆمه‌لگه‌ موس‌لمانه‌کاندا، بانگه‌شه‌ی ئەوه‌ش ده‌که‌ن که دژ به‌ تێگه‌شتنی هه‌له‌ بۆ ئیسلام ده‌جەنگن! ده‌رپرینی باقوریه‌قوایش به‌ کاردین، وێنه‌ی "پێچه‌سپاندنی ئافه‌ت"، "مافه‌کانی منداڵ" بۆ ئەوه‌ی ئەو پراستییه‌ بشارنه‌وه که بریتییه له‌ وێرانکردنی ئافه‌ت و منداڵ و خێزان و، به‌کۆیله‌کردنی خه‌لک.

سه‌باره‌ت به‌مه‌ش بڕوانه ئەو زنجیره‌یه‌مان (الحرب علی الفطره) له‌ یوتیوب.

جا باوه‌ردار له‌سه‌ریه‌تی که بهم قسه‌ را‌زاوانه نه‌خه‌له‌تی، هه‌ر که‌س و لایه‌نیک بیانکات؛ نه‌وه‌ی له‌یاد بی که بوخاری گێراوتیه‌وه له عومه‌ره‌وه خوا لێی را‌زی بی، ده‌فه‌رمووی:

"به‌راستی خه‌لکێک له سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) به به‌لگه و پالێشتیی وه‌حی به‌روکیان ده‌گیرا، وا نه‌مرۆ وه‌حی پچراوه. ئیسته ئیمه ته‌نیا به‌و کارانه‌تان که لی‌مان دیاره به‌روکتان ده‌گرین، جا هه‌ر که‌س چاکمان نیشان بدات، لێی بێخه‌م ده‌بین و نزیکێ ده‌خه‌ینه‌وه. نه‌هێنی هه‌ر چۆن بیت له نه‌ستۆی ئیمه نییه، خوا لێی ده‌پرسیته‌وه له‌سه‌ر نه‌هێنی و شاراوه‌کانی. هه‌ر که‌سیش خراپمان بۆ ده‌ر بخت، نه لێی بیترس ده‌بین و نه بر‌وايه کی پی ده‌که‌ین، با بیشلیت: نه‌هێنی و شاراوه‌م پاکه." (۱)

نامۆژگاریشمانه په‌رتووکی (زخرف القول)ی دکتۆر فه‌هد عه‌جلان و نه‌ندازیار عه‌بدوڵلا عوجیری بخوێنرتیه‌وه که به‌سووده لهم ناوه‌نده‌دا، به‌ ویستی په‌روه‌ردگار.

٢٥- بێئاگایی لە خوێندنەوەی حیکمەتەکانی پەرەردگار لە قەدەرەکانیدا

بوخاری لە (الأدب المفرد) دا هیناوتی لە سەعیدی کۆری موسەییەبەو، فەرموویەتی: "لە گەڵ سەلمان بووم کە سەردانی نەخۆشیککی کرد لە کیندە، جا وەختیک چوو لە گوتی: 'مژدەت لی بی، نەخۆشیی باوەردار خوا بۆی دەکاتە لیخۆشبوونی گوناھ و مایە لیۆمەکاری. نەخۆشیی مرۆفی خراپەکاریش وێنە و شترە، خاوەنەکی بەستوویەتییه و پاشان بەرەلای کردوو، نە دەزانی بۆ بەستراوەتەو یان بەرەلای کراو." (١)

"واتای ئەوێ کە نەخۆشی دەیتە مایە لیۆمەکاری بۆ باوەردار ئەوێ کە، دەیتە هۆکار بۆ لیپرسینەوێ لە نەفسی خۆی و گەرانیەوێ لە خراپەکان و بەئاگاھانەوێ لە غەفلەت.

بەپێچەوانە خراپەکارەو، کە نەخۆشکەوتنی سوودی بۆی نییە؛ هیشتاخ سوورە لەسەر تاوانی، بۆیە ئەو و شترە خاوەنەکی گرتوویەتی و بەستوویەتییه و پاشان بەرەلای کردوو، نازانی بۆچی راگیراوە یان بەرەلای کراو! هەمان شیۆ، خراپەکار وەختیک نەخۆش دەکەوێ، نازانی بۆچی نەخۆش کەوتوو و حیکمەت لە نەخۆشبوونی چییە. چاوەروانی پاداشتیکی نییە و ناشگەرپێتەو لەی خوا!"

باوەردار دەزانی پەرەردگار دانایە لە سەرچەم کارەکانیدا، دەزانی کە لە ڕینگە تاقیکردنەو بە خۆشی و ناخۆشییەکان پەرستشی جیاواز دیتتە دەر.

﴿وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ [الأنبياء: ۳۵] «تاقیتان ده کهینهوه به ناخۆشی و خۆشی به تاقیکردنهوه و، بۆ لای ئیمهش ده گهڕێنرێنهوه.» هه‌میشه بیرده‌کاتهوه "بلی ئه‌وه په‌رسته‌شه چی بێ په‌روه‌ردگار له منی بوی له‌م هه‌لومه‌رجه‌دا؟"

به‌لام دو‌وروو، له‌ زۆر له‌ حاله‌کانیدا نه‌سه‌لن خ‌وای له‌بیر چ‌وه (که‌ سیفه‌تی پاش ئه‌م سیفه‌تیه)، په‌روه‌ده‌کان له‌ژێر پ‌وشنایی با‌وه‌پ‌یون به‌ حیکمه‌تی خ‌وادا لێک نا‌داته‌وه. بیر له‌م په‌رسته‌شانه‌ نا‌کاته‌وه. په‌روه‌ردگار له‌ به‌گ‌ژدا‌چ‌وونی دو‌ورو‌واندا فه‌رم‌ویه‌تی: ﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ [التوبه: ۱۲۶] «ئه‌ڕێ نا‌بینن که‌ هه‌ر سا‌ڵ جا‌ریک، یان دو‌و جا‌ر تا‌قی ده‌ک‌رێنه‌وه؛ پاشانی‌ش نه‌ ته‌ویه ده‌که‌ن و نه‌ یادێک ده‌که‌نه‌وه.» به‌روانه که‌ ده‌فه‌رم‌و‌ی: ﴿وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ [التوبه: ۱۲۶] «نه‌ یادێک ده‌که‌نه‌وه.»

له‌ مو‌سه‌لمانانی‌ش هه‌ن که‌ ده‌که‌ونه‌ وێنه‌ی نه‌مه‌وه. جا‌ کاتی په‌تایه‌ک ب‌لا‌و ده‌یته‌وه، یان به‌لایه‌ک د‌ی و ده‌گو‌تر‌ی: "ئه‌مه‌ یاد‌خسته‌وه‌یه‌که‌ لای خ‌وای گه‌وره‌وه" ده‌ل‌ی: "پ‌ی‌وه‌ندی به‌وه‌وه‌ نییه‌! نه‌مانه‌ ه‌ۆ‌کار‌گه‌لێکی ما‌د‌دین". به‌شێک له‌م گ‌رفته‌شیان نه‌زانی‌نێکی مه‌ع‌ریفیه‌، که‌ واده‌زان‌ شته‌که‌ ده‌ب‌ی یان به‌ ه‌ۆ‌کاری ما‌د‌دی ب‌ی، یان ه‌ۆ‌کاری غه‌یبی؛ نا‌زانن په‌روه‌ردگار به‌نده‌کانی له‌ خ‌ۆشی و ناخ‌وشیدا د‌ی‌ن‌یت و ده‌با، هه‌ر به‌ ه‌ۆ‌کار‌گه‌لی ما‌د‌دی، هه‌م‌و‌وشی هه‌ر لای خ‌وا‌ویه‌. ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ «ئه‌ڕێ به‌را‌ست نا‌فراندن و فرمان‌دانی‌ش هه‌ر ب‌ۆ ئه‌وه؛ پ‌ی‌ر‌ۆز و خ‌ا‌وه‌ن فه‌ر‌ ب‌ی (الله‌ی په‌روه‌رد‌گاری جیهانیان.» جا‌ پ‌یک‌دادان نا‌بی گه‌ر له‌ هه‌مان په‌روه‌رد‌او، ه‌ۆ‌کاری ما‌د‌دی و ه‌ۆ‌کاری غه‌یبی‌شی هه‌یه. ده‌شێ که‌سێک نا‌زاری دا‌یک و با‌و‌کی بدا و پاشی ویش ته‌و‌وشی نه‌خ‌وشیه‌ک ب‌یت. خ‌ۆ زانی‌نی ه‌ۆ‌کاره‌ ما‌د‌دیه‌کانی نه‌خ‌وشیه‌که‌، پ‌یک‌دادانی له‌گه‌ڵ نه‌وه‌دا نییه‌ که‌ ه‌ۆ‌کاری قه‌ده‌ری هاتنی ئه‌م

نه خوشیه، نازاردانی دایک و باوک بی. پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فەرمووی:
 "نه ده ماریک و نه چاوێک سەر نابن و نائیشین، مه گهر به گوناھێک. نه وهشی
 خوا لایه دات و لێی ده بووریت، زۆرتره).^(۱)

له گهڵ نه وه شدا، موسلمان یه کلا و براوه نالێ که ئهم پرووداوه پیشهاته،
 یان نه وه یان خواي گه وره له بهر ئهم حیکمه ته یان نه وه یان ته قه دیری کردووه.
 ته نیا نه وه یه، ده زانی که نه وانه ی پروو ده دن بیرخسته وهن و بۆیه هاتوون،
 وای لێ بکه ن په نا به رته بهر به (الله). له خوشیدا به سوپاسگوزاری و،
 له ناخوشیدا به تهویه کردن و ئارامگری. له پال نه وه شدا، هه رچی پرووداوه کان
 لهم گه ردوونه دا هه یه، به خۆیان و هۆکاره ماددییه کانیشیا نه وه، گرێ دراو نه به
 هۆیه کی غه ییبیه وه، که نه ویش ویست و ئیداره دانی په روه رد گاره (سبحانه
 و تعالی).

۳- لهبیرکردنی (الله)

واى چەند سەیره لهبیرکردنى هەندىك له خەلكى بۆ پەرورەدگارى خۆيان (سبحانه وتعالى)! نه فێرى ئەوه دەبن كه نزيكيان دهكاتەوه لێى (سبحانه)، نه كارى پێ دهكەن؛ نه دەبێتى يەكێيان پرسىارى هەڵال و هەرامىك بكات. ئەمەش سيفەتى موناڤىقانه:

﴿الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ﴾ [التوبة: ۶۷] «دووڕوانى پياو و ئافەت، له يەكن و يەك دەستەن. فرمان بە خراپە دەكەن و پێگري له چاكە دەكەن. خويان لهبیر کردوو و خواش ئەوانى فەرامۆش کردە.»

﴿نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ﴾، سا پەرورەدگار بايەخ بە يەكێيان نادات، له هەر دۆلىكدا ملى بشكىت.

تۆلەشيان ئەوهيه، كه پەرورەدگار لهبیری خۆشيانيان دەباتەوه؛ جا كار ناكەن بەوهی سوودی بۆيان هەيه و، دلیان زیندوو دەكاتەوه و پزگاریان دەکا له پوژی زیندوو بوونەوه؛

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [الحشر: ۱۹] «وهكوو ئەوانه مەبن خويان لهبیر کرد و، خواش خۆيانى لهبیر بردنەوه؛ هەر ئەوانەن له پێ دەرجوان.»

ديسان پەرورەدگار له وهسفی زۆرىنەى خەلكیدا، دەفەرمووی:

﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ [الروم: ۷] «له

پوواله تیکی ژیا نی دنیا دهزانن و کهچی نهوان له پوژی دوا یی نهوان
ییتاگان.»

ئین کثیر دهفرمووی: "واته: زۆرینهی خه لک له هیچ نازانن، جگه له
دنیا و بژیوی و کاسییه کانی ناوی و، کاروباری جیاوازی و نهوی تییدا به.
زیرهک و بیرتیژن له پیدا کردن و پینگه کانی مانهوه و خوشریان تییدا، به لام
ییتاگان له بهرژهوهندی دواپوژیان. لهم پوهوه، وهک بللی هه ریه کیکیان بو
خوی گهوج و گیل و وړیکی تهواوه. ههسه نی بهصری فرموویته: سوتند
به خوا، دنیا هتند زال و نازیه لای یه کیکیاندا، دهتوانی درهم بخاته سه
نینۆکی و کیشه کهیت پی بللی، کهچی نازانی نوژنه کانی بکا".

حالی زۆرێک له خه لکی پوژگاری خوشمان هه ر نزیک بهمهیه. دهیی نی
بو کاری دویای چوست و پنداگره، قو ل و قاجیشی لی هه لمالیه، وهختیکیش
لی پرسی: "نوژ ده کهیت؟" ده لی: "کال نوژم!" سا په نا به (الله) له غه فله تی
دلان!

جا له فاکته ره کانی چاره سه ر:

۱. راستکردنهوی مه رکه زیهت و تهو ره یبون و، پیوه ره داوه ر و بریارده ره کان، له
ژیانی پوژانه موسلماندا:

نه وهش به زیندوو کردنهوی چه مکی تهو ره یبونی (الله) و پوژی دوا یی
له ژیا نی موسلماندا، له به رانه ر تهو ره یبونی ئاره زوی مرو ف و حهزه کانیدا.
تهو هشان له نه لقه ی (وهم الحریه) دا خسته روو. نه مهش چه سپاندنی باوه ری
دهوی به (الله) و پوژی دوا یی، پاشان کار کردن به مه رج و دوا هاته کانی نه م
باوه ره؛ ههروه ها نهوی گهوره ترین خه می مرو ف، به دهسته یانی په زامه ندی
خوا بی، له پیناو رزگاریبون له دواپوژدا و، نهو پیوه رانه شی بریاریان پی
دهدا به سه ر شته کاند، ته نیا له شه رعه وه سه رچاوه بگرن؛ هاوړپی نه وهش،

سەرجهه پێوه مرۆیه کانی دیکه وه لا بنی. به نمونه: پێوهی "نازادی"، که چه مکیکی هیه رۆژئاوا دایناوه و، له دیدگی ئهوانهوه بۆ ژیان، داپژراوه. ئاخێ ناگونجی ئیمه وهی بگرین به چاوپۆشین لهو پازاندنهوه و جوانکارییهی به بهریدا کراوه بۆ تێپهراندنی به سهرماندا، چونکه دژه بهو پێوهی به ندایه تییه یه کتاپه رستانه و ملکه چیه ره هایه ی، له سهرمانه له مافی په روهرد گارماندا (سبحانه).

ههروهها پێوهی "یه کسانی" ی رهها، چونکه هه لوه شینه وهی شهرع، عه قل، فیترهت و خواپسکیشه، ئه و پێوه ره شی موسلمان لیه وه ده ست پێ ده کات، پێوهی ئه و دادپهروه رییه که شه رعهت هیناوتی.

٢. پاراستنی ریکوپیکیی فیترهتی:

ئه مهش لیژانی هونه ری په روه ده ی ده ی. سیفه ته کانی دوو پروویش زۆر جار له لادانی فیترهت و سهرینه وه یه وه سهر هه لده دات، چونکه دژی سیفه ته خواپسک و په سه نه کانه له واتا کانی شهرم، میهره بانی، مه ردایه تی، غیرهت، پیاوه تی، عیززهت و به ره هه لسته یکردنی سته م.

٣. فیزیوونی ئه وه ی خوا دایه زاندوه و، راستکردنه وه ی وینه ی زهینی له به ره ی نه حکامنی نیسلام و، خسته نه رووی واقعی کۆمه لگه داپراوه کان له وه حی:

جا دۆخی ئه و کۆمه لگانه بزانه که داپراون له وه ی خوا دایه زاندوه، ئه و جا به ره: نایا ده بی ئیمه هه مان نه زموونی ئه م کۆمه لگانه تاقی بکه ینه وه، به ته واوی به ش و قوناغ و چال و ته گه ره کانیه وه؟! یانی هه ر ده بی هه رچی تالی و چه ره سه ری رۆحی تیا به بیچه شین، به ر له وه ی بزانی که (الله) حقه و حقی فهرمووه و حقی حوکم داوه و، ئه و هاویه شانه ی ئه وان له ده وری خه یوون جگه له (الله)، پووج و باتله و هه ر (الله) به رز و مه زن؟!

۴. پێکه‌ینانی پروانی پێسای: به زانی نی‌وه‌ی که پێشک هه‌ر ده‌یت ته‌دافوع و شانکی شانکی پروو بدا، حالی مرو‌فایه‌تی پێینه‌ پێشچاو، هه‌ر له‌و کاته‌وه‌ی پێه‌ش کرا له‌ به‌رقه‌راربوونی حوکم و سالارته‌یی ئیسلام؛ و نه‌ی جیهانی‌ک به‌ی شانی شانکی و تێک‌په‌ژان، که هه‌مووان له‌ گه‌ل یه‌ کدا بگه‌نجه‌ن به‌ پێی پێوه‌رگه‌لیکی مرو‌یی و، به‌ به‌تال‌کردنه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی وه‌لاء و به‌راء و، له‌سه‌ر به‌مه‌ی عه‌قیده و جیهاد ﴿حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً﴾ «بۆ نه‌وه‌ی ناشوویی شیرک نه‌یه‌ته‌ ئاراوه‌»، به‌زانی که ته‌م و نه‌ خه‌یاڵ‌پلاوه‌ درو‌یه و شکسته‌خواردووه‌ و، هه‌یج بال‌انسیکی نه‌ له‌ می‌ژوو و، نه‌ له‌ واقیعه‌دا نییه‌. ته‌م و نه‌یه‌ له‌ناو رو‌له‌ی موسلماناندا بلاو ده‌کرته‌وه‌، ته‌نیا بۆ شکاندنی وه‌ و دارپێنی ئیراده‌ و خه‌ساندنیان و، کوشتنی گیانی عیزه‌ت و به‌ره‌نگاری؛ گه‌ر به‌شیکیان تیدا مایه‌ته‌وه‌.

۵. وازه‌ینان له‌ تاوان: پێنه‌ پێشچاوی خۆت، وه‌ختیک نه‌فست بانگی تاوانیک ده‌کا، که ده‌کری ته‌م وه‌لامدانه‌وه‌یه‌ت به‌ره‌و نیفاقت به‌ری؛ با پێته‌وه‌ بیرت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [النور: ۶۳] «با وریا بن نه‌وانه‌ی سه‌رپێچی فرمانی ته‌م ده‌که‌ن، که ناشووییکیان تووش بێت، یان سزایه‌کی به‌ئیش.»

۶. درک‌کردن به‌ سنووردارته‌یی عه‌ق‌لی مرو‌ف:

وه‌ختیک درکت به‌ نوقسانیی عه‌ق‌لی مرو‌یی خۆت کرد، له‌ گه‌ل زالیته‌یی ئاره‌زوو و هه‌زه‌کاندا؛ نه‌وسا ده‌زانیت نامۆبوونی حوکمیکی ناشکرا و پروونی (الله) به‌لاته‌وه‌، ته‌نیا له‌ نوقسانیی خۆته‌وه‌یه‌، نه‌ک له‌ خودی حوکمه‌که‌وه‌.

مرو‌ف سروشتی ته‌م رو‌حه‌ نازانی که پێی ده‌ری؛ گه‌ر گه‌وره‌ترین په‌زێشکانی سه‌ره‌زه‌ی کو بینه‌وه‌ له‌سه‌ر نه‌خۆشیک که (الله) له‌ چاره‌ی نووسیبی رو‌حی ده‌ره‌بچی، ناتوانن ته‌م رو‌حه‌ی بۆ بگه‌ی نه‌وه‌. (الله) فه‌رموویه‌تی: ﴿قُلُوا إِن

كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾ [الواقعة: ٨٦ - ٨٧]

«جا گەر ئیوه لیتان ناپرسریته‌وه و گه‌رانه‌وه نییه (٨٦) ده‌یگه‌رپننه‌وه نه‌و رۆحه نه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن». واته: نه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن که ئیوه پاش مهرگ لیتان ناپرسریته‌وه، ده‌ی با هه‌ولێک بدن که له سه‌ره‌مه‌رگی مرو‌فیکدا که رۆحی ده‌گاته قورقوراه‌گی، بیگه‌رپننه‌وه جیگه‌ی خۆی له‌ناو به‌شه‌کانی جه‌سته‌ی! هه‌یچیک ده‌ستی نه‌گرتوون نه‌وه بکه‌ن؛ مه‌گه‌ر نه‌وه‌ی که دلنایای دلنایان، رۆح هه‌ر ده‌بی ده‌رچی و تاسه‌ر نامیته‌ی. سپاردنی رۆح به‌ جه‌سته، ته‌نیا له‌ کار و یستی (الله)یه (سبحانه‌و تعالی)، نه‌ویش هه‌کیم و دانایه. رۆحی له‌ جه‌سته ده‌رنه‌هه‌ناوه پاش نه‌وه‌ی پێی سپاردبوو، مه‌گه‌ر چونکه تازه حیکمه‌ت له‌ ده‌ره‌ینان و کێشانیدا‌یه، بۆ نه‌وه‌ی به‌ژێر لێرسینه‌وه‌دا تێپه‌رێ له‌سه‌ر هه‌رچی کرده‌وه و زاده‌ی ماوه‌ی ژیا‌نی دونیا‌یه‌تی.

ئیدی چۆن نه‌م مرو‌فه‌ پرێگه‌ ده‌دات، که نه‌ ده‌توانی ژیا‌ن دروست کا و نه‌ پرێگری مردن بکا و، نه‌ ده‌زانێ سروشتی نه‌و رۆحه‌ چیه‌ که پێی ده‌ژی؛ چۆن پرێگه‌ به‌ خۆی ده‌دا به‌ره‌نگاری شتی‌ک له‌ نه‌حکامی ئافه‌رتنه‌ری مه‌زنی بکا، چونکه له‌ گه‌ل عه‌ق‌لی ناته‌واویدا ناگونجی؟

﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ﴾ [یس: ٧٧] «نه‌ری مرو‌ف نه‌یزانیوه ئییه له‌ نوتفه‌یه‌ک درووستمان کردووه و، ها‌کا نه‌ویش بو‌ته دو‌ژمنی‌کی ناشکرا[ی ئییه].»

٧. متمانه‌کردن به‌ زانایی و دانایی و میه‌ره‌بانی (الله):

نه‌وه‌ش له‌ به‌رانه‌به‌ر لاوازی و کورته‌بری عه‌ق‌لی مرو‌ف‌دا.

﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: ٢١٦] «تریکه شتی‌کتان رق لی بی و خیر

بی بۆتان و، نزیکه شتیکتان خوش بوئ و شهر بی بۆتان، (الله) نه‌زانئ و ئیوه نازانئ.»

بیرت بی که نهو (سبحانه)، ئافرینه‌ری تویه. نهو زانتره چی گونجاوه بۆت و، چی ده‌تگونجینه‌ی. خوی گه‌وره ده‌فه‌رموئ:

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [الملك: ۱۴] «ئه‌ری نه‌وه‌ی دروستی کردوه نازانی! که نهو وردکار و ئاگادار و شاره‌زایه.»

حیکمه‌تی خوات بیته‌وه بیر:

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ﴾ [التين: ۸] «ئه‌ری خوا داناترینی داوه‌ران نییه.»

میهره‌بانی په‌روه‌ردگارت بیته‌وه یاد، که نهو (سبحانه) نه‌م حوکه‌مانه‌ی ته‌شریع کردوه له‌به‌ر زانابوونی به‌لاوازی تو، وسته‌ویه‌تی له‌و ناره‌حه‌تییه لات بدات که به‌ره‌م دیت له‌شوئنه‌که‌وتنی ئاره‌زووه‌کان. له‌سووره‌تی نیسه‌دا، پاش نه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار کو‌مه‌لێک حوکم ده‌خاته پروو پیوه‌ند به‌مامه‌له‌ی نتوان دوو ره‌گه‌زه‌که، ده‌فه‌رموئ:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّبَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ ٦٦ ﴿وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا﴾ ٦٧ ﴿يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا﴾ [النساء: ۲۶-۲۸] «(الله) ده‌یه‌وئ بۆتان پروون بکاته‌وه و، پښتوئنی پښا و دابه‌کانی نه‌وانه‌ی به‌ر له‌خوتانتان بکا و ته‌ویه‌تان لی وه‌ریگری، که خوا زانا و دانایه (الله) ده‌یه‌وئ ته‌ویه‌تان لی وه‌ریگری و، نه‌وانه‌ی شوئنه‌زه‌کان که‌وتوون، ده‌یانه‌وئ ئیوه به‌لادانیکی گه‌وره لابده‌ن (الله) ده‌یه‌وئ بارتان سووک بکات، که مرو‌فیش به‌لاوازی دروست کراوه.»

سا وریا به له‌وهی رقت له شتیک بیته‌وه له‌وهی خوا دایبه‌زاندوه، چونکه هه‌ست ده‌که‌یت سه‌خته له‌سه‌ر ده‌روونی لاوازی مروڤ؛ نه‌و (سبحانه)، میهره‌بانتره به لاوازی. وریا به له‌وهی گوڤرایه‌لیی نه‌وانه بکه‌ی شوین حه‌زه‌کان که‌وتوون؛ نه‌وان نه‌وه‌یان له تو ده‌وی لادانیک‌ی گه‌ره‌ت له‌ده‌ست بقومی و، له دوو دونیادا پسوا بیت، به‌دبه‌خت و لانه‌واز، له هه‌مان کاتدا که (الله) ده‌یه‌وی ته‌وبه‌ت لی وهرگرئ و، بارت سووک بکا و ئاسانکاریت بو یئی.

فه‌رمایشته‌که‌ی خوا یینه‌ره‌وه یاد:

﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضَلَّآ مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾﴾ [الحجرات: ۷-۸]

ئیبین که‌شیر ده‌فه‌رمووی:

"واته: بزانی که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ناواتاندایه، سا مه‌زنی رابگرن، پینگه‌ی بزانی، سه‌نگی بو دانی، به‌نه‌ده‌ب بن له‌گه‌لیدا و بو فرمانی ملکه‌ج بن. نه‌و زانتره به به‌رژه‌وه‌ندیان و به‌به‌زیتره پیتان له خوتان. رای نه‌و بو ئیوه، ته‌واوتره له رای خوتان بو خوتان. وه‌ک په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تی: ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ [الأحزاب: ۶] «پیغه‌مبه‌ر له‌پیشتره بو باوه‌رداران، له خویان زیاتر». پاشان نه‌وه‌یان پی راده‌گه‌یه‌نی که بو‌چوونی خویان هیچه و، په‌چاو‌کردنی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیانی پی رای ناکرئ، ده‌فه‌رمووی: ﴿لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ﴾ واته: گه‌ر به‌گرتان بکا له هه‌موو نه‌وه‌دا که هه‌لیده‌بژین، به‌وه به‌ره‌و نا‌په‌حه‌تی و سه‌غله‌تی و قورسی ده‌پوون. ته‌واو بوون فه‌رمایشته‌کانی ئیبین که‌شیر.

که‌واته، گه‌ر کاره‌کان له‌سه‌ر پیره‌وی ئاره‌زووه‌کان مروڤ بچوونایه، تووشی سه‌ختی ده‌هاتن، به‌لام په‌روه‌ردگار دلی هاوه‌لانی پاراست له‌وهی تووشی

نه‌خو‌شیی ر‌قبوونه‌وه بیت له‌وهی خوا دایبه‌زاندووه. په‌روهرد‌گار له‌ در‌ژ‌ه‌ی نهم
 نایته‌دا ده‌فرمووی: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَبٌ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ
 إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضَلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً
 وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [الحجرات: ٧-٨]

«به‌لام (الله) ټیمنانی له‌لاتان خو‌شه‌ویست کردو و له‌ دل‌تاندا ر‌ازاندوویه‌تیه‌وه
 و، کوفر و له‌ر‌پ‌ده‌ر‌چوون و سه‌ر‌پ‌چی له‌لاتان بوغ‌زاندووه، نه‌وانه‌ن چاو‌کراوه و
 سه‌رساغ و ر‌پ‌ر‌و‌ش‌نان (٧) وه‌ک فه‌زل و چاکه و به‌خش‌ش‌یک لای (الله) وه؛
 (الله) ش‌زانا و دانایه.»

٨. چاره‌سه‌کردنی گرفت له‌ یه‌قین به‌ خوا و ر‌استی‌تی په‌یامه‌که‌دا:

گه‌ر گرفت، یان لاوازیه‌کت ه‌میه له‌ بوونی یه‌قین به‌ بوونی خوا و، تاک و
 ته‌نیا‌بوونی و، نه‌وه‌ی قور‌تان فرمایشتی خوایه، موحه‌مه‌د (ﷺ) پیغه‌مبه‌ری
 خوایه؛ نه‌وا نهم گرفت یان لاوازیه، زیاتر ده‌تخاته‌ر‌وو بو‌ توو‌ش‌بوون به‌ نیفاق.
 له‌ به‌رانبه‌ر‌شدا، په‌روهرد‌گار (سبحانه و تعالی) فرموویه‌تی:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ [المائدة: ٥٠] «نه‌ری حوکمی کنی
 له‌ هی خوا باشته‌ر، بو‌ خه‌ل‌کی‌ک یه‌قینیان ه‌میه!»

خاو‌ه‌ن یه‌قین، نه‌و حه‌قیقه‌ته‌ درک پی ده‌کات که حوکمی خوا باشته‌رینه؛
 چاک‌ی، جوانی، ته‌واوی و که‌مالی نهم حوکمه‌ش ده‌بینی.

٩. دوعا:

به‌ دوعا و لا‌لان‌وه‌ی به‌کو‌ل ر‌وو له‌ (الله) بکه و، داوای ه‌یدایه‌ت له
 خاو‌ه‌نی دل‌ه‌کان و ه‌ه‌ل‌سو‌ر‌پ‌نه‌ریان بکه. نه‌وه (سبحانه) که له‌ فرمووده‌ی
 قودسیدا ده‌فرموویت: «ته‌ی به‌نده‌کانم، سه‌رجه‌متان گو‌م‌ران؛ مه‌گه‌ر به‌کنی

من هیدایه تم دای، سا داوای هیدایه تمان لی بکهن با هیدایه تتان بدهم." (۱)

له نزای پیغه مبه ریشمان (ﷺ):

"داوای خوشه وستی خۆت لی ده کهم و، خوشه وستی هەر کەس تۆی خوش دهوێت و خوشه وستی هەر کارێک، که نزیکه رهوهیه له تۆ."

ئەم واتایەت له پیشچاو بێ، وهختێک وێرده کانی ئیواران و بهیانیاان دهخوێتی: (رضیت بالله رباً، وبالإسلام دیناً، وبمحمد ﷺ نبیاً).

بیهێنیه پیشچاو که بهراست تۆ رازیت (الله) پهروهردگارت بێ. به هەر ئایه تێکی ناو پهرتوو که کهی ئەو رازیت و پێت قبوڵه، چونکه فرمایشتی (الله) یه.

رازیت نیسلام ئایینت بێ. رازی بی به شەریعت و دروشمه کانی.

رازیت موحه ممه د (ﷺ) پیغه مبه رت بێ. سوننه تی ئەوت خوش بوێ و له سینهدا تۆ سقائیکیش تهنگزه له بارهیهوه بوونی نه بێ.

سا سوور به له سه ر کارکردن بهم چاره سه رانه، بۆ ئەوهی به دلێکی پر خوشه وستی بۆ ئەو (سبحانه) و ئایینه کهی، بگه یته وه به رده ستی. دلێک، سه لامه ت له رقبوونه وه له وهی ئەو دایبه زاندووه ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾ (الشعراء: ۸۸ - ۸۹) «رۆژێک، نه مالتیک و نه کوڕ گه لێک سوودیان نییه (۸۸) مه گه ر یه کێ به دلێکی ساغ هاتبێ بۆ لای (الله)».

نیدی له پاشان، سیفه ته کانی دوورپووان و پێگه ی تاوانبارانمان بۆ پرۆشن بوویه وه. پهروهردگار له پهرتوو که کهیدا و له سه ر زمانی پیغه مبه ره کهی (ﷺ)

خستویه تییه ړوو. ﴿لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَن بَيْنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَن بَيْنَةٍ﴾ [الأنفال: ۴۲] «تاکوو هەر کهس تیاچوو، له سەر بهرچا وړوونی تیا بچي و؛ هەر که سیش ژیا، له سەر بهرچا وړوونی بمیني و بژی». هه مووان ړوژ ده که نه وه و دهرده چن، هه یه خوی ده فرۆشی و هه یه خوی نازاد ده کا و هه یه خوی تیا ده بات.

با هەر مرویه ک بو خوی هه لېږتړی: ده یه وی له وانه بی خوا له باره یانه وه
فهرمویه تی:

﴿فَاعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجَسٌ وَمَا وَاوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [التوبه: ۹۵] «سا پشتیان لی بکهن و وازبان لی بینن، نه وانه پیسین و لانه شیان دوزه خه له توله ی نه وهی ده یانکرد.»؟ پیسی و بو گه نییه ک، که کهس له جینگه ی خوی ناییزوتنی و بوشی ناروانی!

نهمه هەر له ژیانیشیاندا.

با هەر مرویه ک بو خوی هه لېږتړی: ده یه وی له سەر ړپچکه ی خه لکانیک بی خوا هیته ږقی لیانه، هه لیکي دیکه ی پی نه داوون بو پاککردنه وهی فایلی ږه شیان؛ چونکه زانی دهر وونیان زور له وه سووک و خوارتره؟

﴿إِن رَّجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّنْ نَخْرُجَا مَعِيَ أَبَدًا وَلَن تُفَايِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ [التوبه: ۸۳] «سا گهر خوا گه ږاندیتیه وه لای گرویه ک له وان و، داوای مو له تیان لی کردی بو دهرچوون؛ نه و سا پینان بلې: نیدی هەر گیز نیه له گه ل مندا دهرناچن و شهرپی دوژمنیکیشم له گه ل ناکه ن، نیه هەر له سهره تاوه ږازی بوون به پالده نه وه و نیشتن، سا هەر بو خوتان دانیشن له گه ل له جیمه وانداندا.»

باهر مرویه ک بو خوی هه لېږتړی: ده یه وی له سووک و چرووکان بی وه ختی کیشانی ږوچه کان؟

﴿فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ﴾ [محمد: ۲۷] «جا چون نه‌وه‌خته‌ی فرشته‌کان گیانیان ده‌کیشن له‌پوخسار و له‌پاشیان ده‌دهن.»
 با هەر مرۆیه‌ک بۆ خۆی هه‌لبێژێری: ده‌یه‌وێ له‌سه‌ر پێچکه‌ی خه‌لکانیک
 بێ، که‌ خوا رازی نه‌بوو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) نوێژیان له‌سه‌ر بکا و دووعایان
 بۆ بکا کاتی مردنیان؟

﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ﴾ [التوبه: ۸۴] «هەرگیرش
 نوێژ مه‌که‌ له‌سه‌ر یه‌کیکیان که‌ مردۆ و، له‌سه‌ر گوێشی راسه‌وه‌سته.»
 با هەر مرۆیه‌ک بۆ خۆی هه‌لبێژێری: ده‌یه‌وێ وه‌ختی له‌بێژینگدان، له‌وانه
 بێ خوا له‌باریه‌انه‌وه‌ فەرموویه‌تی:

﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ﴾ [الأنفال: ۳۷] «بۆ نه‌وه‌ی خوا پیس له‌ پاک جیا بکاته‌وه‌ و
 پیس بخاته‌ سه‌ر یه‌ک، گلێری کاته‌وه‌ و بیه‌خاته‌ دۆزه‌خه‌وه‌»؟

ئاوا! خه‌رمانیکی خه‌رکراوه‌ له‌ نه‌فسه‌ پیسه‌کان، چلکاوتکی تیکه‌ل له‌
 دوورپووان و بیاوه‌پان، پۆژی دوا‌یی، وینه‌ی زیل و خاشاک مامه‌له‌یان له‌گه‌ل
 ده‌کرێ و ده‌هاوێژینه‌ ناگروه‌!

پسوا‌یی له‌ دنیا و، پسوا‌یی له‌ وه‌ختی کێشانی رۆحه‌ پیسه‌که‌ و، پسوا‌یی
 وه‌ختی لێپرسینه‌وه‌ش؛ پاشان دوا‌ی پێپه‌وی دوورودرێژی پسوا‌یی، مالێشت
 چا‌لی هه‌ره‌خواری ناگر بێ!

ده‌ی ب‌رای موس‌لمانم و خوشکی موس‌لمانم، وریا به‌ له‌سیفه‌ته‌کانی دوورپووان!
 سو‌ن‌د به‌ (الله)، یه‌ک تاقه‌ دانه‌شی هه‌ییت، فه‌وتینه‌ره‌؛ سا چون‌ نه‌گه‌ر چه‌ند
 سیفه‌تی جیاوا‌زی له‌ یه‌ک که‌سه‌دا هه‌بن!

وریا به نهی مروی ژیر! خو به‌وه پازی نیت بو خوت که له‌سه‌ر پرچکه‌ی خه‌لکانیک به دیداری خوا بگه‌یته‌وه، که خوا ئویدی هه‌موو خاوه‌ن ئومیدیکه له‌وه برپوه له‌وانه خوش ییت:

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾
[التوبه: ۸۰] «داوای لیخو‌شبوونیان بو بکه، یان داوای لیخو‌شبوونیان بو مه‌که؛ گهر هه‌فتا جاریش داوای لیخو‌شبوونیان بو بکه‌ی، خوا هه‌ر لییان خوش نابێ.»
زوری سامان و ژماره‌شیان فریوت نه‌دا، نه‌وه ته‌نیا بو قورسترکردنی تۆله و سزایه له‌سه‌ریان:

﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ [التوبه: ۵۵] «سا سه‌رسامه‌ت نه‌کا! نه سامانیان، نه مندالیان؛ خوا ته‌نیا ده‌یه‌وی به‌وه سزایان بدا له ژیا‌نی دونیادا و، به‌ییباوه‌ریش گیانیان ده‌ریچی.»

له ژیا‌نیاندا جگه له خه‌فه‌ت و خه‌م، هه‌یج نا‌کا بو‌یان؛ گهر بو خه‌ر بیه‌خشن، به رق و ناخو‌ش‌حالی و داخه‌وه ده‌یه‌خشن؛ نه‌گه‌ریش تووشی به‌لا بن له‌و سامان یان مندالانه‌دا، به ناخو‌کری و دۆران و دادویدا‌ده‌وه سه‌ر ده‌نیته‌وه.

پاشان په‌روه‌ردگار جه‌ختی لی ده‌کاته‌وه، داوای پروونه‌کردنه‌وه‌ی سیفه‌تی دیکه‌یان، ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ [التوبه: ۸۵] «سه‌رسامه‌شت نه‌کا سامان و مندالیان؛ خوا ته‌نیا ده‌یه‌وی به‌وه سزایان بدا له ژیا‌نی دونیادا و، به‌ییباوه‌ریش گیانیان ده‌ریچی.»

با هه‌ر یه‌کی‌کی‌شمان دیسان نه‌وه‌ی له‌بیردا بی که نه‌و نی‌فاقه‌ی به‌درژی باس‌مان لی کرد، دیارده‌یه‌ک نییه داوای هاته‌بی و ق‌ری تی که‌وت‌بی؛ بگه‌

دهردی هه ره مه ترسیداری نهم چاخیه. نهوهی بیر یج که هاوه لان، باشتینیی خه لک، نهوانه ی هاوه لی تیی پیغه مبه ریان (ﷺ) کرد و قوربانیکه لی فره و مه زنیان دا، ترسی نیفاقیان له خو یان هه بوو. ئیمه لهوان شیاوتر نین به نه ترسان؟ با خرینه ر به سهر نهو به شه دا بچیتته وه: "حقیقه تگه لیککی مه ترسیدار سه به رت به دوو پروویی، که زورینه ی خه لک نایانزانن" له سه ره تاکانی کتیبه که دا؛ تاکوو بیبه ستیتته وه به سیفته ته کانی دوو پروویییه وه؛ پاش نهوه ی به سهر هه موویاندا تیپه ری و بینینی، پروانی بزانی پشکی به رنه که وتوه لئی؟

با ههر یه کیکی شمان نهوه ی بیتته وه یاد که (الله)، بوونه وه ری نه ئا فراندوه و پیغه مبه رانی نه ناردوه، مه گهر بو جیا کردنه وه و له ییزینگدانی توخم و خه لکه کان. (الله) فهرموویه تی:

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝﴾ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿[الأحزاب: ۷۲ - ۷۳] «به راستی ئیمه پاسپارده مان خسته پروو بو ناسمانه کان و زهوی و شاخه کان، نهوان په تیان کرده وه هه لیبگرن و مروث هه لیگرت؛ به راستی نهو سته مکار و نه زان بوو (۷۲) بو نهوه ی خوا دوو پرووانی پیاو و ژن و، موشریکانی پیاو و ژن سزا بدا و، تهویه له باوه ردارانی پیاو و ژن وه ریگری؛ که خوا لیخو شبوو و میهره بانه.»

ئیبین قوته یبه ده فهرمووی: "واته: پاسپارده مان خسته پروو بو نهوه ی دوو پروویی دوو پروو و، شیرکی موشریک به ده ر بکه وی و، خوا سزایان بدا پئی. باوه ری باوه ردارش ده ر بکه وی و ئیدی خوا تهویه لی وه ریگری. واته: به میهره بانی و لیخو شبون مامه له ی له گه لدا بکا گهر که مته رخمیی نواند له هه ندیک تاعه تا."

ده‌رگه‌ی ته‌ویه‌ش کراویه: په‌روه‌ردگار پاش نه‌وه‌ی باسی له‌وه‌ی فهرموو که دوو‌پرووان له‌ چالی هه‌ره‌خواری ناگردان، فهرمووی:

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ١٤٦]

«مه‌گه‌ر نه‌وانه‌ی ته‌ویه‌یان کرد و چاکه‌یان به‌رپا کرده‌وه و، ده‌ستیان به‌خواوه‌ گرت و ئایینی خۆیان بۆ خوا پوخت و پاک کرده‌وه؛ سا نه‌وانه‌ له‌گه‌ڵ باوه‌ر‌داراندان، په‌روه‌ردگاریش پاداشتیکی گه‌وره‌ ده‌دا به‌ باوه‌ر‌داران.»

سا له‌ په‌روه‌ردگارمان داوايه، د‌له‌ كانمان له‌ دوو‌پروویی پاک بکاته‌وه و کرده‌وه‌كانمان پاکي بۆ خۆی بێ و، له‌ پۆلی پ‌یغه‌مبه‌ران و پ‌استالان و شه‌یدان و پ‌یاو‌چاکاندا هه‌شرمان بکا، چاکترینیشن نه‌وانه‌ بۆ هاوه‌لی.

له‌ کۆتاییشدا، هه‌ر که‌س نهم کت‌یبه‌ی خو‌تنده‌وه و سوودی لی بینی له‌ پ‌الفته‌کردنی باوه‌ر‌یدا، به‌شکوو دووعای خ‌یر بۆ نووسه‌ری بکا. له‌یادیشی بێ که‌ فریشته‌که‌ ده‌لی: "نامین. بۆ تۆش وه‌کوو نه‌و".

هه‌ر که‌شیش هه‌ر هه‌له‌یه‌کی ت‌یدا بینیه‌وه له‌ واتا، یان ده‌رپ‌رینیدا، با په‌زیلیمان له‌گه‌ڵ نه‌کا و نامۆزگارییه‌کانی ب‌ه‌خشی. باوه‌ر‌داران د‌لسۆز و، دوو‌پرووانن گ‌زیکار.

له‌ نووسینه‌وه‌ی چاپی دووهم بوومه‌وه، له‌ مانگی جوممادی دوای ١٤٤٤ له‌ کۆچی پ‌یروزی موحه‌ممه‌دی پ‌یغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم)

نوم‌یده‌هاری میه‌ری خ‌وای خ‌وای: ئیاد عه‌بدولحاف‌یظ قونه‌یی

ناوهڕۆک

- ٥..... ئەمهیه دووڕوویی، سا وریای بن!
- ٧..... پیشهکی
- ٩..... پیشهکی خستنه‌ڕووی گزنگیه‌تی بابه‌ته‌که
- ٩..... مانای دووڕوویی.
- ٩..... زۆری دووڕووان.
- ١٠..... زۆری ئەو ئایه‌تانه‌ی په‌یوه‌ستن به‌ دووڕووانه‌وه
- ١١..... مه‌ترسیداری دووڕوویی و دووڕووان
- ١١..... مه‌ترسیداری دووڕوویی له‌سه‌ر نه‌فس
- ١٣..... وریابوون له‌ دووڕوویی
- ٤١ - ١- گومانکردن له‌ ئایین
- ٦٠ - ٢- پشتکردن له‌ به‌داوه‌کردنی په‌رتووکه‌که‌ی خوا و سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ..
- ٦٩ - ٣- رقبوونه‌وه‌ له‌وه‌ی خوا دایه‌زانده‌وه
- ٨٤ - ٤- به‌دۆستگرتن و پشتیوانیکردن له‌ موشریکان
- ٩٣ - ٥- گۆرانی دۆستایه‌تی و په‌یوه‌ندی به‌پیتی ته‌رازووه‌کانی هیز
- ٩٨ - ٦- درۆکردن
- ١١٥ - ٧- رقبوونه‌وه‌ له‌ قوربانیدان له‌ پێناو خوادا
- ١٣٥ - ٨- سه‌ختی په‌رسته‌شه‌کان له‌سه‌ریان
- ٩ - ٩- هه‌زکردن به‌وه‌ی پێیاندان هه‌لبدریت و ستایش بکری له‌سه‌ر شتانی‌ک که‌ ئەسه‌لن
- ١٤٦..... نه‌یانکردوه‌وه
- ١٤٨ - ١٠- ساردکردنه‌وه‌ی خه‌لک له‌ تاعه‌ته‌کان و گالته‌کردن به‌ کارچاکان:
- ١٥٠ - ١١- گومانکردن له‌ به‌لێنی سه‌رخستن و داچه‌سپاندنی ئیسلام که‌ خوا داویه‌تی.....
- ١٢ - ١٢- خۆشویستن و هه‌له‌په‌کردن بۆ دنیا و ده‌ربڕینی قه‌لسی و ناره‌زایی له‌ وه‌ختی
- ١٦٣..... به‌لندا

- ۱۳- ترسنۆکی و قەبوولکردنی ژیاڤی سەرکزی و نوشوستی..... ۱۷۵
- ۱۴- رووپامایی و کاسەلیسیکردن بۆ دەسەڵتداران و داشکاندنی ئایین بۆیان..... ۱۸۵
- ۱۵- بێئەدەبی بەرانبەر بە خواي گەورە و بەرانبەر بە پێغەمبەرەکی (ﷺ)..... ۱۸۹
- ۱۶- رقبوونەو لە باوەرداران و ناوزاندنیان..... ۱۹۳
- ۱۷- گەرەن لەدووی فیتنە..... ۱۹۸
- ۱۸- دلڕەقی لە ئاست قورئاندا..... ۲۰۳
- ۱۹- بەکەمگرتنی تاوان و بەزۆرگرتنی چاکە..... ۲۰۸
- ۲۰- پشتکردن لە تەوبە..... ۲۱۴
- ۲۱- خۆدانە بەر فیتنە..... ۲۱۷
- ۲۲- ناخۆشکردن لە وەختی دوژمنکاریدا..... ۲۱۹
- ۲۳- شکاندنی پەیمانی خوا..... ۲۲۱
- ۲۴- مۆرکیکی ناسراوە لە قسەدا و گالتهکردن بە ئایین..... ۲۲۳
- ۲۵- بێئاگایی لە خۆیندەو ھەي حیکمەتەکانی پەرورەدگار لە قەدەرەکانیدا..... ۲۲۸
- ۲۶- لەبیرکردنی (اللہ)..... ۲۳۱

هۆ مرۆی خوێنهەر!

دهسێشانی حاڵهتی نهفست بکه و چارهسهری بۆ بدۆزهوه بهر لهوهی شوراکه لی بدریت!
 ﴿فَضْرِبْ بَيْنَهُم بِسُورِ لَهٗ بَابٌ﴾، «ئهوجا شورایهکیان لهتوان لیدرا که دهگرهیهکی ههبوو.»
 شورایهک که پۆژی دواپی لهتوان باوهرداران و دوو پروواندا لی دهدریت، مونا فیکان ئیدی نه
 پرووانکی دهبینن، نه لهگهڵ ئیماندارانیشتا دهچنه بهههشتهوه!

ئههه پهرتووکه:

- ✱ هۆشیاری دانتیک له یهک مهترسیدارترین دیاردهکان له ژبانی هاوچهرخ موسلماناندا.
- ✱ راستکردنهوهی بۆ چه مکهکانی خهڵک له بهاری دیاردی دوو پرووییهوه.
- ✱ ههولیک بۆ تیگه یشتن لهو پرۆسه دهروونیانهی که سهه بۆ کهوتنه ناو نیفاقهوه دهکێشن.
- ✱ هۆشیارکردنهوهی موسلمانان که زۆریکیان دهشیت بکهونه ناو سیفه تگهلیکی نیفاقهوه و
 ههستیای پێ نهکهن.
- ✱ یارمهتیدانتیک بۆ چارهسهرکردنی نهفس له سیفه تگهلی دوو پرووان.

نرخ: ٥٠٠٠ دینار

